

**FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON PROGRAMI**

**SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMAYA YÖNELİK
OLARAK TARİHİ MEDRESELERİN YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

ZEYNEP AYTEKİN

İSTANBUL, 2022

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
MİMARLIK ANABİLİM DALI
MİMARİ KORUMA VE RESTORASYON PROGRAMI

**SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMAYA YÖNELİK
OLARAK TARİHİ MEDRESELERİN YENİDEN
İŞLEVLENDİRİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**ZEYNEP AYTEKİN
(190211002)**

**Danışman
(Dr. Öğr. Üyesi Ruba KASMO)**

İSTANBUL, 2022

28/01/2022

LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

Mimarlık Anabilim Dalı'nda 190211002 numaralı Zeynep AYTEKİN'in hazırladığı "Sürdürülebilir Koruma Yönelik Olarak Tarihi Medreselerin Yeniden İşlevlendirilmesinin Değerlendirilmesi" konulu yüksek lisans tezi ile ilgili Tez Savunma Sınavı, 28/01/2022 Cuma günü saat 10:00'da yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin **KABULÜNE** karar verilmiştir.

Düzeltilme verilmesi halinde:

Adı geçen öğrencinin Tez Savunma Sınavı .../.../20.... tarihinde, saat da yapılacaktır.

Tez Adı Değişikliği Yapılması Halinde: Tez adının
.....
şeklinde değiştirilmesi uygundur.

Jüri Üyesi	Tarih	İmza
(Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Ruba KASMO	28/01/2022
Dr. Öğr. Üyesi Ömer DABANLI	28/01/2022
Prof. Dr. Zeynep AYGEN	28/01/2022
(İkinci Danışman) */ .../20...
*/ .../20...

*2. Danışman varsa doldurulacak

BEYAN

Bu tezin yazılmasında bilimsel ahlak kurallarına uyulduğunu, başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunulduğunu, kullanılan verilerde herhangi bir tahrifat yapılmadığını, tezin herhangi bir kısmının bağlı olduğum üniversite veya bir başka üniversitedeki başka bir çalışma olarak sunulmadığını beyan ederim.

Zeynep Aytekin

İmza

TEŐEKKÜR

Tez çalışmamın her aşamasında yanımda olan ve beni daha iyisini yapmaya teşvik eden, fikirleri ve dūřünceleriyle beni destekleyen ve ufkumu genişleten değerli tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ruba Kasmó'ya ve değerli katkılarından dolayı prof. Dr. Fatma Zeynep Aygen'e ve Dr. Öğr. Üyesi Ömer Dabanlı'ya teşekkürlerimi sunarım.

Mimarlık eğitim ve öğretim hayatımın her anında emeği geçen tüm değerli hocalarıma teşekkürlerimi sunarım.

Kütüphaneye araştırmalarımda ve saha çalışmalarımda bana kolaylık sağlayan ve nezaket gösteren tüm çalışanlara teşekkürlerimi sunarım.

Hayatım boyunca beni destekleyen, her anımda yanımda olan, tez çalışmam boyunca umudumu kaybettiğim anlarda beni ayağa kaldıran sevgili annem Güllü Aytekin'e, sevgili babam İbrahim Aytekin'e ve tüm bunlara ek olarak saha çalışmalarımda beni yalnız bırakmayan canım kardeşim Furkan Aytekin'e sonsuz sevgi, saygı ve minnetlerimi sunarım.

Tarihi yapıların hak ettikleri değeri bulduğu, toplumun her kesimi tarafından en iyi ve özgün şekilde korunarak gelecek nesillere aktarıldığı günleri görmeyi ve bu tez çalışmasının tüm insanlığa faydalı olacak durumlarda yol gösterici olmasını temenni ederim.

Zeynep Aytekin

İmza

SÜRDÜRÜLEBİLİR KORUMAYA YÖNELİK OLARAK TARİHİ MEDRESELERİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Zeynep Aytekin

ÖZET

Günümüzde yalnızca tarihi yapıyı korumak değil, bu korumayı sürdürülebilir hale getirmek de önemlidir. Yeniden işlevlendirme, sürdürülebilir korumaya yardımcı olabilecek en önemli araçlardan biridir. Özellikle özgün işlevini kaybetmiş olan tarihi yapılar da bu işlem tek seçenektir. Ancak tarihi yapılara verilen yeni işlevler ve buna bağlı olarak gerekli müdahaleler her zaman başarılı olamamaktadır, çünkü bu süreçte izlenecek yol ve sonunda ulaşılabilecek hedef belirsizdir. Bu nedenle tarihi medrese yapıları, bu tezin konusu olarak seçilmiştir.

Bu değerli yapılar ülkemizde ve diğer İslam ülkelerinde çok sayıda bulunmaktadır ve özgün işlevlerini yitirmişlerdir. Ne yazık ki, bu binaların birçoğu fiziksel koşullarına ve miras değerlerine zarar verilerek uyumsuz bir şekilde yeniden işlevlendirilmiştir. Bu durumun temel nedeni, koruma ilkelerinin gerekli bilgi, beceri ve duyarlılık eksikliği nedeniyle yeniden işlevlendirmeden sorumlu uzmanlar ve kurumlar tarafından doğru bir şekilde benimsenmemiş olmasıdır. Bu sadece medreseleri değil tüm tarihi yapıları tehdit etmektedir.

Tez kapsamında, uluslararası koruma ilkeleri bağlamında uyarlanabilir yeniden kullanım yaklaşımı incelenmiş ve başarılı bir uygulamanın temelleri belirlenmiştir. Bir tarihi yapı türü olarak medresenin tarihi ve mimari gelişimi üzerine bir çalışma yapılmıştır. Son olarak bu analizlerden elde edilen bilgiler ışığında yeniden kullanılan birçok tarihi medresede uygulanan müdahaleler incelenmiş ve değerlendirilmiştir.

Anahtar kelimeler; tarihi medreseler, yeniden işlevlendirme, sürdürülebilir koruma, özgünlük, mekânsal bütünlük

EVALUATION OF RE-FUNCTIONING OF HISTORIC MADRASAS FOR SUSTAINABLE CONSERVATION

Zeynep Aytekin

ABSTRACT

Today, it is important not only to conserve the historic buildings, but also to make this conservation sustainable. The adaptive reuse of historic buildings is one of the most important tools that can ensure their sustainable conservation, especially for those which have lost their original function. However, the new functions given to historic buildings and the associated necessary interventions are not always successful because the path to be followed in this process and the target to be reached at the end are unclear. Thus, historic madrasas have been chosen as the subject of this thesis.

This valuable buildings are found in large numbers in our country and other Islamic countries and they have lost their original functions. Unfortunately, many of these buildings have been incompatibly refunctioned which caused damages to their physical conditions and heritage values. The main reason behind this situation is that the conservation principles were not correctly adopted by the professionals and institutions that are responsible for the refunctioning due to the lack of necessary knowledge, skills and sensitivity. This threatens not only madrasas but also all the historic structures.

Within the scope of the thesis, the approach of adaptive reuse has been analysed within the context of the international conservation principles and the fundamentals of a successful practice were determined. A study of the historic and architectural development of the madrasa, as a type of historic buildings, was conducted. Finally, in the light of the information obtained from these analyses, the interventions applied in several re-used historic madrasas were examined and evaluated.

Keywords; historic madrasas, adaptive reuse, sustainable conservation, integrity, compatible interventions

ÖNSÖZ

Özgün işlevini yitirmiş tarihi yapılar, günümüzde çeşitli müdahalelerin uygulanmasıyla birçok farklı işlevde kullanılmaktadır. Yeniden işlevlendirme, bu yapıları günlük yaşama dahil edebilmek için kullanılan yöntemlerden biridir. Tarihi medrese yapıları ise özgün işlevini kaybetmiş ve kullanım dışı kalmış önemli bir mirastır. Bu tez çalışması kapsamında, yeniden işlevlendirme süreci ve tarihi medrese yapılarının tipolojisi incelenmiştir. Bu başlıklardan çıkartılan bilgilerle İstanbul dışında ve yurtdışında yeniden işlevlendirilmiş medreseler incelenmiş; İstanbul'da bulunan seçilmiş medreseler ise saha çalışması kapsamında incelenerek, uygulanan müdahaleler analiz edilmiştir. Tezin amacı, bu analizler sonucunda müdahalelerin olumlu ve olumsuz yönlerinin belirlenmesi ve bu uygulamaların iyileştirilmesi için önerilerde bulunulmasıdır.

Tez kapsamında incelenmesi düşünülen tarihi medrese yapılarının sayısı, Pandemi koşulları sebebiyle azaltılmak zorunda kalmıştır. Bu nedenle yapılan saha çalışmaları yalnızca İstanbul iliyle sınırlı kalmış, İstanbul dışı ve yurtdışı medreseleri internet, tez, makale ve ansiklopedik bilgiler ışığında analiz edilebilmiştir.

Bu çalışmanın tüm insanlığın koruma bilincine sahip olmasına yardımcı olmasını ve tarihi yapılarımızı en güzel ve özgün halleriyle, hep birlikte gelecek nesillere taşımamıza olanak sağlamasını temenni ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
ÖNSÖZ.....	vii
ŞEKİL LİSTESİ.....	x
FOTOĞRAF LİSTESİ	xi
TABLO LİSTESİ	xvi
KISALTMALAR	xviii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM.....	5
1. KORUMA KAPSAMINDA YENİDEN İŞLEVLENDİRME KAVRAMI	5
1.1. YENİDEN İŞLEVLENDİRME KAVRAMI VE TANIMI	5
1.2. KORUMA VE YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN TÜZÜKLERDEKİ YERİ	10
1.3. YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYİ GEREKTİREN NEDENLER.....	16
1.4. YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN ÖNEMİ VE YARARI	18
1.5. YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN SEÇİMİ VE YÖNTEMİ.....	19
1.6. YENİDEN İŞLEVLENDİRME MÜDAHALE ÇEŞİTLERİ VE SINIRLARI	27
1.7. SONUÇ	30
İKİNCİ BÖLÜM	33
2. MEDRESELERİN TİPOLOJİSİ VE MİMARİ KARAKTERİ.....	33
2.1. MEDRESE KELİMESİNİN KÖKENİ VE ANLAMI	33
2.2. İSLAMİYET'İN İLK EĞİTİM MEKÂNLARI	34
2.3. İLK MEDRESELER VE PLAN TİPOLOJİSİNİN ORTAYA ÇIKIŞI	35
2.4. İSLAM COĞRAFYALARINDA MEDRESE PLAN TİPOLOJİSİNİN GELİŞİMİ	39
2.5. TÜRKİYE'DE MEDRESE PLAN TİPOLOJİSİNİN GELİŞİMİ	45
2.5.1. Selçuklu ve Beylikler Dönemi Medrese Tipolojisi	45

2.5.2. Osmanlı Dönemi Medreselerinin Plan Tipolojisi.....	54
2.6. GENEL DEĞERLENDİRME	78
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	92
3. TARİHİ MEDRESELERİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ	92
3.1. YURTDIŞINDA İNCELENMİŞ MEDRESELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ	93
3.2. İSTANBUL DIŞINDA İNCELENMİŞ MEDRESELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	99
3.3. İSTANBUL'DA İNCELENMİŞ MEDRESELERİN KORUMA DURUMU DEĞERLENDİRİLMESİ	107
3.3.1. Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Türleri	110
3.3.1.1. Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler	110
3.3.1.2. Cepheye Yapılan Müdahaleler	118
3.3.1.3. Strüktürel Müdahaleler	126
3.3.1.4. Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler	130
3.3.1.5. Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler	141
3.4. GENEL DEĞERLENDİRME	146
SONUÇ.....	150
KAYNAKÇA	155
EKLER.....	169
EK 1: Yurtdışında incelenmiş medreselerin envanter fişleri.....	170
EK 2: İstanbul dışında incelenmiş medreselerin envanter fişleri	176
EK 3: İstanbul'da incelenmiş medreselerin envanter fişleri	196

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 1.1: Yeniden işlevlendirmeyi gerektiren nedenler diyagramı (Aytekin, 2021)	18
Şekil 1.2: Yeniden işlevlendirmenin önemi ve yararı diyagramı (Aytekin, 2021)....	19
Şekil 1.3: Yeniden işlevlendirmenin seçimi ve yöntemi diyagramı (Aytekin, 2021)	21
Şekil 1.4: Yeniden işlevlendirme sürecine ilişkin şema (Tümer, 2003, S. 81).....	25
Şekil 1.5: Yeniden işlevlendirme müdahale çeşitleri diyagramı (Aytekin, 2021).....	30
Şekil 2.1: 623 yılında inşa edilen Mescid-i Nebevi'nin restitüsyon planı (URL 1) ..	34
Şekil 2.2: 1066 yılında inşa edilen Birinci İbrahim Medresesi'nin restitüsyon planı, kesiti ve görünüşü (Esin, 1978).....	36
Şekil 2.3: XII. Yüzyılda inşa edilen Hargird Nizamiye Medresesi'nin restitüsyon planı (Godard, 1965)	37
Şekil 2.4: XI. Yüzyılda inşa edilen Rey Medresesi'nin restitüsyon planı (Özaydın, 2007)	37
Şekil 2.5: 1303'de inşa edilen Nasiriyye Medresesi'nin restitüsyon planı (Creswell, 1979)	38
Şekil 2.6: 1136'da inşa edilen Gümüştekin Medresesi'nin restitüsyon planı (Aslanapa, 1989)	40
Şekil 2.7: 1244'de inşa edilen Salihîye Medresesi'nin tahmini restitüsyon planı (URL 2)	40
Şekil 2.8: 1285'de inşa edilen Sultan Kalavun Medresesi'nin planı (URL 3)	41
Şekil 2.9: 1363'de inşa edilen Sultan Hasan Medresesi'nin planı (URL 4).....	41
Şekil 2.10: 1277-Şam Zahirîye Medresesi (URL 5).....	42
Şekil 2.11: 1420-Uluğ Bey Medresesi (URL 6)	43
Şekil 2.12: 1434-Gevher Şad Medresesi (URL 7).....	43
Şekil 2.13: XI. Yüzyıl-Leşkerî Bazar Sarayı (URL 8)	44
Şekil 2.14: VII. Yüzyıl-Adzhina-Tepe Manastırı (URL 9)	44
Şekil 2.15: II. Yüzyıl-Jaulian Budist Manastırı (URL 10)	45
Şekil 2.16: 1243-Konya Sırçalı Medrese (URL 13)	49

FOTOĞRAF LİSTESİ

Fotoğraf 3.1: Uluğ Bey Medresesi mescidi (Google Maps, 2021).....	94
Fotoğraf 3.2: Tillakari Medresesi mescidi (Google Maps, 2021)	95
Fotoğraf 3.3: Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nin avlusu (Kasmo, 2016).....	95
Fotoğraf 3.4: Amiriyye Medresesi (URL 93)	96
Fotoğraf 3.5: Ebu İnaniye Medresesi avludan görünümü (URL 90).....	96
Fotoğraf 3.6: Uluğ Bey Medresesi avludan giriş cephesinin görünümü (URL 92)..	97
Fotoğraf 3.7: Şirdar Medresesi'nin restore edilmeden önceki görünümü (URL 93)	97
Fotoğraf 3.8: Amiriyye Medresesi'nin restore edilmeden önceki görünümü (URL 93)	98
Fotoğraf 3.9: Registan Meydanı-Uluğ Bey, Şirdar ve Tillakari Medreseleri (Google Maps, 2021)	98
Fotoğraf 3.10: Tokat Yağıbasan Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlanmadan önceki görünümü (Kuran, 1968)	101
Fotoğraf 3.11: Tokat Yağıbasan Medresesi'nin kapatılan kubbe açıklığı (Kuran, 1968)	101
Fotoğraf 3.12: Konya Ali Gav Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlanmadan önceki görünümü (VGM Arşivi).....	102
Fotoğraf 3.13: Konya Ali Gav Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlandıktan ve kubbe açıklığı kapatıldıktan sonraki görünümü (URL 61)	102
Fotoğraf 3.14: Konya Sırçalı Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlanmadan önceki görünümü (Ülgen Arşivi)	103
Fotoğraf 3.15: Konya Sırçalı Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlandıktan sonraki görünümü (URL 65).....	103
Fotoğraf 3.16: Konya İnce Minareli Medresesi'nin yıkılan ve kubbe açıklığı kapatıldıktan sonraki görünümü (URL 70).....	104
Fotoğraf 3.17: Sivas Gök Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlandıktan sonraki görünümü (URL 72).....	104
Fotoğraf 3.18: Isparta Ertokuş Medresesi kapatılan kubbe açıklığı (Şaman Doğan, 2008)	105
Fotoğraf 3.19: Karaman Tol Medresesi'nin kapatılan avlusu (URL 82).....	105

Fotoğraf 3.20: Bursa Muradiye Medresesi'nin kapatılan avlusu (Google Maps, 2021)	106
Fotoğraf 3.21: Rüstem Paşa Medresesi'nin sergileme amacıyla kullanılan hücresi (Aytekin, 2021)	110
Fotoğraf 3.22: Siyavuş Paşa Medresesi'nin sergileme amacıyla kullanılan hücresi (Aytekin, 2021)	111
Fotoğraf 3.23: Siyavuş Paşa Medresesi'nin mutfak olarak kullanılan hücresi (Aytekin, 2021)	111
Fotoğraf 3.24: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin ofis olarak kullanılan kapatılmış revakları (Aytekin, 2021)	112
Fotoğraf 3.25: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin aralarında geçit açılmış hücreleri (Aytekin, 2021)	112
Fotoğraf 3.26: Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin mutfağa çevrilen hücresi (Aytekin, 2021)	113
Fotoğraf 3.27: Mihrimah Sultan Medresesi'nin kapatılan avlusu (Aytekin, 2021)	114
Fotoğraf 3.28: Mihrimah Sultan Medresesi'nin dershanesinin alt katı (Aytekin, 2021)	114
Fotoğraf 3.29: Mihrimah Sultan Medresesi'nin dershanesinin üst katı (Aytekin, 2021)	115
Fotoğraf 3.30: Mihrimah Sultan Medresesi'nin kapatılan revakları (Aytekin, 2021)	115
Fotoğraf 3.31: Mihrimah Sultan Medresesi'nin kapatılan revakları (Aytekin, 2021)	116
Fotoğraf 3.32: Cedid Mehmet Efendi Medresesi'nin dükkanının içinden görünümü (Aytekin, 2021)	116
Fotoğraf 3.33: Hamidiye Medresesi'nin kapatılan avlusu ve avluya yapılan ofisler (Aytekin, 2021)	117
Fotoğraf 3.34: Hamidiye Medresesi'nin laboratuvar olarak kullanılan dershanesinin alt katı (Aytekin, 2021)	117
Fotoğraf 3.35: Hamidiye Medresesi'nin meclis salonu olarak kullanılan dershanesinin üst katı (Aytekin, 2021)	118

Fotoğraf 3.36: Rüstem Paşa Medresesi'nin cephesine yapılan müdahaleler (Aytekin, 2021)	118
Fotoğraf 3.37: Rüstem Paşa Medresesi'nin cephesine yapılan müdahaleler (Aytekin, 2021)	119
Fotoğraf 3.38: Siyavuş Paşa Medresesi'nin revak örtüsünün hücre cephesiyle ilişkisi (Aytekin, 2021)	119
Fotoğraf 3.39: Siyavuş Paşa Medresesi'nin revak örtüsünün dersane cephesiyle ilişkisi (Aytekin, 2021)	120
Fotoğraf 3.40: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin kapatılan revaklarının cepheden görünümü (Aytekin, 2021).....	120
Fotoğraf 3.41: Zal Mahmut Paşa Medresesi'nin kapatılan revaklarının cepheden görünümü (Aytekin, 2021).....	121
Fotoğraf 3.42: Sultanahmet Medresesi'nin girişine yapılan sundurma (Aytekin, 2021)	122
Fotoğraf 3.43: Mihrimah Sultan Medresesi'nin cephesine yapılan ek yapı (Aytekin, 2021)	123
Fotoğraf 3.44: Mihrimah Sultan Medresesi'nin cephesine yapılan ek yapı (Aytekin, 2021)	123
Fotoğraf 3.45: Cedid Mehmet Efendi Medresesi'nin dükkanları (Aytekin, 2021)	124
Fotoğraf 3.46: Hamidiye Medresesi'nin cephesine yapılan müdahaleler (Aytekin, 2021)	125
Fotoğraf 3.47: Hamidiye Medresesi'nin giriş cephesine yapılan müdahaleler (Aytekin, 2021)	125
Fotoğraf 3.48: Siyavuş Paşa Medresesi'nin ahşap revakları (Aytekin, 2021).....	126
Fotoğraf 3.49: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin restorasyon öncesindeki örtüsüz revakları (Aytekin, 2021).....	127
Fotoğraf 3.50: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin günümüzdeki revakları (Aytekin, 2021)	127
Fotoğraf 3.51: Mihrimah Sultan Medresesi'nin revaklara taşıtılan avlu örtüsü (Aytekin, 2021)	128
Fotoğraf 3.52: Hamidiye Medresesi'nin revaklara taşıtılan avlu örtüsü (Aytekin, 2021)	129

Fotoğraf 3.53: Hamidiye Medresesi'nin derslane mescidinde üst kata çıkan merdiven (Aytekin, 2021)	129
Fotoğraf 3.54: Hamidiye Medresesi'nin derslane mescidinde üst kata çıkan merdiven (Aytekin, 2021)	130
Fotoğraf 3.55: Rüstem Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	131
Fotoğraf 3.56: Rüstem Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	131
Fotoğraf 3.57: Siyavuş Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	132
Fotoğraf 3.58: Siyavuş Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	132
Fotoğraf 3.59: Siyavuş Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	133
Fotoğraf 3.60: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	133
Fotoğraf 3.61: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	134
Fotoğraf 3.62: Zal Mahmut Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	134
Fotoğraf 3.63: Kılıç Ali Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	135
Fotoğraf 3.64: Kılıç Ali Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	136
Fotoğraf 3.65: Sultanahmet Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	137
Fotoğraf 3.66: Sultanahmet Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	137
Fotoğraf 3.67: Mihrimah Sultan Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	138
Fotoğraf 3.68: Mihrimah Sultan Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	138

Fotoğraf 3.69: Cedid Mehmet Efendi Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	139
Fotoğraf 3.70: Hamidiye Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	140
Fotoğraf 3.71: Hamidiye Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)	140
Fotoğraf 3.72: Rüstem Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021).....	141
Fotoğraf 3.73: Siyavuş Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)	141
Fotoğraf 3.74: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)	142
Fotoğraf 3.75: Zal Mahmut Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)	142
Fotoğraf 3.76: Kılıç Ali Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021).....	143
Fotoğraf 3.77: Kılıç Ali Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021).....	143
Fotoğraf 3.78: Sultanahmet Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)	144
Fotoğraf 3.79: Mihrimah Sultan Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)	144
Fotoğraf 3.80: Cedid Mehmet Efendi Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021).....	145
Fotoğraf 3.81: Hamidiye Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021).....	145

TABLO LİSTESİ

Tablo 1.1: Yeniden işlevlendirmenin tüzüklerdeki yeri (Aytekin, 2021)	15
Tablo 1.1: Selçuklu dönemi kapalı avlulu medrese örnekleri (Aytekin, 2021).....	42
Tablo 1.2: Selçuklu dönemi açık avlulu medrese örnekleri (Aytekin, 2021).....	44
Tablo 1.3: Erken dönem Osmanlı medrese örnekleri (Aytekin, 2021)	49
Tablo 1.4: Sinan öncesi dönem Osmanlı medrese örnekleri (Aytekin, 2021)	52
Tablo 1.5: Sinan ve sonrası dönem Osmanlı medrese örnekleri (Aytekin, 2021) ..	56
Tablo 1.6: XVII. Ve XVIII. Yy. dönem Osmanlı medrese örnekleri (Aytekin, 2021)	63
Tablo 1.7: Selçuklu ve Beylikler dönemi mimari plan tipolojisi (Aytekin, 2021)..	73
Tablo 1.8: Erken dönem Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi (Aytekin, 2021)	75
Tablo 1.9: Mimar Sinan öncesi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul dışı medreseler (Aytekin, 2021).....	76
Tablo 1.10: Mimar Sinan öncesi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul medreseleri (Aytekin, 2021).....	77
Tablo 1.11: Mimar Sinan ve sonrası dönemi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul dışı medreseler (Aytekin, 2021).....	78
Tablo 1.12: Mimar Sinan ve sonrası dönemi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul medreseleri (Aytekin, 2021)	79
Tablo 1.13: 17. ve 18. Yüzyıl dönemi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul dışı medreseler (Aytekin, 2021)	81
Tablo 1.14: 17. ve 18. Yüzyıl dönemi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul medreseleri (Aytekin, 2021)	83
Tablo 1.1: Yurtdışında incelenen medreseler (Aytekin, 2021)	86
Tablo 1.2: İstanbul dışında incelenen medreseler (Aytekin, 2021)	91

Tablo 1.3: İstanbul’da incelenen medreseler (Aytekin, 2021).....	100
Tablo 1.4: İstanbul’da incelenen medreselerde müdahale değerlendirmesi tespiti (Aytekin, 2021)	133

KISALTMALAR

a.e.	Aynı eser/yer
a.g.e.	Adı geçen eser
b.a.	Eserin bütününe atıf
bkz.	Bakınız
C.	Cilt

GİRİŞ

ÇALIŞMANIN AMACI

Bu tezin amacı, ülkemizde ve diğer İslam ülkelerinde oldukça fazla sayıda bulunan ve özgün işlevini kaybetmiş tarihi medrese yapılarının, yeniden işlevlendirilmiş örneklerinin tespit edilerek, yeni işlevin gerektirdiği başarılı ve başarısız müdahalelerin belirlenmesi ve bu müdahalelerin tarihi yapının özgünlüğüne ve bütünselliğine ne derece saygılı olduğunun saptanmasıdır.

Tarihi yapıları yeniden işlevlendirme, sürdürülebilir koruma içerisinde önemli bir yere sahiptir. Bu sürdürülebilirlik ülke ekonomisine, toplumun sahip olduğu tarihi ve kültürel birikimin gelecek nesillere aktarılmasına yardımcı olmaktadır. Özgün işlevini kaybetmiş ya da bu işlevi yerine getiremeyen her tarihi yapıyı belirli kurallar çerçevesinde topluma ve geleceğe yeniden kazandırmak, yeniden işlevlendirmenin en temel görevidir.

Bu noktada ülkemizde Cumhuriyet'in ilanıyla özgün işlevini kaybetmiş olan tarihi medrese yapıları, önemli bir yapı stoku ve kültürel birikimin önemli bir aracı oldukları için tezin ana konusu olarak seçilmişlerdir. Yeniden işlevlendirme sürecinin birçok örneğiyle karşılaştığımız tarihi medrese yapılarında başarılı ve başarısız örnekler mevcuttur. Bu tez çalışmasında zaman içinde farklı müdahalelere maruz kalmış tarihi medreselerin incelenmiş ve bu müdahalelerin çeşitleri ve uygulanış biçimleri karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırma sonucunda elde edilen verilerle medreselerin yeniden işlevlendirme sürecinin doğru ve yanlış noktaları belirlenmiş ve sürecin ne şekilde ilerlemesi gerektiği saptanmıştır.

ÇALIŞMANIN KAPSAMI

Bu tez kapsamında birinci bölümde sürdürülebilir koruma kavramı içinde yeniden işlevlendirmenin yeri açıklanmış, tüzük ve bildirgelerde yeniden işlevlendirme kavramı ile ilgili bölümler ve maddeler derlenmiş, tarihi yapılarda yeniden işlevlendirme sürecinin ayrıntıları, işlevlendirmenin nedenleri, yararları, yeni işlevin

seçimi ve yöntemi, bu seçim sırasında dikkat edilmesi gereken faktörler, müdahale çeşitleri ve yeni işlevin belirlenme ölçütleri anlatılmıştır. Kısacası başarılı bir işlevlendirme sürecinde hangi noktalara dikkat edilmesi gerektiği belirlenmiştir. İkinci bölümde medrese kavramının ortaya çıkışı, mimari açıdan gelişimi, çeşitli İslam coğrafyalarında değişkenlik gösteren plan tipolojisi anlatılmıştır. Bu plan tipolojisine sahip olan belli başlı örnekler tablolar halinde sınıflandırılmıştır. Üçüncü bölümde, birinci ve ikinci bölümde elde edilen bilgiler ışığında gerekli analizleri yapabilmek amacıyla, İstanbul ilinde yeniden işlevlendirilmiş medreseler yerinde incelenmiş ve araştırılmıştır. Bu işlevlendirme sürecinde uygulanan müdahaleler karşılaştırılmıştır ve bu karşılaştırma sonucunda başarılı ve başarısız uygulamalar belirlenmiştir. Sonuç bölümünde ise ilk üç bölümden ve saha çalışmalarından elde edilen kazanımlarla, günümüzde tarihi medrese yapılarının yeniden işlevlendirilirken geçirdiği süreç ve aslında geçirmesi gereken süreç açıklanmıştır.

Saha çalışması kapsamında İstanbul'da 9 adet medrese ve buna ek olarak İstanbul dışında 20 ve yurtdışında 6 adet medrese incelenmiştir. İncelemek üzere belirlenen medreselerin sayısı tezin başlangıç aşamasında daha fazla olmasına karşın, başta tüm dünyayı etkisi altına alan Pandemi şartları ve daha sonrasında medreselerin kullanım hakkına sahip olan çeşitli kurumlardan araştırma ve gözlem izni alınamaması, Pandemi nedeniyle il dışı ve yurtdışına çıkışların zorlaşması gibi nedenlerden dolayı bu sayı azaltılmıştır. Buna ek olarak tez kapsamında incelenen farklı dönemlere ait medreselerden en az ikisinin yeni işlevlerinin aynı olması ve bu bağlamda yapılan müdahalelerin karşılaştırılması gerekli görülse de yukarıda sayılan nedenlerden dolayı bu amaca kısıtlı şekilde ulaşılmıştır. İstanbul'da yapılan saha çalışmasında, medreselerin yeni işlevleri için özgün plan şemasına, cephesine, strüktürel yapısına, teknik donanımına ve çevresine yapılan müdahaleler tespit edilmiştir. Bu tespitler sonucunda 9 medrese arasında karşılaştırmalar yapılmış ve müdahalelerin doğruluğu tartışılmıştır. Bu tartışmalar sonucunda yeniden işlevlendirme sürecinin mevcut durumda nasıl yürütüldüğü ne gibi yanlış müdahaleler yapıldığı ve yanlış kararlar verildiği, buna karşın bu sürecin aslında koruma kuramlarına göre nasıl yürütülmesi gerektiği hakkında saptamalar yapılmıştır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE LİTERATÜR TARAMASI

Tez konusunu oluşturan iki ana nokta olan yeniden işlevlendirme ve tarihi medrese kavramları yerli ve yabancı kitap, ansiklopedi, makale ve bilimsel tezlerde araştırılmış; çeşitli kütüphane ve internet kaynaklarından yararlanılarak geniş bir veri ortamı oluşturulmuştur. Bu araştırmalar sonucunda tez konusunu daha verimli hale getirecek konulara yoğunlaşarak, yerinde inceleme ve araştırmalarda özellikle dikkat edilmesi gereken hususlar belirlenmiştir. Üsküdar Mihrimah Sultan Medresesi, Rüstem Paşa Medresesi, Şemsi Ahmet Paşa Medresesi, Zal Mahmut Paşa Medresesi, Kılıç Ali Paşa Medresesi, Siyavuş Paşa Medresesi, Sultanahmet Medresesi, Cedid Mehmet Efendi Medresesi ve Hamidiye Medresesi'nde yapılan yerinde inceleme ve araştırma sonucunda elde edilen veriler birbirleriyle karşılaştırılmış ve yeniden işlevlendirme sürecinde meydana gelen yanlış uygulama ve müdahaleleri ortadan kaldırmaya yönelik düşünceler ortaya konulmuştur. Bu inceleme ve araştırmalar sırasında, medreselerin bağlı bulunduğu bazı kurumlar tarafından gerek pandemi koşulları gerekse gizlilik sebebiyle kısıtlanmaya maruz kalınmışsa da, görsel ve yazılı olarak, yeterli ve önemli bilgiler toplanmaya çalışılmıştır.

İstanbul dışındaki ve yurtdışındaki medreseler ise internet ve çeşitli kitap, ansiklopedi gibi yazılı kaynaklara başvurularak incelenmiş ve bu doğrultuda çıkarımlarda bulunulmuştur.

Birinci bölümde, yeniden işlevlendirme ve koruma kavramlarının tanımı için Zeynep Ahunbay'ın Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon (2019) ve Doğan Hasol'un Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü (1979)'nden, tüzük ve bildirgeleri incelerken yine Zeynep Ahunbay'ın Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon (2019) kitabından yararlanılmıştır. Yeniden işlevlendirme sürecinde değinilmesi gereken temel noktalarda ise Ülkü Altınoluk'un Binaların Yeniden Kullanımı (1998) kitabı ve bu süreci belirli bölümlere ayırma ve sınıflandırma konusunda yardımcı olan birçok tez ve makale incelenmiştir.

İkinci bölümde, medrese mimarisinin ortaya çıkışı ve gelişimi noktasında ortaya atılan birçok fikri açıklayan Apdullah Kuran'ın Anadolu Medreseleri (1969) ve

Robert Hillenbrand'in *Islamic Architecture* (1998) kitapları ile medrese tipolojisini sınıflandırma kapsamında örnek teşkil eden Zerrin Köşklü'nün 17. Ve 18. Yüzyıl Osmanlı Medreselerinin Tipolojisi (1999) isimli doktora tezi, *Encyclopedia of Islam* ve *İslam Ansiklopedisi* ve bunlara ek olarak birçok tez ve makale incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, İstanbul'da, İstanbul dışında ve yurtdışında incelenen her medresenin tarihi, mimari özellikleri, plan, kesit ve görünüş çizimleri, eski dönemlerde çekilen fotoğrafları için başta *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi* ve *İslam Ansiklopedisi* olmak üzere birçok tez, makale ve internet kaynağından yararlanılmıştır. Bu kaynakların çoğu yeterli olsa da özellikle İstanbul dışında ve yurtdışında bulunan ve haklarında yeterli literatür çalışması bulunmayan medreselerin yeni işlevleri hakkında gereken yorum yapılamamıştır. Bu bölümde ve tezin genelinde en büyük kaynak ise yapılan saha çalışmaları olmuştur. Yerinde inceleme ve araştırmaların sağladığı her türlü bilgi, birinci bölümde yeniden işlevlendirme süreci hakkında elde edilen kazanımlarla ve medrese mimarisinin sınırladığı müdahale çeşitleriyle karşılaştırılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. KORUMA KAPSAMINDA YENİDEN İŞLEVLENDİRME KAVRAMI

1.1. YENİDEN İŞLEVLENDİRME KAVRAMI VE TANIMI

Dünyada onarım tarihinin uygarlık ürünlerinin tahribi ile başladığı kabul edilebilir. Kültür varlıklarını koruma girişimleri zaman içinde bunların tahribatına birer tepki olarak doğmuştur (Coşkun, 2012, S. 9)

Koruma kavramının tarihi Roma döneminde kadar uzanmaktadır. İmparatorluğun çöküşünün yaklaşmasıyla birlikte mimarlık ve mühendislik alanında gerilemeler başlamıştır. Bu dönemde başta papalar olmak üzere sanat ve siyaset alanından birçok kişi yapıların korunması konusunda atılımlar göstermiştir. Koruma genelde surların onarımını kapsamıştır (Erder, 2007, S.5, 7). Rönesans'ın merkezi kabul edilen İtalya, İngiltere ve Fransa'da meydana gelen yıkımlardan sonra korumanın temelleri atılmıştır.

Selçuklu ve Osmanlı döneminde koruma, vakıflar yoluyla sağlanmaktaydı. Vakıf kurumu yoluyla oluşturulan parasal kaynaklar, onarıma ayrılan kaynakların başında gelir. Vakıf öylesine kurulmuştur ki, belli sayıdaki ana yapı, çeşitli ikincil yapıların sağladıkları gelirlerle onarılmaktadır. Bu ikincil yapıların da (ev, dükkân, imalathane vb.) sürekli gelir getirebilmeleri için yapısal niteliklerini yitirmemeleri gerektiğinden onların da bakımı ve onarımı kesin hükümlere bağlanmıştır. Böylece oluşan bir "döner sermaye" sistemi ile, vakıf yapı ve onun gelir kaynağı diğer yapılar hiç başka bir kaynak aranmaksızın, kuramsal olarak gelir devam edeceğinden, sonsuza kadar bakılıp, korunacaklardır (Tunçer ve Ark. 2018, S. 55).

Durukan'ın Kuran'dan aktardığına göre, Osmanlı toplumunda eski eserlerin korunmasının bilinçli bir restorasyon anlayışı değil, daha çok geçmişi yaşatma düşüncesiyle sağlandığını, eski eserlerin "ecdat yadigarı" olarak kabul edildiğinden dolayı saygı ve ilgi gördüğünü, eskilerden devralınan bir mimari eserin, kullanıldığı sürece yaşatılması gereken, işlevsel olduğu için varlığı benimsenen ve önemsenen bir yapı kimliği taşıdığını, teokratik düzen içerisinde, yazıt ve vakfiyelerle de bu

düşüncenin benimsetildiğini, Müslüman halkın ibadet ettiği, eğitim gördüğü mescitler, tekke, zaviye ve türbelerin, yakın çevre halkınca bu nedenle korunduğunu şu şekilde ifade etmektedir (Durukan, 2004, S. 13):

"Onarım yoluyla eski bir yapının sağlıklı bir şekilde ayakta kalmasını sağlama anlamında koruma Osmanlı toplumuna yabancı değildir. Vakıf kurumunun başta gelen görevleri arasında vakfedilen taşınmazların işlevini sonsuza kadar sürdürebilmesi için onarılması gelir ve bu amaçla vakfiyelerde özel hükümler bulunurdu. Ne var ki Avrupa'dan esinlenen koruma kavramı Türk-İslam eserleriyle değil antikite ile ilgiliydi... Avrupa'da eğitim gören ve bu sırada Batı'daki gelişmelere tanık olan az sayıda Osmanlı aydını koruma konusuna ilgi duymuştu. Bunlar korumaya Batılılaşmanın bir gereği olarak arkeolojik alan ve bulguların korunması olarak bakıyor, yerleşim merkezlerinde bulunan yapıların ve çevrenin korunması üzerinde durmuyorlardı. İçinde buldukları çevrenin korunması devletin değil kişilerin ve vakıfların işiydi, bir bakıma doğrudu ama Osmanlı toplumunda vakıfların ya da kişilerin amacı eski eser niteliğinin korunmasından çok işlevsel sürekliliğinin sağlanması idi. "

Osmanlı döneminde Kabe'de de koruma çalışmaları yapılmıştır. Cezar'ın Cafer Çelebi'nin Risale-i Mimariye adlı eserinden aktardığına göre, Sultan III. Murad döneminde Mimar Sinan tarafından Kabe'nin tamiri için incelemeler yapılmıştır. Bu incelemeler sonucunda Mimar Sinan Kabe'nin duvarlarını bir kuşakla çevirmek istemiş ve bunu belirten resimler çizmiştir. Ancak dönemin uleması bu çalışmayı Kabe'nin özgünlüğüne aykırı bulmuştur. Bunun sonucunda çalışma I. Ahmed döneminde Mimar Mehmed Ağa tarafından yapılmıştır (Cezar, 1971, S. 48)

Günümüzde koruma kavramı ise Dünya tarihinde önemli bir yere sahip olan ve mimarlık ve sanat alanında da yeni düşüncelere yol açan 1789 Fransız Devrimi ile oluşmaya başlamıştır. Bu devrim sırasında oldukça büyük zarara uğrayan saray, şato, kilise, kale gibi yapılar, uzun süre bakımsız ve harap halde kalmıştır. 1830'larda Orta Çağ yapıtlarına ve mimarisine olan ilginin artmasıyla başlayan koruma çalışmaları, yıllar içinde birçok görüş ile gelişmiştir. Üslup Birliği, Romantik Görüş, Tarihi Restorasyon ve nihayetinde bugünkü koruma anlayışının temelini oluşturan Çağdaş Restorasyon akımları, koruma anlayışını farklı şekilde algılamış ve gelişmesine katkı sağlamıştır.

XIX. yüzyılda gelişmeye başlayan koruma kavramı, başlangıçta halihazırda kullanılan yapıların onarılmasıyla başlamıştır. Gelişen ve değişen yaşam koşulları, teknolojik gelişmeler, sosyokültürel değişimlerle beraber artık kullanılmayan ya da farklı amaçlarla kullanılmaya devam eden tarihi yapıların, günümüze ve gelecek nesillere kazandırılması için korunması gerektiği kavranmıştır.

Koruma, tarihi ya da sanat değeri taşıyan yapıların ya da kent parçalarının yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli önlemleri alma (Hasol, 1975, s. 305), kültür varlıklarını güvenle geleceğe aktarmak için yapılan sürekli bakım, konservasyon, restorasyon ve izleme işlemlerini kapsayan çalışmalardır. Koruma uygulamalarında önce kültür varlığının bulunduğu kentsel alan ve peyzajla ilişkisi, taşıdığı simge ve diğer değerler araştırılır. Korumanın odağında varlığının, özgünlüğünün, tarihi, mimari, teknik ve sanatsal değerlerinin, anlamının zedelenmemesi hedefi vardır (Ahunbay, 2019a, s. 9).

Zamanla değişen yaşam biçimi ve ona bağlı istekler nedeniyle birçok tarihi yapı özgün işlevini yitirmekte, ilk yapılış amacından farklı bir işleve hizmet etmek için uyarlanmaktadır. Hamam, kervansaray, tekke, manastır gibi tarihi yapı türleri ancak özel durumlarda özgün işlevini sürdürdüklerinden, bu yapı türlerinin farklı amaçlarla kullanılmaları zorunlu olmaktadır. (Ahunbay, 2019b, s. 97). Bu durum yeniden işlevlendirme olarak adlandırılır ve yapının tarihi dokusunun ve mimari özelliklerinin izin verdiği ölçüde, günümüz kullanıcılarının ihtiyaçlarına göre yapıda birtakım değişiklikler yapılır.

Tarihi yapılar, inşa edildikleri dönemde içinde veya çevresinde yaşayan insanların yaşam tarzının ve kültürünün kanıtıdır. Ancak özgün işlevleriyle günümüze adapte edilemediklerinde, sosyokültürel, tarihi, ekonomik nedenlerle yeniden işlevlendirilirler. Önerilen yeni işlev, tarihi dokunun kültürel önemini korumak açısından uygun olmalıdır. Tarihi yapılar farklı işlevler için uyarlandığında, sonraki nesillere yanlış veya eksik bilgi vermemek için yapılan müdahaleler binanın özgünlüğünü ve mimari karakterini korumalıdır.

Başarılı bir işlevlendirme, mevcut yapıya ve tarihi bağlamına saygı duyan ve miras binasına karakterini yok etmekten ziyade çağdaş bir katman ekler. İşlevlendirme sürecinde, yapının tarihi değerleri, fiziksel özellikleri ve potansiyelleri bütünsel olarak iyi analiz edilmelidir. Yeni kullanıma ilişkin karar, en uygun

stratejiyi bulmak için analitik ve bilimsel bir yöntemle dayanmalıdır. Aksi takdirde tarihi yapılar bir süre sonra sosyal ve ekonomik sorunlar nedeniyle kullanılamaz hale gelebilir veya yeni kullanım tarihi yapının özgünlüğüne zarar verebilir (Mısırlısoy & Günçe, 2017, s. 91).

Yeniden işlevlendirme, kullanılmayan, eski veya etkisiz bir yapıyı farklı bir amaç için kullanılabilecek yeni bir yapıya dönüştüren süreçtir (Othman & Elsaay, 2018, s. 4) ve yeni işlevsel gereksinimleri karşılamak için dönüştürme sürecini ifade eder. Bu sürecin uygulanabilirliği, binaların eskimleri ve projenin ekonomik fizibilitesi ile yakından ilgilidir (Eyüce & Eyüce, 2010, s. 419).

Tarihi yapının özgünlüğünü ve tarihi dokusunu devam ettirebilmesi için, yapının çevresinin de bu dönüşüm sürecine katılması gerekmektedir. Yapı bulunduğu çevre ile bir bütündür ve işlev değişikliği sonucu meydana gelen değişimler çevresini de etkiler.

Tarihi yapıları yeniden işlevlendirmenin koruma ve sürdürülebilirlik gibi çeşitli nedenleri vardır. Birincisi, eski bir binanın yeniden kullanılması, yeni bir bina inşa etmekten daha ekolojiktir. Yeniden yapım faaliyetleri, mevcut binayı uyarlamaktan daha fazla enerji harcar ve daha fazla atık ortaya çıkarır. İkinci olarak, mevcut yapının tarihi ve mimari önemi, sürdürülmesi için tatmin edici nedenler olabilir (Mısırlısoy, 2016, s. 19).

Tarihi yapıların yeniden işlevlendirilerek restorasyonu, çoğunlukla koruma odaklı karar verme çalışmaları arasında yer almıştır. Tarihi yapı artık özgün işleviyle çalışmadığında, tarihi dokuyu korumanın ve sürdürmenin tek yolu bugüne uyarlamadır. Bu sayede tarihi yapı günümüz yaşamında kendine bir yer edinir ve toplumla bütünleşir.

Velthuis ve Spennemann, yeniden işlevlendirmeyi, bina için yeni bir işlev uydurmanın bir yolunu bulmaya dahil olan mimarların ve ayrıca sürece dahil olan herkesin yaratıcılığını gerektiren bir değişim süreci olarak tanımlar (Mısırlısoy, 2016, s. 17). Restorasyonun multidisipliner bir eylem olduğu düşünüldüğünde, değerlendirmeye her uzmanlık kendi çıkarına göre yaklaşmaktadır. Bu nedenle, mühendisler yapısal değerlendirme yaparken mimarlar tasarım kimlik bilgilerini analiz etmeye odaklanır ve ekonomistler, sosyologlar veya sosyal bilimciler projenin performansını değerlendirmek için değişen kullanım ve değerlerle daha çok

ilgilenirler. Bu değerlendirmeler, temelde koruma stratejileri hakkında karar vermenin bir zorunluluğu olarak ortaya çıkmıştır (Cöcen, 2014, s. 48).

Yeniden işlevlendirme sırasında, tarihi yapının mekânsal özellikleri yeni işlevin türüne göre çeşitli değişikliklere uğrayabilir. Ancak bu çalışmalar sırasında yapının kimliğine, özgünlüğüne, toplumsal değerlerine, mimari tipolojisine uygun bir işlev seçilmelidir. Bu işlev, özgün işleve yakın olursa yapının korunması açısından daha doğru olur. Bu değişiklikler ve müdahaleler yapıya zarar vermemeli, geri dönüştürülebilir olmalıdır.

Yeniden işlevlendirme sayesinde, yapı hem günlük yaşama döndürölür ve topluma faydalı olur hem de sürekli bakım-onarımı yapılmış olur. Ayrıca ekonomik, sosyokültürel ve toplumsal yararları da vardır. Mevcut yapı stoku kullanılarak bu yararları ek olarak çevresel sürdürülebilirlik de sağlanır. Bu sayede kaynaklar korunur ve enerji tüketimi azalır. Yapının günümüze ve geleceğe kazandırılmasıyla kültürel sürdürülebilirlik de sağlanmış olur.

Kuban'a göre, yeniden işlevlendirme, restorasyon türleri olarak düşünölen sağlamlaştırma, bütünleme hatta yeniden yapma gibi bütün klasik müdahale türlerinden farklıdır. Çünkü bu, bir yapıya yeni bir işlev vermek demek, onu doğal bir tasarım sürecine sokmak demektir. Başka bir deyişle biraz koruma, biraz kullanış değişikliği değildir. Eğer bir kışla eğitime, bir konut yeni bir büroya tahsis edilmişe, bu işlevleri yarım yamalak görmeleri söz konusu değildir. Bu işlevleri tam görmek zorundadırlar. Bunun sonucu yapının belli ölçüde fizyonomi değiştirmesi, gerekiyorsa yeni eklerin yapılmasıdır. İdeal bir restorasyon düşünöesine aykırı görönen bu kararın aşağıdaki zorunluluklarla alındığı unutulmamalıdır:

1. Yapının, yeni işlevlendirme yapılıp, restorasyonu için bir ekonomik olanak yaratılmadan kurtarılması olanaksızdır.

2. Yeni işlev, yeni bir yapıyı tanımlar. Bu yapı, restoratörün özgün mimari müdahalesine açık olmak zorundadır. Fakat bu tür bir tasarımda mimarın özgürlüğü eski yapıdan kalan verilerle sınırlıdır. Mimar, yaratıcı özgürlüğünü bu sınırlar içinde kullanmak zorundadır (Kuban, 2000, s. 117,118).

Tarihi yapıları yeniden işlevlendirmek; doğal kaynakları ve yapı malzemelerini çıkarmak, işlemek ve taşımak için gereken enerjiyi korur. Yeni gelişime eşlik eden kentsel yayılmadan kaçınarak açık alan korunmakta ve

iyileştirmenin emek yoğun olması nedeniyle istihdam artmaktadır (Civan, 2006, s. 28, 29). Çünkü yeni bina enerji yoğun bir çabayı gerektirirken, eski yapıya yeni fonksiyon verilmesi emek yoğun çalışmaları gerektirir (Altınoluk, 1998, s. 20). Buna ek olarak, eski bina yıkılırken ortaya çıkan katı atıklar ve yeni bina yapılırken harcanan yüksek miktardaki enerji ile üretilen sera gazı, mevcut yapıların yeniden işlevlendirilmesi sayesinde ortadan kaldırılmış olur (Mohamed & Ark., 2016, s. 142) ve enerji tasarrufu sağlanır.

Yeniden işlevlendirme, yeni malzemelerin ve atıkların üretiminin azaltılmasına yardımcı olur, bu uygulama için halihazırda tüketilmiş olan somut enerji ve sermaye kullanılır. Sosyal ve ekonomik sürdürülebilirliğe hizmet eden ekonomik avantajlar oluşturulurken somut ve somut olmayan miras değerleri korunur, kentsel alanlar canlanır (Cöcen, 2014, s. 26). Malzeme ve kaynağın korunmasıyla çevresel, maliyet tasarrufuyla ekonomik, mevcut yapıyı ve tarihi dokuyu koruduğu için de sosyokültürel sürdürülebilirlik sağlanır.

Yapının konumu ve ulaşılabilirliği, yeni işlevin kullanılabilirliği açısından önemlidir. Kent için alınan planlama kararları ve yüklenen yeni işlev, tarihi yapının yeniden kullanımının sürdürülebilirliğinde önemli bir etkidir. Kültürel değere sahip çevrelerin kent yaşamına katılması, sürdürülebilirliğin sağlanması ve değerlerin yaşatılması açısından önemlidir. Kültür varlıklarının özgün durumlarının korunarak çağdaş gereksinimler doğrultusunda kullanılması koruma mantığının vazgeçilmez bir özelliğidir (Gençoğlu, 2018, s. 322).

1.2. KORUMA VE YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN TÜZÜKLERDEKİ YERİ

1) Atina Konferansı Tüzüğü (Carta del Restauro)

1931 yılında Atina'da yapılan konferans sonucu kabul edilen tüzüğün 4. maddesi şu şekildedir:

"Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapabileceği yeni kullanımlar verilmesi kabul edilebilir." (Ahunbay, 2019b, S. 148)

Burada anlatılmak istenen, tarihi yapıların yalnızca özgün işlevine yakın bir işlevle dönüştürülmesi ve bu süreçte yapılacak olan müdahalelerin yapının özgünlüğüne ve tarihi değerine zarar verilmemesi gerektiğidir.

Aynı tüzüğün 6. Maddesi şu şekildedir:

"Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevrenine de saygılı olunmalı. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır." (Ahunbay, 2019b, S. 148)

Burada anlatılmak istenen, tarihi yapının çevresiyle bir bütün olduğu sahip olduğu tarihi dokunun ortadan kaldırılarak tek başına bırakılmaması veya etrafına bu dokuya hiçbir şekilde uymayan ve dokuyu olumsuz şekilde etkileyen niteliksiz yapıların yapılmaması gerektiğidir.

Aynı tüzüğün 7. Maddesi şu şekildedir:

"Eğer bir an sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlemek amacıyla ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en azda tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalıdır, benzer üslupta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu olduğunda kabul edilebilir." (Ahunbay, 2019b, S. 149)

Burada anlatılmak istenen, tarihi yapının sağlamlaştırılması ya da eksik olan parçasının/bölümünün tamamlanmasının gerektiği durumlarda yapılacak olan bu eklerin öncelikle minimum düzeyde olması gerektiğidir. Ekler, yapıyla uyumlu olmalı ve yapının özgün üslubuna uyumlu ancak önüne geçecek şekilde bir dokusu olmamalıdır.

Aynı tüzüğün 8. Maddesi şu şekildedir:

"Ekler kesin ve açık olmalı ve özgünden farklı malzeme kullanılarak veya bezemesiz bir çerçeveye sınırlanarak ya da damga veya yazıtle belirtilmelidir. Bir restorasyon asla onu inceleyenleri yanıltacak veya tarihi bir belgeyi değiştirecek şekilde yapılmamalıdır." (Ahunbay, 2019b, S. 149)

Burada anlatılmak istenen, eklerin özgün yapıdan ayırt edilebilir olması gerektiğidir. Tarihi yapının özgünlüğünü ve dokusunu değiştirmemelidir.

Carta del Restauo, çağdaş restorasyonun temelini oluşturarak, ilkelerin belirlenmesine öncülük etmiştir. Bu ilkeler zaman içinde geliştirilerek bugünkü restorasyon anlayışını oluşturmuştur.

2) Venedik Tüzüğü

1964 yılında kabul edilen Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesi şu şekildedir:

"Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaşabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir." (Ahunbay, 2019b, S. 150)

Burada anlatılmak istenen, tarihi yapıların korunmasının kolaylaştırılması için onu kullanacak olan topluma fayda sağlayacak yeni bir işlevle uyarlanmasıdır. Ancak bu süreçte yapının mekânsal özellikleri ve bezemeleri değiştirilmemelidir. Yapının dokusunun izin verdiği sınırlar dahilinde basit değişiklikler yapılabilir.

Aynı tüzüğün 6. Maddesi şu şekildedir:

"Anıtın korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir." (Ahunbay, 2019b, S. 150)

Yeni etkinlikler geleneksel faaliyetlerin ve yerel halkın geçimini sağlayan işleri engellememelidir. Böylece, bu bağlamdaki en önemli öğelerden bazıları, tarihi kültürel çeşitlilik ve çoğulculuk korunabilir.

Yeni bir etkinlik getirilmeden önce, ondan yararlanacak olanların sayısının, kullanım süresinin, mevcut işlevlerle uyumunun ve geleneksel yerel faaliyetlere etkisinin ne olacağının araştırılıp değerlendirilmesi gerekir.

Yeni işlevler tarihi kentin ünik ve yenilenemez bir ekosistem olduğu düşüncesine koşturarak, sürdürülebilir gelişme ihtiyacını da karşılamalıdır." (Ahunbay, 2019b, S. 202)

Burada anlatılmak istenen, Washington Tüzüğü'nün 8. maddesi tekrar edilerek, tarihi yapının bulunduğu alanda yaşayan yerel halkın da sürece dahil edilerek, yeni işlevden etkilenecek kişi veya durumların göz önünde bulundurulmasıdır. Kent sakinlerinin, tarihi kent dokusunun ve tarihi yapıların tek bir bütün olduğu belirtilmektedir.

Tüzük İsmi, Tarihi ve Madde Numarası	Tüzük Maddesi
1931 Atina Konferansı Tüzüğü (Carta del Restauro) 4. Madde	"Yaşayan, yani ayakta duran anıtlara, yalnızca özgün işlevinden çok uzak olmayan ve binada gerekli uyarlamaların önemli hasara neden olmayacak şekilde yapabileceği yeni kullanımlar verilmesi kabul edilebilir."
1931 Atina Konferansı Tüzüğü (Carta del Restauro) 6. Madde	"Anıta ve geçirdiği dönemlere olduğu kadar çevrenine de saygılı olunmalı. Anıtın çevresindeki yapılar yıkılarak uygunsuz bir biçimde yalnız bırakılmasına veya çevresinin niteliği, kütlesi, rengi, üslubu ile rahatsız edici yapılarla sarılmasına engel olunmalıdır."
1931 Atina Konferansı Tüzüğü (Carta del Restauro) 7. Madde	"Eğer bir an sağlamlaştırmak, kısmi veya tam olarak bütünlemek amacıyla ya da yeniden kullanım nedeniyle ekler yapılması gerekirse, uyulması gereken temel koşul yeni öğelerin en azda tutulmaları, yalın ve yapısal düzeni yansıtır karakterde olmalıdır, benzer üslupta bir ek ancak yapının mevcut çizgilerini devam ettirmek ve bezemeden arınmış geometrik anlatımlar söz konusu olduğunda kabul edilebilir."
1931 Atina Konferansı Tüzüğü (Carta del Restauro) 8. Madde	"Ekler kesin ve açık olmalı ve özgünden farklı malzeme kullanılarak veya bezemesiz bir çerçeveye sınırlanarak ya da damga veya yazıtla belirtilmelidir. Bir restorasyon asla onu inceleyenleri yanıltacak veya tarihi bir belgeyi değiştirecek şekilde yapılmamalıdır."
1964 Venedik Tüzüğü 5. Madde	"Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaşabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna

	izin verilebilir."
1964 Venedik Tüzüğü 6. Madde	"Anıtın korunması, ölçeği dışına taşmamak koşuluyla çevresinin de bakımını içine almalıdır. Eğer geleneksel ortam varsa, olduğu gibi bırakılmalıdır. Kütle ve renk ilişkilerini değiştirecek hiçbir yeni eklentiye, yok etmeye ya da değiştirmeye izin verilmemelidir."
1975 Amsterdam Bildirgesi	"Tarihi yapılara, karakterlerine saygılı olunarak, çağdaş yaşam şartlarına uygun olarak yeni işlev verilebileceği, bu sayede yaşamının garanti altına alınacağı"
1987 Washington Tüzüğü 8. Madde	"Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. Bu alanların çağdaş yaşama uyarlanması için gerekli teknik servislerin getirilmesi veya iyileştirilmesi işlemleri özenle yapılmalıdır."
1999 Geleneksel Mimari Miras Tüzüğü Uygulama İlkeleri 5. Madde	"Geleneksel yapıların yeni işlevlere uyarlanması ve yeniden kullanımında, yapılar kabul edilebilir bir yaşam standardına yükseltilirken, bütünlüğü, karakteri ve biçimi saygı görmelidir. Eğer geleneksel mimari biçimler hâlâ kullanılıyorsa, müdahaleler toplumun kabul edeceği bir etik kurallar çerçevesinde yapılabilir."

2011 Valetta İlkeleri 4. Bölüm Yeni İşlev Maddesi	<p>"Yeni işlev ve etkinlikler tarihi kent veya kentsel alanın karakteriyle uyumlu olmalıdır. (Washington Tüzüğü, 8. Madde)</p> <p>Yeni etkinlikler geleneksel faaliyetlerin ve yerel halkın geçimini sağlayan işleri engellememelidir. Böylece, bu bağlamdaki en önemli öğelerden bazıları, tarihi kültürel çeşitlilik ve çoğulculuk korunabilir.</p> <p>Yeni bir etkinlik getirilmeden önce, ondan yararlanacak olanların sayısının, kullanım süresinin, mevcut işlevlerle uyumunun ve geleneksel yerel faaliyetlere etkisinin ne olacağını araştırılıp değerlendirilmesi gerekir.</p> <p>Yeni işlevler tarihi kentin ünik ve yenilenemez bir ekosistem olduğu düşüncesine koşut olarak, sürdürülebilir gelişme ihtiyacını da karşılamalıdır."</p>
---	---

Tablo 1.1: Yeniden işlevlendirmenin tüzüklerdeki yeri (Aytekin, 2021)

1.3. YENİDEN İŞLEVLENDİRMEYİ GEREKTİREN NEDENLER

Yüzyıllardan beri insanoğlu tarafından ortaya konan, geçmiş dönemlerin yaşam biçimlerini, kültürel değerlerini ve sosyal-ekonomik oluşumlarını yansıtan tarihi yapılar; toplumları etkilemek, onlara eğitici ve yüceltici anlam kazandırılmak için yeniden işlevlendirilirler. Bu sayede topluma yararlı olup, toplumun onda yaşamasını, çevrenin ondan yararlanmasını, özetle toplumun ve çevrenin onunla bütünleşmesini, onunla yaşamasını sağlarlar.

Tarihi yapıların, yeniden işlevlendirilmesi için birçok neden vardır. Toplumun ve zamanın gelişip değişmesiyle ortaya çıkan bu nedenler, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesinde temel noktaları oluşturur.

Altınoluk, binaların yeniden kullanımını gerektiren iki nedenden bahseder:

- Binaların orijinal işlevini kaybetmesi
- Binaların işlevsel olarak eskimesi (Altınoluk, 1998, s. 19)

Kendisi ayrıca bu gerekliliğin nedenlerini tarihsel-kültürel nedenler, ekonomik nedenler ve evre faktörleri olarak e ayırmaktadır (Altınoluk, 1998, s. 19). Öter, bu gerekliliklerin nedenlerini teknolojik, ekonomik ve toplumsal nedenler olarak (ter, 1996, s. 7, 8); Tetik ise, işlevsel, çevresel ve ekonomik nedenler olarak (Tetik, 2018, s. 25, 26) sınıflandırmıştır. Bu bölümde bu nedenler birlikte incelenecektir.

1) Tarihsel-Kültürel Nedenler

Belirli bir olaya, tarihi ana ve kültüre ev sahipliği yapan; belli dönemden miras kalmış yapıların bugüne kazandırılması, gelecek nesillere aktarılması ve yaşatılması için yeniden işlevlendirilmesi gerekir. Tarihi doku korunarak, geçmişte yaşayan insanların hayatı, yaşam biçimleri, maddi ve manevi değerleri anlaşılır.

2) İşlevsel Değişiklikler

Tarihi yapılar, günümüzde ilk yapıldığı dönemdeki işlevini devam ettiremeyebilirler. Örneğin medrese, saray, han, hamam, kervansaray, endüstri yapıları bu işlevlerini yerine getiremedikleri için, bugünün konfor şartlarına uygun hale getirilerek yeniden işlevlendirilirler.

3) Toplumsal Nedenler

İnsanoğlunun durdurulamaz ilerlemesi ve gelişimiyle meydana gelen sosyokültürel değişim, günlük ihtiyaçlar fiziksel değişimlere, mimari yapıların kullanım amaçlarında ve işlevlerinde de değişikliklere yol açar.

4) Çevresel Nedenler

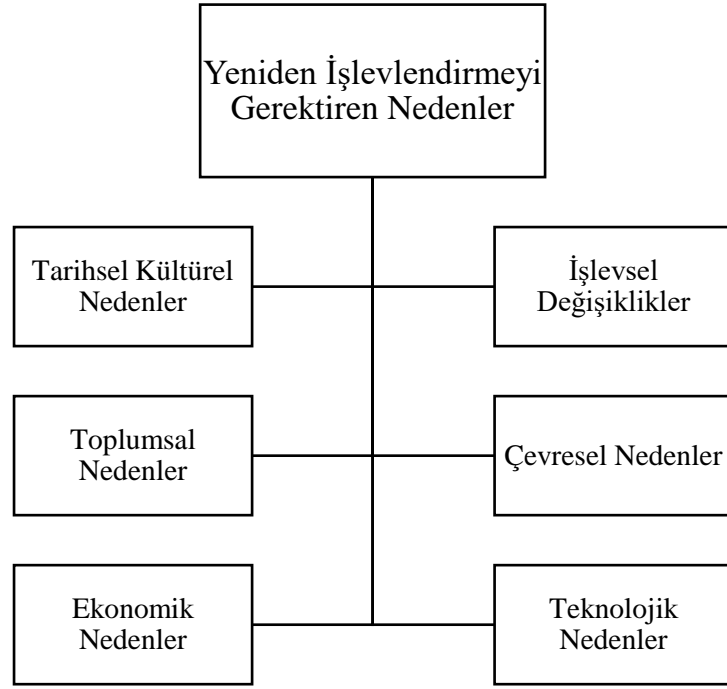
Anıtlar buldukları çevrelerle bütünleşmiştir. Bu nedenle bu çevrede meydana gelebilecek her türlü değişimden etkilenir. Doğal ve yapay olarak ikiye ayrılan çevrenin değişimine neden olan faktörler farklılık gösterir. Doğal çevrenin kendi içindeki değişimleri yapıları ve insan psikolojisini etkiler. Ancak bu değişimler bazen insan müdahalesinden meydana gelir. Yapay çevre tamamen insan tarafından yapılmıştır ve yine insanlığı tarafından çeşitli toplumsal nedenlerle değişime uğrar. Bu nedenlerin bir sonucu olarak yapılarda oluşan olumsuz durumların ve tahribatların giderilmesi için yeniden işlevlendirilmeleri gerekir.

5) Ekonomik Nedenler

İşlevini kaybeden yapıların hem günümüze ve geleceğe kazandırılması hem de ekonomik kazanç sağlamak amacıyla yeniden işlevlendirilmesi gerekir. Bu ekonomik kazançlar, yeni yapı yapmak yerine, tarihi yapının onarımı ve restorasyonu ile sağlanır. Aynı zamanda yapı ve emek israfı engellenmiş olur.

6) Teknolojik Nedenler

XIX. yüzyıldan itibaren hızlanan teknolojik gelişmeler her alanda olduğu gibi mimari alanda da etkisini göstermiştir. Değişen yaşam koşulları ve konfor şartlarıyla beraber yapılarda değişiklik yapılması gerekmiştir. Ancak bazı durumlarda mevcut yapı bu değişikliklere müsaade etmemiştir. Bu nedenle bu yapılar günümüz konfor şartlarına uygun hale getirilerek yeniden işlevlendirilir ve kullanılırlar.

Şekil 1.1: Yeniden işlevlendirmeyi gerektiren nedenler diyagramı (Aytekin, 2021)

1.4. YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN ÖNEMİ VE YARARI

Tarihi yapıların bir bölümü günümüze özgün işlevini devam ettirebilecek, bir bölümü ise devam ettiremeyecek şekilde gelir. Özgün işlevini devam ettirebilecek olan cami, kilise, hamam, konut gibi yapılar her ne kadar birtakım değişikliklere uğrasalar da aynı işlevle kullanılmaya devam edilebilirler. Medrese, saray, han, tekke, kervansaray gibi yapılar ise özgün işlevlerini doğrudan devam ettiremezler. Bunun yerine yapıların mekânsal özelliklerine uygun olabilecek işlevlerle yaşamlarını sürdürürler. Tetik, bu yararları tarihsel ve sosyokültürel, toplumsal ve ekonomik olarak sınıflandırmıştır (Tetik, 2018, s. 26, 27, 28).

1) Ekonomik Yararlar

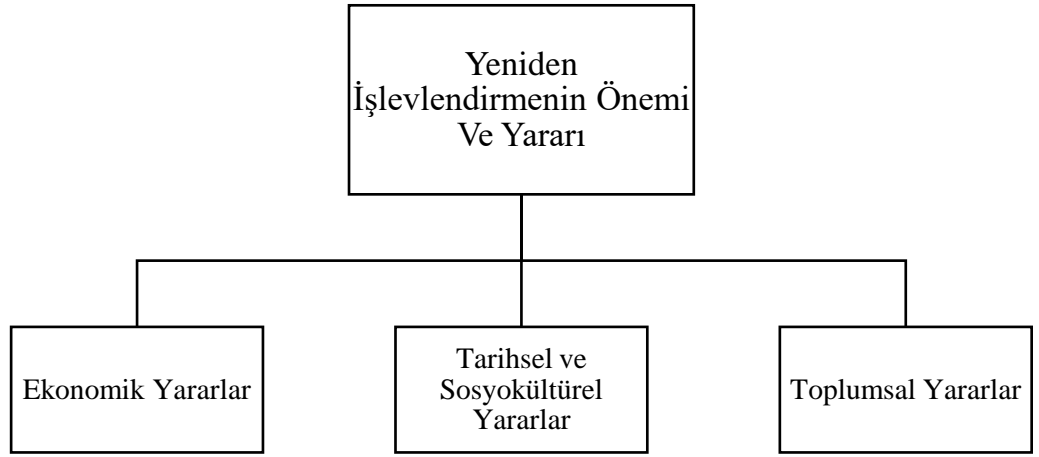
Tarihi yapıların yeniden kullanılması, yeni yapı yapılmasına karşı daha avantajlı bir seçenektir. Gerekli konfor şartları sağlanıp tarihi yapının yeniden kullanılması hem ekonomik açıdan hem arazi açısından hem de süre açısından kazanç sağlar. Yapıların bakımının sürekli yapılması uzun vadede kapsamlı onarım ve restorasyon çalışmalarının önüne geçer.

2) Tarihsel ve Sosyokültürel Yararlar

Tarihi yapıların kullanımı, günümüze ve geleceğe aktarılması, tarihsel devamlılığın ve geçmiş kültürün tanıtılması açısından olumlu bir dönüşüm olacaktır.

3) Toplumsal Yararlar

Tarihi yapılar, yapıldıkları dönemde tüm toplumun ortak malı sayılmış, topluma yarar sağlamış, hizmet etmiş ve onları bir paydada buluşturmıştır. Günümüzde bu amaçlar etrafında toplumu tekrar birleştirmek ve topluma mâl olmuş yapıları tekrar topluma kazandırmak için yeniden işlevlendirme gerekmektedir.

Şekil 1.2: Yeniden işlevlendirmenin önemi ve yararı diyagramı (Aytekin, 2021)

1.5. YENİDEN İŞLEVLENDİRMENİN SEÇİMİ VE YÖNTEMİ

Yeni işlev belirlenirken, tüm nedenler ve yararlar incelenmeli ve yapının özgün işlevine, bulunduğu çevreye bağlılığına, mekânsal tipolojisine dikkat edilmelidir. Bu kriterlere göre yapıya en uygun işlev seçimi yapılmalı ve yapının yeni işlevinin devamlılığı sağlanmalıdır. Yapının korunması ve yaşatılması için bir araç olan bu yeni işlevin seçiminde gerekli olan analizler tam ve eksiksiz şekilde yapılmalıdır. Aksi takdirde yapıya uygun işlev belirlenemez ve yapının tarihi dokusuna zarar verilir. Bu gibi olumsuzlukların önüne geçmek amacıyla, projenin olumlu ve olumsuz yönlerinin belirlenmesi için fizibilite etüdü yapılmalıdır.

Yaldız'a göre, mimarlık, temel ilkeleri ile insan gereksinimleri doğrultusunda, işlev, kullanıcı ve donanım niteliklerinin belirleyiciliğinde;

yaşanabilir mekânlar oluşturmaktır. Yaşanabilirlik, sabit bir çözüm değil yaşamla birlikte, insan yaşamına doğrudan katılan, hareketli bir oluşumdur. Bu oluşumun bileşenleri, yaşanılan çevre, mekânlar, mekânsal organizasyonlar, kullanıcılar ve kullanıcıların ihtiyaçlarıdır. Mimari tasarım özünde, insan ihtiyaçlarını ve alışkanlıklarını, başka bir deyişle yaşantının gereklerini karşılamak üzere mekânsal çözümler üretmektir. Her mekânsal organizasyon kullanıcısı ile uyumu yakalayarak, kullanıcıların ihtiyaç, istek ve değerlerini bünyesinde bulundurmaya zorundadır (Yaldız, 2013, s. 76).

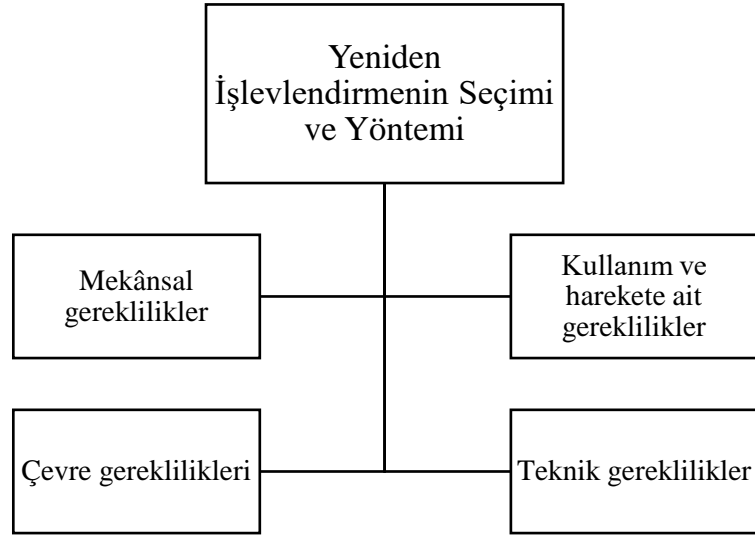
Tarihi yapının yeniden işlevlendirilmesinde ise, bu mekânsal çözümler büyük ölçüde mevcut yapının mekânsal özelliklerinin, strüktürünün, cephesinin, tarihi dokusunun ve özgünlüğünün izin verdiği ölçüde tasarlanır. Bu tasarım, yeni işlevin ihtiyaç ve gereklilikleri ile güçlü bir şekilde ilişkilendirilmeli ve uyum sağlayabilmelidir. Bu ihtiyaç ve gereklilikler şu şekilde sıralanabilir:

a) Mekânsal gereklilikler (Boyutsal ölçüler, biçim, mekânlar arası ilişki vb.): Tarihi yapının mevcut mekânsal özellikleri, yeni işlevin ihtiyaçlarını karşılamalıdır.

b) Kullanım ve harekete ait gereklilikler (Yönlendirme, toplumsal, kültürel, sembolik vs.): tarihi yapının toplumsal ve kültürel olarak değerinin yeni işleviyle uyumlu olması gerekmektedir.

c) Çevre gereklilikleri (İç ve dış mekân kompozisyonu, genel yerleşim düzenlemeleri): Çevresiyle bir bütün olan tarihi yapının, yeni işleviyle birlikte bu bütünlüğü korunması gereklidir.

d) Teknik gereklilikler (İstenen fiziki çevre şartlarının yapay olarak oluşturulması için gereken sistemler): Yeni işlevin gerektirdiği teknik donanımlar, tarihi yapının özgünlüğünün izin verdiği ölçüde yerine getirilmelidir (Karapınar, 1997, s.8, 9).

Şekil 1.3: Yeniden işlevlendirmenin seçimi ve yöntemi diyagramı (Aytekin, 2021)

Kullanıcı ihtiyaçları belirlenirken, yapının ihtiyaçları karşılayabilme özelliği ve kullanıcının bundan ne kadar memnun olduğu sorusu ortaya çıkar. Yıldız'a göre, tarihi yapıların bu ihtiyaçları ne derece karşılayabildiğini ölçerken dengelenmesi gereken altı faktör olduğu görülür:

- a) Yapının bulunduğu çevre içerisinde değerlendirilmesi
- b) Yapının özgünlüğünün korunması
- c) Yapının tarihsel özelliklerinin korunması
- d) Yeni işlevin özelliklerinin konulması, eski işlevin unutulmaması
- e) Hafif teknolojilerin kullanılarak, yeni işlevin yapıya vereceği zararın azaltılması
- f) Açık ve basit şekilde bakım planı yapılması (Yıldız, 2013, s. 79)

Tarihi yapılarda kullanıcı memnuniyeti, yapının özgünlüğünün korunmasından sonra gelmektedir. Kullanıcı ihtiyaçları yerine getirilmeye çalışılırken, binanın kimliği korunmalıdır. Kullanıcı memnuniyetiyle doğrudan orantılı olan yapı-yeni işlev arasındaki uyum, yapının özgünlüğüne; sosyokültürel ve ekonomik değerlerine saygılı olarak, yapının sürdürülebilirliğini devam ettirmelidir. Yeni işlevlendirmede, koruma-kullanma dengesi ve yapı-yeni işlev uyumu sağlanmalı, bu sayede yeni işlev yapının özgün mekânlarına adapte edilmelidir.

Altınoluk'a göre, eski bir binaya yeni işlev verilirken aşağıdaki temel öğeler tasarımcı tarafından yeterince araştırılmalıdır. Bunlar şu başlıklar altında toplanabilir;

- a) Binanın mekânsal oluşumu
- b) Binanın hacim boyutları
- c) Binanın işlevsel ilişkiler kurgusu
- d) Binanın bulunduğu konum (Altınoluk, 1998, s. 22)

Yapının mekânsal oluşumu: Yapıyı oluşturan mekânların sayısı işlevlendirme için önem taşır. Mekânlar tek bir hacimden, tekrarlanan hacimlerden ya da karmaşık bir plan şemasından meydana gelebilir. Nasıl tek mekânda çözülebilecek bir işlev için çok mekânlı bir yapı duvarları kaldırılarak kullanılamazsa, çok mekânlı bir yapıda çözümlenmesi gereken bir işlev için tek mekâna sahip bir yapı kullanılamaz. Aksi takdirde yapının mekânsal bütünlüğü bozulmuş olur.

Yapının hacim boyutları: Yapının yeni işlevi için tasarımı aşamasında bazı mekânların bölünmesi ya da birkaç mekânın tek bir mekân olarak kullanılması gibi durumlar söz konusu olabilir. Bu tür durumlar yapının özgünlüğüne zarar vereceğinden olumlu bir tutum olmamaktadır.

Yapının işlevsel ilişkileri kurgusu: Yeni işlevin ihtiyacı olan sirkülasyon ile yapının mevcut ve özgün sirkülasyonu ve mekânsal ilişkileri uyumlu olmayabilir. Bu gibi durumlarda genelde avlunun ve revakların kapatılması gibi uygulamalar söz konusudur. Ancak bu işlemlerin olabildiğince az müdahale ile şeffaf ve geri dönüştürülebilir olması gerekmektedir.

Yapının konumu: Verilecek işlevin çeşidi yapının konumuna göre farklılık gösterir. Turizm merkezinin, ticaret merkezinin ya da konaklama mekânlarının yoğun olduğu bölgelerde verilebilecek işlev değişkendir. Yanlış işlev verildiği takdirde yapı yeni işleviyle çevresine uyum sağlayamaz ve ekonomik, toplumsal ve sosyokültürel açıdan zarara uğrar.

Tarihi yapı, yeniden işlevlendirilirken çevresiyle birlikte kimliği ve mekânsal bütünlüğü korunmalıdır. İşlevlendirmede en önemli ölçütlerden biri de yapının tarihi olmasına neden olan özelliklerinin korunması ve yeni işlevinin tam olarak çalışmasıdır. "Koruma-kullanma dengesi" adı verilen bu durumda şartların ikisi birlikte sağlanmalıdır.

Koruma-kullanma dengesi sağlanırken yapılan müdahaleler minimum seviyede ve geri dönüştürülebilir olmalıdır. Yapının mimarisine, özgünlüğüne, mekânsal bütünlüğüne, strüktürüne, süsleme ve bezemelerine zarar verebilecek her türlü uygulamadan kaçınılmalıdır. Müdahaleler, özgün yapıdan ayırt edilebilir olmalıdır. Farklı teknik ve malzemelerle, yapıya aykırı olmayacak şekilde uygulanmalıdır.

Tarihi yapı yeniden işlevlendirilirken, bu durumdan çevresiyle birlikte etkilenir. Bu yüzden yeni işlevin yapıya uygun olup olmadığı belirlenirken, çevreyle olan uyumu da göz önünde bulundurulmalıdır. Yapının ve çevresinin birlikte kültürel bir değer olduğu unutulmamalıdır.

Tümer'e göre tarihi yapının yeni işlevinin belirlenme aşamaları şu şekilde sıralanabilir (Tümer, 2003, s. 79, 80):

- 1) Yapının ve içinde bulunduğu alanın sahip olduğu anlamların ortaya çıkarılması

Bu aşamaya ilişkin anlamsal çözümlemeyi gerekli kılmaktadır. Yapıya ilişkin yan anlamların ortaya çıkarılmasının hedeflendiği bu aşama, konusunda uzman kişilerden oluşan bir dönüşüm ekibinin (Mimar, kentsel tasarımcı, kent plancısı, restoratör, endüstri arkeoloğu, sosyolog vb.) varlığını gerekli kılmaktadır. Bu aşama, söz konusu yapının halk tarafından algılanışının tespitinin sağlanabilmesi için yerel halkın katılımını gerekli kılmaktadır.

- 2) Yapıya ilişkin yeni işlev alternatiflerinin belirlenmesi

Bu bölüm, yukarıda verilen çözümleme için kullanılan metotta izlenen akışın zıt yönde ele alınmasını, bir başka deyişle ortaya çıkarılan kavramın referans olarak alınması sureti ile, yapıya ilişkin olası fonksiyonların tespit edilmesini içermektedir. Yeniden işlevlendirmeye ilişkin önerilen model doğrultusunda, kültürel gösterge olan yapının gösterileni sabit kalmakta, gösterenler (yeni işlev) ortaya çıkmış olan kavramları karşılayacak şekilde belirlenmektedir. Bir kavramın somut yansıması olan gösterenlerin birbirinden farklı oluşu benzer yapılara aynı türden işlevlerin yüklenmesini engellemekte, ileriye dönük farklı çözüm alternatifleri sunmaktadır.

1) Uygulanacak alternatifin tespiti

Ortaya çıkan işlev alternatiflerinin hangilerinin yapıya yüklenebileceği konusu birçok farklı değişkenin hesaba katılmasını gerekli kılmaktadır. Ortaya çıkan işlev alternatifleri bu aşamada çok yönlü bir katılım ortamında tartışılmaya hazırdır. Yapıya yüklenecek olan işlevin belirlenmesi aşağıdaki aktörlerin bir araya gelişini gerekli kılmaktadır.

a) Dönüşüm ekibi

Yeniden işlevlendirme sürecini başlatan ve son aşamaya taşıyan bu grup, belirlenen işlev alternatiflerini diğer aktörlere aktarmak ve tartışmaları yönlendirmek ile görevli olmalıdır.

b) Danışmanlar

Danışmanlar teknik danışmanlar ve ekonomi danışmanları olarak iki tanedir.

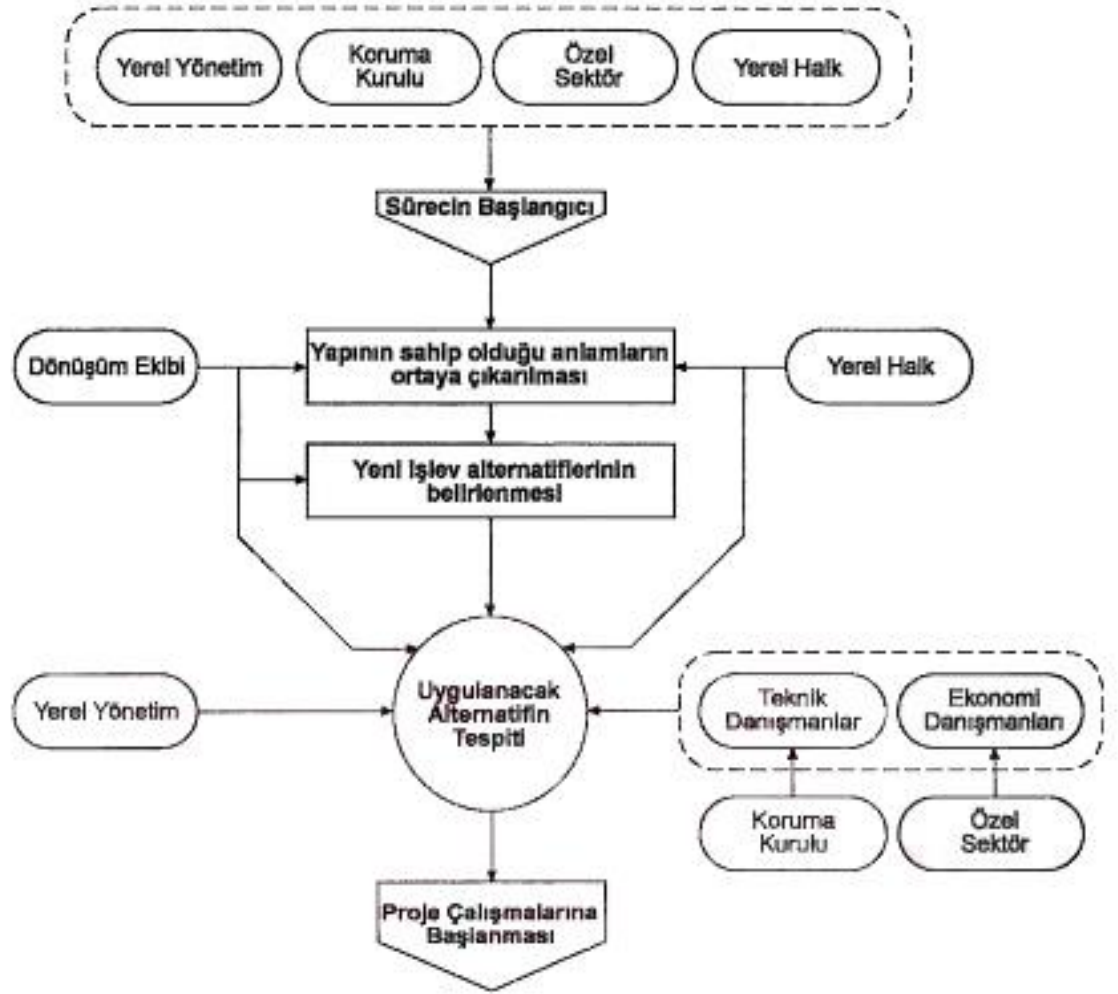
- Yapı ölçeğinde koruma üzerine uzmanlaşmış olan teknik danışmanlar, söz konusu binanın yapısal şartlarının bağlayıcılığını dikkate almalı ve yapının ilgili olduğu koruma kurulu ile olan iletişimini sağlamalı, kurulun öneri ve sınırlamaları dahilinde hangi alternatifin yapıya uygun olduğunu tespit etmelidir.
- Ekonomi danışmanlarından oluşan bu grup, mevcut piyasa koşullarının gereklerini söz konusu tartışma platformuna taşımakla birlikte, yapıya ilişkin fizibilite çalışmalarını yapmak sureti ile gelecekte özel sektörün taleplerini karşılayabilecek, dolayısı ile projenin uygulanmasını ve devamlılığını mümkün kılan yatırımı bölgeye çekecek olan işlevin belirlenmesinde önemli bir rol üstlenmektedir.

c) Yerel yönetimler

Yeniden işlevlendirilecek yapının alacağı son halin kapsayıcı bir üst plana uygunluğunu denetleyip, yönlendirecek ve kamu kaynaklarını projenin gelişmesi doğrultusunda aktarabilecek konumda olmasından ötürü, yerel yönetimler söz konusu aşamanın önemli aktörlerinden biri olarak süreçte yer almaktadır.

Ancak yukarıda ifade edilen aşamalardan geçildikten sonra, tüm tarafların uzlaşması sonucu ortaya çıkacak olan yeni işlev alternatifine ulaşılabilir. Farklı

dallardan birçok uzmanın bir araya gelmesiyle oluşacak ekip ile toplumun iş birliği, yeni işlevin belirlenmesinde önemli rol oynamaktadır. Tarihi yapının toplum tarafından ne anlam ifade ettiği ve toplumun neye ihtiyacı olduğunun iyi bir şekilde saptanmasıyla birlikte, yerel yönetimlerin de desteğiyle en doğru işlev bulunabilecektir.

Şekil 1.4: Yeniden işlevlendirme sürecine ilişkin şema (Tümer, 2003, S. 81)

Yeni işlev belirlenirken fizibilite etüdü, mevcut konstrüksiyon analizi, malzeme karakteristiğinin tespiti yapılmalı ve yapının konumunun ve çevresinin yeni işleve etkileri incelenmelidir. Bu analizler, yeni işlevin belirlenmesinde mimari, ekonomik ve çevresel olarak önemli rol oynar.

1) Fizibilite Etüdü

Kazanç ya da sosyal fayda sağlamak amacıyla yapılan bir girişimde, yatırım projesinin verimliliğini ve projenin uygulanabilirliğini saptamak için yatırım

projesiyle ilgili bütün unsurların sistemli bir şekilde irdelendiği çalışmaya “fizibilite etüdü” (yapılabilirlik araştırması) denir (Eraybat, 2011, s. 38).

Fizibilite etüdü kapsamında dört aşamalı bir çalışma yapılır. Bu aşamalar teknik, ekonomik, finansal ve hukuki unsurlar olarak sıralanmaktadır. Teknik unsurlar, teknik yani mimari olarak uygulanabilirliğini, yeni işlevin mimari tasarım, restorasyon, koruma ve mühendislik açısından analiz edilmesidir. Ekonomik unsurlar, projenin faaliyetleri, üretim kapasitesi gibi konuları analiz eder. Finansal unsurlar, maliyet, sermaye, finansman kaynakları gibi para akışlarının incelenmesidir. Hukuki unsurlarsa projenin her türlü hukuki meselelerinin araştırılmasıdır (Eraybat, 2011, s. 38).

Benzer örnekler gözden geçirilerek yapılan bu çalışmalar, ön program ve ön tasarım evrelerinin süreci içinde ya da sonlarında uygulanmalıdır (Özel, 2006, s. 41). Bu süreçte yeni işlev önerileri, proje ihtiyaçları, ekonomik fırsatlar, yerel halkın görüşleri belirlenmiş olur.

2) Mevcut Konstrüksiyon Analizi

Eski yapıların yeni fonksiyon değişikliklerine uyumları Frey tarafından bazı kriterlere göre incelenmiştir. Bu kriterler;

- Bina kat alanının yetersizliği,
- Elverişli kat yüksekliği,
- Servis ulaşım olanakları,
- Strüktürün sağlamlığı,

Bina kat alanlarının yetersizliğinin saptanmasında kullanıcı ihtiyaçlarının belirlenmesi zorunludur. Gerekli minimum değerlerin sağlanmasında kullanıcı ihtiyaçlarının belirlenmesi gerekmektedir. Yatay düzlemdeki boyutların yeterliliğinin yanı sıra düşey boyutların yeterliliği zorunludur. Strüktürün sağlamlığı ve getirilecek fonksiyonun özellikleri doğrultusunda taşıyıcı sistemin incelenmesi gerekir (Özel, 2006, s. 42).

3) Malzeme Karakteristiğinin Tespiti

Geleneksel mimarlığımız taş, kerpiç, tuğla, ağaç gibi doğal kökenli malzemelerle oluşturulmuştur. Kullanılan malzemelerin iyi nitelikli olmaması,

yapıların bozulmasını hızlandırmaktadır. Taşların içinde kil tabakalarının, başka yabancı maddelerin bulunması hızlı aşınmaya, taşın yabancı maddelerin bulunduğu tabaka ya da damardan kopup ayrılmasına neden olur. Tuğla yapılarda da tuğlanın iyi pişirilmiş olması yapının dayanımını arttıran önemli bir etkidir. Ahşap strüktürlerde sert ağaç kullanılması yapının ömrünü uzatır (Ahunbay, 2019b, s.42).

4) Yapının Konumunun ve Çevrenin Etkileri

Yapıldığı tarihte çevresi için bir odak noktası olan bir bina zaman içinde çevre dokunun dönüşümüyle eski prestijini yitirebilir. Bir zamanlar şehri oluşturan ögeler, şimdinin görünmez sistemlerinin karışımı içinde yok olmuştur (Öter, 1996, s.13).

Seçilecek uygun fonksiyon için, çalışılan yapının çevresindeki mevcut kullanımlar ve çevre özellikleri incelenmelidir. Çevredeki fonksiyonlar belirlendikten sonra, seçilecek fonksiyon bunlarla ilişkili olmalıdır (Özel, 2006, s. 45).

1.6. YENİDEN İŞLEVLENDİRME MÜDAHALE ÇEŞİTLERİ VE SINIRLARI

Tarihi yapılar yeniden işlevlendirilirken mümkün olan en az müdahale gereklidir. Bu sayede yapı özgünlüğünü korumuş olur. Tarihi yapıların, sadece belirli yeni kullanımlar üstlenebileceği ve bu kullanımların da yapıların çevresel ve mekânsal kapasiteleri ile doğrudan ilişkili olduğu değişmez gerçeğinden hareket ile (Yaldız & Asatekin, 2016, s. 335); bu müdahaleler yalnızca ihtiyaca yönelik ve geri dönüştürülebilir olmalıdır. Müdahale derecesini, yapının fiziksel özellikleri belirlemektedir. Ayrıca kullanılan malzeme, ek yapı gibi unsurların özgün yapıya saygılı olması ve onun önüne geçmemesi gerekmektedir.

Tetik'in Özkan'dan aktardığına göre, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesindeki müdahaleler dört başlık altında toplanmıştır:

a) Özellikle anıtsal yapılar için geçerli olan, tüm mekânları ve süslemeleriyle korunarak yalnızca yapısal eskimenin onarılması

b) Taşıyıcı sisteme müdahale etmeden, mekânların yeniden düzenlenmesi ve cephenin onarılması

c) Bina kabuğunun onarılarak korunması ve cephenin ardındaki yapının tamamen yenilenmesi. Tarihi veya mimari değeri olmayan sıradan yapılar için söz

konusu olan bu müdahale yöntemi, yapı bir ekonomik kaynak olarak değerlendirilerek, taşıyıcı sisteminin korunması, iç ve dış duvarlarının yeniden yapılması

d) Özellikle 2. Grup eserlerde uygulanan, yapısal açıdan sürdürülmesi mümkün olmayan yapıların yıkılıp yerine iç mekânları işleve uygun ve cephesi tarihi çevreye uygun olarak yeniden yapılması olarak açıklanabilir (Tetik, 2018, s. 40).

Bu başlıkta müdahale derecesi, en az müdahaleden en çok olana doğru sıralanmıştır. Bu derecenin belirlenmesindeki en büyük etken tarihi yapının kendisi ve tarihi ve mimari olarak değeridir. Hem tarihi hem de mimari açıdan önem arz eden yapılar en az müdahale ile özgünlüğü korunarak yaşatılmalıdır. Buna karşın strüktürel olarak ciddi problemi olan ve mimari açıdan değeri yüksek olmayan yapılar, bulunduğu çevrenin mimari cephe diline uygun olacak şekilde tekrar yapılabilir.

Yaldız'ın Yıldırım'dan aktardığına ve Selçuk'a göre, yeni işlev gereği tarihi yapıya yapılacak olan müdahaleler plan şemasına/mekânsal kurguya yapılan müdahaleler, strüktürel sisteme yapılan müdahaleler, teknik gereksinim sonucu/tesisat sistemine yapılan müdahaleler, cepheye yapılan müdahaleler ve anıtın yakın çevresine yapılan müdahaleler olarak sıralanabilir (Yaldız, 2003, s. 37 & Selçuk, 2006, s. 31).

1) Plan şemasına müdahale

Yapılara yeni işlev verilirken dikkat edilmesi gereken en önemli unsurlardan biri yapının plan tipolojisinin ve mekânsal özelliklerinin bozulmamasıdır. Aksi takdirde geri dönüştürülemeyeceği için yapının özgünlüğü zarar görmüş olur. Bu çerçevede plan şemasına müdahaleler şu şekilde sıralanabilir:

a) Ara kat eklenmesi

b) Mevcut mekânlar arası geçitler açılarak bağlantı kurulması

c) Mekânlar arası duvarların kaldırılarak ya da yeni duvarlar ekleyerek yeni mekânlar oluşturulması

d) Yeni işlevin ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ek yapıların yapılması

e) Yatay ve düşey sirkülasyon elamanlarının eklenmesi (Yaldız, 2003, s. 37 & Selçuk, 2006, s. 32)

2) Strüktürel sisteme müdahale

Strüktürel sisteme müdahaleler, plana yapılan müdahalelerle orantılıdır. Yukarıda sayılan her türlü müdahalenin verebileceği zararlar göz önünde bulundurularak strüktürel müdahale de yapılması gerekli olabilir. Bu müdahale sırasında özgün malzeme ve özgün strüktürel sisteme zarar verilmemelidir.

3) Teknik gereksinimler sonucu yapılacak müdahale

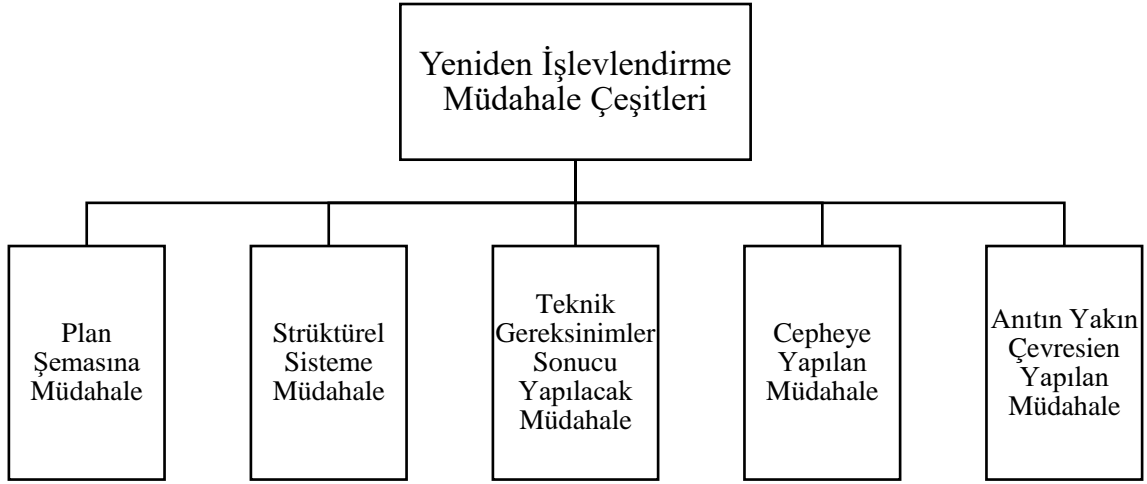
Tarihi binaların günümüz konfor şartlarına uygun şekilde ısıtma, havalandırma, aydınlatma ve tesisat sistemleri bulunmadığı için, bu sistemler yenilenirken birlikte planlanmalı ve elektrik, yangın güvenliği, akustik gibi unsurlar göz önünde bulundurulmalıdır. Ancak bu sistemler yapıya en az zarar verecek ve minimum temas edecek şekilde uygulanmalıdır.

4) Cepheye yapılan müdahale

Tarihi yapıların cephesine yapılan müdahaleler, yapının çevreye olan bağlantısından dolayı minimum derecede olmalıdır. Yapı özgün karakterini yitirmemeli ve herkes tarafından algılanabilen kimliğini korumalıdır. Bu bağlamda doluluk-boşluk oranları, çatı örtü sistemlerine dikkat edilmelidir. Havalandırma, ısıtma, aydınlatma gibi sistemlerin cepheye minimum ölçüde teması sağlanmalıdır.

5) Anıtın yakın çevresine yapılan müdahale

Tarihi yapılar çağdaş koruma anlayışında çevreleriyle bir bütün olarak kabul edilir. Bu nedenle çevreye yapılan müdahaleler yapının özgünlüğüne, tarihi dokusuna ve karakterine zarar vermemelidir. Yeni işleve uygun şekilde yapılan çevre düzenlemeleriyle tarihi yapı- tarihi çevre bütünlüğü sağlanmalıdır.

Şekil 1.5: Yeniden işlevlendirme müdahale çeşitleri diyagramı (Aytekin, 2021)

1.7. SONUÇ

Tarihi yapıları koruma ve yeniden işlevlendirme kavramları, değişen zamanın getirdiği şartlara uyabilmek için geliştirilmiştir. Bu kavramlar sayesinde kültürün ürünleri olan tarihi yapılar, inşa edildikleri döneme ışık tutarak geçmişimizi tanıtır ve bugünümüzü var eder.

Bu kavramların temel amacı, tarihi yapıların inşa edildikleri dönemdeki özgün halleriyle korunarak yaşamını sürdürmesi ve gerektiği noktada yapıya minimum şekilde müdahale edilerek günümüz yaşam standartlarına uyarlanmasıdır. Bununla birlikte yapılar çevreleriyle bir bütün olarak kabul edilir ve mimarlık, mühendislik ve sosyoloji gibi birçok farklı alanı ilgilendirir. Bu sayede hem kültür hem de toplum hafızasındaki yerini korur.

Tarihi yapılar, özgün işlevlerini devam ettiremedikleri takdirde, önceki kültürlerin izlerini taşıdıkları, o toplumların yaşam biçimlerini yansıttıkları ve mimari, kültürel, tarihi ve ekonomik devamlılığı sağladıkları için yeniden işlevlendirilirler. Bu devamlılığın sağlanması, geçmiş toplumları anlamamıza ve onların yaşayış biçimlerine tanık olmamıza yardımcı olmaktadır. Günlük yaşamda bu yapılara yer verildiğinde, toplumun geçmiş ile maddi ve manevi olarak bağ kurmasına yardım edilir. Toplum yarar olacak şekilde yeniden işlevlendirilen tarihi yapı, geçmiş ve günümüz arasında köprü vazifesi görecektir.

Yeniden işlevlendirme, tarihi yapıların sahip olduğu maddi ve manevi değerlerin gelecek kuşaklara aktarılmasının sürdürülmesine yardımcı olan önemli bir yoldur. Süreç içerisinde bu değerlerin doğru bir şekilde saptanmasıyla, doğru bir işlevlendirme gerçekleşir. Bu işlevlendirmeye rehber olacak olan, başta yapının kendisidir. Yapı, mimari karakteri ve değeri, tarihi dokusu, toplum hafızasındaki ve bulunduğu çevredeki yeri ile kendisine en uygun işlevin belirlenmesine katkıda bulunur. Bu kriterlerin analizleri doğru şekilde yapıldığı ve toplumun ihtiyaçları göz önünde bulundurulduğu takdirde çeşitli işlev önerileri ortaya çıkar. Bu alternatiflerden en uygunu, yapının özgün mimarisine, dokusuna ve çevresine en az müdahale edecek olandır. Müdahaleler, minimum ve geri dönüştürülebilir olmalıdır. Bu durumda yapı, belirlenmiş olan yeni işlevin bir gün değiştirilmesi halinde, verilecek olan yeni işleve en az zararla, daha kolay şekilde adapte edilebilir.

Tüm bu süreç içerisinde, bu çalışmaları yapacak kişi ve kurumlar tarafından, yapıların neden korunduğu ve yeniden işlevlendirildiği, bu sürecin nasıl işlemesi gerektiği doğru şekilde saptanmalı ve anlaşılmalıdır. Bu nedenle sürecin, alanında uzmanı kişiler tarafından yürütülmesi gerekmektedir. Aksi takdirde, koruma konusunda yeterli bilince sahip olmayan kişilerin ve toplumun yanlış müdahaleleriyle, yapılara geri döndürülemez zararlar verilebilir. Buradan hareketle, koruma konusunda yalnızca süreçte rol oynayacak kişi ve kurumların değil, toplumun da eğitilmesi gerektiği sonucuna varılmaktadır. Koruma bilincine sahip olmayan toplum, tarihi yapılara gelişigüzel ve özgünlüğüne zarar verecek müdahalelerde bulunabilir.

Yeni işlev belirlenirken, tarihi yapının özgünlüğü, çevresi, insanlığın ve kentin hafızasındaki yeri, dikkat edilmesi gereken temel noktalardır. Bu noktalara dikkat edilerek yapının özgün işlevine ait mimari özelliklere karşı minimum müdahale ilkesi benimsenir. Yapı, en uygun şekilde nasıl korunacaksa ona göre bir kullanım belirlenmelidir. Bu sayede oluşturulan koruma-kullanma dengesi, yapının kültürel, ekonomik ve toplumsal sürdürülebilirliğini sağlar.

Yeniden işlevlendirmenin gerektirdiği müdahalelerde, yapının özgün plan şemasına, cephe özelliklerine, süsleme ve bezeme özelliklerine dikkat edilmelidir. Yapının özgün malzemelerinin doğru tespiti ile, ek olarak kullanılacak malzemenin doğru seçimi ve özgün malzemeyle uyumu, kullanılacak bu malzemenin yapıya doğru ve belirlenen kuramlara uygun olarak eklenmesi gerekmektedir. Bu

bütünsellikte yapıya eklenecek her türlü malzeme, günümüz ögesi olduğunu göstermeli ve özgün malzeme ile uyum içinde çalışmalıdır. Yapıyı kullanacak olan toplumun ihtiyaçlarına göre belirlenecek olan plan şeması, cephe değişimleri ve teknik müdahaleler de yapının bütünlüğünü bozmamalı, yapının değerli olan öğelerine zarar vermemelidir. Bu değişimler sırasında eklenen öğeler, yapının ömrünü azaltacak ve sağlamlığını bozacak türden olmamalıdır.

Bu çıkarımlar tez kapsamında üçüncü bölümde İstanbul'da yerinde incelenmiş olan tarihi medrese yapılarına uygulanan müdahalelerin temelini oluşturmaktadır. Plana, strüktürel sisteme, cepheye, çevreye ve teknik donanım sonucu yapılan müdahaleler belirlenmiş, yapının özgün mekânsal özelliklerinde, hacim boyutlarında, sirkülasyon ilişkisinde ne gibi değişikliklere sebep olduğu tespit edilmiştir. Yapının sahip olduğu mimari özelliklerinin yeterli olmadığı noktalarda uygulanan müdahalelerin yapıya saygılı şekilde uygulanıp uygulanmadığı, başarılı bir müdahale olup olmadığı tartışılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. MEDRESELERİN TİPOLOJİSİ VE MİMARİ KARAKTERİ

Giriş bölümünde belirtildiği gibi, medreseler İslam ülkelerinde dini eğitimin verildiği ancak günümüzde işlevini yitirmiş olan tarihi yapılardır.

İlk inşa edildiğinden beri plan tipolojisi olarak çeşitli değişikliklere uğramış olan medreseler, temelde açık ve kapalı avlulu olarak ikiye ayrılırlar. Her iki avlu tipinde de geçerli olan mekânlar derslikler ve hücrelerdir. Derslikler, bazen yarı açık mekânlar olan eyvanlar bazense kapalı mekânlar olan dershaneler olarak karşımıza çıkmıştır. Simetrik ve düzen içinde gelişen plan şemasında inşa edilen medreseler olduğu gibi, bulunduğu alana yerleşebilmesi için düzensiz plan şemasında inşa edilen medreler de vardır.

İkinci bölümde açıklandığı gibi, yeniden işlevlendirmenin faydalı ve doğru şekilde uygulanabilmesi için tarihi yapının ânsal özelliklerinin, hacim boyutlarının, özgün havalandırma ve aydınlatma sistemlerinin ve sirkülasyon şemalarının analiz edilmesi gerekmektedir.

2.1. MEDRESE KELİMESİNİN KÖKENİ VE ANLAMI

Medrese "ders yapılan yer" veya ders çalışılan yer demektir (Kütükoğlu, 2000, s. 3). Arapçada "derasa" kökünden gelen "medrese" kelimesi "talebenin kendisinde ilim öğrendiği yer" manasında olup, umumi olarak Sıbyan Mektebi'nin üstünde eğitim ve öğretim yapılan orta ve yüksek tahsil müesseselerine delalet etmektedir (Baltacı, 1976, s. 25). "Öğrenmek, okumak, etüt etmek" anlamına gelen ve Arapça "dars" kökünün türevi olan medrese sözcüğü İbrani ve Ur dillerinden Arapçaya ve oradan da Türkçeye geçmiştir (Kurşun, 2008, s. 36). Sözlükte "okumak, anlamak, bir metni öğrenmek ve ezberlemek için tekrarlamak" anlamına gelen ders (dirâse) kökünden bir mekân ismidir (Bozkurt, 2003, s.323). "Darasa" fiilinden üretilmiş ve "ders verilen bina" veya "yüksek okul" anlamına gelen medrese, cami okullarından sonra ortaya çıkmıştır (Kuran, 1969, s.1). Medrese Arap dilinde "ders okunacak yer" ve "talebenin içinde oturup ders okuduğu bina" manasına gelir. Çoğulu "madaris"tir (Bilge, 1984, s.1).

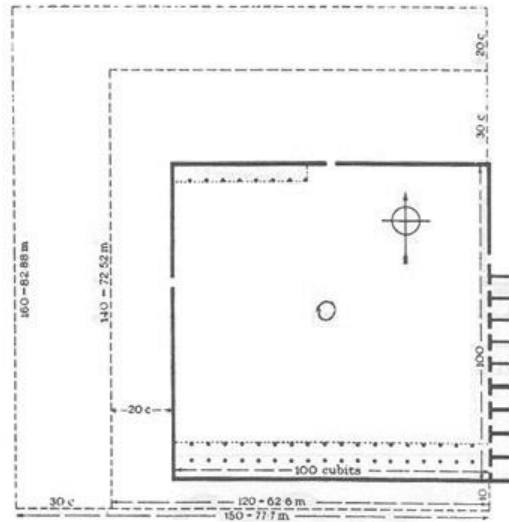
"Medrese" kelimesinin Türkler (Karahanlı, Selçuklu ve Osmanlılar) tarafından (Kurşun, 2008, s.36) ilk olarak IX. asırda kullanılmaya başlandığı

bilinmekle beraber, medreselerin resmi bir teşekkül olarak devlet eliyle kurulması X. asırda Karahanlılar zamanında vuku bulmuştur. Arslan Gazi Tafgaç Han, Merv’de bir medrese yaptırmış ve oraya defnedilmiştir (Baltacı, 1976, s.5).

2.2. İSLAMİYET’İN İLK EĞİTİM MEKÂNLARI

Hz. Peygamberin ve diğer sahabilerin, diğer Müslümanlara Kur’an-ı Kerim’i öğretmesiyle ilk eğitim mekânları ortaya çıkmıştır. İlerleyen zamanlarda bu işlev cami ve mescitler tarafından yürütülmüştür.

Müslümanların bu amaçla toplandığı ilk yer Erkam bin Ebu’l Erkam’ın evidir (Atçeken, 1998, s.187). Hicretten iki yıl önce Hz. Peygamber tarafından Medine’ye Kur’an öğretme amacıyla biri gönderilmiş, hicretten sonra da "suffa" veya "zulle" adında mescitlerin bir bölümünü oluşturan mekânlar ortaya çıkmıştır (Şekil 1). Bu mekânlar aynı zamanda fakir sahabelerin barınma ihtiyaçlarını karşılamıştır. Hz. Peygamberin etrafında toplanarak İslamiyeti ve Kur’an-ı Kerim’i öğrenen topluluğa "halka" denmiştir. Suffaların zamanla ihtiyaçlara cevap vermemesi ile Medine’de 9 adet mescitte daha eğitim vermeye devam edilmiştir. Dört halife döneminde de mescitler, eğitim faaliyetlerini sürdürmüşleridir. Eğitimi yapan âlimler bu dönemde devlet eliyle atanmamışlar, bu işi Allah rızası için yapmışlardır (Köşklü, 1999, s.6).

Şekil 2.6: 623 yılında inşa edilen Mescid-i Nebevi'nin restitüsyon planı

(URL 1)

Emeviler döneminde, mescitlerin yanında âlimlerin evleri ve saray da önemli birer ilim müessesesi kimliği kazanmıştır. Aynı dönemde okuma yazma öğretilen ve “küttab” adı verilen ilk mekteplerin sayısı da artmıştır (Yiğit, 1995, s.96).

Abbasiler döneminde, camilerin dışında yüksek öğretim alanında ilk meşhur müessese, Halife Me'mûn (813-833) tarafından Bağdat'ta kurulan Beytülhikme'dir. Cündişâpûr Akademisi örnek alınarak kurulan bu müessese, bir tercüme merkezi olarak faaliyette bulunmasının yanı sıra bir akademi ve halka açık kütüphane olarak da hizmet veriyordu (Yıldız, 1988, s.40).

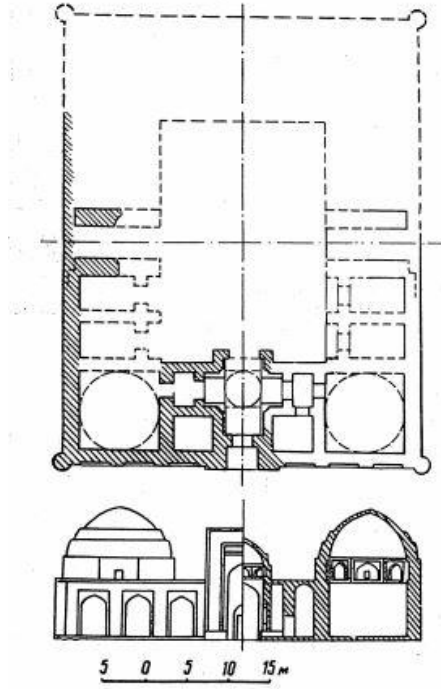
Bu dönemde Fatimiler Şiiliği yaymak amacıyla “Darülilim” adı verilen eğitim müesseseleri kurmuş ve burada yalnızca Şiiliğe hizmet vermişlerdir. Bu da Beytülhikmeler kadar etki sağlayamamalarına neden olmuştur (Köşklü, 1999, s.7).

Camilerden bağımsız olarak kurulan bu eğitim müesseselerini Emeviler “Mektep”; Abbasiler "Beytü'l-hikme", "Beytü'l-ilim", "Darü'l-ilim" şeklinde isimlendirmiş, ancak henüz "medrese" tabiri kullanılmamıştır. Bu yapılar günümüze ulaşamadıkları için mimarileri ile ilgili bilgimiz bulunmamaktadır (Atçeken, 1998, s.188, 189).

2.3. İLK MEDRESELER VE PLAN TİPOLOJİSİNİN ORTAYA ÇIKIŞI

İnşa edilen ilk medrese örneklerinin plan şemalarının ortaya çıkışı çeşitli sanat tarihçilerine göre değişkenlik göstermektedir.

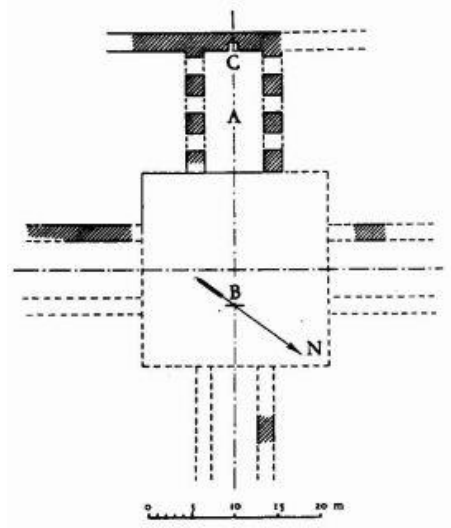
Medrese yapılarının bilinenlerin en eskisi Semerkant'ta Şah-ı Zinde adıyla bilinen yerde, Arkeolog N. B. Nemtseva'nın 1969-72 yıllarında yaptığı kazılar sonucu ortaya çıkan Birinci İbrahim Medresesi'dir (Şekil 2). Timur devrinden kalma türbelerin arasında bulunan bu yapının 1066 yılında Tamgaç Buğra Han tarafından yaptırılmıştır. Dikdörtgen planlı yapı, 44×55 m ölçülerinde olan medresenin ortaya çıkarılan kalıntılara göre, yapının dört köşesinde dört kubbeli büyük oda bulunuyordu. Bu dört odanın mescit ve dersaneler olduğu sanılmaktadır. Binanın dışına dört köşede Çin-Türk geleneğinden gelme ince içi dolu kuleler bulunmaktaydı. Bu kulelerin tepesinde müezzinlerin ezan okuduğu küçük hücreler bulunmuştur. Nemtseva, dört eyvanlı medrese ve mescit kompleksinin Budist viharalarından esinlendiğini düşünmüştür (Esin, 1978, s.46, 47).

Şekil 2.7: 1066 yılında inşa edilen Birinci İbrahim Medresesi'nin restitüsyon planı, kesiti ve görünüşü (Esin, 1978)

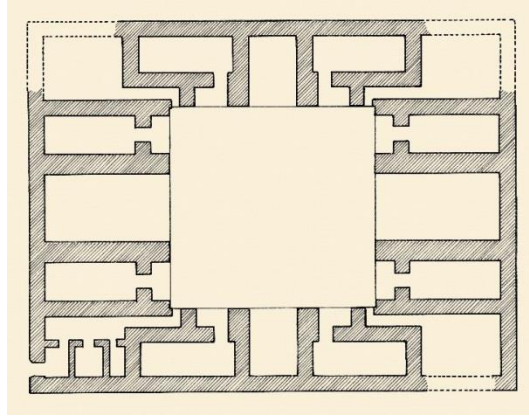
Medrese olarak bilinen ve günümüze yalnızca tuğla yığını halinde ulaşan bir diğer medrese olan Hargird Nizamiye Medresesi (Şekil 3), Nizamülmülk tarafından İran'da yaptırılmıştır. Arkeolog ve mimar André Godard'ın 1938'de yaptığı kazı çalışmalarında yapının bir eyvanı sağlam bulunmuşken, diğer eyvanların izlerine rastlanmıştır. Bu çalışmanın ortaya çıkardığı plan şemasına göre medrese kare planlı bir avluya açılan, birbirine dik iki doğrultuda toplam dört eyvan ve köşelerde oturma ve servis alanları bulunan bir yapıydı. Godard, kible ekseni üzerinde ve kible duvarına bitişik olan eyvanın en büyükleri, kibleye dik doğrultuda iki eyvanın ondan biraz daha dar olduğunu ve giriş holü olanın da en dar eyvan olduğunu belirtmiştir (Kuran, 1969, s. 6).

Bu konudaki bir başka görüş ise Mimarlık Tarihçisi Creswell'a aittir. Ona göre Hargird'de bulunan bu kalıntılar bir medreseye değil, camiye aittir. Kendisi ayrıca dört eyvanlı haçvari plan şemasındaki ilk medresenin Kahire'de inşa edildiğini ve bu plan şemasının Mısır dışında bir yerde görülmediğini iddia eder (Kuran, 1969, s. 6).

Şekil 2.8: XII. Yüzyılda inşa edilen Hargird Nizamiye Medresesi'nin restitüsyon planı (Godard, 1965)

Yine İran'ın Rey şehrinde yapılan kazılar sonucu ortaya çıkarılan bir diğer medrese yapısı (Şekil 4), kare bir avlu etrafında sıralanan hücrelerle dört eyvanlı plan şemasındadır (Sözen, 175, s. 14). Kuzey-güney eyvanları, doğu-batı eyvanlarından daha küçüktür ve genel mimariye uymaz. Mihrabı ise kibleye tam olarak uygun değildir (Aslanapa, 1989, s. 86).

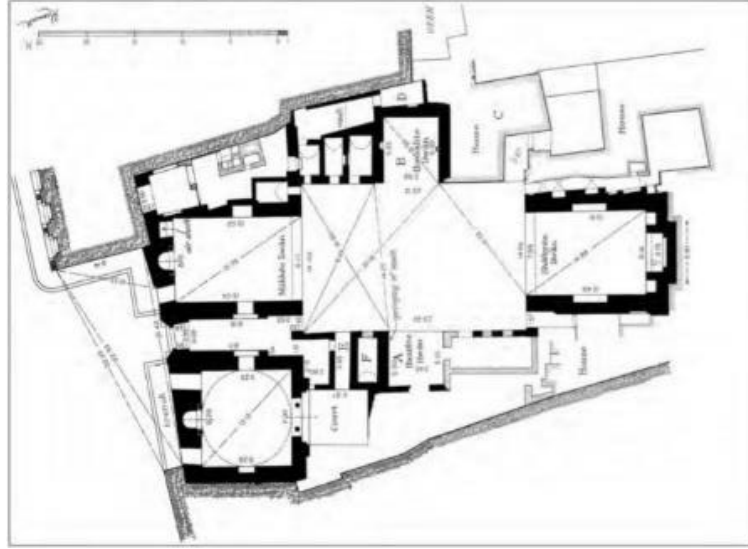

Şekil 2.9: XI. Yüzyılda inşa edilen Rey Medresesi'nin restitüsyon planı (Özaydın, 2007)

Dört eyvanlı haçvari plan şemasının ortaya çıktığı yer için ilk görüş Arkeolog Stanley Lane-Pool tarafından ortaya atılmıştır. Kendisi bu plan şemasının ilk olarak Suriye'de ortaya çıktığını söyler (Kuran, 1969, s. 7, 8). Tarihçi Max Van Berchem, Lane-Pool'u destekler ve plan şemasının Suriye'de veya daha doğuda,

Mezopotamya’da ya da Kalde’de aramak gerektiğini çünkü mimari elemanların daha önce Suriye ve İran’da görüldüğünü söyler (Kuran, 1969, s. 6, 7).

Medreselerdeki dört eyvanın dört mezhebi temsil ettiği görüşü birçok kesim tarafından desteklenmiştir. Bunun düşüncenin çıkış noktası, Mısır medreselerinde genelde her mezhebe bir eyvan verilmesidir. Ancak bu durum her zaman tekrarlanmamıştır (Kuran, 1969, s. 7, 8).

Şekil 2.10:1303’de inşa edilen Nasiriyye Medresesi’nin restitüsyon planı
(Creswell, 1979)

Apdullah Kuran, genelde yalnızca Hanefî mezhepli öğrenciler için açılan Anadolu Selçuklu medreselerinde eyvan sayısının birden dörde kadar olmasının fonksiyondan çok mimari düzenle ilgili olduğunu belirtir. Dört eyvanlı şemanın saray, cami ve kervansaray gibi binalarda da kullanılmış olması bunun herhangi bir binaya esas teşkil etmeyip sadece rasyonel ve simetrik bina yaratmak arzusundan doğan bir mimari düzen vasıtası olduğunu gösterir (Kuran, 1969, s. 8).

Kuran’ın aktardığına göre, dört eyvanlı haçvari plan şemasının ilk defa Mısır’da ortaya çıktığını savunan Creswell, ana mekânları mak’ad ve ka’a olan ortaçağ Kahire evlerinin iki eyvanlı medrese plan şemasına örnek teşkil edebileceğini belirtir. XI. Yüzyıla tarihlenen bu tip evlerde iki eyvan arasında çeşmeli bir havuz da bulunur. Creswell, müderrisler ilk zamanlarda bu tip evlerde ders verdiği için medreselerin bu evlerden esinlendiği görüşünü de savunur (Kuran, 1969, s. 8).

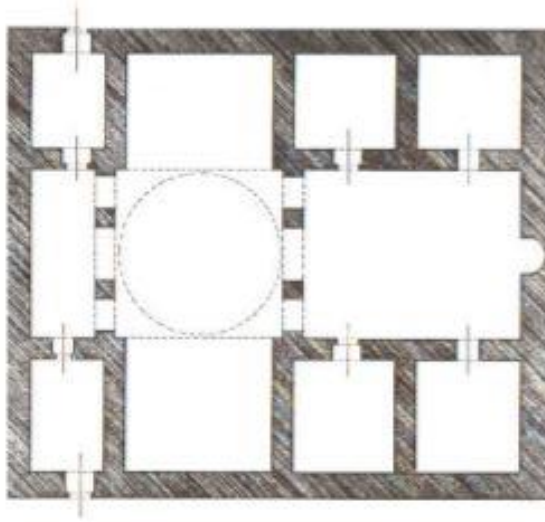
Bu noktada André Godard da bu görüşe katılır, ancak bir farkla. Godard medrese mimarisinin X. Yüzyılın dört eyvanlı Horasan evlerinden esinlendiğini ileri sürer (Kuran, 1969, s. 8).

Apdullah Kuran'a göre bir avlunun dört yanında tertiplenmiş dört eyvanlı Horasan evinin Gazneli ve Selçuklu medreselerinin plan şemasını etkilemiş olabileceği görüşünün akla yakındır. Kuran, Creswell'in Mısır evleri için ileri sürdüğü hipotezi Orta Asya evlerine uygular ve müderrislerin daha medrese yapıları inşa edilmeye başlamadan önce talebeye kendi evlerinde ders verdikleri görüşü benimsenirse dört eyvanlı Orta Asya evi ile yine bu bölgede ortaya çıkan medrese arasında bir bağlantının kendiliğinden kurulmuş olduğunu belirtir (Kuran, 1969, s. 8).

2.4. İSLAM COĞRAFYALARINDA MEDRESE PLAN TİPOLOJİSİNİN GELİŞİMİ

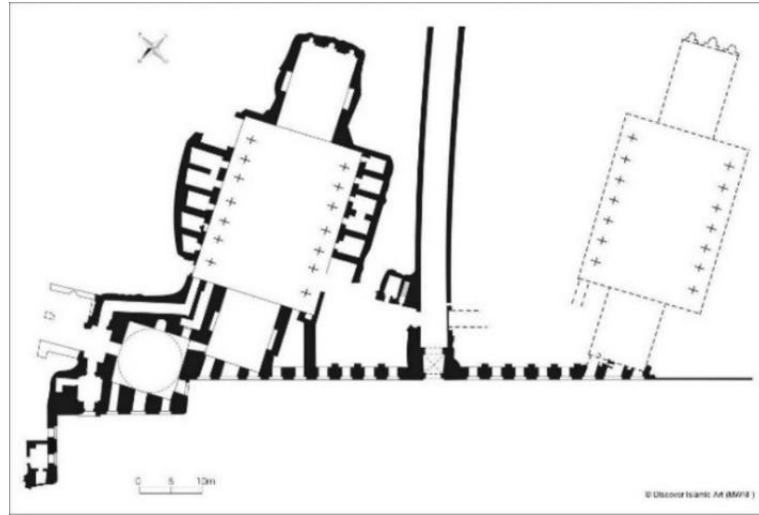
Sanat tarihçisi Robert Hillenbrand'in aktardığına göre yakın zamana kadar medrese olarak anılmasına itiraz edilmeyen en eski İran yapısı İsfahan'daki 1325 tarihli İmami Medresesi'dir. Dört eyvanlı plan şemasında ve iki katlıdır. Bu yapıdan daha önce, medrese mimarisinin kökeni olarak Birinci İbrahim Medresesi, Hargird Medresesi ve Rey Medresesi düşünülmektedir (Hillenbrand, 1994, s.178).

Günümüze ulaşan en eski örneği 1136 tarihli Gümüştekin Medresesi (Şekil 6) olan Suriye medreselerinin, yalnızca yakın çevresine ya da tek bir mezhebe hizmet etmesi için küçük ölçekte inşa edildiği sanılmaktadır. Kapalı avlulu ve karşılıklı iki eyvanlı bu medreseden sonraki Suriye medreselerinde genelde tek bir eyvan inşa edilmiştir (Hillenbrand, 1994, s.189). Suriye'deki yapılarda cephe düzeni, taç kapı formu, avlu-eyvan ilişkisi ve örtü sistemleri Selçuklu geleneğinin devam ettirildiği görülmüştür.

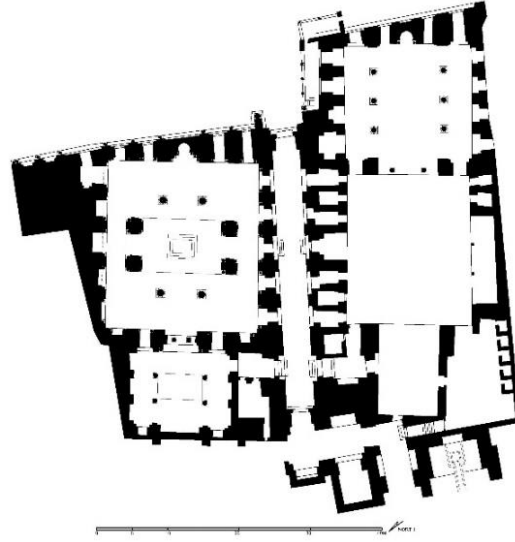

Şekil 2.11:1136’da inşa edilen Gümüştekin Medresesi’nin restitüsyon planı
(Aslanapa, 1989)

Kahire’de yoğunlaşan Mısır medreselerinden Eyyubi dönemli 1242 tarihli Salihiye Medresesi (Şekil 7), günümüze ulaşan bölümünden anlaşıldığı kadarıyla bir caddenin iki tarafına ikişer eyvanlı olarak inşa edilmiştir. Memlukler dönemli 1262 tarihli Kahire Zahiriyye Medresesi ve 1284 tarihli Sultan Kalavun Medresesi (Şekil 8) dört eyvanlı plan tipolojisindedir (Hillenbrand, 1994, s.193, 195, 196).

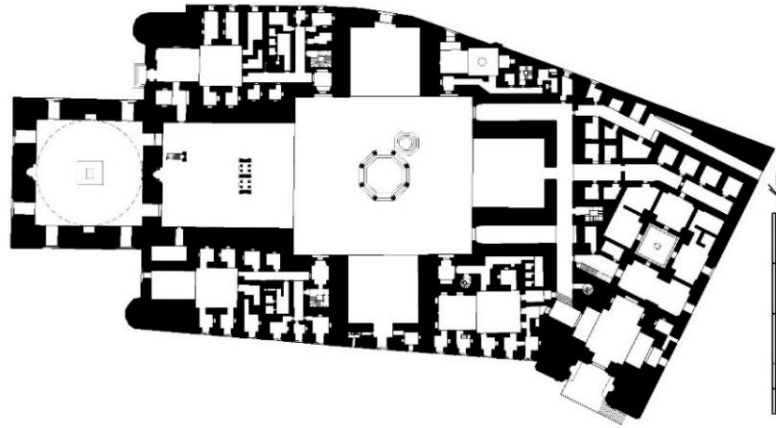

Şekil 2.12:1244’de inşa edilen Salihiye Medresesi’nin tahmini restitüsyon planı (URL 2)

Şekil 2.13: 1285’de inşa edilen Sultan Kalavun Medresesi’nin planı (URL 3)

Yine Memluk dönemi 1356 tarihli Sultan Hasan Medresesi (Şekil 9), camisi ve türbesiyle külliye oluşturur. Anadolu Selçuklu mimarisinin portal ve yan minare elemanlarının izlerini taşıyan yapı topluluğu, geniş bir dört eyvanlı plan şemasını yansıtır. Bu örnekte istisnai olarak bu şema cami için kullanılmıştır ve her mezhebin bir eyvanı vardır (Hillenbrand, 1994, s.196).

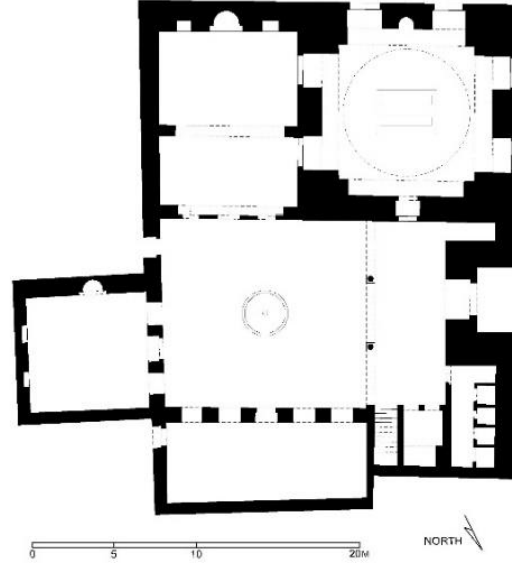

Şekil 2.14: 1363’de inşa edilen Sultan Hasan Medresesi’nin planı (URL 4)

İlerleyen yıllarda, dört eyvan plan şeması tüm alanı kaplayacak şekilde genişletilmiş, ibadet ve barınma işlevleri ayrı mekânlara verilmiştir (Hillenbrand, 1994, s.199).

1250’lerden sonra Memluk hakimiyetindeki Suriye’de medreseler daha çok türbeyle birlikte inşa edilmişlerdir. Bu dönem medreselerinde dört eyvanlı plan şeması, iki eyvanlı plan şemasına dönüşmüştür. Eyvanlardan biri girişe dönüşürken,

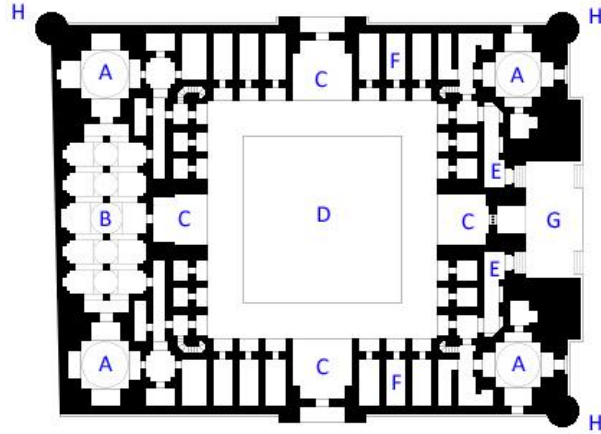
bir diğeri tamamen ortadan kalkmıştır. Bazen giriş eyvanı da kaldırılarak avlu genişletilmiştir.1277 tarihli Şam Zahiriyye Medresesi iki eyvanlı plan şemasındadır (Şekil 10) (Hillenbrand, 1994, s.202).

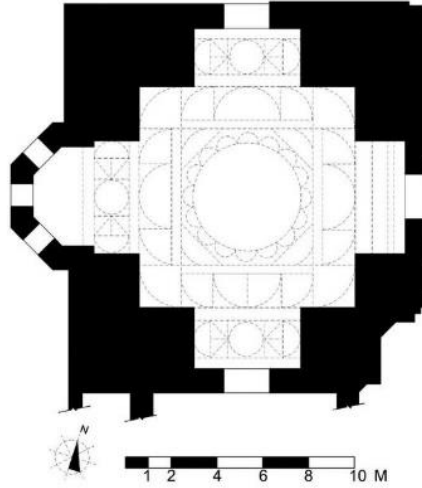
Şekil 2.15: 1277-Şam Zahiriye Medresesi (URL 5)

İlerleyen zamanlarda yapılan medreselerde, örneğin 1349 tarihli Raşidiye Medresesi'nde en önemli mekân avludur. Düzenlilik ve simetri önemini yitirmiştir (Hillenbrand, 1994, s.202).

Timur döneminde en önemli eserlerden ikisi Semerkant'ta yaptırılan 1420 tarihli Uluğ Bey Medresesi (Şekil 11) ve Herat'ta yaptırılan, günümüzde harabe halde olan 1434 tarihli Gevher Şad Medresesi'dir (Şekil 12). Her iki medrese de dört eyvanlı plan şemasındadır (Hillenbrand, 1994, s.227).

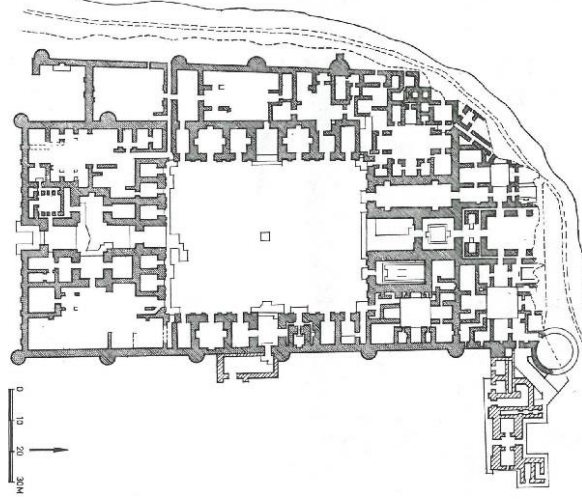

Şekil 2.16:1420-Uluğ Bey Medresesi (URL 6)

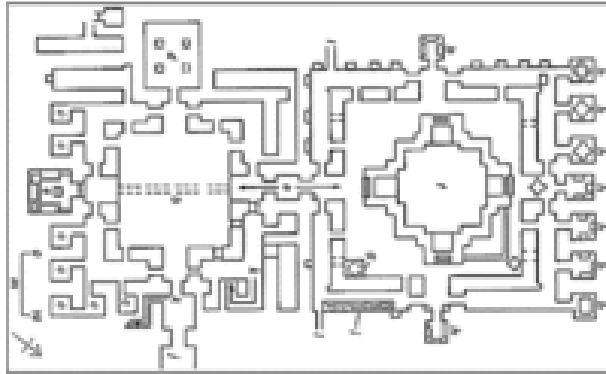
Şekil 2.17: 1434-Gevher Şad Medresesi (URL 7)

Kuran'a göre, Gazneliler döneminde Gazneli Mahmud'un ve kardeşi Sebüktekin'in yaptırmış olduğu medreselerin inşasında Budist Viharaları örnek alınmıştır (Kuran, 1969, s. 9). Budist Viharaları başlangıçta kutsal emanetlerin saklandığı stupalar, öğrenci yurdu ve toplantı odasından oluşan dairesel ya da dikdörtgen planlı yapılardı. Zamanla kayalara oyulmaya başlanan viharaların plan şemaları kare şeklinde bir avlu etrafında öğrenci hücreleriyle çevrelenmiş şekildedir (Erşan&Akdeniz, 2019, s. 93, 94). Gazneli Mahmud zamanında Budist Viharaları örnek alınarak ilk olarak Leşkeri Bazar Sarayı'nı inşa edilmiştir. (Kuran, 1969, s. 10) (Şekil 13). Yapılan kazılar sonucunda ortaya çıkarılan sarayın plan şeması dört eyvanlı plan tipindedir. Bu plan tipi Gazne'de ev, medrese ve diğer yapılarda da kullanılmıştır (Akbay & Ark., 1976, s. 141).

Şekil 2.18: XI. Yüzyıl-Leşkeri Bazar Sarayı (URL 8)

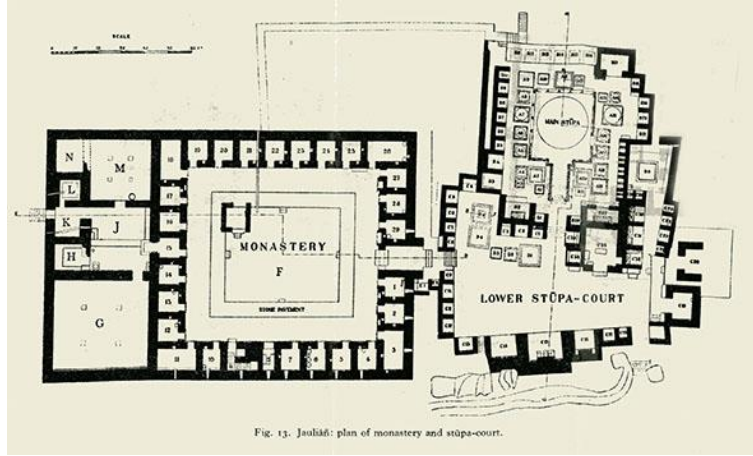
Medreselerin, Budist viharalarının örnek alınarak inşa edildiği görüşünü destekleyen kişi Doğubilimci Wilhelm Barthold'dur. Kendisi Asya ve Afganistan'da kabul edildiği gibi eğitim, cemaat hayatı ve cenaze işlevlerini birleştiren viharaların medreselere ilham olduğunu düşünmüştür. Bu düşünceyi destekleyen keşif Afganistan'ın Belh kentindeki Adzhina-Tepe Manastırı'nın bulunmasıyla doğrulanmıştır (Şekil 14). Bu yapı birbirine geçitle bağlanan manastır ve stupa mekânlarından oluşuyordu. Bu iki mekân birbirine eşit büyüklüktedir ve yaklaşık 50 m² dir. Her iki mekânda merkezi avlulu dört eyvan plan şemasındadır. Bu 7.-8. Yüzyıl yapısı medreseye ruh olarak oldukça yakındır (Hillenbrand, 1986, s. 1136).

Şekil 2.19: VII. Yüzyıl-Adzhina-Tepe Manastırı (URL 9)

Apdullah Kuran'ın bizzat incelediği MS. II. yüzyıla tarihlenen Jaulian Budist Manastırı (Şekil 15) ana hatlarıyla bir avlunun dört tarafına yerleştirilmiş hücreler ile doğudaki genel hacimlerden meydana gelmektedir. 25 m×23 m ölçülerindeki avluya

batı duvarının ortasındaki holden girilir. Giriş holünün karşısındaki hücrelere mutfak, kiler ve depo gibi büyük hacimler tertiplenmiştir (Kuran, 1969, s.10).

Şekil 2.20: II. Yüzyıl-Jaulian Budist Manastırı (URL 10)

2.5. TÜRKİYE'DE MEDRESE PLAN TİPOLOJİSİNİN GELİŞİMİ

2.5.1. Selçuklu ve Beylikler Dönemi Medrese Tipolojisi

Türkler tarafından büyük bir ehemmiyet verilerek, hâkim oldukları yerlerde çokça inşa edilen medreseler Anadolu'da büyük bir hızla çoğalmıştır. Bir avluya açılan dört büyük eyvan ile bu eyvanlar arasındaki iki kat halinde sıralanan önleri revaklı hücrelerden ibaret Asya medresesi örneği, ana hatları bakımından Selçuklular tarafından Anadolu'da inşa edilmiştir. Anadolu medreseleri, Asya medreselerine göre daha küçük ölçekte yapılmıştır (Eyice, 1979, s.112). Avlular muhtemelen iklim şartlarından dolayı zamanla daha küçük ölçekte yapılarak kubbeyle kapatılmıştır (Eyice, 1979, s.112).

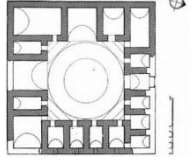

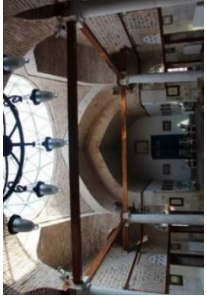
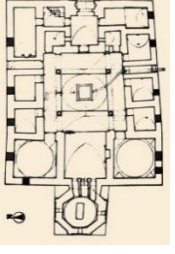

Kapalı avlulu ve açık avlulu medreseler arasında yapı, malzeme ve yapı elemanları bakımından çok büyük farklılıklar yoktur. Her iki tipte de ortasında havuz bulunan bir avlu etrafında düzenlenmiş bir veya daha fazla eyvan ile yanlarda öğrenci hücreleri ve genellikle avlunun ön ve arka taraflarında ortak kullanılan birimlerin yer aldığı bir şema söz konusudur. Her iki tipi belirleyen en önemli unsur, avlunun üzerinin açık ya da kapalı olmasıdır. Kapalı avlulu medreseler, avlu boyutları kubbe çapı dolayısıyla sınırlandığından daha küçük boyutlarda inşa edilmiştir (Köşklü, 1999, s.16). Bu kubbeler avlunun ışık alması için tepesi kesik olarak inşa edilmiştir.

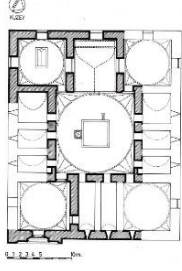

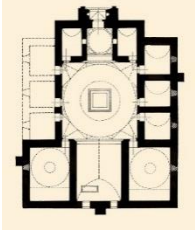

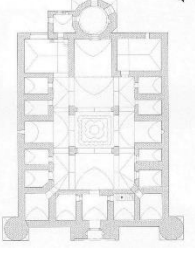

Selçuklu döneminde inşa edilen medreseler yalnızca dini eğitim vermek amacıyla kurulmamıştır. Kayseri Çifte Medresesi örnek olarak alındığında, yapılardan birinin darüşşifa, diğerinin ise tıp medresesi olduğu görülmektedir.

Selçuklu ve beylikler döneminde medreselerle birlikte türbeler de inşa edilmiştir. Kimi zaman medrese yapısının yanına veya yakınına konumlandırılmışlardır. Kimi zaman da kubbeli mekanlardan biri türbe olarak kullanılmıştır. Bu türbede yatan kişi de genelde medresenin banisidir (Aygen, 2022)

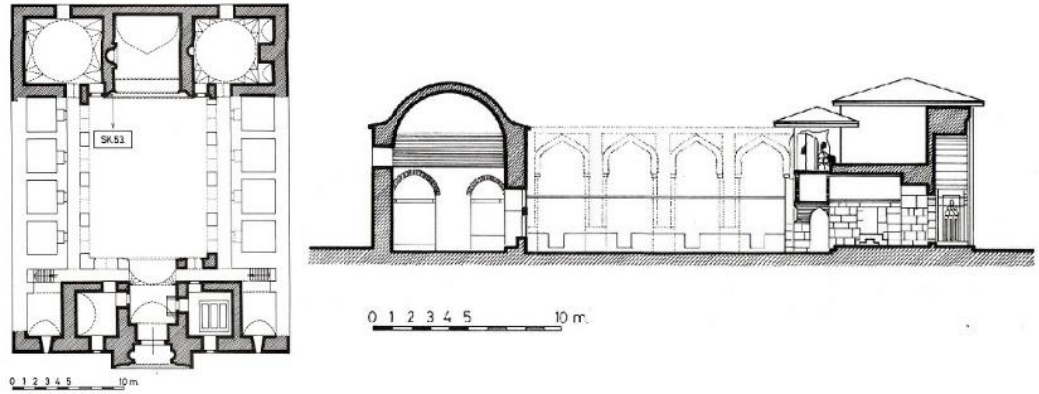
Aşağıda verilen tabloda Selçuklu döneminde inşa edilmiş kapalı avlulu medrese örnekleri incelenmiştir.

Tablo 2.1: Selçuklu Dönemi kapalı avlulu medrese örnekleri (Aytekin, 2021)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Yağlıbasan Medresesi	Tokat	1142	Kapalı avlulu İki eyvanlı plan şeması	 (Kuran, 1968)	 (URL 59)
Ali Gav Medresesi	Konya	1200' ler	Kapalı avlulu İki eyvanlı plan şeması	 (Ceray Mim. ve Rest.)	 (URL 60)
Atabey Ertokuş Medresesi	Isparta	1224	Kapalı avlulu Tek eyvanlı plan şeması	 (Durukan, 1995)	 (Şaman Doğan, 2008)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Karatay Medresesi	Konya	1251	Kapalı avlulu Tek eyvanlı plan şeması	 (URL 11)	 (URL 66)
Vacidiye Medresesi	Kütahya	1314	Kapalı avlulu İki eyvanlı plan şeması	 (Kalfazade, 2012)	 (URL 78)
Yakutiye Medresesi	Erzurum	1310	Kapalı avlulu Dört eyvanlı plan şeması	 (URL 15)	 (URL 77)

Selçuklu Medreseleri genelde tek katlıdır, fakat iki katlı olanlar da mevcuttur (Şekil 24). Eyvan sayıları belli değildir. Eyvanlar sivri, beşik tonozlu örtülü; ana eyvanın yanlarındaki odalar ise umumiyetle kubbelidir (Atçeken, 1998, s.192). Açık avlulu medreselerde öğrenci hücrelerinin bulunduğu cepheler diğer iki cepheye göre daha uzun tutulmuştur. Bu sayede hücreler diğer mekânlardan ayrılmıştır. Plan düzleminden bakıldığında tıpkı kervansaraylarda olduğu gibi uzunlamasına üç bölüme ayrıldığı görülür. Ortadaki bölümün sonundaysa kibleyi işaretleyen ana eyvan bulunur. Bu ana eyvan her iki yandan tonozlu ya da kubbeli odalarla çevrilidir (Hillenbrand, 1986, s. 1146).

Şekil 2.21: 1243-Konya Sırçalı Medrese (URL 13)

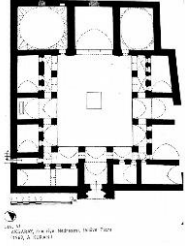

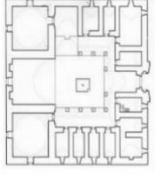

Anadolu Medreselerinde yapı malzemesi olarak genellikle moloz taş, kaba yonu veya kesme taş tercih edilmiştir. Devşirme yapı malzemeleri de duvar örgüsünde yer yer kullanılmıştır (Kurşun, 2008, s.39).

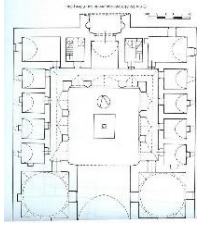

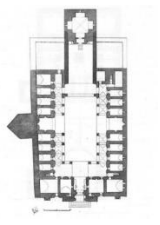

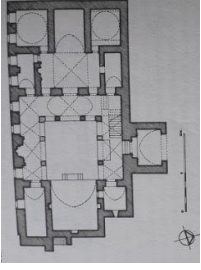

Anadolu medreselerinde mimariden ziyade ön cephe tasarımı ve süslemeler ön plandadır. Ön cephenin merkezine yapılan anıtsal ve yüksek taç kapılar, geometrik ve bitkisel motiflerle bezenmiştir. Bazı medreselerin cepheleri, mukarnaslı mihrabiyeler, girişin bir veya iki yanına yerleştirilen çeşme ve nişlerle hareketlendirilmiştir (Kurşun, 2008, s.38).

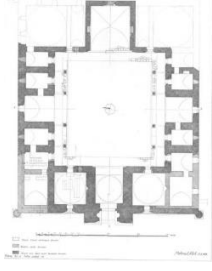

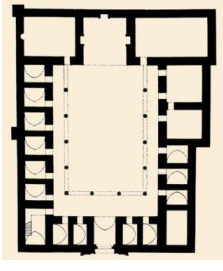

Selçuklulardan sonra kurulan beylikler medrese mimarisini ufak değişiklikler dışında devam ettirmişlerdir. Ana eyvan ve iki yanındaki birer büyük mekândan oluşan şema, Beylikler Dönemi medreselerinde de sürdürülmüştür. Anadolu Medreselerinde görülen dört eyvanlı plan şemasında genellikle giriş en küçük hacim, ana eyvan en büyük hacim ve yan eyvanlar eşit olmak üzere orta büyüklükte hacimler tasarlanmıştır.

Aşağıda verilen tabloda Selçuklu döneminde inşa edilmiş açık avlulu medrese örnekleri incelenmiştir.

Tablo 2.2: Selçuklu Dönemi açık avlulu medrese örnekleri (Aytekin, 2021)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Huant Hatun Medresesi	Kayseri	1237	Açık avlulu İki eyvanlı plan şeması	 (Gabriel, 1940)	 (Google Maps, 2021)
Zinciriye Medresesi	Aksaray	1336	Açık avlulu Dört eyvanlı plan şeması	 (Kuran, 1969)	 (URL 81)
ToI Medrese	Isparta	1339	Açık avlulu Üç eyvanlı plan şeması	 (Kuran, 1967)	 (URL 82)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Ak Medrese	Niğde	1410	Açık avlulu İki eyvanlı plan şeması	 (URL 14)	 (Google Maps, 2021)
Çifte Minareli Medrese	Erzurum	1253	Açık avlulu Dört eyvanlı plan şeması İki katlı	 (URL 12)	 (Büyükmihçı & Kozlu, 2009)
Mesudiye Medresesi	Diyarbakır	1223	Açık avlulu İki eyvanlı plan şeması	 (Kuran, 1969)	 (Google Maps, 2021)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Tipolojisi	Plan	Fotoğraf
Buruciye Medresesi	Sivas	1272	Açık avlulu Dört eyvanlı plan şeması	 (Akok, 1968)	 (İnan Ocak, 2016)
Gök Medresesi	Tokat	1277	Açık avlulu İki eyvanlı plan şeması İki katlı	 (Ertuğrul, 1996)	 (URL 74)

2.5.2. Osmanlı Dönemi Medreselerinin Plan Tipolojisi

Osmanlı mimarisinde ön planda tutulan işlevsellik sebebiyle medrese tipolojisinde belli başlı değişikliklere gidilmiştir. En belirgin değişiklik yarı mekân ihtiyacı revaklarla sağlandığı için eyvanların kapatılarak kapalı bir hacim oluşturulması ve dersane olarak kullanılmasıdır. Ayrıca Osmanlı Medreselerinde kapalı avlulu plandan ziyade açık avlulu plan tercih edilmiştir. Eşit boyutlarda hücre düzenlemesiyle simetrik bir plan şeması oluşmuştur. Dersane, öğrenci hücreleri ve revakların üst örtüsünde kubbe tercih edilmiştir (Kurşun, 2008, s,40).

Osmanlı Medreselerini, Anadolu Medreselerinden ayıran temel farklar bulunmaktadır. Bunların en belirginleri Anadolu Medreselerinde mekânlardan birinin türbe olarak tasarlanması geleneğinin Osmanlı döneminde terk edilmesi ve yine mekânlardan birinin mescit yapılması yerine dersane eyvanına veya kapalı dershaneye mihrap inşa edilerek bu mekânlara ikinci işlevi kazandırmaktır. Ayrıca Anadolu Medreselerinde üst örtü her zaman ana eyvanda beşik tonoz veya yarım manastır tonozu ve kapalı dersane mekânında kubbe veya tonozken; Erken dönem Osmanlı Medreselerinde, Bursa Lala Paşa Medresesi dışında, kubbe olarak tasarlanmıştır (Kurşun, 2008, s,41). Osmanlı döneminde medrese mimarisinin şadırvanlı iç avlulu plan şeması devam ettirilmiştir. Buna karşın, cümle kapısının iki yanında bulunan minare yapımından hemen hemen vazgeçilmiştir. Avluya bakan cephesi açık olan dersane-eyvanı, iklim şartlarından dolayı üst örtüsü kubbeli ve cephesi kapalı olan dersane-mescitlere çevrilmiştir. Revaklar ve gerisinde bulunan hücrelerin de üst örtüsü genellikle aynı büyüklükte kubbedir (Eyice, 1979, s.112).

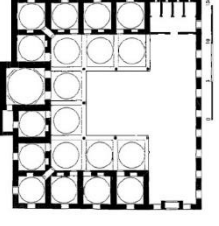

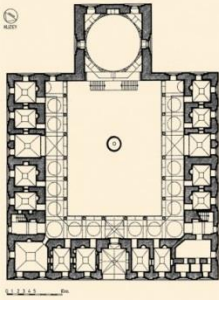

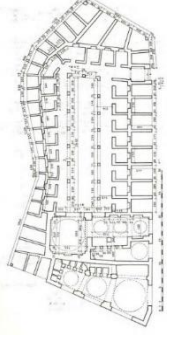

Bir diğer fark ise Selçuklular ve Beylikler döneminde ön planda tutulan ön cephe tasarımı ve taç kapılar, Osmanlılarda dikkat çekici değildir. Cepheden çıkma yapmadan sade basık kemerli veya düz atkılı düzenlenebildiği gibi, dışa taşkın, büyük süslü kavsaralarla belirginleştirilen yarım daire veya çift merkezli sivri hafifletme kemerleri altında söveli veya sövesiz olarak düzenlenmişlerdir (Kurşun, 2008, s,41). Osmanlı medreselerindeki uzun, derli toplu cepheler, Selçuklu ve Beylikler dönemi medreselerinin süsleme ve bezemelerine karşı, ciddiyetin belirtisidir (Hillenbrand, 1986, s. 1146).

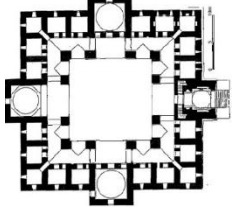

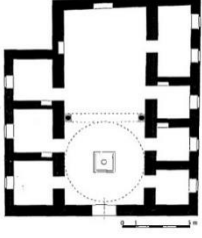

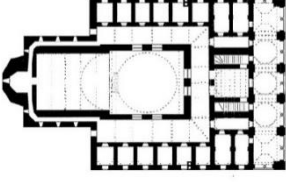

Osmanlı döneminde de medreseler dini eğitimin yanında tıp, hukuk gibi farklı alanlarda da eğitim vermekteydi.

Erken dönemden itibaren medrese, plan ve kütle ilişkisine göre şekillenerek şemayı tamamlayan revak, hücrelerin ve dersane girişlerinin önünde aynı şekilde tasarlanmıştır. Bu dönemde değişkenlik gösteren hücreler boyut açısından kareye yakın şekilde tasarlanmıştır. Sayı açısından bakıldığında ise medreselerin büyüklüğüne göre değişmiştir (Köşklü, 1999, s.299).

Aşağıda verilen tabloda Erken Osmanlı döneminde inşa edilmiş farklı plan tipolojilerindeki medrese örnekleri incelenmiştir.

Tablo 2.3: Erken Dönem Osmanlı medrese örnekleri (Aytekin, 2021)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Süleyman Paşa Medresesi	İznik	1335	Açık avlulu U planlı Dershane hücrelerin arasında	 (URL 16)	 (URL 17)
Yeşil Medresesi	Bursa	1424	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun açık kısmında	 (Yavaş, 2013)	 (URL 18)
Vaiziye Medresesi	Bursa	1425	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun ucunda	 (Ayverdi, 1972)	 (URL 19)

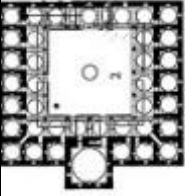

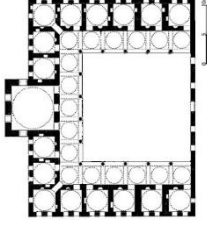
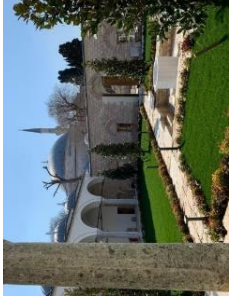
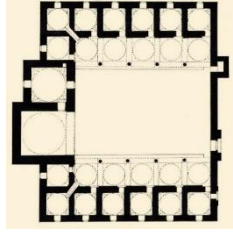

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Çelebi Mehmet Medresesi	Merzifon	1414	Açık avlulu Dikdörtgen planlı Dershane ve eyvan kenarlar üzerinde	 (URL 20)	 (URL 21)
Lala Şahin Paşa Medresesi	Bursa	1339	Kapalı avlulu	 (URL 22)	 (URL 23)
Hüdavendigâr Cami-Medresesi	Bursa	1366	Belirli bir tipe girmeyen medreseler Camiyle birlikte kullanım	 (URL 24)	 (URL 25)

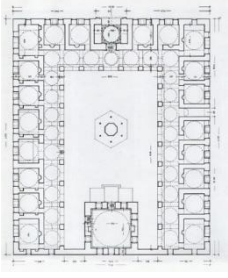

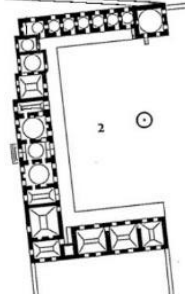

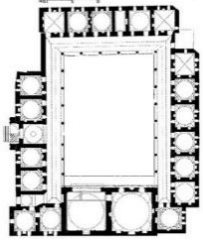

Osmanlı Medreseleri, XV. Yüzyılın ikinci yarısından sonra Selçuklu etkilerinden sıyrılmış ve Klasik dönemin cephe ve kütle anlayışını yansıtmaya başlamıştır. Bu dönemin yenilikleri arasında hücre, dersane ve revakların tamamının üst örtüsünün kubbe olması ve dersane ve hücrelerin arasındaki kütle oranının dengeli olması sayılabilir.

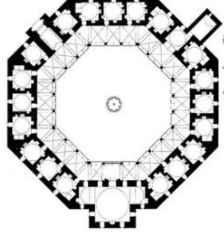

Medrese avluları dikdörtgen ya da dikdörtgene yakın şekilde tasarlanmıştır. Revaklar bu dönemde de hücre ve dersane önlerindeki yerini korumuştur. Hücreler ve eyvanlar açısından bir farklılık bulunmamaktadır. Mescit olarak da kullanılan dersaneler, üzeri kubbe ile örtülü, kare planlı, daha büyük ve dışa taşkın olacak biçimde tasarlanmıştır. Dersane ve hücrelerin kubbeleri pandantifle geçilmiştir. Kullanılan malzemeler ise kesme taş, taş-tuğla alması ve yer yer moloz taştır. Bu dönem medreselerinde sadelik ön plandadır. Malzemelerle renklilik oluşturulmuş ve bezemeler meydana getirilmiştir (Köşklü, 1999, s.313-319).

Aşağıda verilen tabloda Sinan Öncesi Osmanlı döneminde inşa edilmiş farklı plan tipolojilerindeki medrese örnekleri incelenmiştir.

Tablo 2.4: Sinan öncesi dönem Osmanlı medrese örnekleri (Aytekin, 2021)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
İkinci Bayezid Medresesi Planı (Yüksel, 1983)	Edirne	1488	Açık avlulu U planlı Dershane hücrelerin arasında	 (Yüksel, 1983)	 (URL 26)
Davut Paşa Medresesi	İstanbul	1485	Açık avlulu U planlı Dershane hücrelerin arasında	 (URL 27)	 (URL 28)
Gedik Ahmet Paşa Medresesi	Afyon	1482	Açık avlulu U planlı Dershane eyvanla simetri ekseninde	 (Tanman, 1996)	 (Google Maps, 2019)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
II. Bayezid Medresesi	İstanbul	1505	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun açık kısmında	 (URL 29)	 (URL 30)
Hafsa Sultan Medresesi	Manisa	1520	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun ucunda	 (URL 31)	 (Google Maps, 2019)
Peykler Medresesi	Edirne	XVII . Yüzyıl	Açık avlulu Dikdörtgen planlı Dershane eyvanla kenar üzerinde	 (URL 32)	 (URL 33)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Kapıağası Medresesi	Amasya	1488	Açık avlulu Sekizgen planlı Derslane kenar üzerinde		

(URL 35)

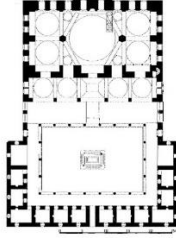

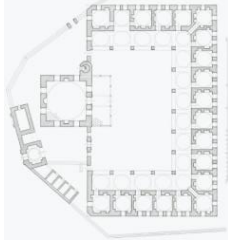

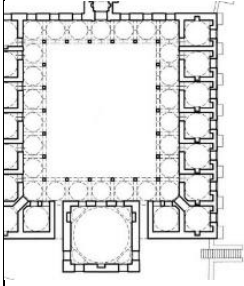
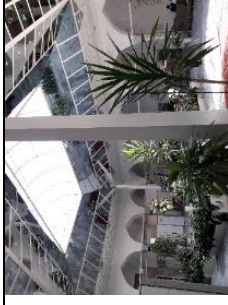
(URL 34)

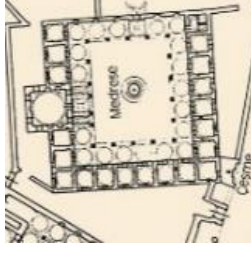

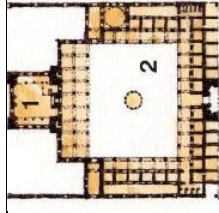

Sinan dönemi medreselerinin en belirgin özelliği Őehrin topografyasına uygun Şekilde yapılar inşa edilmesidir. Bazen arazideki kot farkını bodrum kat ya da tonozlu alt yapı olarak iŐlevlendirmiŐtir (Köşklü, 1999, s.225).

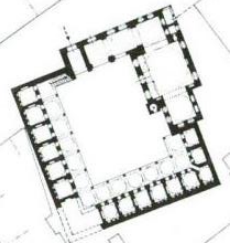

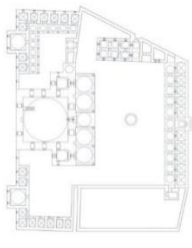

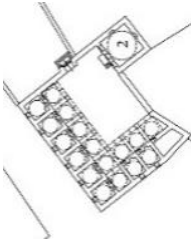

Klasik dönem medreseleri, daha önceki dönemlerde olduğu gibi genelde dikdörtgen planlı bir avlunun etrafına sıralanmış hücre, derslane ve revaklar meydana gelmiştir. Bu dönemde de revaklar, derslane ve hücrelerin önlerinde yerini almıştır. Hücrelerin boyutları ve sayıları, kalacak öğrencilerin sayısına göre değişkenlik göstermiştir. Dershanelerin boyutları, inşa edilen medreseyi yaptıran kiŐiye ve medresenin büyüklüğüne göre değişmiştir. Derslane ve hücrelerin üst örtüleri kubbe Őeklindedir. Kullanılan malzeme kesme taş, taş-tuğla almaşık ve moloz taştır (Köşklü, 1999, s.327-332). Bu dönem medreselerinin bazı örneklerinde külliye yapılarıyla birlikte inşa edilen medreseler, camiyle aynı avluyu paylaŐmıŐtır. Bu örneklerin bazılarında dersler camide yapıldığı için derslane mekânı inşa edilmemiŐken, bazılarında ise inşa edilmiştir.

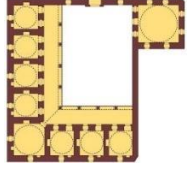

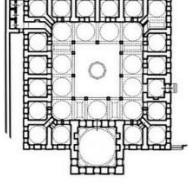

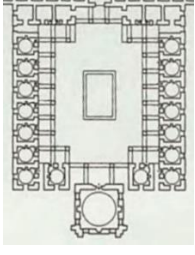

AŞağıda verilen tabloda Sinan ve Sonrası Osmanlı döneminde inşa edilmiş farklı plan tipolojilerindeki medrese örnekleri incelenmiştir.

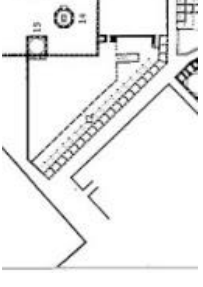

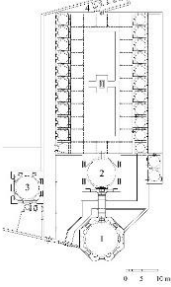

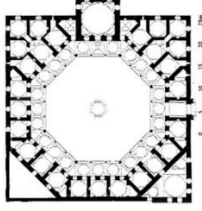

Tablo 2.5: Sinan ve sonrası dönem Osmanlı medrese örnekleri (Aytekin, 2021)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Sinan Paşa Medresesi	İstanbul	1553	Açık avlulu U planlı Dershanesiz, camiyle aynı avluda	 (URL 36)	 (URL 37)
Sultan Selim Medresesi	İstanbul	1562	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun açık kısmında	 (URL 39)	 (Aytekin, 2021)
Mihrimah Sultan Medresesi	İstanbul	1547	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun simetri ekseninde	 (Kuran, 1986)	 (Aytekin, 2021)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Şehzade Medresesi	İstanbul	1543	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun kenarlarından birinde	 (Kuran, 1986)	 (Google Maps, 2019)
Muradiye Medresesi	Manisa	1593	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun kenarlarından birinde	 (Karakaya, 2016)	 (URL 40)
Sokollu Medresesi	Kırklareli	1570	Açık avlulu U planlı Camiyle aynı avluda Dershane hücrelerin bir ucunda	 (URL 41)	 (Google Maps, 2018)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Hafız Ahmet Paşa Medresesi	İstanbul	1570	Açık avlulu U planlı Camiyle aynı avluda Dershane hücrelerin bir ucunda	 (Müller-Wiener, 2001)	 (Aytekin, 2021)
Hüsrev Paşa Medresesi	Halep	XVI. Yüzyıl	Açık avlulu L planlı Camiyle aynı avluda Dershane L' nin kenarlarından birinde	 (Necipoglu, 2005)	 (Kasmo, 2008)
Rüstem Paşa Medresesi	Tekirdağ	1554	Açık avlulu L planlı Dershane L' den bağımsız	 (Necipoglu, 2005)	 (Google Maps, 2020)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Nişancı Mehmet Bey Medresesi	İstanbul	1592	Açık avlulu L planlı Dershane L' den bağımsız	 (Kurşun, 2008)	 (Google Maps, 2021)
Kılıç Ali Paşa Medresesi	İstanbul	1587	Açık avlulu Dikdörtgen planlı Dershane kenarlarından birinde	 (Necipoğlu, 2005)	 (Aytekin, 2021)
Selimiye Medresesi	Şam	1567	Açık avlulu Dikdörtgen planlı Dershane kenarlarından birinde	 (Duman, 2009)	 (Demeter, 2014)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Süleymaniye Darülhadisî	İstanbul	1559	Açık avlulu Tek sıra dizisi planlı Dershane sıranın bir ucunda	 (Kuban, 2007)	 (Google Maps, 2020)
Sokollu Mehmet Paşa Medresesi	İstanbul	1559	Açık avlulu Karşılıklı iki sıra dizisi planlı Dershane iki sıranın açık kısmında	 (Necipoglu, 2005)	 (URL 42)
Rüstem Paşa Medresesi	İstanbul	1550	Açık avlulu Sekizgen planlı dershane kenarlarından birinde	 (Aytekin, 2021)	 (Kuran, 1986)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Kepenekçi Sinan Paşa Medresesi	İstanbul	1545	Açık avlulu Belirli bir tipe girmeyen plan Dershane planının köşesinde	 (URL 43)	 (Google Maps, 2020)

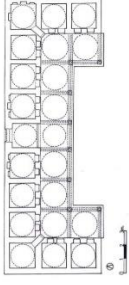

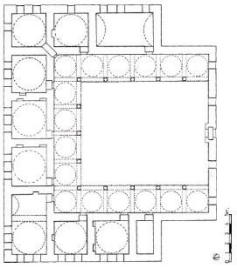

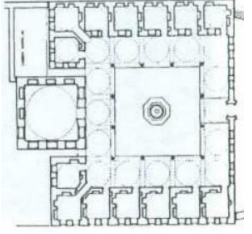

Mimar Sinan'ın mimari mirası ile beraber, Batı'yla gelişen ilişkiler sonrası değişen sosyal, ekonomik ve kültürel değerlerle yeni yollar denenmiştir. U plan tipi bu dönem de yaygın olarak görülür. Bununla beraber L ve dikdörtgen plan tipleri de kullanılmıştır. Ancak katı ve simetrik bir düzen yerine, arazinin topografik yapısı dikkate alınarak, yapılar serbest düzende inşa edilmiştir. Her iki yüzyılda da ekonomik sınırlamalar sebebiyle medreseler türbe, sebil, çeşme ve dükkân gibi yapılarla beraber külliye içinde inşa edilmiştir. Bu dönemde ayrıca dersane, hücre ve revakların üst örtüsünde kubbe yerine aynalı tonoz tercih edilmiştir (Kurşun, 2008, s.44).

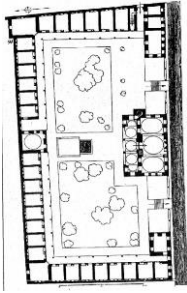

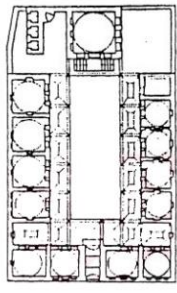

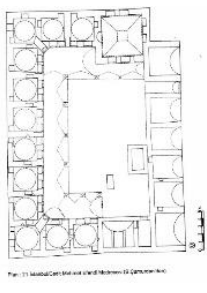

XVIII. yüzyılda medrese mimarisi yalındır. Bu dönemde esas yenilik iki katlı düzenin uygulanmış olmasıdır. Osmanlı mimarisinde etkisini gösteren barok mimari medreselerde de kendini göstermiş, sebil ve çeşme gibi yapıların zengin bezemeleri külliye cephelerine hareketlilik ve çeşitlilik katmıştır. Esas medrese mekânında ise barok bezeme çok sınırlı olarak ana giriş, sütun başlığı, kemer, dersane kapısı gibi ayrıntıları zenginleştirmek için kullanılmıştır (Kurşun, 2008, s.44).

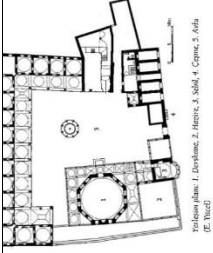

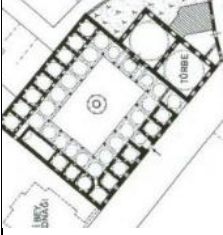

Bu dönemlerden sonra ekonomik kısıtlamalar ve şehirde yapı yapılacak arazinin azalmasıyla beraber küçük külliye yapımı artmıştır. Medrese merkezli külliyeler dar arazilere, arazinin topografyası izin verdiği ölçüde yerleştirilmiştir (Kurşun, 2008, s.44).

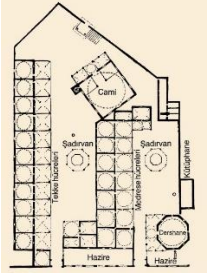

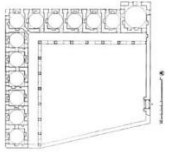

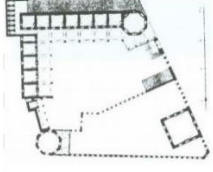

Aşağıda verilen tabloda XVII. Ve XVIII. Yüzyıl Osmanlı döneminde inşa edilmiş farklı plan tipolojilerindeki medrese örnekleri incelenmiştir.

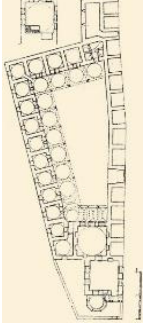

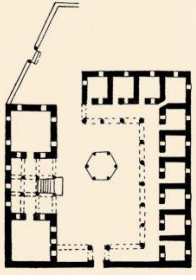

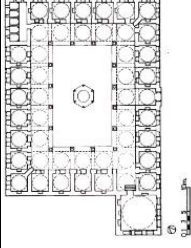

Tablo 2.6: XVII. Ve XVIII. Yy. dönem Osmanlı medrese örnekleri (Aytekin, 2021)

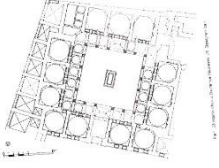

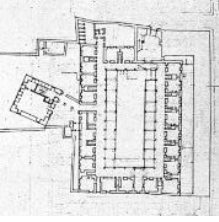

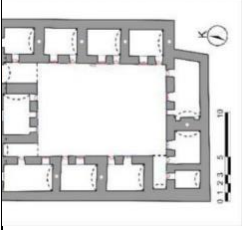

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Elmalı Ömer Paşa Medresesi	Antalya	1610	Açık avlulu U planlı Dershaneşiz (dersler camide)	 (VGM Arşivi)	 (Google Maps, 2019)
Esat Efendi Medresesi	İstanbul	1610	Açık avlulu U planlı Dershaneşiz (dersler camide)	 (Pektaş, 1993)	 (URL 44)
Bayrampaşa Medresesi	İstanbul	1708	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun simetri ekseninde	 (Öztürk, 2017)	 (Kütükoğlu, 2000)

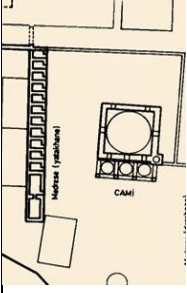

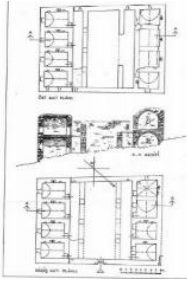

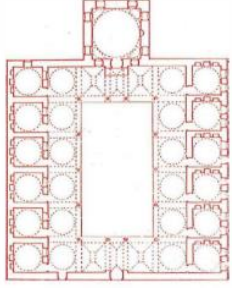

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Rızvaniye Medresesi	Şanlıurfa	1708	Açık avlulu U planlı Dershane ayrı bir kütleyle U' nun simetri ekseninde	 (Gabriel, 1940)	 (Google Maps, 2018)
Ankaravi Mehmet Efendi Medresesi	İstanbul	1708	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun açık kısmında	 (Türkoğlu, 1991)	 (URL 45)
Cedid Mehmet Efendi Medresesi	İstanbul	1708	Açık avlulu U planlı Dershane U' nun ucunda	 (Çamurdan, 1981)	 (Aytekin, 2021)

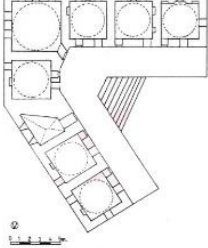

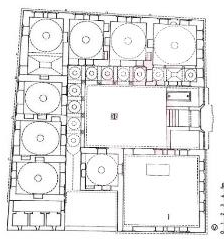

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Nasuh Paşa Medresesi	Aydın	1708	Açık avlulu U planlı Dershane hücrelerden bağımsız asimetrik konumda	 (Parlak, 2006)	 (URL 46)
Amcazade Hüseyin Paşa Medresesi	İstanbul	1708	Açık avlulu U planlı Camiyle aynı avluda Dershane hücrelerden bağımsız asimetrik konumda	 (URL 47)	 (Google Maps, 2021)
Ekmekçizade Ahmet Medresesi	İstanbul	1618	Açık avlulu U planlı Dershane ayrı bir kütleyle U' nun açık kısmında	 (Müller- Wiener, 2001)	 (Google Maps, 2016)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Çorlulu Ali Paşa Medresesi	İstanbul	1709	Açık avlulu L planlı Dershane hücrelerden bağımsız asimetrik konumda	 (Tanman, 1993)	 (Google Maps, 2019)
Kara Vezir Mehmet Paşa Medresesi	Nevşehir	1780	Açık avlulu L planlı Dershane L' nin bir ucunda	 (Sözen, 1975)	 (Çetinkaya, 2005)
Ahmediye Medresesi	İstanbul	1780	Açık avlulu L planlı Dershane L' nin bir ucunda	 (Kütükoğlu, 2000)	 (Google Maps, 2020)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Kuyucu Murat Paşa Medresesi	İstanbul	1610	Açık avlulu L planlı Dershane L' nin ucunda ayrı bir kütleyle	 (Çobanoğlu, 2002)	 (URL 48)
Feyzullah Efendi Medresesi	İstanbul	1701	Açık avlulu L planlı Dershane L' den ayrı başka bir kütleyle	 (Uluçam, 1995)	 (URL 49)
Sultanahmet Medresesi	İstanbul	1620	Açık avlulu Dikdörtgen planlı Dershane dikdörtgen planın köşesinde	 Plan : A İstanbul'daki Akademi Medresesi (Z. Nayır/2011)	 (Aytekin, 2021)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Nuruosmaniye Medresesi	İstanbul	1755	Açık avlulu Dikdörtgen planlı Dershane dikdörtgen planda kenarlardan birinde	 (Özbayram, 1988)	 (Öztürk, 2017)
Hamidiye Medresesi	İstanbul	1780	Açık avlulu Dikdörtgen planlı Dershane hücrelerden bağımsız asimetrik konumda	 (Alpay, 1978)	 (Aytekin, 2021)
İspir Kadıoğlu Medresesi	Erzurum	1726	Açık avlulu Dikdörtgen planlı Dershanesiz	 (Kazaz, 2020)	 (URL 50)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Oltu Arslan Paşa Medresesi	Erzurum	1665	Açık avlulu Tek sıra dizisi planlı Dershanesiz (Dersler camide)	 (Uluçam, 1991)	 (Google Maps, 2020)
Pizan Hüsrev Paşa Medresesi	Van	1653	Açık avlulu Karşılıklı iki sıra dizisi planlı Dershane hücrelerden biri	 (Tunçer, 1976)	 (Öztürk & Subaşı Direk, 2017)
Vezirköprü Fazıl Ahmet Paşa Medresesi	Samsun	1676	Açık avlulu Karşılıklı iki sıra dizisi planlı Dershane karşılıklı iki sıra arasında simetrik ekseninde	 (Sözen, 1975)	 (URL 51)

Medresenin Adı	Bulunduğu Yer	Yapım Tarihi	Mimari Özellikler	Plan	Fotoğraf
Çinili Medresesi	İstanbul	1640	Açık avlulu L' ye yakın planlı Dershane L' nin köşesinde	 (Pektaş, 1993)	 (URL 52)
Kaba Halil Efendi Medresesi	İstanbul	1767	Açık avlulu U' ya yakın planlı Dershane U' ya yakın planın bir ucunda	 (Ataş, 1989)	 (Google Maps, 2020)

2.6. GENEL DEĞERLENDİRME

Medreseler, yüzyıllar içinde birçok farklı tipolojide inşa edilmişlerdir. Ana mekânlar her zaman birlikte ya da yalnızca biri olacak şekilde uygulanan ana eyvan ya da derslane, derslerin yapıldığı mekân ve öğrencilerin kaldığı hücrelerdir. Yan mekânlarsa türbe ve revaklardır. Her ikisi de plan şemasının izin verdiği ölçüde inşa edilmişlerdir.

Buldukları bölgelerde ihtiyaca göre farklı büyüklükte inşa edilen medreseler, Asya'da Anadolu'dakine göre daha büyük çapta inşa edilmiştir.

Medrese yapılarını, mekânsal oluşum bakımından birbirinden ayıran temel fark, kapalı ve açık avlulu olmalarıdır. Kapalı avlulu medreseler, avluyu örten merkezi kubbenin büyüklüğü sınırlı olacağı için, açık avlulu medreselere göre daha küçük boyutta inşa edilmişlerdir. Açık avlulu medreseler ise, bulunduğu bölgede hitap ettiği öğrenci sayısına göre farklı büyüklükte ve bazen iki katlı olacak şekilde uygulanmıştır.

Osmanlı dönemine kadar, her dönemde yarı kapalı mekânlar olan eyvanlar bulunmaktadır. Buna ek olarak bazı medreselerde kış mevsiminde ders yapılması için kapalı mekân olan dersaneler de vardır ve genelde giriş eyvanının karşısında inşa edilen ana eyvanın iki yanında bulunmuşlardır ve bu dersanelerden biri mescit olarak da kullanılmıştır. Eyvan ve dersaneler, hacim olarak hücrelere göre daha büyük ve genellikle iki kat yüksekliğinde inşa edilmişlerdir. Osmanlı döneminde ise eyvanlar ortadan kalkmış, yalnızca giriş eyvanı kullanılmıştır. Eyvanlar yarı açık mekânlar oldukları için pencere ya da kapıları yoktur. Ancak dersanelerde hem avluya hem de dışarıya açılan pencereler bulunmaktadır. Derslane mekânlarının örtüsü kubbeyken, eyvanlar tonoz örtülüdür.

Yine Osmanlı dönemine kadar, birçok medrese örneğinde türbe mekânları da bulunmaktadır. Bu mekânlar bazen medreseyle birlikte bazense daha sonra inşa edilmektedir ve genellikle medresenin banisi için yapılmışlardır. Osmanlıdan sonra gelişen külliyele birlikte türbelerde medreselerden ayrılarak tekil yapılar olarak inşa edilmeye başlanmıştır. Buna karşın bazı Osmanlı medrese örneklerinde de türbe inşa edilmiştir. Osmanlıdan önce türbeler, mekânsal olarak farklı yerlerde inşa edilmişlerdir. Türbeler medreseden biraz kopuk şekilde inşa edildiklerinde dairesel

ya da sekizgen formda olurlardı. Bazı örneklerde eyvanın iki yanında inşa edilen kapalı mekânlardan birisi türbe olarak işlevlendirilmiştir.

Hücreler, medreselerin ilk örneklerinden beri varlığını korumuş mekânlardır. Eğitim verilecek öğrenci sayısına göre hücre sayısı ve bir veya daha fazla öğrencinin kalacak olmasına göre de hacimsel boyutları değişkenlik göstermiştir. Medrese kapalı avlulu olduğunda hücrelerin genelde dışarıya açılan pencereleri vardır. Açık avlulu olan medreselerde ise bu durum değişkenlik göstermektedir. Osmanlı dönemine kadar hemen her örnekte tonoz örtülüdür. Osmanlı erken dönem medreselerinde de tonoz örtülü hücre örneklerine rastlanmaktadır.

Revaklar, açık avlulu medreselerde daha çok görülen mekânlardır. Kapalı avlulu medreselerde, merkezi kubbe doğrudan hücre duvarları tarafından değil de ayaklar tarafından taşınıyorsa, bu ayaklar ile hücreler arasındaki alan revak görevi görmektedir. Revak örtüleri de Osmanlı dönemine kadar tonozdur. Osmanlı döneminde ise birkaç erken dönem medrese örneğinde tonoz, birkaç örnekte ahşap ama çoğunlukla kubbe örtülüdür.

Asya medreseleri, genelde cami/mescit ve türbe gibi mekânlarla birlikte kompleks olarak inşa edilmişlerdir. Bu durum da büyük ve oldukça büyük ve karmaşık plan şemasında yapıların ortaya çıkmasına yol açmıştır.

Selçuklu ve Beylikler döneminde inşa edilen Anadolu Medreselerine gelindiğinde ise göze çarpan ilk nokta, bu dönemde yapılan medreselerin, Asya Medreselerine göre daha küçük ölçekte inşa edildiğidir. Bunun en büyük nedeninin Anadolu'nun iklim şartları olduğu düşünülmektedir. Bunun için de bu dönemdeki ilk medrese örnekleri kapalı avlulu plan şemasında verilmiştir.

Selçuklu ve Beylikler döneminde kullanılan malzeme ve yapı elemanları değişmezken; avlu türleri, eyvan ve hücre sayıları değişiklik göstermiştir. Kapalı avlulu medreselerin kubbeleri büyük çapta inşa edilemediği için açık avlulu medreselere göre daha küçük yapılardır. Bu dönem medreselerinde tek katlı ya da iki katlı örnekler görülmektedir.

Tablo 2.7'de de görüldüğü gibi, Selçuklu ve Beylikler döneminde kapalı ve açık avlulu plan şemasında ve farklı eyvan sayılarında birçok medrese örneği verilmiştir. Aynı şekilde türbeyle birlikte inşa edilen medreseler de vardır.

Dikdörtgen plan şemalı bu medreselerde eyvan sayısının, medrese büyüklüğüyle doğrudan bir ilişkisi olmadığı da görülür.

	KAPALI AVLULU MEDRESELER		AÇIK AVLULU MEDRESELER		
TEK EYVANLI					LEJANT
İKİ EYVANLI					
ÜÇ EYVANLI					
DÖRT EYVANLI					

Tablo 2.7: Selçuklu ve Beylikler dönemi mimari plan tipolojisi (Aytekin, 2021)

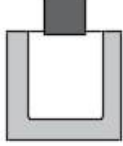
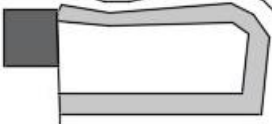
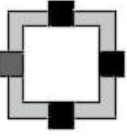

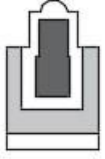

Osmanlı Medreselerini Selçuklu ve Beylikler dönemi medreselerinden ayıran temel noktalar, türbe geleneğinin sürdürülmemesi, kapalı yerine açık avlulu medreselerin inşa edilmesi ve bu dönemde eyvanın yerini hem mescit hem de dersane yerine geçen kapalı mekânların almasıdır. Ayrıca plan tipi olarak yalnızca dikdörtgen değil, U plan, L plan, tek sıra ve karşılıklı iki sıra dizisi plan tiplerinde örnekler verilmiştir. Bununla birlikte Selçuklu döneminde önem arz eden taç kapılar yerini Osmanlı da daha mütevazı giriş kapılarına bırakmıştır. Aynı şekilde diğer süsleme öğelerinden sadeliğe geçilmiştir. Yine bu dönemde Selçuklunun aksine üst örtüde tonoz yerine sadece kubbe kullanılmıştır. XVII. Ve XVIII. Yüzyıl dönemindeki bazı medreselerde üst örtü olarak kubbe yerine aynalı tonoz tercih edilmiştir.

Tablo 2.8’de de görüldüğü gibi, Erken dönem mimarisinde kapalı avlulu medrese örnekleriyle beraber, açık avlulu ve farklı plan tiplerinde örnekler verilmiştir. Dersane kullanımını artmış, eyvan ise azalmıştır. Her iki mekânın boyutları da medreseye göre farklılık göstermiştir.

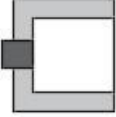
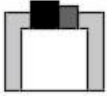
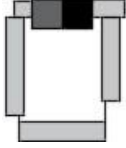
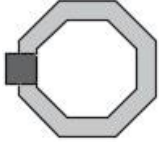
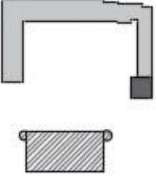

Tablo 2.9’da da görüldüğü gibi, Mimar Sinan öncesi dönemde İstanbul dışındaki medrese örneklerinde dersane ve eyvanın birlikte kullanıldığı örnekler mevcuttur. Osmanlı döneminde ilk kez sekizgen planlı medrese örneği verilmiştir. Tablo 2.16’da da görüldüğü gibi, İstanbul’da ise bu dönemde daha çok U planlı medrese örneği verilmiştir.

Tablo 2.10 ve 2.11’de de görüldüğü gibi, Mimar Sinan ve sonrası dönemde farklı plan tipleri uygulanmaya devam edilmiştir. Dersane mekânının yeri de her medresede değişkenlik gösterir. Bazı örneklerde medrese ve cami aynı avluyu kullanmış, hatta bazen ayrıca dersane mekânı inşa edilmemiştir.

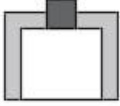
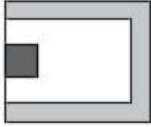

Tablo 2.12 ve 2.13’te de görüldüğü gibi, 17. ve 18. Yy. döneminde daha klasik planlar olan dikdörtgen, U ve L planda örnekler verilmiştir. Bazı medreselerde, bulunduğu alana yerleşimi konusunda sorun yaşandığı için U’ya ya da L’ye yakın plan şemaları kullanılmıştır.

	AÇIK AVLULU MEDRESELER		KAPALI AVLULU MEDRESELER	BELİRLİ BİR TİPE GİRMEYEN MEDRESELER
	U PLANLI MED.	DİKDÖRTGEN PLANLI MED.		
Dershane hücrelerin arasında				
Dershane U'nun açık olan kısmında				
Dershane U'nun bir ucunda				
Dershane kenar üzerinde				
Tek Eyvanlı				
Camiyle birlikte kullanım				
LEJANT				
				

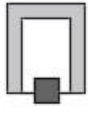
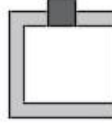

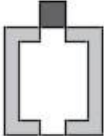
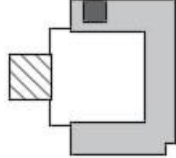
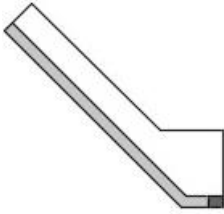

Tablo 2.8: Erken dönem Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi (Aytekin, 2021)

	AÇIK PLANLI MEDRESELER										
	U PLANLI MEDRESELER	DİKDÖRTGEN PLANLI MEDRESELER	SEKİZGEN PLANLI MEDRESELER								
Dershane hücrelerin arasında											
Dershane kenarda eyvanla/başka bir kütleyle											
Dershane kenarlardan birinde											
Dershane U'nun açık olan kısmında											
Dershane U'nun bir ucunda											
LEJANT											
	Dershane		Hücre		Eyvan		Cami		Türbe		Kütüphane

Tablo 2.9: Mimar Sinan öncesi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul dışı medreseler (Aytekin, 2021)

	AÇIK PLANLI MEDRESELER		
	U PLANLI MEDRESELER	DİKDÖRTGEN PLANLI MEDRESELER	SEKİZGEN PLANLI MEDRESELER
Dershane hücrelerin arasında			
Dershane kenarda eyvanla/başka bir kütleyle			
Dershane kenarlardan birinde			
Dershane U'nun açık olan kısmında			
Dershane U'nun bir ucunda			
LEJANT			
 Dershane	 Hücre	 Eyvan	 Cami
		 Türbe	 Kütüphane

Tablo 2.10: Mimar Sinan öncesi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul medreseleri (Aytekin, 2021)

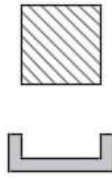

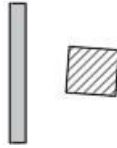
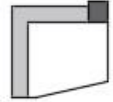

AÇIK AVLULU MEDRESELER							BELİRLİ BİR TİPE GİRMEYEN MEDRESELER
U PLANLI	L PLANLI	DİKDÖRTGEN PLANLI	TEK SIRA DİZİŞİ PLANLI	KARŞILIKLI İKİ SIRA PLANLI	SEKİZGEN PLANLI		
Dershane-siz camiyle aynı avlu							
Dershane U' nun/iki sıranın açık kısmında							
Dershane U' nun							
Dershane U' nun/L' nin/kenarlard an birinde							
Dershane hücrelerim bir ucunda							
Dershane L' den bağımsız/pla nın							
LEJANT ■ Dershane ■ Hücre ■ Eyvan ■ Cami ■ Türbe ■ Kütüphane							

Tablo 2.11: Mimar Sinan ve sonrası dönemi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul dışı medreseler (Aytekin, 2021)

AÇIK AVLULU MEDRESELER							BELİRLİ BİR TİPE GİRMEYEN MEDRESELER
U PLANLI	L PLANLI	DİKDÖRTGEN PLANLI	TEK SIRA DİZİSİ PLANLI	KARŞILIKLI İKİ SIRA PLANLI	SEKİZGEN PLANLI		
Dershane-siz camiyle aynı avluda							
Dershane U' nun/iki sıranın açık kısmında							
Dershane U' nun simetri							
Dershane U' nun/L' n in/kenarlarda n birinde							
Dershane U' nun bir ucunda							
Dershane L' den bağımsız/plan in köşesinde							

LEJANT ■ Dershane ■ Hücre ■ Eyvan ■ Cami ■ Türbe ■ Kütüphane

Tablo 2.12: Mimar Sinan ve sonrası dönemi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul medreseleri (Aytekin, 2021)

AÇIK AVLULU MEDRESELER							
	U PLANLI	L PLANLI	DİKDÖRTGEN PLANLI	TEK SIRA DİZİSİ PLANLI	KARŞILIKLI İKİ SIRA PLANLI	L' YE YAKIN PLAN	U' YA YAKIN
Dershanesiz (dersler camide/kayb olmuş)							
Dershane ayrı bir kütleyle beraber U' nun açık kısmında/L, nin ucunda							
Dershane U' nun simetrisinde							
Dershane U' nun açık kısmında							
Dershane U' nun/L' nin ucunda							
LEJANT Dershane Hücre Eyyvan Cami Türbe Kütüphane							

AÇIK AVLULU MEDRESELER							
	U PLANLI	L PLANLI	DİKDÖRTGEN PLANLI	TEK SIRA DİZİSİ PLANLI	KARŞILIKLI İKİ SIRA PLANLI	L' YE YAKIN PLAN	U' YA YAKIN PLAN
Dershane ayrı bir kütleyle U' nun simetrisinde							
Dershane hücrelerden bağımsız asimetrik konumda							
Dershane dikdörtgen							
Dershane L' den ayrı							
Dershane dikdörtgen							
Dershane karşılıklı iki sıra arasında simetri							
İki sıra hücre dizisinde Hücrelerden biri dershane							
LEJANT ■ Dershane ■ Hücre ■ Eyvan ■ Cami ■ Türbe ■ Kütüphane							

Tablo 2.13: 17. ve 18. Yüzyıl dönemi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul dışı medreseler (Aytekin, 2021)

AÇIK AVLULU MEDRESELER							
	U PLANLI	L PLANLI	DIKDÖRTGEN PLANLI	TEK SIRA DİZİSİ PLANLI	KARŞILIKLI İKİ SIRA	L' YE YAKIN PLAN	U' YA YAKIN
Dershanesiz (dersler camide/kaybolmuş)							
Dershane başka bir kütleyle beraber U' nun/L' n kısmında							
Dershane U' nun simetrisinde							
Dershane U' nun açık kısmında							
Dershane U' nun ucunda							

LEJANT ■ Dershane ■ Hücre ■ Eyyan ■ Cami ■ Türbe ■ Kütüphane

AÇIK AVLULU MEDRESELER							
	U PLANLI	L PLANLI	DİKDÖRTGEN PLANLI	TEK SIRA DİZİSİ PLANLI	KARŞILIKLI İKİ SIRA PLANLI	L' YE YAKIN PLAN	U' YA YAKIN PLAN
Dershane ayrı bir kütleyle U' nun							
Dershane hücrelerden bağımsız asimetric konumda							
Dershane dikdörtgen planda/L' de köşede							
Dershane L' den ayrı bir kütleyle birlikte							
Dershane dikdörtgen planda kenarlardan birinde							
Dershane karşılıklı iki sıra arasında							
İki sıra hücre dizisi hücrelerden biri dershane							
LEJANT							

Tablo 2.14: 17. ve 18. Yüzyıl dönemi Osmanlı medrese mimarisi plan tipolojisi-İstanbul medreseleri (Aytekin, 2021)

Tüm bu bilgiler ışığında görülüyor ki, medrese plan şeması ilk inşa edildiği dönemden itibaren genel olarak aynı şekilde kalmıştır. Belirli dönemlerde, farklı bölgelerde değişkenlik gösterse de ana mekânlar her zaman ders yapılan ve mescit olarak da işlevlendirilen eyvan ya da derslane mekânı ile öğrencilerin konakladığı hücreler olmuştur. Osmanlı'ya kadar bu mekânlara ek olarak türbe de medrese mekânlarından biriyken, Osmanlı'dan sonra cami, medrese, sıbyan mektebi, hamam, imaret, kervansaray gibi yapıların oluşturduğu külliyelerin inşa edilmesiyle, türbeler de ayrı şekilde inşa edilmeye başlanmıştır. Bununla birlikte hemen hemen her dönemde anıtsal şekilde inşa edilen taç kapılar ve iki yanındaki minareler, Osmanlı dönemiyle birlikte yerini sadeliğe bırakmıştır. Yine Osmanlı'ya kadar üç cephesi kapalı, avluya bakan cephesi açık ve hücrelere göre daha yüksek inşa edilen eyvanın yerini, plan tipolojisine göre konumlandırıldığı yer değişiklik gösteren dört cephesi kapalı dershaneler almıştır. Osmanlı dönemine kadar medresenin büyüklüğüne göre eyvan sayısı değişiklik göstermiştir. Osmanlı döneminde ise tek bir derslane mekânı bulunmaktadır.

Osmanlı döneminde medrese tipolojisinde meydana gelen önemli değişikliklerden biri de bazı örneklerde medreselerin camiyle birlikte aynı avluyu kullanmasıdır.

Osmanlı'nın XVII. Ve XVIII. Yüzyıllarına rastlayan son dönemlerinde, Avrupa'da gelişen yeni akımların etkisiyle yapılarda bezeme ve süsleme öğeleri ön planda tutulmuştur. Medreselerde ise bu akımlar kendilerini sütun başlığı, kemer ve kapılarda göstermiştir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TARİHİ MEDRESELERİN YENİDEN İŞLEVLENDİRİLMESİ

İslam dünyasında eğitim sisteminin gelişmesiyle ortaya çıkan medrese yapıları, işlevinin yitirmiş ve kullanım dışı kalmışlardır. Yıllar içinde, tarihi yapıları koruma bilincinin gelişmesiyle çoğu medrese yapısı bu harap durumdan kurtarılmıştır. Ancak yeniden işlevlendirme süreci ne yazık ki her zaman doğru şekilde yönetilememiştir. Bunun en büyük nedeni, günümüzün konfor şartlarının ve kullanıcı ihtiyaçlarının, yapının mimari değerinin önüne geçmesidir. Bu gibi müdahaleler medreselerin özgün plan şemasına aykırıdır. Belirli plan tipinde ve belirli mekânlara sahip olan medreseler, özgün işlevlerine uygun olmayan, geniş çapta bir kullanıcıya hitap eden ve taşıyabileceğinden çok daha fazla yük ve müdahale gerektiren işlevlerde kullanıldığında, ortaya maalesef ki doğru olmayan sonuçlar çıkmaktadır.

Tez kapsamında İstanbul başta olmak üzere Türkiye’de diğer illerde ve yurtdışında bulunan yeniden işlevlendirilmiş, farklı dönemlerde inşa edilmiş, farklı tipolojilerde medreseler incelenmiştir. Bu kapsamda incelenen medreseler için envanter fişleri hazırlanmıştır. Bu envanter fişlerinde her medresenin yıllar içinde geçirdiği onarımlar, müdahaleler ve restorasyonlar araştırılmış, yapının yeni işlevi hakkında bilgiler verilmiş ve bu işlevin yapıya uygun olup olmadığı tartışılmıştır. Tezin 1.6 bölümünde belirtildiği gibi plan şemasına, cephesine, strüktürel yapısına, teknik donanımına ve yapının yakın çevresine yapılan müdahaleler belirlenmiş kuramsal olarak değerlendirilmiştir.

İncelenen her medresenin planları, ulaşılabilen kesit, görünüş ve eski dönemlere ait fotoğrafları kullanılmıştır. Bu verilerden elde edilen sonuçlarla yapıların günümüzde geçirdiği müdahaleler şematik olarak çizilmiş plan ve kesitlerde karşılaştırılmıştır. Bu plan ve kesitlerde yapılan müdahaleler

numaralandırılmış, daha sonrasında müdahale çeşitlerine göre ayrılarak değerlendirilmiştir.

Bir sonraki bölümlerde incelenen medreselere yapılan müdahalelerin birbirleri arasında karşılaştırılması yapılacaktır.

3.1. YURTDIŞINDA İNCELENMİŞ MEDRESELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde yurtdışında 6 adet yeniden işlevlendirilmiş medrese incelenmiştir (Bkz. Ek 1). Bu incelemede kriterler yeni işlevin yapıya ve çevresine uygunluğu ve plan şemasına yapılan müdahaleler olarak belirlenmiştir. Yurtdışında incelenen medreseler, İslam coğrafyalarında inşa edilmiş ve yeniden işlevlendirilmiştir.

	Medresenin İsmi	Bulunduğu Ülke-Şehir	Yapım Yılı	Yeni İşlevi
1	Ebu İnaniye Medresesi	Fas-Fes	1356	Cami
2	Uluğ Bey Medresesi	Özbekistan-Semerkant	1421	Turistik mekân
3	Amiriyye Medresesi	Yemen-Rada'a	1504	Müze
4	Gazi Hüsrev Bey Medresesi	Bosna Hersek-Saraybosna	1537	Dini Eğitim Merkezi
5	Şirdar Medresesi	Özbekistan-Semerkant	1636	Turistik mekân
6	Tillakari Medresesi	Özbekistan-Semerkant	1660	Turistik mekân

Tablo 3.1: Yurtdışında incelenen medreseler (Aytekin, 2021)

Yurtdışında incelenen medreselerin plan şemalarına doğrudan müdahale yapılmamıştır. Özbekistan'da bulunan Uluğ Bey, Şirdar ve Tillakari Medreseleri ile Fas'ta bulunan Ebu İnaniye Medresesi oldukça büyük inşa edilmişlerdir. Aynı

zamanda bu medreseler, Şirdar Medresesi hariç, dersanelerle birlikte mescit mekânlarını da barındırdılar. Gazi Hüsrev Bey Medresesi, Anadolu'da inşa edilen medreseler gibi daha küçük boyutta, açık avlulu olarak inşa edilmiştir. Amiriyye Medresesi ise üç katlı olarak, yaygın medrese plan şemasından daha farklı şekilde inşa edilmiştir.

Fotoğraf 3.1: Uluğ Bey Medresesi mescidi (Google Maps, 2021)

Fotoğraf 3.2: Tillakari Medresesi mescidi (Google Maps, 2021)

Fotoğraf 3.3: Gazi Hüsrev Bey Medresesi'nin avlusu (Kasmo, 2016)

Fotoğraf 3.4: Amiriyye Medresesi (URL 93)

Bu medreselerin cephelerinde bulunan süslemeler, motifler, çiniler ve yazılar korunmuş ve eksik olanlar yenilenmiştir.

Fotoğraf 3.5: Ebu İnanıye Medresesi avludan görünümü (URL 90)

Fotoğraf 3.6: Uluğ Bey Medresesi avludan giriş cephesinin görünümü (URL 92)

Medreseler restore edilirken, özellikle Amiriyye, Uluğ Bey, Şirdar ve Tillakari Medreseleri, oldukça bakımsız ve harap halde olduklarından strüktürel açıdan sağlamlaştırılmışlardır.

Fotoğraf 3.7: Şirdar Medresesi'nin restore edilmeden önceki görünümü (URL 93)

Teknik gereksinim sonucu yapılan müdahaleler, yerinde inceleme mümkün olmadığı için ayrıntılı olarak bilinmemektedir.

Ebu İnaniye Medresesi, günümüzde yoğun yapılaşma ve dar sokaklar arasında kalmıştır. Amiriyye Medresesi, geleneksel evlerle çevrili durumdadır. Uluğ Bey, Şirdar ve Tillakari Medreseleri, Registan Meydanı'nda birlikte inşa edilmiş durumdadırlar. Bu meydan günümüzde oldukça yoğun şekilde ziyaretçi barındırmaktadır. Gazi Hüsrev Bey Medresesi, külliye içindeki diğer yapılar ve sonradan eklenen yapılarla çevrilmiştir.

Fotoğraf 3.8: Amiriyye Medresesi'nin restore edilmeden önceki görünümü
(URL 93)

Fotoğraf 3.9: Registan Meydanı-Uluğ Bey, Şirdar ve Tillakari Medreseleri
(Google Maps, 2021)

3.2. İSTANBUL DIŞINDA İNCELENMİŞ MEDRESELERİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Bu bölümde İstanbul dışında 20 adet yeniden işlevlendirilmiş medrese incelenmiştir (Bkz. EK 2). Bu incelemede kriterler yeni işlevin yapıya ve çevresine uygunluğu ve plan Şemasına yapılan müdahaleler olarak belirlenmiştir.

Bu fiŐlerde medreselerin plan tipleri, tarihi ve mimari özellikleri, geçirdikleri onarım, müdahale ve restorasyonlar, süsleme ve mimari öğeleri araştırılmış ve yeni işlevinin medresenin özgün işlevine uygun olup olmadığı tartışılmıştır.

AŞağıdaki tabloda, İstanbul dışında incelenmiş olan medreseler bulunduğu il, yapım yılı ve yeni işlevlerine göre listelenmiŐtir.

	Medresenin İsmi	Bulunduğu İl	Yapım Yılı	Yeni İŞlevi
1	Yağıbasan (Çukur) Medresesi	Tokat	1142-1164	Turistik Mekân
2	Ali Gav Medresesi	Konya	XIII. Yy	Güzel Sanatlar Merkezi
3	Ertokuş Medresesi	Isparta	1224	Halka Açık Mekân
4	Çifte Medresesi	Kayseri	1206	Müze
5	Sırçalı Medresesi	Konya	1242	Müze ve Ofis
6	Karatay Medresesi	Konya	1251	Müze
7	Buruciye Medresesi	Sivas	1271	EĞitim Merkezi
8	Sahabiye Medresesi	Kayseri	1268	Kitap Çarşısı
9	İnce Minareli Medresesi	Konya	1258-1279	Müze
10	Gök Medrese	Sivas	1271	Müze

11	Gök Medrese	Tokat	1275	Müze (Restorasyonda)
12	Yakutiye Medresesi	Erzurum	1310	Müze
13	Vacidiye Medresesi	Kütahya	1314	Müze
14	Süleyman Paşa Medresesi	Bursa	1335-1359	Çini Atölyesi
15	Zinciriye Medresesi	Aksaray	1337	Turistik Mekân
16	Tol Medrese	Karaman	1339	Sergi Alanı
17	Yıldırım Medresesi	Bursa	1339	Sağlık Merkezi
18	Muradiye Medresesi	Bursa	1426	Müze
19	Kapıağası Medresesi	Amasya	1489	Kur'an Kursu
20	II. Bayezid Medresesi	Edirne	1488	Müze

Tablo 3.2: İstanbul dışında incelenen medreseler (Aytekin, 2021)

İstanbul dışında incelenen medreselerin büyük çoğunluğu müze olarak işlevlendirilmiştir. Bunun dışındaki diğer medreseler de yapıya ağır bir yük yükleyecek işlevlerde değillerdir. Bu yüzden plan şemalarına doğrudan bir müdahalede bulunulmamıştır. Yalnızca Yağıbasan (Çukur), Ali Gav, Sırçalı, Karatay, İnce Minareli ve Sivas Gök Medreseleri'nde yer yer yıkılmalar olduğu için restorasyon çalışmaları sırasında bu bölümler yeniden yapılmış ve bazı mekânlar birleştirilerek kullanılmıştır. Kapalı avlulu olan Yağıbasan (Çukur), Ali Gav, Ertokuş, Karatay, İnce Minareli, Yakutiye ve Vacidiye Medreseleri'nin orta kubbelerindeki açıklıklar yeni işlevlendirme sırasında kapatılmıştır. Açık avlulu olan Tol ve Muradiye Medreseleri'nin de avluları kapatılmıştır.

Fotoğraf 3.10: Tokat Yağibasın Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlanmadan önceki görünümü (Kuran, 1968)

Fotoğraf 3.11: Tokat Yağibasın Medresesi'nin kapatılan kubbe açıklığı (Kuran, 1968)

Fotoğraf 3.12: Konya Ali Gav Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlanmadan önceki görünümü (VGM Arşivi)

Fotoğraf 3.13: Konya Ali Gav Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlandıktan ve kubbe açıklığı kapatıldıktan sonraki görünümü (URL 61)

Fotoğraf 3.14: Konya Sırçalı Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlanmadan önceki görünümü (Ülgen Arşivi)

Fotoğraf 3.15: Konya Sırçalı Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlandıktan sonraki görünümü (URL 65)

Fotoğraf 3.16: Konya İnce Minareli Medresesi'nin yıkılan ve kubbe açıklığı kapatıldıktan sonraki görünümü (URL 70)

Fotoğraf 3.17: Sivas Gök Medresesi'nin yıkılan bölümleri tamamlandıktan sonraki görünümü (URL 72)

Fotoğraf 3.18: Isparta Ertokuş Medresesi kapatılan kubbe açıklığı (Şaman Doğan, 2008)

Medreselerin sahip oldukları çini vb. süslemeler ile mimari öğeler, taş, tuğla gibi yapı malzemeler genel itibariyle yalın halleriyle sergilenmektedir.

Kapalı avlulu medreselerin ışıklık işlevi gören ve kapatılan kubbeleri strüktürel açıdan zarar vermese de özgün halinde açık avlulu olan Tol ve Muradiye Medreseleri'nde avluyu kapatan çatılar zarar vermektedir.

Fotoğraf 3.19: Karaman Tol Medresesi'nin kapatılan avlusu (URL 82)

Fotoğraf 3.20: Bursa Muradiye Medresesi'nin kapatılan avlusu (Google Maps, 2021)

Medreselerin teknik gereksinim sonucu maruz kaldıkları müdahaleler yerinde inceleme yapılamadığı için bilinmemektedir.

Medreseler günümüzde şehir içinde kaldıkları için ulaşımı kolaydır. Müze dışındaki işlevlerle kullanılan medreseler de yeni işlevleriyle şehir ve insan hayatına katkıda bulunmaktadır.

İstanbul dışındaki medreseler günümüzde daha çok müze gibi turistik mekânlar olarak kullanılmaktadır. Bu durum da yapıların özgün halleriyle günümüze adapte edilmesine katkı sağlar. Bunun dışında toplumun faydalanabileceği el sanatları atölyeleri ya da sergi alanları olarak kullanılmaktadırlar. Yine bu işlevler de yapıların topluma kazandırılması açısından önemlidir. Bu konuda incelenen medreseler içinde tek istisna Bursa Yıldırım Medresesi'dir. Günümüzde sağlık merkezi olarak kullanılan bu medreseye yapılan müdahaleler yeteri kadar bilinmese de bu işlev yapının özgün işlevine oldukça uzak olduğu için olumlu bulunmamıştır.

3.3. İSTANBUL'DA İNCELENMİŞ MEDRESELERİN KORUMA DURUMU DEĞERLENDİRMESİ

İstanbul'da çeşitli plan tipolojilerinde ve çeşitli işlevlerde toplamda 9 tarihi medrese incelenmiştir (Bkz. EK 3). Bu incelemede medreselerin plan şemalarına, cephelerine, strüktürlerine, çevrelerine ve teknik donanımlarına yapılan müdahaleler tespit edilmiştir.

1) Mihrimah Sultan Medresesi

Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan adına 1547 yılında Üsküdar'da yaptırılan ve külliyyeye bağlı olan medrese; açık avlulu, U planlı ve dershaneli plan tipindedir. 1930'larda postane ve 1933'ten sonra tamir ettirilerek Üsküdar Süt ve Mektep Çocukları İçtimai Hıfzısıhha Bakımevi, 1975'te Ruh Hastalıkları Dispanseri olarak kullanılmıştır. 1991'de Mihrimah Sultan Tıp Merkezi olarak işlevlendirilmiştir.

2) Rüstem Paşa Medresesi

Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan'ın eşi Rüstem Paşa adına 1550 yılında Fatih'te yaptırılan ve bir külliyyeye bağlı olmayan medrese; açık avlulu, sekizgen planlı ve dershaneli plan tipindedir. Daha önce kimsesiz çocuklar yurdu olarak kullanılmıştır. 2012 yılında Bediüzzaman Müzesi olarak işlevlendirilmiştir.

3) Şemsi Ahmet Paşa Medresesi

II. Selim ve III. Murad dönemlerinde vezirlik yapan Şemsi Ahmed Paşa adına 1580 yılında Üsküdar'da yaptırılan külliyyeye bağlı olan medrese; açık avlulu, U planlı ve dershaneli plan tipindedir. 1940 yılına kadar harap halde kalmış ve sonrasında yapılan restorasyon çalışmalarıyla 1953 yılında kütüphane olarak işlevlendirilmiştir.

4) Zal Mahmut Paşa Medresesi

II. Selim'in kızı Şah Sultan ile eşi Zal Mahmut adına 1547 yılında Eyüp'te yaptırılan ve külliyyeye bağlı olan medrese; açık avlulu, L planlı ve dershaneli plan tipindedir. Uzun yıllar harap halde kalmış olan medrese günümüzde Eyüp

Belediyesi'ne bağlı çeşitli el sanatları ve m¼zik aletlerinin yapıldığı atölyeler ile sahafların bulunduğu karma bir mekân olarak kullanılmaktadır.

5) Kılıç Ali Paşa Medresesi

Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa adına 1587 yılında Üsk¼dar'da yaptırılan ve külliyyeye bağlı olan medrese; açık avlulu, dikdörtgen planlı ve dersaneli plan tipindedir. İlk olarak 1848 yılında onarım gören medrese, sırasıyla 1893, 1903 ve 1911 yıllarında onarılmıştır. 2011-12 yıllarında başlayan restorasyon çalışmaları, 2017'de tamamlanmıştır ve ardından Çayeli Vakfı'nın merkezi ve vakfa bağlı Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Geleneksel Sanat Atölyeleri olarak kullanılmaya başlanmıştır.

6) Siyavuş Paşa Medresesi

III. Murad döneminde sadrazamlık yapan Siyavuş Paşa tarafından eşi II. Selim'in kızı Fatma Sultan adına 1590 yılında Fatih'te yaptırılan ve külliyyeye bağlı olmayan medrese; açık avlulu, U'ya yakın planlı ve dersaneli plan tipindedir. 2016 yılında İstanbul Sanat ve Medeniyet Vakfı'na bağlı Hilye-i Şerif ve Tesbih Müzesi olarak işlevlendirilmiştir.

7) Sultanahmet Medresesi

I. Ahmed adına 1620 yılında Fatih'te At Meydanı'nda yaptırılan ve külliyyeye bağlı olan medrese; açık avlulu, dikdörtgen planlı ve dersaneli plan tipindedir. 1935'te onarılan ve avlusu camlı bir çatı ile ört¼len bina Başbakanlık arşiv deposu olarak kullanılmıştır. Günümüzde Sultanahmet Vakfı'na bağlı Sultanahmet Medresesi İslami İlimler ve Sanatlar Merkezi olarak işlevlendirilmiştir.

8) Cedid Mehmet Efendi Medresesi

Şeyhülislam Cedid Mehmet Efendi adına 1705 yılında Fatih'te yaptırılan ve külliyyeye bağlı olmayan medrese; açık avlulu, U planlı ve dersaneli plan tipindedir. 1984'te Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından başlatılan kamulaştırma çabaları ile Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu tarafından restore edilmiştir. Onarımı 1987'de tamamlanan medrese İstanbul Sanatları Çarşısı olarak işlevlendirilmiştir. Günümüzde orijinal restorasyonuna aykırı düzenlemeler bulunmaktadır.

9) Hamidiye Medresesi

I. Abdülhamid adına 1547 yılında Fatih'te yaptırılan ve külliyyeye bağlı olan medrese; açık avlulu, dikdörtgen planlı ve dersaneli plan tipindedir. 1926'da yıkılması şartı ile kullanımı Ticaret Borsa'sına verilmiş, sonrasında yapılan restorasyon çalışmalarıyla bu işlevini devam ettirmiştir.

İstanbul'da incelenen medreselerin envanter fişleri kronolojik olarak sıralanmıştır. Bu medreselerin isimleri, yapı yılları ve yeni işlevleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

	Medresenin İsmi	Bulunduğu İlçe	Yapım Yılı	Yeni İşlevi
1	Mihrimah Sultan Medresesi	Üsküdar	1547	Tıp Merkezi
2	Rüstem Paşa Medresesi	Fatih	1550	Müze
3	Şemsi Ahmet Paşa Medresesi	Üsküdar	1580	Halk Kütüphanesi
4	Zal Mahmut Paşa Alt Medresesi	Eyüp	1582	Sahaflar Çarşısı
5	Kılıç Ali Paşa Medresesi	Beyoğlu	1587	Vakıf Merkezi
6	Siyavuş Paşa Medresesi	Fatih	1590	Müze
7	Sultanahmet Medresesi	Fatih	1620	İlim ve Sanat Merkezi
8	Cedid Mehmet Efendi Medresesi	Fatih	1705	Sanat Çarşısı
9	Hamidiye Medresesi	Fatih	1780	Ticaret Borsası

Tablo 3.3: İstanbul'da incelenen medreseler (Aytekin, 2021)

3.3.1. Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Türleri

İstanbul’da yerinde incelenen medreselerin işlevleri genel olarak birbirinden farklıdır. Bu nedenle her birinde farklı tip müdahaleler uygulanmıştır.

3.3.1.1. Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler

İstanbul ilinde incelenen tüm medreselerin plan şemasına yapılan müdahalelere bakıldığında bazı medreselerin önemli, bazılarının daha sade değişiklikler geçirdiği görülmektedir. Bu değişikliklerdeki en önemli kriter medreseye verilen yeni işlevdir.

Müze olarak kullanılan iki medrese olan Rüstem Paşa ve Siyavuş Paşa Medreseleri’nde oldukça yalın ve sade değişimler göze çarpar. Bu medreselerde önemli ve özgün plan şemasını bozacak müdahaleler yapılmayarak, yapının hem kendini hem de barındırdığı eserleri sergilemesi amaçlanmıştır. Bu sergilemede hemen her mekânda bulunan niş ve ocaklar kullanılmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.21 ve Fotoğraf 3.22). Yalnızca Siyavuş Paşa Medresesi’nde hücrelerden biri mutfak olarak kullanılmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.23). Bu medresede dersane ve hücrelerin dökülen sıvaları yenilenmeyerek doğal haliyle sergilenmektedir. Siyavuş paşa Medresesi’nde mutfak olarak kullanılan hücre haricinde Her iki medrese de en az müdahale ile olumlu bir izlenim bırakmıştır.

Fotoğraf 3.21: Rüstem Paşa Medresesi’nin sergileme amacıyla kullanılan hücresi (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.22: Siyavuş Paşa Medresesi'nin sergileme amacıyla kullanılan hücresi (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.23: Siyavuş Paşa Medresesi'nin mutfak olarak kullanılan hücresi (Aytekin, 2021)

Şemsi Ahmet Paşa, Zal Mahmut Paşa Alt, Kılıç Ali Paşa ve Sultanahmet Medreseleri de kısmen ya da doğrudan eğitim işlevinde olsalar da farklı müdahaleler görmüşlerdir. Mekân ihtiyacı bu konuda en büyük etkenlerden biridir. Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nde kütüphane görevlilerinin çalışması için gereken mekânın olmamasından kaynaklı olarak, revaklar kapatılmış ve ofis haline getirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.24). Ayrıca işlev gereği birbiri ile bağlantısı olması gereken üç hücrenin

duvarlarında geçitler açılmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.25). Bu durum günümüz işlevi özgün işlevini kısmen de olsa karşılıyor olsa da yapılan müdahaleler olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.24: şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin ofis olarak kullanılan kapatılmış revakları (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.25: şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin aralarında geçit açılmış hücreleri (Aytekin, 2021)

Sultanahmet Medresesi'nde bağılı bulunduğu vakfın hitap ettiği kitlenin fazla olması ve konferans ve seminer gibi etkinliklerin gerçekleştirilmesi için gereken mekân yetersizliği, avlunun kapatılmasına yol açmıştır.

Zal Mahmut Paşa Alt ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde ise hitap edilen kitlenin daha az olması, Şemsi Ahmet Paşa ve Sultanahmet Medreseleri'ne göre daha az müdahale görmelerine sebep olmuştur. Bu medreselerdeki en büyük değişiklik hücrelerinden birini mutfak olarak kullanılmasıdır (Bkz. Fotoğraf 3.26). Bu müdahalelerin yapının özgün şemasına zarar verdiği için olumsuz bulunmuştur.

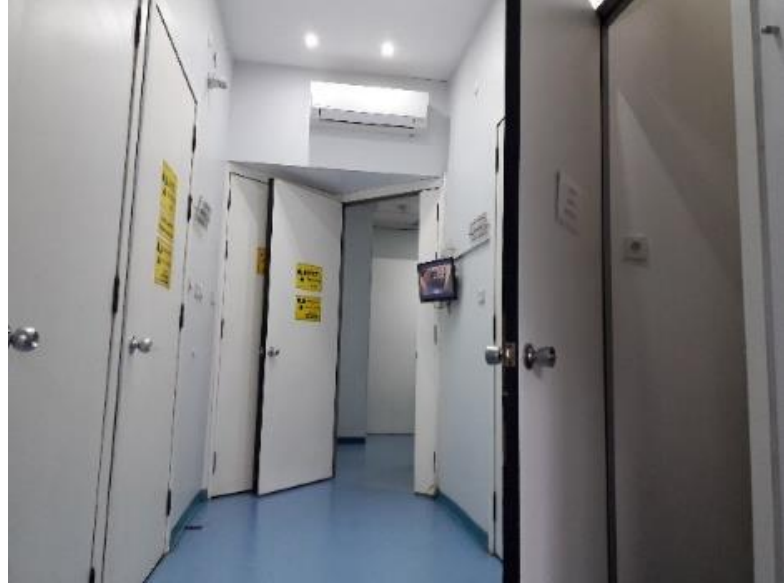
Fotoğraf 3.26: Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin mutfağa çevrilen hücresi
(Aytekin, 2021)

Mihrimah Sultan Medresesi, tıp merkezi olarak kullanılmasıyla özgün işlevine oldukça uzaktır. Bu işlevin gerektirdiği kapalı mekân ihtiyacı, avlunun kapatılmasıyla giderilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.27). Ayrıca yine mekân ihtiyacından dolayı iki kat halinde kullanılan dersane mekânı (Bkz. Fotoğraf 3.28 ve Fotoğraf 3.29) ve kapatılarak odalara bölünen revaklar bulunmaktadır (Bkz. Fotoğraf 3.30 ve Fotoğraf 3.31). İlk olarak özgün işlevinden oldukça uzak olarak kullanılması ve bu

işlevin gerektirdiği müdahaleler yapının özgünlüğüne zarar vermektedir. Bu durum olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.27: Mihrimah Sultan Medresesi'nin kapatılan avlusu (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.28: Mihrimah Sultan Medresesi'nin dershanesinin alt katı (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.29: Mihrimah Sultan Medresesi'nin dershanesinin üst katı
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.30: Mihrimah Sultan Medresesi'nin kapatılan revakları (Aytekin,
2021)

Fotoğraf 3.31: Mihrimah Sultan Medresesi'nin kapatılan revakları (Aytekin, 2021)

Cedid Mehmet Efendi Medresesi, yeni işlevinin gerektirdiği önemli bir müdahaleye maruz kalmamıştır (Bkz. Fotoğraf 3.32). En önemli değişiklikler medresenin ön cephesini oluşturan dükkanlarda meydana gelmiştir. Bu durum olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.32: Cedid Mehmet Efendi Medresesi'nin dükkanının içinden görünümü (Aytekin, 2021)

Hamidiye Medresesi'nde yeni işlevin gerektirdiği insan yükü ve mekân ihtiyacından kaynaklı olarak yeni mekânlara ihtiyaç duyulmuştur. Bu durum avluda ofislerin açılmasına, bu ofislerin hava şartlarından korunması için avlunun kapatılmasına (Bkz. Fotoğraf 3.33) ve derslane mescit mekânının iki katlı halde kullanılmasına yol açmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.34 ve Fotoğraf 3.35). Bu durum özgün işleve ve özgün plan şemasına uygun olmadığı için olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.33: Hamidiye Medresesi'nin kapatılan avlusu ve avluya yapılan ofisler (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.34: Hamidiye Medresesi'nin laboratuvar olarak kullanılan dershanesinin alt katı (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.37: Rüstem Paşa Medresesi'nin cephesine yapılan müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Yine müze olarak işlevlendirilmiş Siyavuş Paşa Medresesi'nde özgün ahşap revaklar günümüze ulaşamadığı için yeniden inşa edilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.38 ve Fotoğraf 3.39). Bu revaklar hücre önlerinde demir taşıyıcılarla dış duvarlara, dersane önünde ise dış duvara yuva açılarak oturtulan payandalara taşıtılmaktadır. Ancak dersane önündeki revakların özgün izleri bulunmadığı için bu müdahaleler hem olumlu hem olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.38: Siyavuş Paşa Medresesi'nin revak örtüsünün hücre cephesiyle ilişkisi (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.39: Siyavuş Paşa Medresesi'nin revak örtüsünün dersane cephesiyle ilişkisi (Aytekin, 2021)

Şemsi Ahmet Paşa, Zal Mahmut Paşa Alt, Kılıç Ali Paşa ve Sultanahmet Medreseleri'nin her biri farklı şekilde müdahaleler görmüştür. Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nde revak bölümünün çatısının kapatılmış ve bu revaklar camekânla kapatılarak avluyla direkt bağlantısı ortadan kaldırılmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.40). Bu durum revakların avluyla olan doğal ilişkisini bozduğu için olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.40: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin kapatılan revaklarının cepheden görünümü (Aytekin, 2021)

Zal Mahmut Paşa Alt Medresesi'nde revaklar camekânla kapatılmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.41). Ancak bu camekânlar gün içinde açık tutulabildiğinden avluyla olan bağlantısı Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nde olduğu gibi doğrudan kesilmemiştir. Bu müdahale kısmen de olsa olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.41: Zal Mahmut Paşa Medresesi'nin kapatılan revaklarının cepheden görünümü (Aytekin, 2021)

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde cepheye yapılan bir müdahale görülmemiştir.

Sultanahmet Medresesi'nde giriş eyvanında bulunan giriş kapısının üzerine, dış duvara sundurma yerleştirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.42). Bu müdahale yapıya en az zarar verecek şekilde uygulanmadığı için olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.42: Sultanahmet Medresesi'nin girişine yapılan sundurma
(Aytekin, 2021)

Mihrimah Sultan Medresesi'nde güneydoğu cephesinin tamamı ek yapı tarafından kapatılmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.43). Dershanenin iki yanına yapılan ek yapılar da özgün planda çıkıntılı olan derslane mekânının bu özelliğini kaybetmesine neden olmuştur (Bkz. Fotoğraf 3.44). Bu müdahaleler medresenin özgünlüğüne oldukça zarar vermiş ve adeta farklı bir yapıya dönüştürmüştür. Bu nedenle müdahaleler olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.43: Mihrimah Sultan Medresesi'nin cephesine yapılan ek yapı
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.44: Mihrimah Sultan Medresesi'nin cephesine yapılan ek yapı
(Aytekin, 2021)

Cedid Mehmet Efendi Medresesi'nde dükkanlar camekânla kapatılmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.45). Bu dükkanlarda satılan hediyelik eşyaların sergilenmesi için gerekli bir durum olması nedeniyle olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.45: Cedid Mehmet Efendi Medresesi'nin dükkanları (Aytekin, 2021)

Hamidiye Medresesi'nde mescit ile güney cephesi arasında kalan dış avlusundan görünen hücre dış duvarlarına yağmur boruları, havalandırma tesisatı gibi elemanlar ve giriş cephesi duvarlarına tabela ve borular yerleştirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.46 ve Fotoğraf 3.47). Bu müdahaleler medresenin özgünlüğüne zarar vermesi nedeniyle olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.46: Hamidiye Medresesi'nin cephesine yapılan müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.47: Hamidiye Medresesi'nin giriş cephesine yapılan müdahaleler
(Aytekin, 2021)

3.3.1.3. Strüktürel Müdahaleler

Rüstem Paşa Medresesi'nde strüktürel olarak müdahale görülmemiştir.

Siyavuş Paşa Medresesi'nde revak örtüleri hücre duvarlarına demir taşıyıcılarla ve dersane duvarlarına da açılan yuvalara oturan ahşap payandalarla taşınmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.48). Bu durumun hücre önlerinde bu şekilde olduğu duvarlardaki izlerden anlaşılrsa da dershanede revak payandalarının taşındığı izler mevcut değildir. Bu yüzden bu durum hem olumlu hem olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.48: Siyavuş Paşa Medresesi'nin ahşap revakları (Aytekin, 2021)

Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nde yeniden yapılan ahşap revak örtüsünün hücre dış duvarlarına etkisi olmuştur (Bkz. Fotoğraf 3.49 ve Fotoğraf 3.50). Bu durum yapının özgün halinde de bu şekilde olduğu varsayıldığında önemli bir zarar teşkil etmeyeceğinden olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.49: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin restorasyon öncesindeki örtüsüz revakları (Ülgen Arşivi)

Fotoğraf 3.50: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin günümüzdeki revakları (Aytekin, 2021)

Zal Mahmut Paşa Alt ve Kılıç Ali Paşa Medreseleri'nde strüktürel olarak müdahale görülmemiştir.

Sultanahmet Medresesi'nde avluyu kapatan çatı sistemi çelik ayaklar ve revaklar yardımıyla taşınmaktadır.

Mihrimah Sultan Medresesi'nde strüktürel olarak en önemli müdahale avluyu kapatan çatının dört ayakla ve revaklarla taşınmasıdır (Bkz. Fotoğraf 3.51). Ayrıca

dershane mekânının iki kat halinde ve yoğun olarak kullanılmaktadır. Bu durum olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.51: Mihrimah Sultan Medresesi'nin revaklara taşıtılan avlu örtüsü
(Aytekin, 2021)

Cedid Mehmet Efendi Medresesi'nde strüktürel olarak önemli bir müdahale görülmemiştir.

Hamidiye Medresesi'nde avluyu kapatan çatının revaklar tarafından taşınmaktadır (Bkz. Fotoğraf 3.52). Dershane mescit mekânının iki kat halinde kullanılması da önemli bir müdahaledir (Bkz. Fotoğraf 3.53 ve Fotoğraf 3.54). Bu durum her iki mekânda da duvarlara fazladan yük olduğu için olumsuz bulunmuştur.

Avluların kapatılması sorunu strüktürel olarak yapıyı zorladığı gibi aynı zamanda termit adlı böceklerin üremesine ve taşların içinde kendilerine yol açmalarına, bunun sonucunda da taşların hasara uğramasına yol açmaktadır (Aygen, 2022)

Fotoğraf 3.52: Hamidiye Medresesi'nin revaklara taşıtılan avlu örtüsü
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.53: Hamidiye Medresesi'nin derslane mescidinde üst kata çıkan merdiven (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.54: Hamidiye Medresesi'nin dersane mescidinde üst kata çıkan merdiven (Aytekin, 2021)

3.3.1.4. Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler

Rüstem Paşa Medresesi'nde depo olarak kullanılan hücrelerden birine elektrik panosu yerleştirilmiş ve giriş eyvanına yangın hortumunun bulunduğu kutu, ışıklandırma ve bilgilendirme panosu asılmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.55 ve Fotoğraf 3.56). Bu müdahaleler günümüz şartları için gerekli olduğu ve ciddi zararlar vermediği için olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.55: Rüstem Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

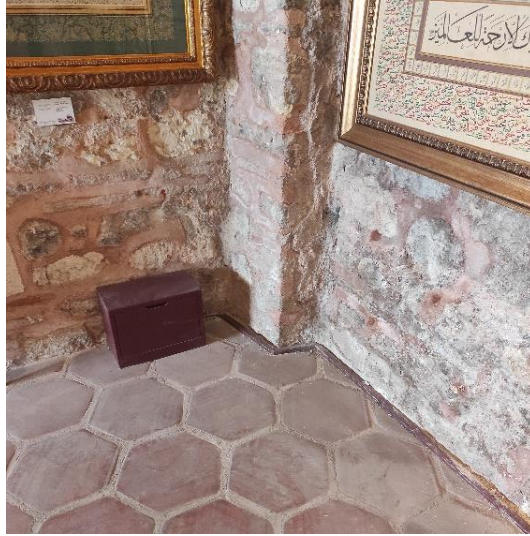

Fotoğraf 3.56: Rüstem Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Siyavuş Paşa Medresesi'nde mutfak olarak kullanılan hücreye havalandırma kanalı ve lavabo için gerekli sistemler ile elektrik tesisatı için bölümler açılmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.57 ve Fotoğraf 3.58). Ayrıca medresede su deposunun bulunduğu sistem odası bulunsa da bu mekâna girilememiştir. Avluya yangın sistemleri yerleştirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.59). Bu gibi müdahaleler yapının özgünlüğüne zarar verdiği için olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.57: Siyavuş Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.58: Siyavuş Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.59: Siyavuş Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nde ısıtma sistemleri için gerekli elektrik bağlantıları ve klima sistemleri döşeme altından geçirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.60 ve Fotoğraf 3.61). Bu müdahale günümüz şartları için gerekli olduğu ve doğrudan yapıya zarar vermediği için olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.60: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.61: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Zal Mahmut Paşa Alt Medresesi'nde kuzeydoğu yönündeki hücrelerin karşısına elektrik panoları yerleştirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.62). Bu müdahale yapıya doğrudan etki etmediği için olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.62: Zal Mahmut Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nde depo olarak kullanılan hücrelerinden birinde elektrik panosu, revak kemerlerinin gergi demirlerine ısıtıcı malzemeler bulunmaktadır (Bkz. Fotoğraf 3.63). Ayrıca mutfak olarak kullanılan hücrede su boruları ve havalandırma için müdahaleler uygulanmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.64). Bu müdahalelerden ilk ikisi gerekli olduğu için olumlu bulunsa da mutfak olarak kullanılan hücrede yapılan müdahaleler olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.63: Kılıç Ali Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.64: Kılıç Ali Paşa Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Sultanahmet Medresesi'nde hücrelerden birinde elektrik panoları ve güvenlik kamerası sistemleri bulunmaktadır. Avluya bakan hücre duvarlarına yangın sistemi ekipmanları ve ısıtma sistemlerinin yerleştirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.65 ve Fotoğraf 3.66). Bu müdahaleler günümüz için gerekli olduğundan olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.65: Sultanahmet Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.66: Sultanahmet Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Mihrimah Sultan Medresesi'nde medrese ile yapıya girişi sağlayan ek yapının arasına elektrik panoları, kuzeydoğu cephesinde dershaneye ve ek yapılara soğutma ve havalandırma cihazları yerleştirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.67 ve Fotoğraf 3.68). Bu

müdahaleler gerekli olsa da yapıya doğrudan temas ile zarar verdiği için olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.67: Mihrimah Sultan Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.68: Mihrimah Sultan Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler
(Aytekin, 2021)

Cedid Mehmet Efendi Medresesi'nde avluya girişi sağlayan tonozlu geçitte elektrik sistemi ekipmanları yer almaktadır (Bkz. Fotoğraf 3.69). Bu müdahaleler günümüz için gerekli olduğundan olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.69: Cedid Mehmet Efendi Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)

Hamidiye Medresesi'nde dış avlu cephelerine havalandırma tesisatı elemanları, dersane mescit mekânı ile medresenin bağlandığı noktaya elektrik panosu yerleştirilmiş ve ofislerin bulunduğu alana yangın kontrol paneli yerleştirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.70 ve Fotoğraf 3.71). Bu müdahaleler gerekli olsa da bir kısmı yapıya doğrudan temas ile zarar verdiği için olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.70: Hamidiye Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.71: Hamidiye Medresesi'ne yapılan teknik müdahaleler (Aytekin, 2021)

3.3.1.5. Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

Rüstem Paşa Medresesi'nde yapı işyerleri ve bu işyerlerinin araç trafiği içinde kalmıştır. Siyavuş Paşa Medresesi'nin bulunduğu alan günümüzde iş hanlarıyla çevrilidir (Bkz. Fotoğraf 3.72 ve Fotoğraf 3.73). Oldukça eğimli bir arazi üzerinde yer alması ve sokakların darlığı, araç ve insan trafiğini olumsuz etkilemektedir. Her iki medrese de birbirlerine yakın konumda ve benzer çevre şartlarına maruz kalmışlardır. Bu durumlar her iki medresenin bugünkü işlevlerine zarar vermekte, onların insanlar tarafından fark edilmesini ve ulaşımı zorlaştırmaktadır. Bu durum olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.72: Rüstem Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.73: Siyavuş Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

Şemsi Ahmet Paşa Medresesi özgün halinde deniz kenarına inşa edilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.74). Günümüzde ise kıyının doldurulması ve yaya trafiğine açılması nedeniyle denizden uzaklaşmıştır. Ayrıca yoğun bir trafik ağının kenarında bulunmaktadır. Bu yoğun trafik ağı yapıya ulaşımı zorlaştırmakta olduğu için olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.74: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

Zal Mahmut Paşa Alt Medresesi'nin türbe ile paylaştığı avluya günümüzde sahaflar çarşısının ziyaretçileri için masa ve sandalyeler yerleştirilmiştir (Bkz. Fotoğraf 3.75). Bu durum yapıya gelen ziyaretçilerin ağırlanmasını kolaylaştırdığı için olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.75: Zal Mahmut Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin girişi günümüzde kot farkından dolayı oldukça aşağıda kalmaktadır. Ayrıca yapının çevresi yoğun yapılaşma nedeniyle yüksek yapılarla çevrilidir (Bkz. Fotoğraf 3.76 ve Fotoğraf 3.77). Bu durum yapının insanlar tarafından fark edilmesini zorlaştırdığı için olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.76: Kılıç Ali Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

Fotoğraf 3.77: Kılıç Ali Paşa Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

Sultanahmet Medresesi'nin bulunduğu meydanda oldukça yüksek insan trafiği bulunmaktadır. Bu nedenle meydana çevre düzenlemesi yapılmıştır (Bkz.

Fotoğraf 3.78). Ayrıca bu meydanın yakınında bulunan araç ve raylı hat trafiği de yoğundur. Bulduğu konumdan dolayı insanlar tarafından kolay fark edildiği için olumlu bulunmuştur.

Fotoğraf 3.78: Sultanahmet Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

Mihrimah Sultan Medresesi'nde özgün konumunda deniz kenarındayken yapılan yollar nedeniyle daha iç kısımda kalmıştır (Bkz. Fotoğraf 3.79). Bu durum olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.79: Mihrimah Sultan Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

Cedid Mehmet Efendi Medresesi'nde Sultanahmet Meydanı'na yakın bir konumda olduğu için araç ve insan trafiği yoğundur. Bu nedenle yapının yanındaki boş arsa günümüzde otopark olarak kullanılmaktadır (Bkz. Fotoğraf 3.80). Bu durum yapının çevresinde yoğun trafiğe neden olduğu için olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.80: Cedid Mehmet Efendi Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

Hamidiye Medresesi günümüzde kalabalık bina topluluğu ile ve iş merkezleriyle çevrilidir (Bkz. Fotoğraf 3.81). Buna ek olarak oldukça yoğun araç ve insan trafiği mevcuttur. Yapının ana caddeye paralel olarak yerleştirilmiş dükkanlar bu trafiği arttırmaktadır. Giriş bölümü sokak arasında kaldığı için de fark edilmesi zorlaşmaktadır. Bu durum olumsuz bulunmuştur.

Fotoğraf 3.81: Hamidiye Medresesi ve çevresi (Aytekin, 2021)

3.4. GENEL DEĞERLENDİRME

Aşağıdaki tabloda, incelenen medreselere uygulanmış müdahale türlerinin değerlendirilmesi yapılmıştır. Müdahale dereceleri 1'den 5'e kadar; 1 en kötü, 5 ise en iyi olacak şekilde numaralandırılmıştır. Bu tabloda yeni işlevin gerektirdiği müdahale dereceleri doğrudan saptanabilir.

Medresenin İsmi	Yeni İşlev	Müdahale Çeşidi				
		Plan Şeması	Cephe	Strüktürel	Teknik Gereksinim	Yakın Çevre
Mihrimah Sultan Mdr.	Tıp Merkezi	1	2	2	2	2
Rüstem Paşa Mdr.	Müze	4	4	5	4	2
Şemsi Ahmet Paşa Mdr.	Halk Kütüphanesi	1	1	2	4	2
Zal Mahmut Paşa Alt Mdr.	Sahaflar Çarşısı	4	4	5	5	5
Kılıç Ali Paşa Mdr.	Vakıf Merkezi	3	5	5	2	2
Siyavuş Paşa Mdr.	Müze	2	3	3	2	2
Sultanahmet Mdr.	İlim ve Sanat Merkezi	1	3	1	3	4
Cedid Mehmet Efendi Mdr.	Sanat Çarşısı	5	5	5	5	3
Hamidiye Mdr.	Ticaret Borsası	1	2	1	2	2

Tablo 3.4: İstanbul'da İncelenen Medreselerde Müdahale Değerlendirmesi
Tespiti (Aytekin, 2021)

Tüm bu müdahalelere baktığımızda medreselerin özgün plan şemasına ve cephesine günümüz kullanım gerekliliklerine göre müdahalelerde bulunulduğu görülmektedir. Gerekli olmalarına rağmen bu müdahaleler doğru uygulanmadığı takdirde yapıya özellikle strüktürel açıdan zarar verebilmektedir. Teknik gereksinim nedeniyle yapılan müdahalelerde genelde yapı malzemelerine doğrudan müdahale yapıldığı görülmektedir.

Bu bölümde incelenen 9 medresede yapılan birçok müdahale bulunmaktadır. Bazıları medresenin özgün mimarisine oldukça zarar veren müdahalelerdir. Bunun en büyük nedeni yeni işlevin yanlış seçilmesi ve yeni işlevin belirlediği kullanıcı ihtiyaçlarının, yapının mimari değerinin önüne geçmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Buna karşın, yapının özgün mimarisine en yakın şekilde işlevlendirilen örnekler de mevcuttur.

Tıp merkezi olarak işlevlendirilmiş Üsküdar Mihrimah Sultan Medresesi'nin avlusuna, mekânı tamamen kaplayan çatı yapılmış ve derşane mekânı ara kat eklenerek iki kat halinde kullanılmaya başlanmıştır. Benzer şekilde eğitim mekânı olan Sultanahmet Medresesi ve ticaret borsası olan Hamidiye Medresesi'nde de yeni işlevin büyük ve kapalı mekân ihtiyacı, avluların kapatılmasıyla giderilmiştir. Bu uygulamalar, özgün plan şemasına aykırı olduğu gibi, yapıların revaklarına da strüktürel olarak zarar vermektedir. Bununla birlikte, kütüphane olarak kullanılan Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nin idari bölümünün ihtiyaçları doğrultusunda, hücreler arasındaki duvarlardan kapı boşlukları açılmış, revaklar camekânla kapatılmıştır. Bu medreselerin yeni işlevleri ve yapılan müdahaleler göz önüne alındığında, eğitim ya da kütüphane olarak medreselerin özgün işlevine uygun işlevlerle kullanılan yapılar da dahi doğru olmayan müdahaleler uygulanabilmektedir. Borsa ve tıp merkezi olarak kullanılan diğer iki medrese ise hem yeni işlev hem de yapılan müdahaleler konusunda doğru bulunmamıştır.

Rüstem Paşa Medresesi, Zal Mahmut Paşa Medresesi, Kılıç Ali Paşa Medresesi, Siyavuş Paşa Medresesi ve Cedid Mehmet Efendi Medresesi, incelenen medreseler arasında yeni işlevleriyle ve yapılan müdahalelerle daha doğru bulunmuştur. Bu medreselerin yeni işlevleri yapıya taşıyabileceğinden fazla yük

getirmemektedir. Dolayısıyla doğru olmayan ve doğrudan bütünlüğü ve özgünlüğü bozacak müdahaleler uygulanmamıştır.

Elbette ki bu örneklerde de mevcut işlevin gerektirdiği mutfak, WC gibi plan şemasına müdahaleler ve yangın, elektrik, havalandırma gibi teknik gereksinim müdahaleler yapılmıştır. Ancak günümüz yaşam standartlarının gerektirdiği müdahaleler olarak, diğer medreselerdeki müdahalelere göre daha hoşgörülle yaklaşılabilir.

İncelenmiş olan medreselere yeni işlev önerileri sunulabilir.

Mihrimah Sultan Medresesi'nin tıp merkezi olarak kullanılması, yapıya birçok müdahale gerektirdiği için uygun bulunmamıştır. Yeni işlev önerisi olarak, medresenin yakınında bulunan ve kütüphane olarak işlevlendirilmiş Şemsi Ahmet Paşa Medresesi ile birlikte bir kütüphane birimi olması sunulabilir. Şemsi Ahmet Paşa Medresesi, oldukça küçük bir yapı olduğu için kütüphane işlevini tam olarak yerine getirememektedir. Bu nedenle Şemsi Ahmet Paşa Medresesi, kütüphanenin idari birimlerinin bulunduğu yapı, Mihrimah Sultan Medresesi ise kütüphane ve ders çalışma bölümlerinin bulunduğu yapı olarak kullanılması önerilebilir. Bu bağlamda Şemsi Ahmet Paşa Medresesi'nde kapatılan revakların açılması, Mihrimah Sultan Medresesi'nde de kapatılan avlunun açılması ve dershanenin tek bir mekân olarak kullanılması önerisi sunulabilir.

Rüstem Paşa ve Siyavuş Paşa Medreseleri'nin işlevleri uygun bulunduğu için müze olarak kullanılmaya devam etmeleri önerilebilir.

Zal Mahmut Paşa Medresesi'nin sahaflar çarşısı olarak kullanılmasına devam edilmesi ancak kapatılan revakların açılması önerilebilir.

Kılıç Ali Paşa Medresesi'nin eğitim işlevini dolaylı olarak devam ettirdiği için, bu işlevle kullanılmaya devam edilmesi önerilebilir.

Sultanahmet Medresesi'nin dini eğitim merkezi olarak kullanılmasına devam edilmesi ancak kapatılan avlunun ve yapılan diğer müdahalelerin kaldırılması önerilebilir.

Cedid Mehmet Efendi Medresesi'nin sanat çarşısı olarak kullanılmaya devam edilmesi ancak çevresine yapılmış olan otoparkın kaldırılarak, medresenin yeni işlevine katkıda bulunacak şekilde farklı bir amaçla kullanılması önerilebilir.

Hamidiye Medresesi'nin ticaret borsası işlevi, yapıya oldukça müdahale gerektirdiği için olumlu bulunmamıştır. Bu nedenle yakınında bulunan Mısır Çarşısı'nda satışa sunulan takı ve hediyelik eşyaların yapımına ilişkin, yerli ve yabancı turistlere yönelik olacak şekilde günü birlik kursların düzenlendiği el sanatları merkezi olarak işlevlendirilmesi önerilebilir.

SONUÇ

Tarihi medreselerin yeniden işlevlendirilerek sürekli koruma altında tutulması amacıyla hazırlanmış olan tez kapsamında birinci bölümde; koruma ve yeniden işlevlendirme kavramları incelenmiş, yeniden işlevlendirme sürecinin aşamaları belirtilmiştir. İnsanlığın, kültürle birlikte meydana getirdiği en büyük değerlerden olan tarihi yapılar, inşa edildikleri dönemden bu yana her dönemde sosyokültürel, ekonomik, teknolojik, çevresel durumların değişmesiyle, bazen aynı bazense farklı amaçlarla kullanılmışlardır. Bu yapıların, inşa edildiği dönemin kültürünün bir aynası olduğu gerçeğinin fark edilmesiyle birlikte gelişen koruma düşüncesi, zamanla bir kuram haline gelmiş ve bu konuda ulus içi ve uluslararası platformlarda kurallar geliştirilmiştir. Yalnızca korumanın yeterli gelmeyip, bununla birlikte bu yapıların günümüzde yaşayan topluma da fayda sağlayabilmesiyle yeniden kullanım kavramı ortaya çıkmıştır. Yeniden kullanım, her yapının günümüz toplum ihtiyaçlarına, inşa edildiği özgün işleviyle adapte edilememesiyle birlikte, yeniden işlevlendirme kavramı olarak da karşımıza çıkar.

Koruma eyleminin sürekliliği ve gelişimi için toplumun her kesiminin eğitilmesi gerekmektedir. Özellikle küçük yaştaki çocuklardan başlanarak verilen bu eğitim sayesinde, tarihi yapılar ve her türlü kültür varlığı, gelecek nesillere en yalın ve özgün haliyle aktarılacak, günlük yaşamda yer almaya devam edebilecektir.

Tarihi yapılar, inşa edildiği toplumun kültürünü, toplumsal ve ekonomik yapısını, teknolojik gelişmelerini, o dönemin ihtiyaçlarını ve bu ihtiyaçların nasıl karşılandığını mimari açıdan bize aktarır. Bu belirlemelere dayanarak, toplumun yaşayış biçimi, günlük ihtiyaçları, dini görüşleri, insanlığın birbiriyle olan ilişkisi belirlenebilmektedir. Örneğin Çatalhöyük'te bir toplumun yaşadığı mekânlardan, aile yapısının nasıl şekillendiği, ölümlerine ve dine karşı nasıl bir bakış açısına sahip oldukları, yerleşik hayata ve tarıma nasıl geçtiği belirlenebilmektedir. Uzun yıllar sonrasında bir Osmanlı şehrinde camiler, hanlar, hamamlar, medreseler, imaretler toplumun ne derece geliştiğini; dine, temizliğe, eğitime, yardımlaşmaya nasıl baktığını gözler önüne sermektedir.

Tarihi yapıların, bu gibi eylemlerin tespiti, bugünün insanına bunları aktarabilmesi için yeniden işlevlendirilmesi gerekmektedir. İnsanlığın değişimi ile farklılaşan toplum ihtiyaçlarına cevap veremeyen ancak tarihsel ve kültürel olarak önem arz eden tarihi yapılar günümüzün toplumsal, ekonomik, çevresel ve teknolojik nedenleriyle birlikte yeniden kullanılırlar. Bu sayede tarihi ve kültürel değeri olan yapı hem korunmuş hem de ekonomik açıdan topluma yarar sağlamış olur.

Günümüzde artan nüfus ve yeni mekân ihtiyacı, tarihi yapıların yeniden işlevlendirilmesiyle giderilmiş olur. Ancak bu yeniden işlevlendirme sürecinde tarihi yapının özgünlüğüne zarar verilmemelidir. Bunun için öncelikli olan, yapıya verilecek yeni işlevin doğru belirlenmesidir. Bu belirlemelerde temel alınacak hususlar elbette yine yapının kendisidir. Yapının tarihsel ve mimari önemine, mekânsal bütünlüğüne, özgün işlevine ve bulunduğu çevreye dikkat edilmelidir. Bu hususlar doğru ve net bir şekilde tespit edilmeli ve bunlardan ödün verilmemelidir. Yapının tarihsel ve mimari önemini ortadan kaldıracak ekler getirilmemeli, mekânsal kurgusuna aykırı müdahaleler yapılmamalı ve yapı ile çevresine mimari açıdan uygun olmayan, özgün özelliklerinin bozulmasına neden olacak her türlü düzenlemeden uzak durulmalıdır. Kullanıcı ihtiyaçları ancak bu hususlar temel alınarak karşılanabilir. Yalnızca kullanıcı ihtiyacının giderilmesi için yapının özgünlüğüne zarar verilmemeli, yapının özgün işlevine aykırı olacak herhangi bir işlev verilmemelidir. Yapının bir gün, toplumun sosyokültürel, ekonomik ve teknolojik olarak değişmesiyle, yeniden ve farklı ihtiyaçlara göre işlevlendirilebileceği unutulmamalı ve müdahalelerin buna göre belirlenerek uygulanması gerekmektedir.

Tarihi medreseler, özgün işlevini yitirmiş yapılar oldukları için, yukarıda vurgulanan noktaların analiz edilmesi için tez çalışmasının örnek yapıları olarak seçilmişlerdir.

İstanbul dışında incelenen medreselerin genel itibarıyla müze gibi işlevlerde kullanıldığı görülmektedir. Bu işlev, eğitim işlevini doğrudan karşılamamakla birlikte, yapıya en az şekilde müdahale gerektirdiği için uygun bulunabilir. Müze dışında, sergi alanı, el sanatları atölyesi gibi işlevler de aynı şekilde uygun bulunmaktadır.

Yurtdışında incelenen medreselerin işlevleri değişse de turistik mekân haline geldiği görülmüştür. Bu medreselerde yapının bütünlüğüne ve özgünlüğüne önemli ölçüde zarar verecek müdahaleler görülmemiştir.

İstanbul'da incelenen tarihi medreselerde yapılan detaylı analiz ve değerlendirmeler gösteriyor ki yeni işlevlendirme sırasında yukarıda belirtilen işlevlendirme sürecinin detaylarının doğru şekilde uygulanmadığı görülmektedir. Medreselerin mekânsal bütünlüğü çoğunlukla yok sayılmış, geri dönüştürülmesi zor olan ekler ve müdahaleler yapılmış, özgün işleve uygun olmayan işlevler verilmiştir. Bu durumda medreselerin bütünlüğüne uygun olabilecek kullanıcı ihtiyacının belirlenmesi yerine, kullanıcı ihtiyacına göre yapının şekillendirilmesi ve bunun sonucunda mimari ve mekânsal özgünlüğü bozan uygulamaları ortaya çıkarmıştır. Bunun en büyük nedeni elbette ki toplum tarafından koruma kuramının doğru bir şekilde kavranamaması, tarihi yapıya hak ettiği değerin verilmemesi, yapıyı kullanacak olan kesimin kendi ihtiyaçlarını, tarihi yapıların değerinin önüne koymasındadır. Bu yüzden eski olduğu için yıkılıp yeniden yapıldığı ya da eldeki imkanlar dahilinde yanlış uygulamalarla yapıya zarar verildiği görülmektedir. Çoğu zaman doğru uygulamalar belirlenmiş olsa da tarihi yapılar üzerinde doğru, düzenli ve tertipli şekilde çalışacak olan kişilerin bulunamamasından kaynaklı olarak yanlış müdahaleler de ortaya çıkmaktadır.

Koruma ve yeniden işlevlendirme kavramlarının sürekliliği en çok toplumun bu konudaki bilinçlenmesinden geçer. Bu konuda bilinçlenen toplum, tarihi yapıları meydana getiren her türlü sanata da saygı duyar. Bununla birlikte günümüzde ne yazık ki taş ve tuğla yapılar inşa edebilen kabiliyetli ustaların bulunamaması, süsleme, bezeme ve çini gibi sanatları icra eden kişilerin bulunamaması tarihi yapıların restorasyonu sırasında oldukça fazla sıkıntı doğurur. Topluma hem koruma konusunda hem de bu sanat dallarının devamlılığı konusunda eğitimler verilmelidir. Bu sayede hem bu sanatlar kaybolmayacak hem de restorasyon çalışmaları sırasında kabiliyetli ve işini bilen kişiler tarafından en doğru ve en yalın müdahaleler uygulanacaktır.

Tez kapsamında incelenen medreseler göz önünde bulundurulduğunda, medreselerin yeniden işlevlendirilmeleri sırasında izlenilmesi gereken yolun şu şekilde olması gerektiği söylenebilir:

Medreselerin yeniden işlevlendirilerek korunmasını gerektiren nedenlerin en büyüğü elbette ki işlevsel değişikliğe mecbur olmalarıdır. Buna ek olarak geçmiş toplumların ürünü olmalarından dolayı tarihsel ve kültürel değerleri de vardır.

Yeniden işlevlendirilmelerinin yararları ise mevcut ve boş olan yapı stokunun kullanılmasıyla ekonomik bir kazanç sağlanması ve tarihi ve kültürel sürekliliğinin sağlanmasıdır.

Medreselerin varlık sebeplerinin bilinmesiyle birlikte bir sonraki aşama alternatif işlevlerin belirlenmesidir. Her tarihi yapıda olduğu gibi medreselerde de, özgün işlevine en yakın olan işlevler öncelikli olarak belirlenir. Eğitim işlevine en yakın olarak, öğrencilere yönelik kurs merkezleri, el sanatları atölyesi, kütüphane ya da sahafçılar çarşısı gibi basit işlevler, medreseler için en uygun olacak olanlardır. Bu işlevlerden birininin seçimi ise, medresenin bulunduğu çevrede yaşayan insanların ihtiyacına göre belirlenebilir.

Süreci yönetecek olan kişi, kurum ve yerel yönetimin ortak çabalarıyla gerekli analizler yapılır. Fizibilite etüdü ile projenin uygulanabilirlik durumu teknik, ekonomik, finansal ve hukuki unsurlarla belirlenir. Ardından medresenin konstrüksiyon analizi, malzeme karakteristiği ve konum ve çevrenin getirdiği gereklilikler belirlenir.

Öneri olarak sunulan işlevler plan şemasına herhangi bir müdahaleyi gerektirmemektedirler. Buna karşın, eğer medreseye strüktürel, cephesel ya da çevresel olarak bir müdahale gerekiyorsa, yerinde inceleme ve araştırmalarla bu müdahaleler belirlenebilir. Teknik gereksinimler de günümüz konfor şartlarına göre, medresenin herhangi bir ögesine zarar vermeden giderilebilirler. Bu müdahale çeşitleri ve önceki paragrafta bahsedilen analizlere göre, yeni işlevin gerektirdiği müdahaleler belirlenir.

Önerilen bu işlevlerde, süreci yönetecek olan kişi ve kurumları zorlayabilecek en önemli nokta hücre mekânlarının küçük boyutlarda olmasıdır. Ancak

kullanıcıların küçük gruplar halinde düşünülmesiyle, bu durum çözülebilecektir. Dershaneler, toplantı-konferans ya da basit bir kantin-büfe gibi mekânlar olarak kullanılabilir. Buna ek olarak teknik gereksinimler, medreseye en az zarar verecek şekilde giderilebilir. WC ve depo mekânı ihtiyacı, göz önünde olmayacak bir konumda portatif olarak sağlanabilir.

Sonuç olarak, yeniden işlevlendirilen her tarihi yapının taşıyabileceğinden fazla, bütünlüğüne ve özgünlüğüne zarar verecek müdahalelerden kaçınılması gerekmektedir. Bu yüzden minimum müdahale ile maksimum konfor sağlayacak işlevler seçilmelidir. Yapının bulunduğu çevreyle bir bütün olduğu unutulmamalı, bu çevrenin ihtiyacı olabilecek en doğru işlev bulunmalıdır. Yeni işlev seçilirken ihtiyaçlara göre doğru planlama ve etütler yapılmalı, gerektiğinde farklı bilim dallarının uzmanlarından görüşler alınmalıdır. Yeni işlevin doğru şekilde belirlenmesiyle birlikte, yapılacak müdahalelerin doğru şekilde saptanması, bu müdahaleleri yapacak olan kabiliyetli kişilerin seçilmesi gerekmektedir. Doğru ve yerinde minimum müdahale ile yapı hem günümüze hem geleceğe taşınacak hem de özgünlüğünü koruyarak insanlığa geçmişin rehberliğini yapmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA

KİTAPLAR

- Ahunbay, Z.** (2019a). Kültür Mirasını Koruma ve İlke Teknikleri, YEM Yayın, İstanbul.
- Ahunbay, Z.** (2019b). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, YEM Yayın, İstanbul.
- Ahunbay, Z.** (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Rüstem Paşa Medresesi Maddesi, C. 6, İstanbul.
- Ahunbay, Z.** (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Siyavuş Paşa Medresesi Maddesi, C. 7, İstanbul.
- Ahunbay, Z.** (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Sultanahmet Külliyesi Medresesi Maddesi, C. 7, İstanbul.
- Ahunbay, Z.** (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cedid Mehmet Efendi Medresesi Maddesi, C. 2, İstanbul.
- Akbay, Z. & Ark.** (1976) Dinler Tarihi Ansiklopedisi, Cilt 1, Gelişim Yayınları, İstanbul.
- Alpay, B.** (1993). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, I. Abdülhamid Külliyesi Maddesi, C.1, İstanbul.
- Altınoluk, Ü.** (1998). Binaların Yeniden Kullanımı, YEM Yayın, İstanbul.
- Aslanapa, O.** (1989). Türk Sanatı, Remzi Kitabevi, İstanbul.
- Atçeken, Z.** (1998). Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Konya.
- Baltacı, C.** (1976). XV-XVI. Asırlarda Osmanlı Medreseleri, Teşkilat, Tarih, İrfan Matbaası, İstanbul.
- Beksaç, E.** (2012). TDV İslam Ansiklopedisi, Uluğ Bey Medresesi Maddesi, C. 42, İstanbul.
- Bilge, M.** (1984). İlk Osmanlı Medreseleri, Edebiyat Fakültesi Basımevi, İstanbul.
- Bozkurt, N.** (2003). TDV İslam Ansiklopedisi, Medrese Maddesi, Cilt 28, Ankara.
- Burgaz, G.** (2001). TDV İslam Ansiklopedisi, Amasya Kapı Ağası Medresesi Maddesi, C. 24, İstanbul.

- Cezar, M.** (1971). Sanatta Batı'ya Açılış ve Osman Hamdi, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Creswell, K.A.C.** (1979). Muslim Architecture of Egypt, vol. 2, Hacker Art Books, New York.
- Çobanoğlu, A. V.** (2002). TDV İslam Ansiklopedisi, Kuyucu Murad Paşa Külliyesi Maddesi, C. 26, Ankara.
- Çoruhlu, Y.** (2010). TDV İslam Ansiklopedisi, Şirdar Medresesi Maddesi, C. 39, İstanbul.
- Durukan, A.** (1995). TDV İslam Ansiklopedisi, Isparta Ertokuş Külliyesi Maddesi, C. 11, İstanbul.
- Erder, C.** (1975). Tarihi Çevre Bilinci, ODTÜ Yayınları, İstanbul.
- Ertuğrul, Ö.** (1996). TDV İslam Ansiklopedisi, Tokat Gök Medrese Maddesi, C. 14, İstanbul.
- Eyice, S.** (1979). İslam Ansiklopedisi, Cilt VII, Mescid Maddesi, Milli Eğitim Basımevi, İstanbul.
- Eyice, S.** (1992). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Buruciye Medresesi Maddesi, C.6, İstanbul.
- Eyice, S.** (1996). TDV İslam Ansiklopedisi, Gazi Hüsrev Bey Külliyesi Maddesi, C. 13, İstanbul.
- Eyice, S.** (2003). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Kılıç Ali Paşa Külliyesi Maddesi, C. 4, İstanbul.
- Gabriel, A.** (1940). Voyages Archeologiques Dans La Turquie Orientale, I Texte, Paris.
- Godard, A.** (1965). The Art of Iran, Frederick A. Preager, Inc, Publishers, New York.
- Gültekin, G.** (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Şemsi Ahmet Paşa Külliyesi Maddesi, C. 6, İstanbul.
- Haskan, M. N.** (2018). Hamid-i Evvel Külliyesi ve Çevresi, İstanbul Ticaret Borsası, İstanbul.
- Hasol, D.** (1979). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü, YEM Yayın, İstanbul.
- Hillenbrand, R.** (1994). Islamic Architecture, Edinburgh University Press, Edinburgh.
- Hillenbrand, R.** (1986). Encyclopedia of Islam, Cilt V, Brill Yayınları, Hollanda.

- Kalfazade, S.** (2012). TDV İslam Ansiklopedisi, Kütahya Vacidiye Medresesi Maddesi, C. 42, İstanbul.
- Karakaya, E.** (2016). TDV İslam Ansiklopedisi, Manisa Muradiye Külliyesi Maddesi, C. 31, İstanbul.
- Konyalı, İ.H.** (1977). Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, C. 2, İstanbul.
- Kuban, D.** (2000). Tarihi Çevre Korumanın Mimarlık Boyutu: Kuram ve Uygulama, YEM Yayın, İstanbul.
- Kuban, D.** (2007). Osmanlı Mimarisi, YEM Yayın, İstanbul.
- Kuban, D.** (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Zal Mahmut Paşa Külliyesi Maddesi, C. 7, İstanbul.
- Kuran, A.** (1969). Anadolu Medreseleri, Cilt I. ODTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları, Ankara.
- Kuran, A.** (1986). Mimar Sinan, Hürriyet Vakfı Yayınları, İstanbul.
- Kurşun, Z.** (2008). Yaşayan İstanbul Medreseleri, İBB Basın Yayın Müdürlüğü, İstanbul.
- Kütükoğlu, M.** (2000). XX. Asra Erişen İstanbul Medreseleri, Türk Tarih Kurumu Yayınları, Ankara.
- Müller-Wiener, W.** (2001). İstanbul'un Tarihsel Topografyası, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul.
- Nayır Ahunbay, Z.** (1975) Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası, İstanbul.
- Necipoglu, G.** (2005). The Age of Sinan, Reaktion Books, London.
- Özaydın, A.** (2007). TDV İslam Ansiklopedisi, Nizamiye Medreseleri Maddesi, C. 33, İstanbul.
- Parlak, S.** (2006). TDV İslam Ansiklopedisi, Aydın Nasuh Paşa Külliyesi Maddesi, C. 32, İstanbul.
- Sözen, M.** (1975). Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan, Türkiye İş Bankası Yayınları, İstanbul.
- Şaman Doğan, N.** (2008). Isparta'da Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimarisi, Bahçıvanlar Basım Sanayi, Isparta.
- Tanman, M. B.** (1993). TDV İslam Ansiklopedisi, Çorlulu Ali Paşa Külliyesi Maddesi, C. 8, İstanbul.

- Tanman, M. B.** (1996). TDV İslam Ansiklopedisi, Gedik Ahmet Paşa Külliyesi Maddesi, C. 13, İstanbul.
- Tunçer ve Ark.** (2018). Kültürel Miras Mevzuatı, TC Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir.
- Uluçam, A.** (1991). TDV İslam Ansiklopedisi, Erzurum Arslan Paşa Külliyesi Maddesi, C. 3, İstanbul.
- Uluçam, A.** (1995). TDV İslam Ansiklopedisi, Feyzullah Efendi Medresesi Maddesi, C. 12, İstanbul.
- Yavaş, D.** (2013). TDV İslam Ansiklopedisi, Bursa Yeşil Medrese Maddesi, C. 43, İstanbul.
- Yıldız, H. D. (1988)** TDV İslam Ansiklopedisi, Abbasi Maddesi, Cilt 1, İstanbul.
- Yiğit, İ.** (1995). TDV İslam Ansiklopedisi, Emeviler Maddesi, Cilt 11, İstanbul.
- Yüksel, İ. A.** (1983). Osmanlı Mimarisinde II. Bayezid, Yavuz Selim Devri, C.5, Fetih Cemiyeti Yayınları, İstanbul.

TEZLER

- Ataş, F.** (1989). Kaba Halil Efendi Medresesi Restorasyon Projesi, İTÜ. Mimarlık Şehircilik Anabilim Dalı Restorasyon Programı (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Aytaç, N.** (2017). Anadolu'da İlhanlı Mimari Eserleri, MSGSÜ SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Civan, I.** (2006). Ways To Prevent Office Buildings From Getting Obsolete: A Decision-Tree Approach, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi FBE, İstanbul.
- Civan, I.** (2006). Ways To Prevent Office Buildings From Getting Obsolete: A Decision-Tree Approach, Doktora Tezi, İstanbul Üniversitesi FBE, İstanbul.
- Coşkun, B. S.** (2012). İstanbul'daki Anıtsal Yapıların Cumhuriyet Dönemindeki Koruma ve Onarım Süreçleri Üzerine Bir Araştırma, MSGSÜ FBE, İstanbul.
- Cura, N.** (2008). Erken Osmanlı Mimarisinde Renkli Sır Tekniğindeki Çiniler, Onsekiz Mart Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.

- Çamurdan, S.** (1981). Cedit Mehmet Efendi Medresesi Restorasyon Projesi, İTÜ Mimarlık Fak. Restorasyon Dalı (Yayınlanmamış) Lisans Tezi, İstanbul.
- Durukan, İ.** (2004). Türkiye’de Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Sonrası Kültür Mirası Korumasının Gelişimi Ve Uygulama Sorunları, İTÜ FBE, Doktora Tezi, İstanbul.
- Duvan Kalaycı, G.** (2019). Edirne Külliyelerinin Tarih Süreç İçerisinde İncelenmesi, MSGSÜ FBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Eraybat, G. F.** (2011). Tarihi Konaklama Yapılarının Doğuşu, Gelişimi ve Günümüzde Çağdaş İşlevle Değerlendirilmesi: Edirne Rüstem Paşa Kervansarayı Örneği, Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi FBE, Edirne.
- Erdoğan, A.** (2007). II. Bâyezid Dönemi Sultanî Külliyelerindeki Revak Ölçüleri Üzerine Oran Araştırması, MSGSÜ SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Gençoğlu, I. Z.** (2018). Tarihi Anıtsal Yapıların Korunmasında Yeniden İşlevlendirme-Oluşan Sorunlar: “Bursa ve Barselona”, Doktora Tezi, Beykent Üniversitesi FBE, İstanbul.
- Gökbaş, Ş.** (2019). Arşiv Belgelerine Göre Konya’daki Selçuklu Cami ve Medreselerinin Tamir ve Onarımları, Selçuk Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Özel, B.** (2006). Eski Yapıların Yeni İşlevle Değerlendirilmesi, Doktora Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi FBE, İstanbul.
- Karapınar, M.** (1997). Çevre ve İhtiyaç Programı Verilerinin Mimari Tasarıma Etkisi Üzerine Bir Değerlendirme, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi FBE, İstanbul.
- Köşklü, Z.** (1999). 17. Ve 18. Yüzyıl Osmanlı Medreselerinin Tipolojisi, Atatürk Üniversitesi SBE, Erzurum.
- Mısırlısoy, D.** (2016). A Holistic Model for Adaptive Reuse Strategies of Heritage Buildings, Doktora Tezi, Doğu Akdeniz Üniversitesi, Kıbrıs.
- Ocak, S.** (2019) Fas’ta İslam Mimarisi: Kuruluşundan Sa’diler’in Sonuna Kadar, Marmara Üniversitesi, SBE, Doktora Tezi, İstanbul.
- Özbayram, G.** (1988). Nuru Osmaniye Complex, Submitted to the Institute for Graduate studies in social Sciences in partial fulfillment of the requirements for the degree of Master of Arts In Art History, Boğaziçi University.

- Öztürk, E.** (2018). İstanbul'da 16-18. Yy.'lara Ait Medreselerdeki İşlev Değişikliklerinin Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi, FSMVÜ, Mühendislik ve Fen Bilimleri Enstitüsü Mimarlık Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi.
- Öztürk, Ş. & Subaşı Direk, Y.** (2017). Van Eğitim Yapılarından Biri; Başkale/Pizan Hüsrev Paşa Medresesi, YYÜ Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:1 Özel Sayı:2, Van.
- Pektaş, K.** (1993). XVI. Yüzyıl Sonrası Klasik Tarzda İnşa Edilen Osmanlı Külliyelerindeki Medreseler, Yüzüncü Yıl Üni. Sosyal Bilimler Enstitüsü Arkeoloji ve Sanat Tarihi Anabilim Dalı (Yayınlanmamış) Lisans Tezi, Van.
- Selçuk, M.** (2006). Binaların Yeniden İşlevlendirilmesinde Mekânsal Kurgunun Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi FBE, Konya.
- Telli, H.** (2011). Atabey Ertokuş Medresesi Kazı Buluntuları (Sikkeler), Onsekiz Mart Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Çanakkale.
- Tetik, A.** (2018). Mardin Kasımiye Medresesi İçin Yeniden İşlevlendirme Önerileri Geliştirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi FBE, Ankara.
- Tunçer, O. C.** (1976). Van Yöresinde Bilinmeyen Bazı Yapılarımız, Sanat Tarihi Yıllığı, Sayı:6, İstanbul.
- Tümer, S.** (2003). Kentsel Alanda İşlevini Yitirmiş Sanayi Tesislerinin Dönüştürülme Sürecine Yönelik Bir Model, Yüksek Lisans Tezi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi FBE, İstanbul.
- Türkoğlu, K.** (1991). Nasuh Paşa Medresesi ve Mesciti, İTÜ, Fen Bilimleri Enstitüsü Restorasyon Projesi (Yayınlanmamış) Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yaldız, E.** (2003). Konya'daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi FBE, Konya.
- Yaldız, E.** (2013). Anıtsal Yapıların Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi, Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi FBE, Konya.
- Yılmazörnek, B.** (2010). Üsküdar Mihrimah Sultan Külliyesi, İstanbul Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.

Yiğiter, E. (2018). Sivas'taki Anadolu Selçuklu Medreselerinde Restorasyon Çalışmaları (19. – 21. Yüzyıl), Selçuk Üniversitesi SBE, Yüksek Lisans Tezi, Konya.

MAKALELER

Akok, M. (1968). Sivas'da Buruciye Medresesi'nin Rölövesi, Türk Arkeoloji Dergisi, Sayı:15-2, Ankara.

Aksulu, I. (2007). Tokat Çukur Medrese'nin Yeni Bulgular Işığında Mimari Yapısının Değerlendirilmesi, İpekyolu Özel Sayısı X, Konya.

Alpay, B. (1978). I. Sultan Abdülhamid Külliyesi ve Hamidiye Medresesi, Sanat Tarihi Yıllığı, Sayı: 8, İstanbul.

Büyükmihçı, G. & Kozlu, H. (2009). Gevher Nesibe Sultan Tıp Medresesi ve Darüşşifası Restorasyon Projesi, Selçuklu Çağında Mimarlık Sempozyumu, Konya.

Çam, N. (1988). Erzurum'daki Yakutiye Medresesi ile İlgili Mülahazalar, Vakıflar Dergisi, Sayı:20, Ankara.

Çetinkaya, H. S. (2005). Medrese Kütüphanelerine Nevşehir'den İki Örnek, Sanat Tarihi Dergisi, Cilt 14, Sayı 2, İzmir.

Çiftçi, M. (2016). Vacidiye Medresesi, Bilimname Düşünce Platformu, Kayseri.

Erşan, H. & Akdeniz, G. (2019). Türk-İslam Medreseleri ve Budist Viharaları Üzerine Bir İnceleme, Kırklareli Üniversitesi Mühendislik ve Fen Bilimleri Dergisi, Cilt:5, Sayı:2.

Esin, E. (1978). Böri Tigin Tamgaç Buğra Kara Hakan İbrahim'in (H.444-60/1052-68) Samarkand'da Yaptırdığı Abideler, Sanat Tarihi Yıllığı, Sayı:8.

Eskici, B. & Akyol, A. A. & Kadioğlu, Y. K. (2006). Erzurum Yakutiye Medresesi Yapı Malzemeleri, Bozulmalar ve Koruma Problemleri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, Sayı: 46, Ankara.

Eyüce, Ö. & Eyüce, A. (2010). Design Education For Adaptive Reuse, Archnet Ijar, Special Volume.

İbrahim, M. (1993) Gazi Hüsrev Bey Külliyesi ve Bosna-Hersek'teki Son Durum, Vakıf Haftası Dergisi, Sayı:10, Ankara.

- İnan Ocak, Z. & Tanyeli, G.** (2019). Buruciye Medresesi'nin 1956-68 Restorasyonu Üzerinden Türkiye Koruma Tarihinin Kısa Bir Okuması, Restorasyon Yıllığı, Sayı:19, İstanbul.
- Gültekin Özmen, İ& Avcı, O.** (2015). Tokat Gök Medrese ve Devşirme Sütun Başlıkları, The Journal of International Social Research, Sayı 40, Berkshire.
- Kazaz, E.** (2020). Osmanlı Medreseleri Bağlamında “İspir Kadioğlu Medresesi” ve Konumu Üzerine Değerlendirmeler, Karadeniz İncelemeleri Dergisi, Sayı: 29, Trabzon.
- Koç, R.** (1985). Vakıf Kaynaklı Eserlerin Restorasyonu, Teşhir ve Tanzimi, Vakıf Haftası Dergisi, Sayı:2, Ankara.
- Koçyiğit, F.** (2015). Üslupsal Özellikleri Temelinde Tokat Gök Medrese'ye Yeniden Bakış, Zeitschrift Für Die Welt Der Türken, Sayı 7, Ankara.
- Kuran, A.** (1968). Tokat ve Niksar'da Yağı-Basan Medreseleri, Vakıflar Dergisi, Sayı: 7, Ankara.
- Mısırlısoy, D. & Günçe, K.** (2017) Adaptive reuse strategies for heritage buildings: A holistic approach, Sustainable Cities and Society, Sayı: 26.
- Mohamed, R. & Boyle, R. & Yang, A. Y. & Tangari, J.** (2016). Adaptive Reuse: A Review And Analysis Of Its Relationship To The 3 Es Of Sustainability, Emerald Insight, Sayı: 35.
- Müderrişoğlu, F.** (1991). Edirne II. Bayezid Külliyesi, Vakıflar Dergisi, Sayı:22, Ankara.
- Othman, A.A.E & Elsaay, H.** (2018). Adaptive Reuse: An Innovative Approach For Generating Sustainable Values For Historic Buildings İn Developing Countries, Organization, Technology and Management in Construction, Sayı: 10.
- Özkul, K.** (2020). Sivas Gök Medrese Bezemeleri, Semboller ve Anlamları, Şehir Araştırmaları Dergisi, C. 6, Sayı:6, Ankara.
- Şaman Doğan, N.** (2012). Kayseri'deki Selçuklu Külliyesi, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 16, Ankara.
- Şaman Doğan, N.** (2012). Konya Sırçalı / Muslihiye Medresesi Taçkapı Bezemeleri, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, Sayı: 12, Ankara.
- Yaldız, E. & Asatekin N. G.** (2016). Anıtsal Yapıların Yeniden Kullanımında Kullanıcılar Üzerinden Kültürel Algı Performansı Değerlendirmeleri; Sivas Buruciye Medresesi Örneği, Megaron Dergisi, Cilt: 11, Sayı: 3.

Yavuz, Y. (1993) Semerkand-Registan Külliyesi ve Onarımı, Vakıf Haftası Dergisi, Sayı:10, Ankara.

ARŞİVLER

Ali Saim Ülgen Arşivi

Bülent Kalaycı Arşivi

Cengiz Bektaş Arşivi

Ceray Mimarlık ve Restorasyon Arşivi

Daniel Demeter Arşivi

Encümen Arşivi

Ruba Kasmov Arşivi

VGM Arşivi

URL KAYNAKLARI

Url-1 <<https://okuryazarim.com/mescid-i-nebevi/>> erişim tarihi 23.05.2021

Url-2

<https://islamicart.museumwnf.org/database_item.php?id=monument;isl;eg;mon01;7;en> erişim tarihi 04.01.2021

Url-3 <<https://www.archnet.org/sites/1551>> erişim tarihi 01.03.2021

Url-4 <<https://www.archnet.org/sites/1549>> erişim tarihi 10.01.2021

Url-5 <<https://www.archnet.org/sites/1854>> erişim tarihi 01.03.2021

Url-6 <<https://www.orientalarchitecture.com/sid/1347/uzbekistan/samarkand/ulugh-beg-madrassa-of-samarkand>> erişim tarihi 15.12.2020

Url-7 <<https://okuryazarim.com/timur-donemi-mimari-planlari/gevher-sad-medresesi/>> erişim tarihi 01.03.2021

Url-8 <<https://okuryazarim.com/lesker-i-bazar-sarayi/>> erişim tarihi 09.12.2020

Url-9

<<https://www.oxfordartonline.com/groveart/view/10.1093/gao/9781884446054.001.0001/oao-9781884446054-e-7000000539?mediaType=Image>> erişim tarihi 07.01.2021

- Url-10** <http://www.kamit.jp/17_world/02_taxila/xjau_leng.htm> erişim tarihi 09.01.2021
- Url-11** <<https://okuryazarim.com/konya-karatay-medresesi/>> erişim tarihi 13.12.2020
- Url-12** <<https://okuryazarim.com/anadolu-selcuklu-donemi-mimari-planlari/erzurum-cifte-minareli-medrese/>> erişim tarihi 13.12.2020
- Url-13** <<https://okuryazarim.com/konya-sircali-medrese/>> erişim tarihi 23.11.2020
- Url-14** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/nigde/kulturenvanteri/akmedrese>> erişim tarihi 02.03.2021
- Url-15** <<https://okuryazarim.com/anadolu-selcuklu-donemi-mimari-planlari/erzurum-yakutiye-medresesi-2/>> erişim tarihi 14.12.2020
- Url-16** <<https://okuryazarim.com/erken-osmanli-donemi-mimari-planlari/suleyman-pasa-medresesi-iznik-plan-e-h-ayverdi/>> erişim tarihi 15.12.2020
- Url-17** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/suleyman-pasa-medresesi>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-18** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/yesil-medresesi>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-19** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/kulturenvanteri/mahkeme-vaiziye-medresesi>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-20** <<https://okuryazarim.com/erken-osmanli-donemi-mimari-planlari/celebi-sultan-mehmed-medresesi-merzifon-plan-e-h-ayverdi/>> erişim tarihi 15.12.2020
- Url-21** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/amasya/gezilecekyer/celeb-mehmet-medresesi>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-22** <<https://okuryazarim.com/erken-osmanli-donemi-mimari-planlari/lala-sahin-pasa-medresesi-bursa-plan-fatin-uluengin/>> erişim tarihi 15.12.2020
- Url-23** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/lala-sahin-pasa-medresesi>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-24** <<https://okuryazarim.com/bursa-murad-hudavendigar-camii/>> erişim tarihi 23.11.2020
- Url-25** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/bursa/gezilecekyer/i-murad-hudavendigar-camii>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-26** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/gezilecekyer/iibeyazid-kulliyesi-saglik-muzesi>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-27** <<https://okuryazarim.com/klasik-osmanli-donemi-mimari-planlari/davud-pasa-medresesi-istanbul-plan-e-h-ayverdi/>> erişim tarihi 21.07.2021

- Url-28** <<https://davutpasamedrese.fatih.bel.tr/>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-29** <<https://www.archnet.org/sites/3643>> erişim tarihi 09.12.2021
- Url-30** <<https://www.turanakinci.com/portfolio-view/beyazit-sultan-ii-beyazit-medresesi/>> erişim tarihi 23.03.2021
- Url-31** <<https://okuryazarim.com/klasik-osmanli-donemi-mimari-planlari/sultaniye-hafsa-sultan-kulliyesi-manisa/>> erişim tarihi 14.12.2020
- Url-32** <<https://okuryazarim.com/klasik-osmanli-donemi-mimari-planlari/peykler-medresesi-edirne-plan-e-h-ayverdi/>> erişim tarihi 09.12.2020
- Url-33** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/edirne/kulturenvanteri/peykler-medresesi>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-34** <<https://okuryazarim.com/klasik-osmanli-donemi-mimari-planlari/kapiagasi-medresesi-amasya-plan-a-yuksel/>> erişim tarihi 09.12.2020
- Url-35** <<https://amasya.ktb.gov.tr/TR-59538/kapi-aga-buyuk-aga-medresesi.html>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-36** <<https://okuryazarim.com/klasik-osmanli-donemi-mimari-planlari/sinan-pasa-camisi-besiktas-istanbul/>> erişim tarihi 23.01.2021
- Url-37** <<https://islamansiklopedisi.org.tr/sinan-pasa-kulliyesi--istanbul>> erişim tarihi 23.03.2021
- URL 38** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kocaeli/gezilecekyer/coban-mustafa-pasa-kulluyesi-gebze>> erişim tarihi 23.03.2021
- Url-39** <<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/68292>> erişim tarihi 18.03.2021
- Url-40** <https://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=34202> erişim tarihi 23.03.2021
- Url-41** <<https://sinanasaygi.org/i/kulliye/178.jpg>> erişim tarihi 09.12.2021
- Url-42** <<https://www.eyupsultan.bel.tr/tr/main/pages/sokollu-mehmet-pasa-medresesi/1011>> erişim tarihi 23.03.2021
- Url-43** <<https://www.naturamimarlikrestorasyon.com/projeler>> erişim tarihi 05.12.2021
- Url-44** <<https://www.turanakinci.com/portfolio-view/fatih-carsamba-esat-efendi-medresesi/>> erişim tarihi 25.07.2021
- Url-45** <<https://www.turanakinci.com/portfolio-view/sarachane-ankaravi-medresesi/>> erişim tarihi 25.07.2021

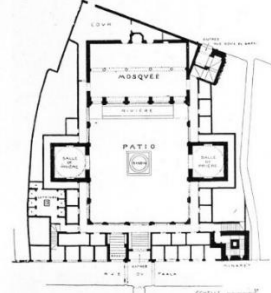

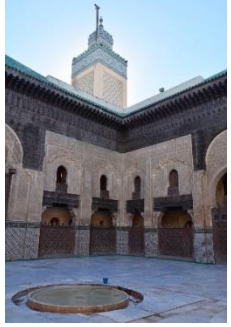
- Url-46** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/aydin/gezilecekyer/nasuhpasa>> erişim tarihi 23.03.2021
- Url-47** <<https://okuryazarim.com/klasik-osmanli-donemi-mimari-planlari/amcazade-huseyin-pasa-kulliyesi-istanbul-e-yucel/>> erişim tarihi 17.12.2020
- Url-48** <<https://www.safarestorasyon.com.tr/kuyucu-murat-pasa-medresesi>> erişim tarihi 23.03.2021
- Url-49** <<https://www.turanakinci.com/portfolio-view/fatih-feyzullah-efendi-medresesi/>> erişim tarihi 23.03.2021
- Url-50** <<https://www.ispir.bel.tr/projeler/kadioglu-medresesi-restore-edildi-1>> erişim tarihi 01.03.2021
- Url-51** <<https://samsun.ktb.gov.tr/TR-216880/fazil-ahmet-pasa-medresesi.html>> erişim tarihi 23.03.2021
- Url-52** <<https://www.tarihi.ist/cinili-medresesi/>> erişim tarihi 23.03.2021
- Url-53** <<https://www.archnet.org/sites/2768>> erişim tarihi 23.11.2020
- Url-54** <<https://okuryazarim.com/klasik-osmanli-donemi-mimari-planlari/rustem-pasa-medresesi-cagaloglu-istanbul-plan-a-kuran/>> erişim tarihi 15.12.2020
- Url-55** <<https://www.archnet.org/sites/2794>> erişim tarihi 18.03.2021
- Url-56** <<https://www.archnet.org/sites/1999>> erişim tarihi 18.03.2021
- Url-57** <<http://www.muze.com.tr/referanslar/d/kilic-ali-pasa-medresesi-restorasyonu.html>> erişim tarihi 05.12.2021
- Url-58** <<http://www.restorasyon.itu.edu.tr/Icerik.aspx?sid=8183>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-59** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tokat/gezilecekyer/yagibasan-medreses-cukur-medrese>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-60** <<https://www.memleket.com.tr/ali-gav-zaviyesinin-bilinmeyen-yonu-1063800h.htm>> erişim tarihi 30.10.2021
- Url-61** <<http://www.komek.org.tr/sayfadetay.php?sayfaID=1008>> erişim tarihi 09.11.2021
- Url-62** <<http://www.kayseri.gov.tr/selcuklu-muzesi-gevher-nesibe-tip-tarihi-muzesi>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-63** <<http://www.kayseriden.biz/icerik.asp?ICID=70>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-64** <<https://okuryazarim.com/konya-sircali-medrese/>> erişim tarihi 23.11.2020
- Url-65** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/sircali-medrese>> erişim tarihi 19.12.2021

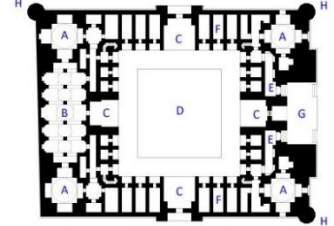

- Url-66** <<https://okuryazarim.com/konya-karatay-medresesi/>> erişim tarihi 13.12.2020
- Url-67** <<https://www.archnet.org/sites/2050>> erişim tarihi 30.12.2020
- Url-68** <<https://okuryazarim.com/buruciye-medresesi/>> erişim tarihi 02.01.2021
- Url-69** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/kayseri/gezilecekyer/sahabiye-medresesi>> erişim tarihi 02.01.2021
- Url-70** <<https://www.archnet.org/sites/2048>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-71** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/konya/gezilecekyer/nceminare-tasve-ahsap-eserleri-muzesi>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-72** <[https://www.arkeolojikhaber.com/haber-sivas-gok-medrese-acilisa-hazirlaniyor-25335/](https://www.arkeolojikh Haber.com/haber-sivas-gok-medrese-acilisa-hazirlaniyor-25335/)> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-73** <<https://archives.saltresearch.org/handle/123456789/87872>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-74** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/tokat/gezilecekyer/gokmedrese>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-75** <<https://okuryazarim.com/anadolu-selcuklu-donemi-mimari-planlari/erzurum-yakutiye-medresesi-2/>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-76** <<http://www.eskiturkiye.net/4334/yakutiye-medresesi-1916>> erişim tarihi 02.01.2021
- Url-77** <<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/erzurum/gezilecekyer/yakutiye-medresesi>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-78** <<https://kvmgm.ktb.gov.tr/TR-44119/kutahya-muze-mudurlugu.html>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-79** <<https://okuryazarim.com/erken-osmanli-donemi-mimari-planlari/suleyman-pasa-medresesi-iznik-plan-e-h-ayverdi/>> erişim tarihi 15.12.2020
- Url-80** <<https://www.bursa.com.tr/tr/mekân/iznik-suleyman-pasa-medresesi-cinircarsisi-441/>> erişim tarihi 22.03.2021
- Url-81** <https://mekân360.com/sanaltur_zinciriyemedresesi-aksaray_1891.html> erişim tarihi 01.01.2021
- Url-82** <<http://ermenek.gov.tr/tolmedrese>> erişim tarihi 01.01.2021
- Url-83** <<https://okuryazarim.com/erken-osmanli-donemi-mimari-planlari/bursa-yildirim-medresesi/>> erişim tarihi 23.11.2020
- Url-84** <<http://yildirim.gov.tr/yildirim-kulliyesi>> erişim tarihi 06.11.2021

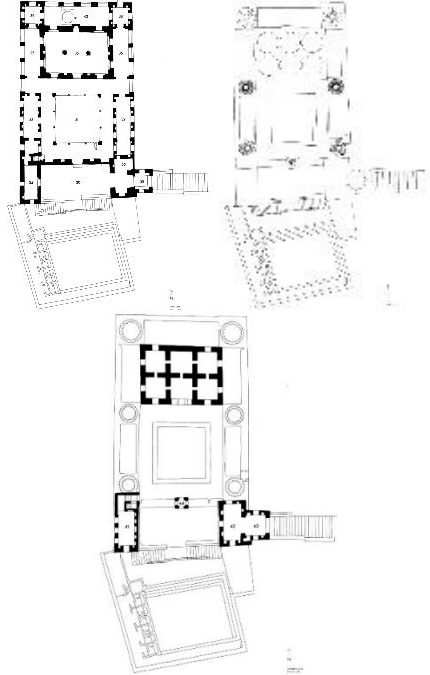
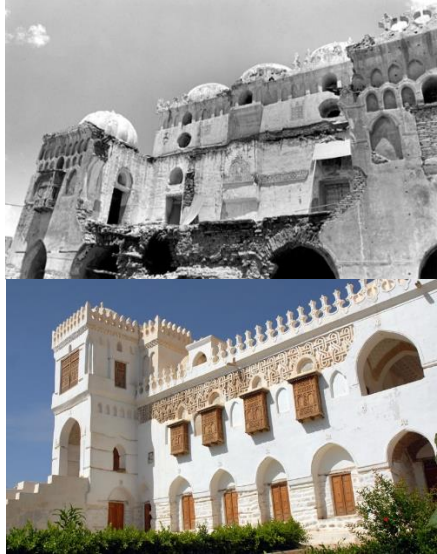
- Url-85** <<https://www.bursamuze.com/muradiye-medresesi-kuran-ve-el-yazmalari-muzesi-990/>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-86** <<https://okuryazarim.com/erken-osmanli-donemi-mimari-planlari/muradiye-medresesi-bursa-plan-e-h-ayverdi/>> erişim tarihi 23.11.2020
- Url-87** <<https://www.archnet.org/sites/1868>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-88** <<https://edirne.ktb.gov.tr/TR-90111/sultan-ii-bayezid-kulliyesi-saglik-muzesi.html>> erişim tarihi 19.12.2021
- Url-89** <<https://dome.mit.edu/discover>> erişim tarihi 03.01.2021
- Url-90** <<https://www.archnet.org/sites/1725>> erişim tarihi 30.10.2021
- Url-91** <<https://www.archnet.org/sites/2123>> erişim tarihi 31.12.2020
- Url-**
92 <<https://www.orientalarchitecture.com/sid/1347/uzbekistan/samarkand/ulugh-beg-madrassa-of-samarkand>> erişim tarihi 31.10.2021
- Url-93** <<https://www.archnet.org/sites/4916>> erişim tarihi 30.10.2021
- Url-94** <<https://www.akdn.org/architecture/project/restoration-amiriya-complex>> erişim tarihi 09.10.2021
- Url-95** <<https://www.archnet.org/sites/3674>> erişim tarihi 31.12.2021
- Url-96** <<https://www.archnet.org/sites/2146>> erişim tarihi 09.10.2021
- Url-97** <<https://www.orientalarchitecture.com/sid/1348/uzbekistan/samarkand/sherdor-madrassa>> erişim tarihi 31.10.2021
- Url-98** <<https://www.orientalarchitecture.com/sid/1349/uzbekistan/samarkand/tilyakori-madrassa>> erişim tarihi 31.10.2021
- Url-99** <<https://www.archnet.org/sites/2148>> erişim tarihi 09.10.2021

EKLER

EK 1: Yurtdışında incelenmiş medreselerin envanter fişleri

FIŞ 1: Ebu İnaniye Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Ebu İnaniye Medresesi		Bulunduğu Ülke-Şehir: Fas-Fes		Yapım Dönemi: Meriniler	
Yapım Yılı: 1356	Banisi: Ebu İnan el-Faris		Plan Tipi: Açık avlulu, İki eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Cami
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gereklettiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Medrese Merini hükümdarlarından Ebu İnan el-Faris tarafından yaptırılmıştır.</p> <p>-Yapı genel hatlarıyla iki eyvanlı plan tipindedir. Zemin katta dersane, mescit, abdesthane ve havuzlu avlu; birinci katta ise öğrenci hücreleri yer almaktadır. Kuzeybatı cephesindeki iki kapıdan merdivenle avluya ulaşılır. Avlunun güneydoğusunda mescit bulunmaktadır. Mescide girişler avlunun iki köşesinden küçük köprülerle sağlanır. Avlunun kuzeydoğu ve güneybatısında dersane olarak kullanılan piramidal örtülü eyvanlar ve öğrenci hücreleri yer alır. Güneybatı eyvanı, günümüzde kadınlar mescidi olarak kullanılmaktadır.</p> <p>-Mescit, kible cephesine paralel yerleştirilmiş birbirine eş olmayan beş kemerle iki sahna ayrılmaktadır. Üst örtüsü ise iki sıra kırma çatıdır. Bu medreseye özgü olarak bir minber ve büyük bir minare bulunmaktadır.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-Medrese depremde sonra 17. Yüzyıldan sonra birkaç kez restore edilmiştir. 18. Yüzyılın sonunda Sultan Mulay Sliman tarafından tüm bölümler yeniden inşa ettirilmiştir. 20. Yüzyıldaki restorasyon çalışmalarında taşıyıcılar, sıvalar, ahşaplar ve küçük çiniler yenilenmiştir. Son restorasyon çalışması 2004 yılında yapılmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Yapının giriş kapılarından biri bronz, diğeri ise ahşaptır. Avlu zemini mermer, avluya bakan tüm cepheler yaklaşık 1,50 metreye kadar çini kaplıdır. Cephelerin üst kısımları ise bitkisel motifli alçı ve ahşap oymalıdır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Medrese minareye sahip olduğu için inşa edildiği dönemden beri cami olarak da işlev görmüştür. Şu anda da bu işlevi yerine getirdiği için olumlu bir gelişme olarak görülmüştür.</p>					
Kaynakça					
<p>Ocak, S. (2019) Fas'ta İslam Mimarisi: Kuruluşundan Sa'diler'in Sonuna Kadar, Doktora tezi, S.194, 198, 199, 200, 201. Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Plan ve Kesit: URL 89 Eski Fotoğraf ve Yeni Fotoğraf: URL 90</p>					
Tarih	30.12.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

FİŞ 2: Uluğ Bey Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Uluğ Bey Medresesi		Bulunduğu Ülke-Şehir: Özbekistan-Semerkant		Yapım Dönemi: Timurlar	
Yapım Yılı: 1421	Banisi: Uluğ Bey		Plan Tipi: Açık avlulu, iki katlı, dört eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Turistik mekân
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Medrese, Timur'un torunu alim ve devlet adamı Uluğ Bey tarafından yaptırılmıştır.</p> <p>-Medrese genel itibarıyla açık avlulu, iki katlı ve dört eyvanlı plan tipindedir. Doğu cephesindeki taç kapı ile eyvana ve ardından avluya ulaşılır. Bir külliyeyle bağlı olmayan medresenin yapının dört köşesinde kare planlı kubbe ile örtülü dersaneler bulunmaktadır. Giriş eyvanının tam karşısında, batı cephesinde yer alan kible eyvanının arkasında cephe genişliğinde mescit yer alır. Bu mescit eyvana dik şekilde yerleştirilen kemerlerle beş bölüme ayrılmıştır ve kible eyvanının iki yanında bulunan köşe dersaneleriyle bağlantısı vardır. Medresenin dört köşesinde minareler yer almaktadır. Dört köşede yer alan minarelerden güneybatı yönündeki yıkılmıştır. Zemin katta ve birinci katta öğrenci hücreleri yer almaktadır.</p>			 <p>A) Domed lecture halls (Darskhans) B) Mosque C) Inward-facing iwans D) Courtyard E) Passageways to courtyard F) Dormitories (hujras) G) Main entrance H) Corner towers (guldestas)</p>		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-Burada bulunan diğer medreseler olan Şirdar ve Tillakari Medreseleri ile birlikte 1923, 1940'lar ve 1976 yıllarında onarım geçirmiştir. Bu onarımlarda medresenin eskiyen ve eksik olan çinileri yenilenmiştir. Süslemelerde genellikle geleneksel hat ve geometrik motifler kullanılmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Hazarbağ tuğlaları, haft rangi (yedi renkli) çinileri ve mozaik çinilerle yapılan alacalı bir dekoratif şema, her dış yüzeyi kaplar.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, Registan Meydanı'ndaki diğer iki medrese gibi, günümüzde hediyelik eşyaların da satışa sunulduğu bir turistik mekân işlevindedir. Bu işlev, yapının sürekli insan kalabalığından dolayı kısmen de olsa zarar görmesine neden olsa da olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Yavuz, Y. (1993) Semerkant-Registan Külliyesi ve Onarımı. S. 87.Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. Beksaç, E. (2012). TDV İslam Ansiklopedisi, Uluğ Bey Medresesi Maddesi, Cilt 42, S. 129, 130. URL 91 Plan: URL 92 Eski Fotoğraf: URL 91 Yeni Fotoğraf: URL 92</p>					
Tarih	31.12.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

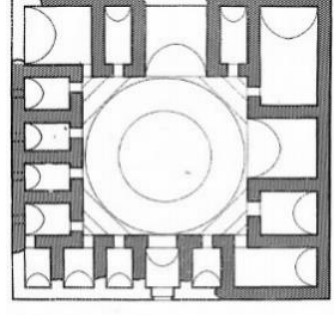
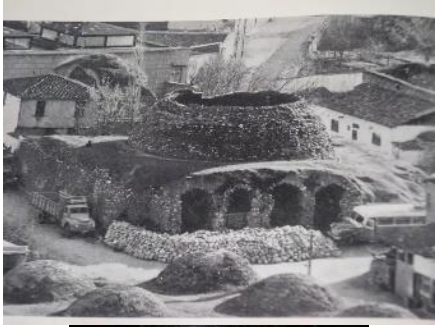

FİŞ 3: Amiriyye Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Amiriyye Medresesi		Bulunduğu Ülke-Şehir: Yemen-Rada'a		Yapım Dönemi: Tahiriler	
Yapım Yılı: 1504	Banisi: Sultan Abdulvahab		Plan Tipi: Dikdörtgen Plan		Yapımın Yeni İşlevi: Müze
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapımın Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- Medrese, 1504 yılında Tahirid döneminde Sultan Abdulvahab tarafından yaptırılmıştır.</p> <p>-Medrese, kuzey-güney doğrultusunda uzanan dikdörtgen plan üzerinde üç katlı olarak yükselir. Yapımın zemin katında dış cepheye bakan dükkanlar, içerde tonozlu odalar ve güneybatıda hamam yer alır. Birinci katta iç avlu ve çevresinde medrese odalarıyla beraber ibadet mekânı ve onun kuzeyinde abdesthane bulunur. İkinci kat yani çatı katı, teras şeklinde kullanılmaktadır. Birinci kattaki ibadet mekânının duvarları, terası 3 metre kadar aşar ve pencereleriyle ibadet mekânına ışık sağlar.</p>					
Yapımın Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-2005 yılında tamamlanan restorasyon çalışmalarında, kireç taşı, fırınlanmış tuğla ve kadad adı verilen su yalıtım harcı kullanılmıştır. Kubbeleri ve ibadethaneyi kaplayan oymalı alçı süslemeler ve tempera duvar resimleri de onarılmıştır. 2007 yılında Ağa Han Mimarlık ödülüne layık görülen medresenin zemin katı, restorasyon çalışmalarının anısına müzeye dönüştürülmüştür.</p>					
Yapımın Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Medresenin ibadet mekânı geometrik ve bitkisel motiflerle süslenmiştir. Giriş kapıları oymalı çiçekli yazı şeridi ile çevrilmiştir.</p>					
Yapımın Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapımın Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Medresede yapılan restorasyon çalışmaları uluslararası alanda önemli bir yer tuttuğundan dolayı, bu çalışmaların aşamalarının sergilendiği bir müze olmuştur. Bu tür çalışmaların örnek olması amacıyla verilen bu işlev, yapımın aynı zamanda sürekli bakımda olmasını gerektirdiği için olumlu karşılanmıştır.</p>					
Kaynakça					
URL 93 Plan: URL 94 Eski ve Yeni Fotoğraf: URL 93					
Tarih	29.12.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

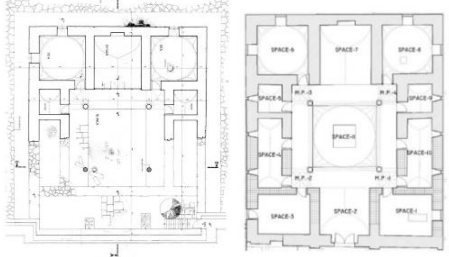

FİŞ 4: Gazi Hüsrev Bey Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Gazi Hüsrev Bey Medresesi		Bulunduğu Ülke-Şehir: Bosna Hersek-Saraybosna		Yapım Dönemi: Osmanlılar	
Yapım Yılı: 1537	Banisi: Gazi Hüsrev Bey		Plan Tipi: Avlulu, U Plan Şeması		Yapının Yeni İşlevi: Dini Eğitim Merkezi
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Medrese, 1538 yılında Gazi Hüsrev Bey tarafından annesi Selçuk Hatun adına yaptırılan külliyesinin parçasıdır.</p> <p>-Medrese, açık avlulu, U plan şemasındadır. U planda dizilen kubbe örtülü hücreler ve U'nun açık ucunda yer alan kubbeli dershaneden oluşmaktadır. Avlunun giriş cephesi dışında diğer üç cephesi kubbeli revaklarla çevrilidir. Avluda fiskiyeli şadırvan bulunmaktadır.</p> <p>-Medresede taç kapıda kesme taş, kubbe ve kemerlerde tuğla, duvarlarda ise moloz taş kullanılmıştır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1910 yılındaki onarımlarda medresenin zemini kaldırılmış, pencere ve kapı açıklıkları genişletilmiştir.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Medresenin genelinde bir sadelik hakimdir. Revak başlıkları baklavalıdır. Taç kapıda taş silmeler ve mukarnas bulunmaktadır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Medrese, günümüzde lise düzeyine denk gelen bir dini eğitim vererek ilk işlevini devam ettirmektedir. Bu nedenle incelenen medreseler içinde inşa ediliş amacına en uygun işlevli yapı olduğu düşünülmektedir.</p>					
Kaynakça					
İbrahim, M. (1993) Gazi Hüsrev Bey Külliyesi ve Bosna-Hersek'teki Son Durum. S. 185. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.					
Plan ve Kesit: Eyice, S. (1996). TDV İslam Ansiklopedisi, Gazi Hüsrev Bey Külliyesi Maddesi, Cilt 13, S. 456.					
Eski Fotoğraf: URL 95					
Yeni Fotoğraf: Kasmı, R. 2016.					
Tarih	29.12.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

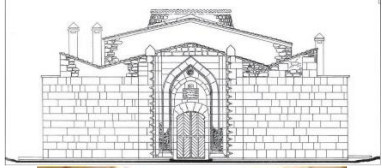

FİŞ 5: Şirdar Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Şirdar Medresesi		Bulunduğu Ülke-Şehir: Özbekistan-Semerkant		Yapım Dönemi: Timurular Sonrası	
Yapım Yılı: 1636	Banisi: Yalangtuş Bahadır		Plan Tipi: Açık Avlulu, Dört Eyvanlı		Yapının Yeni İşlevi: Turistik mekân
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Medrese, askeri Vali Yalangtuş Bahadır tarafından yaptırılmıştır.</p> <p>-Medrese, genel itibariyle açık avlulu ve dört eyvanlı plan şemasındadır. Registan meydanına bakan batı cephesi, Uluğ Bey Medresesi'yle eştir. Ancak plan şeması farklı tutulmuştur. Bu yapıda da dört köşede kubbeli mekânlar ve minareler mevcuttur. Kubbeli mekânların derslane, mescit, ziyaretane ve İmam Caferi'n mezarı olduğu düşünülmektedir.</p>			 <p>A) Main entrance B) Domed lecture halls (Darskhans) C) Passages to courtyard D) Inward-facing iwans E) Courtyard F) Dormitories (Hujras) G) Corner towers (guldestas)</p> 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
-1923, 1940'lar ve 1976 yıllarında onarım geçirmiştir. Bu onarımlarda sırlı tuğla kullanılarak kufi yazı tekniğinde bezemeler yapılmıştır. Minareler düzeltilmiş, kubbeler tamir edilmiştir.					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
-Tüm cepheler geometrik ve bitkisel motifler ile hat yazıları, mozaik çini ve sırlı tuğlalarla işlenmiştir.					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
-Yapı, Registan Meydanı'ndaki diğer iki medrese gibi, birçok insanın ziyaret ettiği ve hediyelik eşyaların satışa sunulduğu bir mekân olarak kullanılmaktadır. Bu işlev, yapının kendi kendisini sergilemesine olanak verdiği için olumlu bulunmuştur.					
Kaynakça					
Yavuz, Y. (1993) Semerkant-Registan Külliyesi ve Onarımı. S. 87. Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları.					
Çoruhlu, Y. (2010). TDV İslam Ansiklopedisi, Şirdar Medresesi Maddesi, Cilt 39, S. 191, 192.					
URL 96					
Plan: URL 97					
Eski Fotoğraf: URL 96					
Yeni Fotoğraf: URL 97					
Tarih	31.12.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	
FİŞ 6: Tillakari Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					

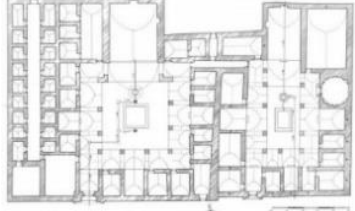
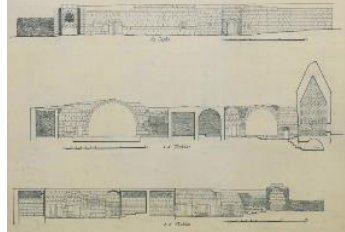
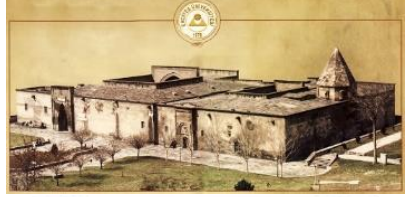

Yapı İsmi: Tillakari Medresesi		Bulunduğu Ülke-Şehir: Özbekistan-Semerkant		Yapım Dönemi: Timurlar Sonrası	
Yapım Yılı: 1660	Banisi: Yalangtuş Bahadır		Plan Tipi: Açık avlulu, dört eyvanlı		Yapının Yeni İşlevi: Turistik mekân
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Medrese, 1660 yılında Yalangtuş Bahadır tarafından yaptırılmıştır.</p> <p>-Medrese, genel itibariyle açık avlulu, dört eyvanlı, tek katlı plan şemasındadır. Buna karşın yapının batısında, U şeklinde dizilmiş hücrelerin açık ucunda bulunan mescit, aynı zamanda ders yapılan alan olarak kullanılmıştır. Yapının güneyinde yer alan giriş cephesinde taç kapı ve her iki köşesinde birer minare yer almaktadır. U şeklinde dizilen hücrelerin arasında, her cephede birer tane olacak şekilde üç eyvan yer alır. Dördüncü eyvan camiye girişi sağlar. 15. Yüzyılda yapılmış olan Mirzoyi Kervansaray odalarının izleri üzerine medrese hücreleri inşa edilmiştir. Yapıya eklenen tek mekân mescittir. Mescit, ortasında bir ana kubbe ve beşli kemer dizilimleriyle üçer sahna ayrılan kubbeli iki ayrı mekândan oluşmaktadır.</p>			 <p>A) Prayer Hall B) Mosque side galleries C) Dormitories (Hujras) D) Main entrance E) Inward-facing iwans F) Corner towers (minarets or guldastas)</p> 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
-1923, 1940'lar ve 1976 yıllarında onarım geçirmiştir. Son onarım sırasında kubbeler yenilenmiş, piştak betonarme kaburga sistemiyle gerçekleştirilmiştir. Kaburgaların iç ve dış yüzeyleri tuğla ile örtülmüştür.					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
-Dış cepheler, geometrik desenli çinilerle zengin bir şekilde dekore edilmiştir					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
-Yapı, Registan Meydanı'ndaki diğer iki medrese gibi, turistik mekân ve hediyelik eşyaların satışa sunulduğu bir işlevde kullanılmaktadır. Bu işlev, yapının kendi kendisini sergilemesine olanak verdiği için olumlu bulunmuştur.					
Kaynakça					
Yavuz, Y. (1993) Semerkand-Registan Külliyesi ve Onarımı. S. 88.Vakıflar Genel Müdürlüğü Yayınları. URL 98 Plan: URL 98 Eski Fotoğraf: URL 99 Yeni Fotoğraf: URL 98					
Tarih	31.12.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

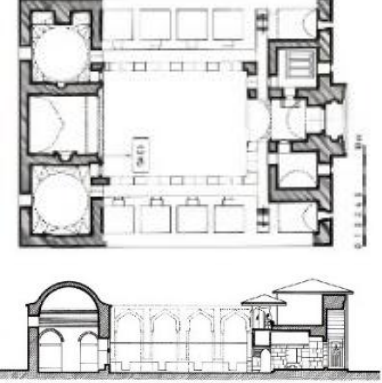

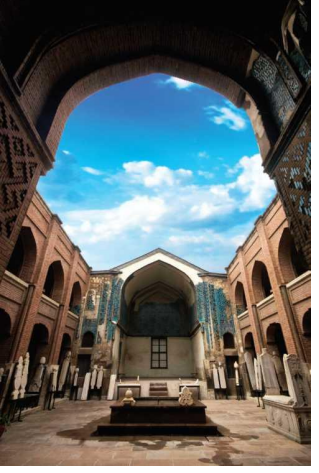
EK 2: İstanbul dışında incelenmiş medreselerin envanter fişleri

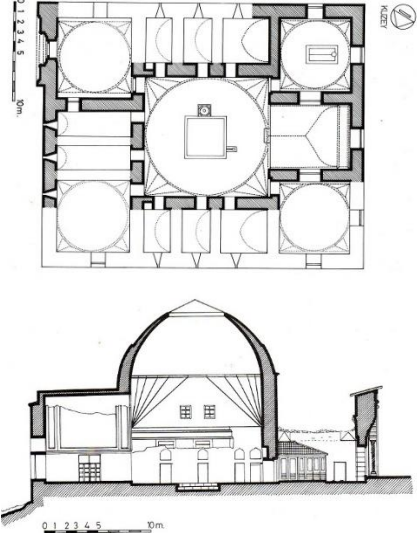

FİŞ 7: Yağıbasan (Çukur) Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Yağıbasan (Çukur) Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Tokat-Merkez		Yapım Dönemi: Danişmentliler Dönemi	
Yapım Yılı: 1142-1164	Banisi: Melik Nizameddin Yağıbasan	Plan Tipi: Kapalı avlulu, üç eyvanlı, iki katlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Turistik Mekân	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gereklettiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Çukur Medrese olarak da anılan, kapalı avlulu plan şemasının Anadolu'daki ilk örneklerinden olan ve yapım tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmayan medrese, herhangi bir külliyeyle bağlı değildir.</p> <p>-Medrese, kareye yakın avluyu örten merkezi kubbeli ve kuzey cephesindeki giriş ile birlikte üç eyvanlı plan şemasındadır. 14 m çapındaki merkezi kubbe, yaklaşık 8 m çapındaki üst kısmından açıktır. Kubbe geçişi iki katlı tromplarla sağlanmıştır. Güney ve batı yönlerinde bulunan birbirine eş iki büyük eyvan, sivri beşik tonoz örtülüdür. Girişin tam karşısına denk gelen eyvan kible istikametinde olduğundan, buranın mescit, diğer eyvanın ise dersane olarak kullanıldığı düşünülmektedir. Her iki eyvanın karşısına denk gelecek şekilde L biçiminde yerleştirilmiş 7 hücre bulunur. Giriş eyvanı dışında tüm cepheler sağırdır.</p> <p>-Yapıda kullanılan ana malzeme moloz taştır. Tromp kemerleri ve kubbenin en üst kısmı, taş ve tuğla sıralarla örtülmüştür.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1247-48 yıllarında onarılan yapı, bu dönemden sonra basit onarımlar görmüştür. Uzun yıllar demirhane, dükkân ve depo gibi işlevlerle kullanılmış ve harap kalmıştır.</p> <p>-1989'da restitüsyon ölçüm çalışmaları yapılmıştır.</p> <p>-2002'de başlayan restorasyon çalışmalarında, üst kat ile aynı planda bir kat daha ortaya çıkmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Medresenin onarım kitabesinden 1247 yılında onarım gördüğü bilinmektedir. Bundan sonraki yıllarda onarım gördüğü bulguları olsa da bu konuda herhangi bir kaynak bulunmamaktadır. 2002 restorasyonunun devamında, 2006'da güney eyvanı yan duvarında çini izlerine rastlanmıştır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, restore edilmesinin ardından turistik mekân olarak kullanılmaktadır. Bu tür bir yapının insanlar tarafından ziyaret edilmesi amacıyla kullanılması olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Kuran, A. (1968). Tokat ve Niksar'da Yağı-Basan Medreseleri, Vakıflar Dergisi, Sayı VII, S. 41, 42, 43.</p> <p>Aksulu, I. (2007). Tokat Çukur Medrese'nin Yeni Bulgular Işığında Mimari Yapısının Değerlendirilmesi, İpekyolu Özel Sayısı X, S. 65, 66.</p> <p>Plan ve Eski Fotoğraf: Kuran, A. (1968). Tokat ve Niksar Yağıbasan Medreseleri.</p> <p>Yeni Fotoğraf: URL 59</p>					
Tarih	30.10.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

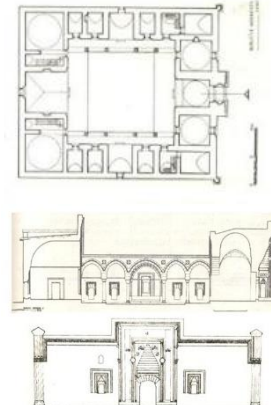

FİŞ 8: Ali Gav Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Ali Gav Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Konya-Selçuklu		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: XIII. Yüzyıl	Banisi: Bilinmemektedir.		Plan Tipi: Kapalı avlulu ve iki eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Güzel Sanatlar Merkezi
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- Şeyhliğini Ali Gav yaptığı için bu isimle anılan medresenin, özgün halinden yalnızca tonoz örtülü ana eyvanı ve kubbe örtülü yan odalar ulaşmıştır. Anlaşılabildiği kadarıyla plan şeması kare şeklinde bir avluyu örten geniş ve sivri kemerlerin taşıdığı merkezi kubbe ile biri giriş eyvanı olmak üzere iki eyvanlıdır. Ana eyvanın arkasında bulunan nişin mihrap olduğu düşünülmektedir. Yan odaların kubbeye geçişleri üçgenle yapılmıştır.</p> <p>-Ana eyvanın önünde bulunan iki kolon ve kazılar sonucu ortaya çıkan, giriş eyvanının olabileceği yerin önünde bulunan iki kolonun merkezi kubbeyi taşımış olabileceği düşüncesi, kapalı avlulu plan şemasını destekler.</p> <p>-Medresede iç ve dış duvarlarda ahşap hatıllı sıralı moloz taş ve kireç harç ile kubbe, tonoz ve kemerlerde tuğla malzeme kullanılmıştır.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1901'de Konya valisi Ferit Paşa tarafından tamir ettirilmiştir. 1965'de rölöve projesi hazırlanmıştır. 1968-78 arasında İl Halk Kütüphanesi olarak kullanılmış, 1995'de TEKSAD adına kiralanmıştır.</p> <p>-2007-2009 arasında temizlik çalışması yapılmış, 2013 yılında biten restorasyon çalışmaları ile medresenin eksik bölümleri tamamlanmış ve KOMEK kurs merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Ana eyvanda dikdörtgen ve sekizgen çini kaplama kalıntılarına ve Selçuklu kandiline ulaşılmıştır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Medrese, günümüzde eğitim yapısı işlevini devam ettirmektedir. Bu devamlılık olumlu karşılanmıştır.</p>					
Kaynakça					
<p>Kuran, A. (1969). Anadolu Medreseleri, Cilt I, S. 49, 50 Gökbaş, Ş. (2019). Arşiv Belgelerine Göre Konya'daki Selçuklu Cami ve Medreselerinin Tamir ve Onarımları, YL Tezi, S. 211, 212, 223, 224, 225 Plan: Ceray Mimarlık ve Restorasyon Eski Fotoğraf: VGM Arşivi Yeni Fotoğraflar: URL 60 & URL 61</p>					
Tarih	30.10.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

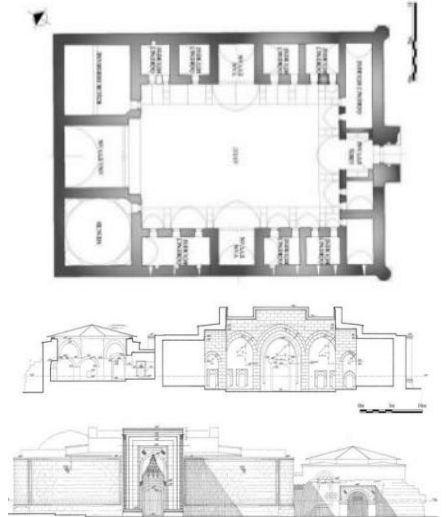

FİŞ 9: Ertokuş Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Ertokuş Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Isparta-Atabey		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: 1224	Banisi: Mübarizeddin Ertokuş bin Abdullah		Plan Tipi: Kapalı avlulu ve tek eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Halka Açık Mekân
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- Anadolu Selçuklu Sultanı I. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde Atabey Ertokuş tarafından yaptırılan medrese, kapalı avlulu ve tek eyvanlı plan şemasına sahiptir ve simetrik değildir. Doğu cephesindeki taç kapıdan girilen mekândan her iki yan odaya giriş bulunmaktadır. Dört kalın sütunla taşınan kasnaksız ve merkezi açık basık oval kubbe, dikdörtgen bir alana oturmuş ve kalan köşe kısımlar küçük tonozlarla örtülmüştür.</p> <p>-Yapının batısında tonoz örtülü ana eyvan ve her iki yanında tromplarla geçilen kubbeli dersane odaları bulunur. Ana eyvan bir kapı ve iki pencere ile bağlanan türbe, dıştan sekizgen prizma gövdeli, içten kubbe dıştan piramidal külâhla örtülüdür. Kalan mekânlar tonoz örtülü hücrelerdir. Tonozla örtülü mekânlar tepe açıklıklıdır. Kuzey ve güney cephesinde birer giriş daha bulunmaktadır.</p> <p>-Medresede kesme taşla birlikte yer yer moloz taş, bazı pencere kemerlerinde ve kubbe kemerinde taş-tuğla almaşık örgü kullanılmıştır.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>- VGM, yapılan araştırmalarda, onarımlar hakkında bilgiler içeren tescil fişi bulunmuştur. Yapıyla ilgili başka kaynaklarda da onarımlardan söz edilmiştir.</p> <p>-1992 yılında başlayan restorasyon çalışmalarında, duvar ve örtü sistemindeki sıvalar kaldırılmış, sonrasında tüm örtü sistemi betonla kaplanmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Yapıda süsleme portalde, mihrapta, türbenin saçak altında, sandukasında ve devşirme malzemede bulunmaktadır. Sütun başlıklarında, kapı ve pencere söve ve lentolarında kullanılan devşirme malzemeler, geç antik ve çoğunlukla Bizans devrinden kalmadır ve çoğu Seleukeia Sidera (Bayat) harabelerinden getirilmiştir.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Medrese günümüzde türbesiyle birlikte halka açık bir mekândır. Bu işlev yapılış amacına uygun değildir.</p>					
Kaynakça					
<p>Durukan, A. (1995). TDV İslam Ansiklopedisi Atabey Ertokuş Külliyesi Maddesi, Cilt 11, S. 313, 314. Telli, H. (2011). Atabey Ertokuş Medresesi Kazı Buluntuları (Sikkeler), YL Tezi, S. 10,11. Şaman Doğan, N. (2008). Isparta'da Selçuklu ve Beylikler Dönemi Mimarisi, S. 39, 41, 45 Plan: Durukan, A. (a.g.e.) Kesit ve Görünüş: Vakıflar İnşaat Restorasyon ve Ticaret A.Ş. Arşivi Yeni Fotoğraflar: Şaman Doğan, N. 2008.</p>					
Tarih	30.10.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

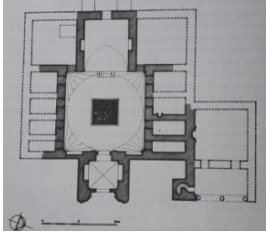
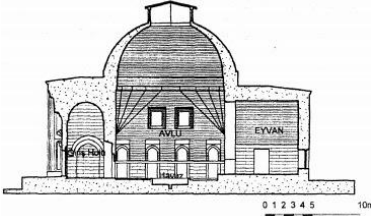

FİŞ 10: Çifte Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Çifte Medrese		Bulunduğu İl-İlçe: Kayseri-Kocasinan		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: 1206	Banisi: I. Gıyaseddin Keyhüsrev		Plan Tipi: Açık avlulu ve dört eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-I. Gıyaseddin Keyhüsrev'in, kız kardeşi Gevher Nesibe Sultan'ın vasiyeti üzerine yaptırdığı medreseler, Gevher Nesibe Sultan Medresesi-Darüşşifası ya da Şifahîye ve Gıyasiye Medreseleri olarak isimlendirilir. İki ayrı yapı olarak inşa edilen medreselerin ikisi de açık avlulu ve dört eyvanlı plan şemasındadır. Her iki yapıya da güney cephesindeki taç kapılardan girilir. Avlular, dört yandan revaklarla çevrilmiştir. Yapılar, kuzeyden bir beşik tonoz örtülü koridorla birbirlerine bağlanırlar. Medresenin doğusunda sekizgen planlı ve piramidal külahlı, iki katlı türbe bulunur. Darüşşifanın batısında daha sonradan eklendiği düşünülen bimarhane vardır. Tonoz hariç bütün mekânlar tonoz örtülüdür.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1960'lı yıllarda Vakıflar Genel Müdürlüğü yapıları restore edilmiş, 1980'lerden sonra da Erciyes Üniversitesi tarafından Tıp Tarihi Müzesi olarak kullanılmaya başlanmıştır. -2014 yılından bu yana Selçuklu Müzesi olarak hizmet vermektedir.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Taç kapıları çeşitli geometrik süsleme içerir. Ancak medresenin taç kapısı onarımlarla özgünlüğünü yitirmiştir. Darüşşifanın taç kapısında sağlık işlevinden dolayı yılan figürleri vardır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Medreseler, Selçuklu eserlerinin sergilendiği bir müze olarak işlevlendirilmiştir. Müze işlevi, yapılara sürekli bakım ve onarım yapılmasını sağladığı için olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>URL 62 Kuran, A. (1969) Anadolu Medreseleri, Cilt I, S. 65 Şaman Doğan, N. (2012) Kayseri'deki Selçuklu Külliyesi, Türkiyat Araştırmaları Sayı: 16, S. 198, 199, 200. Plan: VGM Arşivi Kesit ve Görünüş: Ali Saim Ülgen Arşivi Eski Fotoğraf: URL 63 Yeni Fotoğraf: Büyükmihçi, G& Kozlu, H. (2009). Gevher Nesibe Sultan Tıp Medresesi ve Darüşşifası Restorasyon Projesi</p>					
Tarih	31.10.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

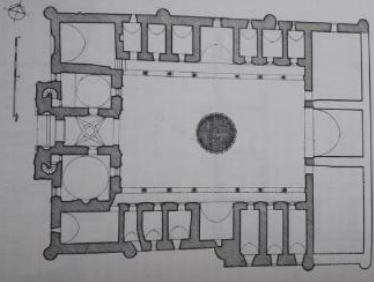
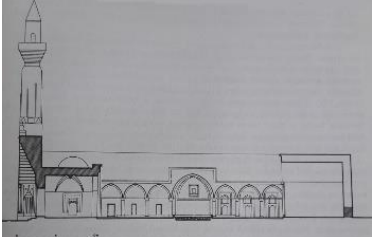

FİŞ 11: Sırçalı Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Sırçalı Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Konya-Merem		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: 1242	Banisi: Bedrettin Muslih		Plan Tipi: Açık avlulu ve iki eyvanlı ve iki katlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze ve Ofis
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- II. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde yaptırılan ve Muslihiye Medresesi olarak da bilinen medresenin, tonoz örtülü ana eyvanı ve iki yanındaki kubbeli dersane odaları ile tonoz örtülü giriş eyvanı ve iki yanındaki mekânlar günümüze ulaşabilmiştir. Kuzeyde bulunan mekân türbedir. Üst katın büyük bir bölümü, giriş cephesinin iki köşe mekânı ve hücreler yıkılmıştır. Medreseye doğu cephesinde simetri ekseninde bulunan taç kapıdan girilir. Tonoz örtülü taç kapı dikdörtgen avluya açılır. Giriş cephesi ve hücrelerin arasında karşılıklı iki mekândan merdivenle üst kata çıkılmaktadır. Avlunun ana eyvan bulunan cephesi dışında diğer üç cephesinin revaklı olduğu giriş cephesinde kalan iki sütundan anlaşılır.</p> <p>-Taç kapıda kesme taş, diğer cephelerde moloz taş, avluda revaklar, kemer, tonoz ve kubbeler tuğla, giriş eyvanı duvarları ile türbe tonozunda sırlı tuğla kullanılmıştır. Ana eyvan ve mihrap çini mozaik tekniğindeki çinilerle kaplanmıştır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1940'lı yıllarda Müzeler Genel Müdürlüğü'nün onarımı ile hücreler yeniden inşa edilmiştir. 1960-61'de Mezar Anıtları Müzesi, 1965'de MEB'e bağlı müze olarak düzenlenmiştir. 1969-75 yılları arasında Vakıflar Genel Müdürlüğü onarım yapmış, 1985'de ise Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'ne tahsis edilmiştir. Günümüzde alt katı Konya Mezar Anıtları Müzesi, üst katı Konya Rölöve ve Anıtlar Müdürlüğü'dür.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Taç kapıda bezemeli bordürler kullanılmıştır. Ana eyvan ve yanındaki mekânlarda çini kullanımı yoğundur.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Medresenin zemin katı müze, birinci katı ise müdürlük olarak kullanılmaktadır. Müze işlevi, yapının içindeki eserlerle birlikte sergilenmesini sağladığı için olumlu bulunmuştur. Ancak ofis işlevi sürekli bir insan trafiği ve bu işlevin gerektirdiği çalışma ortamı değişiklikleri olumsuz bir durum olarak görülmüştür.</p>					
Kaynakça					
<p>Şaman Doğan, N. Konya Sırçalı / Muslihiye Medresesi Taçkapı Bezemeleri, Türkiyat Araştırmaları, Sayı:12, S. 131. Yaldız, E. (2003). Konya'daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, 2003, S.71, 72, 132, 133. Plan ve Kesit: URL 64 Eski Fotoğraf: Ülgen Arşivi Yeni Fotoğraf: URL 65</p>					
Tarih	01.11.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

FİŞ 12: Karatay Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Karatay Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Konya-Selçuklu		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: 1251	Banisi: Celaleddin Karatay		Plan Tipi: Kapalı avlulu ve tek eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- Medresenin avlunun iki yanında bulunan hücreleri, ana eyvanın kuzeyindeki oda ve giriş eyvanının kuzeyinde kalan oda yıkılmış; ana eyvan, güneyindeki türbe, giriş cephesinin ve avlunun duvarları günümüze ulaşmıştır. Doğu cephesindeki taç kapı simetrik değildir. Beşik tonoz örtülü ana eyvanın güneyinde bulunan oda türbedir. Avluyu kapatan kubbenin merkezi açıktır. Mevcut izlerden, giriş mekânının ve türbenin kubbe; ana eyvanın ve hücrelerin ise tonoz örtülü olduğu anlaşılmaktadır. 1954’de yapılan restorasyon çalışmalarında yapının eksik mekânları tamamlanmıştır.</p> <p>-Medresede kullanılan malzeme taç kapıda gri-beyaz mermer, kubbede tuğla ve duvarlarda kesme taştır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>- Medresenin 1609’da tamir edilmiş, 1882’de hücrelerin yıkılmış olduğu belirlenmiş, 1936’da ise tamamen yıkılmakta kurtarılmıştır.</p> <p>-1955’de Çini Eserler Müzesi’ne dönüştürülmüştür. 1988 ve 1993’de onarımlar yapılmış, 2008’de eskiyen malzemeler yenilenmiştir. 2015’de de onarım çalışmaları yapılmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Merkezi kubbe ve ana eyvanda bulunan yazılar çiniler önem teşkil etmektedir. Taç kapıda ve iç mekânda Celi mevcuttur.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, çinileriyle meşhurdur ve günümüzde de çini eserlerinin sergilendiği bir müze olarak işlevlendirilmiştir. Bu işlev hem medresenin kendini sergilemesi hem de başka eserlerin sergilenmesine fırsat verdiği için olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Yaldız, E. (2003). Konya’daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, 2003, s. 100, 104, 105, 109</p> <p>Kuran, A. (1969). Anadolu Medreseleri, Cilt I, S. 51, 52</p> <p>Plan ve Kesit: URL 66</p> <p>Eski Fotoğraf: URL 67</p> <p>Yeni Fotoğraf: URL 66</p>					
Tarih	01.11.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

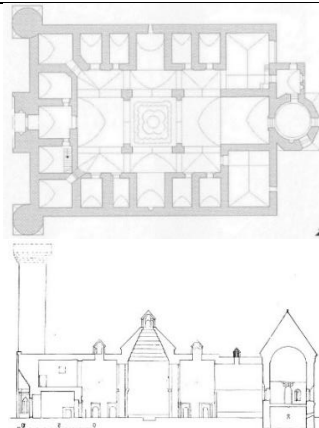

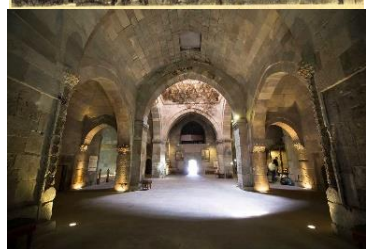
FİŞ 13: Buruciye Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Buruciye Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Sivas-Merkez		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: 1271	Banisi: Muzafferüddin Burûcirdî		Plan Tipi: Açık avlulu ve dört eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Eğitim Merkezi
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- III. Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde yaptırılan, kareye yakın dikdörtgen açık avlulu, dört eyvanlı plan şemasına sahip medreseye, batı cephesinin simetrisindeki taç kapıdan girilir. Giriş ve ana eyvanın bulunduğu cepheler dışında, hücrelerin bulunduğu diğer iki cephe revaklıdır. Tonoz örtülü ana eyvanın iki yanındaki yine tonoz örtülü mekânlardan merdivenle üst kata çıkılabilir. Aynı şekilde hücrelerin bulunduğu cephelerde girişe yakın olan odalardan da üst kata çıkma imkânı vardır. Giriş eyvanı, kuzeyindeki türbe ve güneyindeki mescit ve ana eyvanın iki yanındaki köşe mekânlar kubbe örtülü; diğer mekânlar ise tonoz örtülüdür. Giriş cephesinin iki köşesinde köşe kuleleri bulunmaktadır.</p> <p>-Medresede malzeme olarak kesme taş, yer yer tuğla kullanılmıştır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1956-68 yılları arasında restorasyon yapılmıştır. Bu çalışmalarda hazırlanan plana göre ana eyvanın iki yanında bulunan odalar kesin olarak tespit edilememiş; giriş eyvanının bulunduğu cephede iki köşede yer alan odalar ise restore edilmiştir.</p> <p>-Çalışmalardan sonra Sivas Gök Medrese de restore edileceği için oradaki müzenin Buruciye Medresesi'ne taşınması kararlaştırılmış, uzman yetersizliğinden dolayı ancak 1980'den sonra gerçekleşebilmiştir. 1984'den sonra Arkeoloji ve Taş Eserler Müzesi olmuşsa da 1988'de kapatılmıştır. 2003'de El Sanatları Eğitim Merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Taç kapıda geometrik, bitkisel ve Rumi desenler göze çarpmaktadır. Türbenin duvarlarının üst kısımlarında ve kubbede altıgen biçimde çiniler mevcuttur.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, inşa edilmiş amacı olan eğitim işlevini günümüze uyarlanmış haliyle devam ettirmektedir. Bu bakımdan bu işlev olumlu görülmüştür.</p>					
Kaynakça					
<p>Akok, M. (1968). Sivas'da Buruciye Medresesi'nin Rölövesi, Türk Arkeoloji Dergisi, XV-II, s. 14 İnan Ocak, Z.& Tanyeli, G. (2019). Buruciye Medresesi'nin 1956-68 Restorasyonu Üzerinden Türkiye Koruma Tarihinin Kısa Bir Okuması, Restorasyon Yıllığı, Sayı 19, s. 49, 50, 51 Kuran, A. (1969). Anadolu Medreseleri, Cilt I, S. 90 Eyice, S. (1992). TDV İslam Ansiklopedisi, Buruciye Medresesi Maddesi. Cilt 6, S. 465, 466 Plan, Kesit ve Görünüş: URL 68 Eski Fotoğraf: Ali Saim Ülgen Arşivi Yeni Fotoğraf: İnan Ocak, Z. 2016.</p>					
Tarih	02.11.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

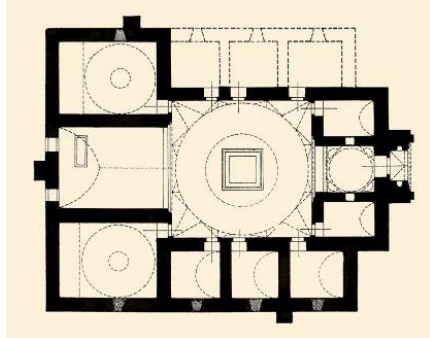

FİŞ 14: Sahabiye Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Sahabiye Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Kayseri-Kocasinan		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: 1268	Banisi: Sahip Ata Fahreddin Ali		Plan Tipi: Açık avlulu ve dört eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Kitap Çarşısı
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- Medreseye güneydoğu cephesindeki taç kapıdan girilir. Giriş eyvanı dikdörtgen avluya açılır. Ana eyvan hariç diğer üç cephe revakla çevrilidir. Tonoz örtülü ana eyvanın batısında kubbe örtülü mescit ve doğusunda tonoz örtülü kışık dersane yer almaktadır. Dershanenin ortasında destek kemeri bulunmaktadır. Hücreler, yan eyvanlar ve giriş cephesindeki diğer mekânlarda tonoz örtülüdür. Doğu cephesinde yer alan çokgen planlı yapının, medresenin zaviyesi ya da divanhane olduğu düşünülmektedir.</p> <p>-Yapı tamamen kesme taştan inşa edilmiştir.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1950 yılına kadar Kayseri Müze Müdürlüğü tarafından depo olarak, 1959'da Öğretmenler Derneği Lokali olarak kullanılmıştır. 1964'de Vakıflar Genel Müdürlüğü'ne geçmiş, 1960-69 yıllarında yapılan onarım çalışmalarında, beden duvarları, revak kemerleri ve taç kapı onarılmış, ana eyvanın batısındaki odanın çökmüş örtüsü beton kubbe ile yenilenmiştir. 1977'de Kitapçılar Çarşısı olarak kullanılmaya başlanmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi			<p>- Taç kapıda burmalı köşe sütunları kullanılmış ve mukarnaslı ve geometrik geçmeli bordürler yer almaktadır.</p>		
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler			<p>-Yapının yeni işlevi özgün işlevine doğrudan uymamaktadır. Buna ek olarak yeni işlevlendirme sırasında Yıldız'ın aktardığına göre özgün plan şemasına müdahale edilmiştir. Bu nedenle yapılan müdahalelerden dolayı işlev olumlu bulunmamıştır.</p>		
Kaynakça					
<p>http://www.selcuklumarasi.com/architecture-detail/sahabiye-medresesi Yıldız, E. (2013). Anıtsal Yapıların Kullanım Sürecinde Değerlendirilmesine Yönelik Bir Model Önerisi, S. 250, 251, 252. Plan: Yıldız, E. 2013. Kesit ve Görünüş: VGM Arşivi Eski Fotoğraf: Ali Saim Ülgen Arşivi Yeni Fotoğraf: URL 69</p>					
Tarih	03.11.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

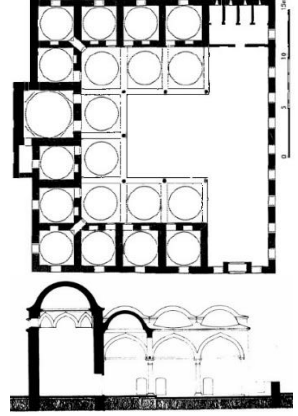
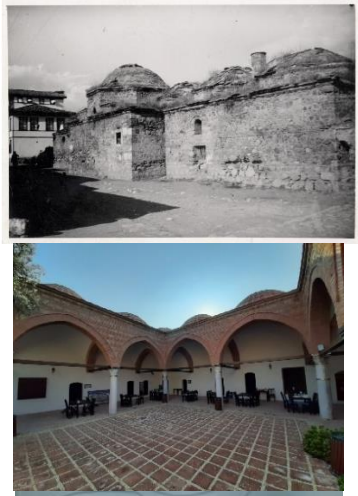

FİŞ 15: İnce Minareli Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: İnce Minareli Medrese		Bulunduğu İl-İlçe: Konya-Selçuklu		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: 1258-1279	Banisi: Sahip Ata Fahreddin Ali		Plan Tipi: Kapalı avlulu, iki eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- Medresenin yalnızca çapraz tonozlu giriş eyvanı ve beşik tonoz örtülü ana eyvanı, giriş eyvanının kuzeyindeki iki hücre, minaresi ve avluya bakan hücre duvarları günümüze ulaşmıştır. Medreseye doğu cephesinde simetri eksenindeki taç kapıdan kare şeklimdeki avluya girilir. Kubbe yuvarlağına geçiş dört üçgenli yelpaze bingilerle yapılmıştır ve üst kısmı açık bırakılmıştır. Avlunun kuzey ve güneyinde tonoz örtülü hücreler, ana eyvanın iki yanında kubbe örtülü mekânlar bulunmaktadır. Ayrıca giriş cephesinin kuzeyinde, minarenin bağlı olduğu kubbeli mescit ve girişindeki revaklı bölüm de günümüze ulaşmamıştır.</p> <p>-Medresenin giriş cephesinde kesme taş, diğer cephelerde moloz taş ve iç mekânlar ile örtülerde tuğla malzeme ve çini kullanılmıştır.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar			 		
<p>-1922'den sonra silah deposu olarak kullanılmış, Cumhuriyetten sonra Mehmet Akok tarafından restore edilmiş ve MEB'e Selçuklular Devri Taş ve Ahşap Eserler Müzesi olarak tahsis edilmiştir. 1990'lı yıllardan itibaren Kültür Bakanlığı'na bağlı olarak bu işlevine devam etmektedir.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Merkezi kubbenin oturduğu tabanda çiniler kullanılmıştır. Minarenin kaidesi Rumilerle süslü kesme taştan, gövde kısmı ise tuğla üzerine çini süslemeden yapılmıştır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Müze işlevi, Yıldız'ın aktardığına göre yapının özgün haline uygun şekilde düzenlendiği ve yapının bakım ve onarımına ve kendini sergilemesine yardımcı olduğu için olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Yıldız, E. (2003). Konya'daki Medrese Yapılarının Yeniden Kullanım Koşullarına Göre Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, 2003, s. 120, 121, 122, 124, 127 Kuran, A. (1969). Anadolu Medreseleri, Cilt I, S. 54, 55. Plan: Kuran, A. (1969). Kesit: Yıldız, E. (2003). Eski Fotoğraf: URL 70 Yeni Fotoğraf: URL 71</p>					
Tarih	05.11.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

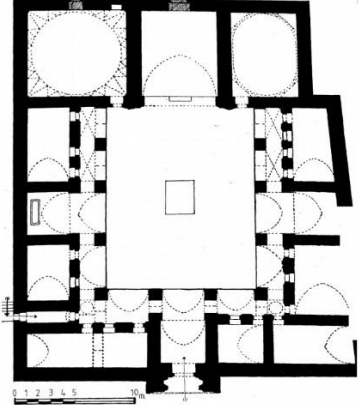

FİŞ 16: Sivas Gök Medrese Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Gök Medrese		Bulunduğu İl-İlçe: Sivas-Merkez		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: 1271	Banisi: Fahreddin Ali		Plan Tipi: Açık avlulu, dört eyvanlı ve iki katlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- Sahibiye Medresesi olarak da adlandırılan medresenin tonoz örtülü ana eyvanı ve yanındaki kubbeli iki mekân günümüze ulaşmamıştır. Batı cephesindeki taç kapıdan tonoz örtülü giriş eyvanıyla dikdörtgen şeklindeki avluya girilir. Giriş eyvanının güneyindeki mescit ve karşısındaki mekânlar kubbeli, köşe mekânlar, yan eyvanlar ve hücreler tonoz örtülüdür. Yan eyvanların ve hücrelerin bulunduğu iki cephe revaklıdır. Giriş cephesinde taç kapının iki yanında iki minare ve köşelerde köşe kuleleri vardır.</p> <p>-Taç kapıda mermer, mescitte çini kakmalı tuğla, minarelerde tuğla ve duvarlarda taş malzeme kullanılmıştır.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1717, 1823, 1904'de onarım görmüş, 1926'da müzeye dönüşmüştür. 1937'de temizlik çalışmaları, 1978-79'da kazı çalışmaları, 1982'de onarım, 2006'da güçlendirme, 2008'de genel ve çini onarımı yapılmıştır. 2010'da başlayan restorasyon çalışmaları 2019'da tamamlanmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Mukarnaslı taç kapısı, geometrik motifler ve bitkisel desenleri, mermer kabartmaları, hayvan başlarıyla oluşturulmuş kilit taşı, kufi yazılar, sütun başlıkları, köşe kulelerindeki kabartma motifler, hayat ağacı motifleri, cephe bezemelerindeki detaylar ve çinileri süslemeleri vardır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, Yiğiter'in aktardığına göre sağlamlaştırma, bütünleme, temizleme ve tesisat ekleriyle restore edilmiştir. Yapının bakım ve onarımına ve yaşamasına katkıda bulunduğu için müze işlevi olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Kuran, A. (1969). Anadolu Medreseleri, Cilt I, S. 94 Özkuş, K. (2020). Sivas Gök Medrese Bezemeleri, Semboller ve Anlamları, Şehir Araştırmaları Dergisi S.58 Yiğiter, E. (2018). Sivas'taki Anadolu Selçuklu Medreselerinde Restorasyon Çalışmaları (19. – 21. Yüzyıl), YL Tezi, S. 64, 65, 66, 67, 70, 72, 73, 74, 75, 80. Plan ve Kesit: Kuran, A. (1969). Eski Fotoğraf: Ali Saim Ülgen Arşivi Yeni Fotoğraf: URL 72</p>					
Tarih	05.11.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

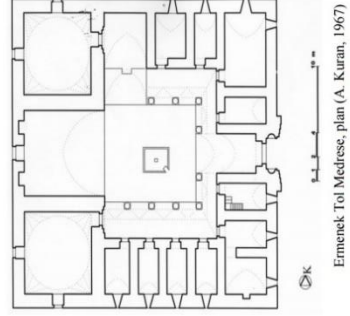
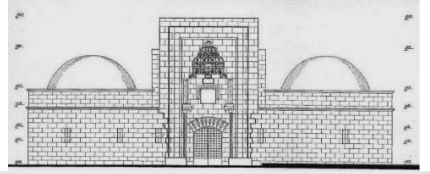
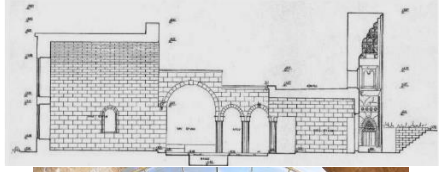

FİŞ 17: Tokat Gök Medrese Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Gök Medrese		Bulunduğu İl-İlçe: Tokat-Merkez		Yapım Dönemi: Selçuklular Dönemi	
Yapım Yılı: 1275	Banisi: Muiniddin Süleyman Pervane		Plan Tipi: Açık avlulu, iki eyvanlı ve iki katlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze (şu an restorasyon halinde)
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>- Medreseye doğu cephesindeki taç kapıdan tonoz örtülü giriş eyvanıyla girilir ve dikdörtgen avluya ulaşılır. Ana eyvan dışındaki diğer üç cephe revakla çevrilidir. Batı cephesindeki ana eyvanın güneyinde mescit, kuzeyinde sonradan türbeye çevrilen mekân bulunmaktadır. Giriş cephesinin güney köşesindeki merdivenle ulaşılan üst katta da aynı plan devam ettirilmiştir. Burada kemerler sütunlara değil 65 cm kalınlığındaki ayaklara oturur. Türbe iki yandan tonozlu ve ortada kubbeyle ve kütüphane kubbe ile diğer mekânlar tonoz örtülüdür. Türbenin doğusundaki kubbeli mekânın kütüphane, onun da doğusundakinin de kışlık dersane olduğu düşünülmektedir. Köşedeki merdivenin sahanlığı ve giriş eyvanı üst katta hücreye dönüştürülmüştür. Ana eyvan, mescit, türbe, kütüphane ve kışlık dersane iki kat yüksekliğindedir.</p> <p>-Duvarlarda moloz taş; tonoz, kubbe ve kemerlerde tuğla ve taç kapıda kesme taş malzeme kullanılmıştır.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>- 1926-2012 arasında Tokat Müzesi olarak kullanılan medresenin, 1985’den önce yapılan restorasyon çalışmalarında, zemin kat mekânlarının çoğunun toprakla dolu olduğu görülmüş ve örtü ve nem sorunu düzeltilmiştir. 2020 yılında VGM tarafından aslına uygun olarak restore edileceği öğrenilmiştir.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>- Taç kapıda geometrik ve bitkisel motifler kullanılırken, avluda kalıntılardan revakların tamamında tuğla çini bezeme kullanıldığı görülmektedir. Ayrıca yapının sütun başlıklarının bir kısmı devşirmedir.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, daha önce yapılan restorasyon çalışmalarından sonra müze olarak kullanılmaya devam edilmiştir ve işlev olumlu bulunmuştur. Günümüzde yapılan restorasyon çalışmalarından sonra nasıl bir işlev alacağı henüz bilinmemektedir.</p>					
Kaynakça					
<p>Koçyiğit, F (2015). Üslupsal Özellikleri Temelinde Gök Medrese’ye Yeniden Bakış, Zeitschrift Für Die Welt Der Türken, Sayı 7, S. 245</p> <p>Kuran, A. (1969). Anadolu Medreseleri, Cilt I, S. 97</p> <p>Gültekin Özmen, İ & Avcı, O. (2015). Tokat Gök Medrese ve Devşirme Sütun Başlıkları, The Journal of International Social Research, Sayı 40, S. 4.</p> <p>Koç, R. (1985). Vakıf Kaynaklı Eserlerin Restorasyonu, Teşhir ve Tanzimi, Vakıf Haftası Dergisi, S. 101.</p> <p>Plan: Ertuğrul, Ö. (1996). İslam Ansiklopedisi, Cilt 14, S. 140.</p> <p>Kesit: URL 73</p> <p>Eski Fotoğraf: Ülgen Arşivi</p> <p>Yeni Fotoğraf: URL 74</p>					
Tarih	04.11.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

FİŞ 18: Yakutiye Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Yakutiye Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Erzurum-Yakutiye		Yapım Dönemi: İlhanlılar Dönemi	
Yapım Yılı: 1310	Banisi: Cemaleddin Hoca Yakut		Plan Tipi: Kapalı avlulu, dört eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Türbesiyle beraber külliyyeye oluşturan medrese, kapalı avlulu, dört eyvanlı plan şemasındadır. Medreseye giriş batı cephesindeki taç kapıdadır. Giriş eyvanının iki yanından tonoz örtülü mekânlara giriş yapılır. Giriş eyvanından geçilerek varılan avlu, zengin mukarnaslı aynalı tonoz ile örtülüdür ve merkezi açıktır. Dört cepheyi saran revaklar beşik tonoz örtülüdür. Hücrelerde, ana eyvanın doğusundaki odada, giriş eyvanının batısındaki iki odada ve doğusundaki en köşede kalan odalarda da tepede açıklık bulunmaktadır. Güneydeki yan eyvanda bulunan mihraptan buranın mescit olduğu anlaşılır. Ana eyvana bitişik şekilde boş bir türbe bulunur ve ana eyvanın kuzeyindeki mekândan başka bir mekân aracılığıyla ulaşılır. Giriş cephesinin iki köşesinde destek kulesi bulunur. Güneybatıda bulunan minare bu destek kulesi üzerinden yükselmektedir.</p> <p>-Yapının hücre iç duvarları ve tonozları moloz taş, kümbetin konik külâhı volkanik taş, minare tuğla ve kalan tüm bölümler kesme taştan inşa edilmiştir.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-Osmanlı döneminde önce dökümhane sonrasında askeri depo olarak kullanılmıştır. Cumhuriyet döneminde 1964, 1973 ve son olarak 1991 yılında onarım görmüştür. 1995 yılında biten çalışmalardan sonra medrese, günümüzde Türk İslam Eserleri ve Etnografya Müzesi olarak hizmet vermektedir.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Taç kapıda geometrik ve mukarnaslı bezemeler, minarede çini mozaikten bitkisel ve geometrik motifler ile sırlı ve sırsız tuğlalar, avluyu örten aynalı tonozda üç boyutlu mukarnas bezemeler mevcuttur.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, Eskici ve ark. aktardığına göre yapının özgünlüğüne zarar vermeyecek şekilde restore edilmiş ve sürekli bakım halinde olduğu müze işlevi uygulanmıştır. Bu nedenle bu işlev olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Sözen, M. (1975). Türk Mimarisinin Gelişimi ve Mimar Sinan, S. 89 Kuran, A. (1969). Anadolu Medreseleri, Cilt I, s. 124, 125, 126, 127 Aytaç, N. (2017). Anadolu'da İlhanlı Mimari Eserleri, YL Tezi, S.72. Eskici, B & Akyol, A. A.& Kadioğlu, Y. K. (2006). Erzurum Yakutiye Medresesi Yapı Malzemeleri, Bozulmalar ve Koruma Problemleri, Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Cografya Fakültesi Dergisi, Sayı: 46, S. 167. Plan: URL 75 Kesit: Çam, N. (1988). Erzurum'daki Yakutiye Medresesi ile İlgili Mülâhazalar. Eski Fotoğraflar: Ali Saim Ülgen Arşivi & URL 76 Yeni Fotoğraf: URL 77</p>					
Tarih	06.11.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

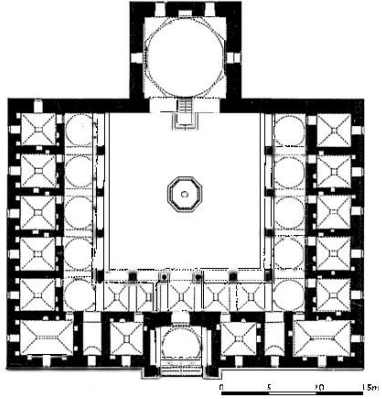

FİŞ 19: Vacidiye Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Vacidiye Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Kütahya-Merkez		Yapım Dönemi: Germiyoğulları Dönemi	
Yapım Yılı: 1314	Banisi: Umur Bin Savcı		Plan Tipi: Kapalı avlulu, iki eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Medreseye kuzey cephesinde bulunan taç kapıdan girilir. Buradan giriş eyvanıyla kapalı avluya ulaşılır. Avlu, merkezi açık bir kubbeyle örtülüdür. Avlunun güneyindeki ana eyvan beşik tonoz örtülü, onun doğu ve batısındaki odalar merkezi açık kubbe ile örtülüdür. Kubbeyle örtülü giriş eyvanının iki yanında beşik tonozlu odalar yer alır. Avlunun doğu ve batısında bulunan beşik tonoz örtülü hücrelerden doğuda olanlar medresenin bitişine yapılan caminin inşaatı, bir rivayete göre de onarımı sırasında yıkılmıştır. Ana eyvanın doğusunda medresede ders veren Abdülvacid Bin Mehmed'in sandukası bulunmaktadır.</p> <p>-Yapı düzgün kesme taştan inşa edilmiştir.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1950, 1956-57, 1980 ve 1999 yıllarında onarım gören medrese, müze deposu işleviyle bir süre harap durumda kullanılmış, onarımın ardından 1965'te arkeolojik ve etnografik eserlerle çinilerin sergilendiği bir müze (Kütahya Müzesi) olarak ziyarete açılmıştır. 1999'daki son onarımın ardından ise yalnızca arkeolojik eserlerin teşhir edildiği Arkeoloji Müzesi'ne dönüştürülmüş ve halen aynı işlevle kullanılmaktadır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Taç kapıda ve giriş eyvanında silmeler ve ana eyvanı çevreleyen mukarnaslı bordürler mevcuttur.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, sürekli bakım ve onarımda olmasını sağlayan müze işlevinde kullanılmaktadır. Bu işlev olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Kalfazade, S. (2012). TDV İslam Ansiklopedisi, Kütahya Vacidiye Medresesi Maddesi, Cilt 42, S. 410. Çiftçi, M. (2016). Vacidiye Medresesi, Bilimname, 2016. S. 442, 443. Plan: Kalfazade, S. (a.g.e.) Yeni Fotoğraf: URL 78</p>					
Tarih	06.11.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

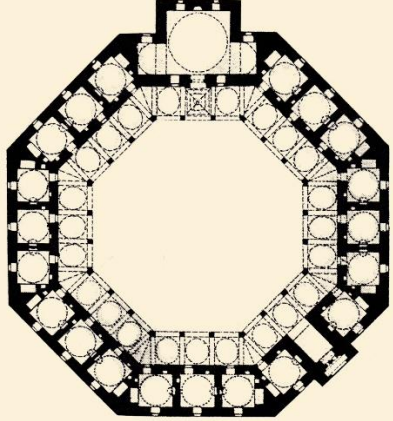

FİŞ 20: Süleyman Paşa Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Süleyman Paşa Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Bursa-İznik		Yapım Dönemi: Osmanlı Dönemi	
Yapım Yılı: 1335-1359	Banisi: Süleyman Paşa		Plan Tipi: Açık avlulu, U plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Çini Atölyesi
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Osmanlı döneminin ilk yapılarından olan ve bir külliyeyle bağlı olmayan medrese, açık avlulu, U planda dizilen kubbe örtülü hücreler ve U'nun simetri ekseninden kuzeye kaymış kubbeli dershaneden meydana gelmektedir. Güney cephesinden girilerek üç cephesi revaklı avluya ulaşılır. Medresenin dershanesinin güneyinde kalan hücre, batı cephesinden ayrı bir mekânla dershaneye bağlanır. Eyvansız ve asimetric planlı olması, hücrelerin dizilişleriyle klasik Selçuklu medrese plan tipolojisinden ayrılır. Yapının tüm mekânları kubbe ile örtülüdür.</p> <p>-Yapıda moloz taş, tuğla, kesme taş, mermer ve ahşap kullanılmıştır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-Yapı 19. yüzyılda ve 1968'de onarılmıştır. Son onarımdan sonra Kur'an kursu olarak kullanılmış, ardından bir süre boş kalmıştır. 2001 yılında tekrar onarılan yapı, İznik Çini Atölyeleri olarak kullanılmaya başlanmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Yapıda revakta kullanılan almaşık teknik dışında bir süsleme ögesi bulunmamaktadır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, Yılmazyaşar'ın aktardığına göre 2001'deki onarımlardan sonra, dershane ve güneyindeki hücre arasındaki geçişin kapatılması ve kuzeydoğuya bir tuvalet yapılmasının dışında plan şemasına müdahale edilmeyerek çini atölyesi olarak işlevlendirilmiştir. Bu işleyle çini sanatı öğretilerek eğitim işlevi devam ettirilmektedir. Bu nedenle işlev olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Aslanapa, O. (2004). Osmanlı Devri Mimarisi, 2004, s. 12, 13 Yılmazyaşar, H. (2003). Orhan Gazi Döneminde İznik Kenti ve Mimarisi, YLTezi, S. 132, 134, 136. Plan: okuryazarim.com URL 79 Kesit ve Eski Fotoğraf: Ali Saim Ülgen Arşivi Yeni Fotoğraflar: URL 80</p>					
Tarih	06.11.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

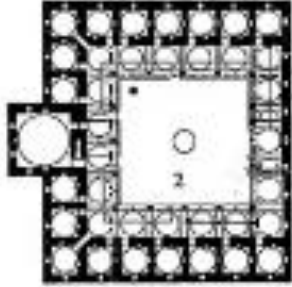
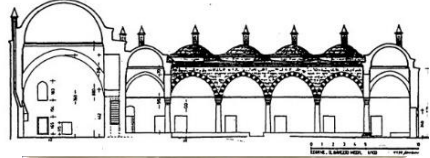

FİŞ 21: Zinciriye Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Zinciriye Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Aksaray-Merkez		Yapım Dönemi: Karamanoğulları Dönemi	
Yapım Yılı: 1337	Banisi: Yahşi Bey		Plan Tipi: Açık avlulu, dört eyvanlı plan şeması	Yapının Yeni İşlevi: Turistik Mekân	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Bir külliyeyle bağlı olmayan medrese, açık avlulu ve dört eyvanlı plan şemasındadır. Güneydoğu cephesindeki taç kapıdan girilerek giriş eyvanıyla avluya ulaşılır. Hücrelerin önünde revaklar bulunur. Ana eyvanın iki yanındaki mekânlar kubbe ile diğer tüm mekânlar beşik tonoz ile örtülüdür. Yalnızca ana eyvan tarafındaki hücrelerin önündeki revaklar sivri tonozla örtülüdür.</p> <p>-Yapıda kesme taş, moloz taş ve tuğla malzeme kullanılmıştır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1918'e kadar eğitim vermeye devam eden medrese, bir süre hapisane olarak kullanılmıştır. Ardından MEB tarafından restore edilmiş ve 1973'de Aksaray Abidelerini Koruma Derneği'nin çabalarıyla müzeye dönüştürülmüştür. 2006-2009 arasında VGM restore etmiş ve bir süre eğlence mekânı olarak kullanılmıştır. Günümüzde Aksaray Belediyesi tarafından kullanılmaktadır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Yapının taç kapısında ince taş işçiliği ile örgü motifleri ve geometrik yıldızlar bezenmiştir.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, turistlerin ziyaret etmesi amacıyla kullanılmaktadır. Bu işlev, yapıya kendini sergileme fırsatı verdiği ve bakım ve onarımını sağladığı için olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
Kutlu, İ. (2012). Aksaray Zinciriye Medresesi, Dini Araştırmalar Dergisi, Sayı 41, S. 199, 200, 201, 202.					
Plan: Kuran, A. 1969.					
Eski Fotoğraf: Ülgen Arşivi					
Yeni Fotoğraf: URL 81					
Tarih	06.11.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

FİŞ 22: Tol Medrese Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Tol Medrese		Bulunduğu İl-İlçe: Karaman-Ermenek		Yapım Dönemi: Karamanoğulları Dönemi	
Yapım Yılı: 1339	Banisi: Emir Musa Bey		Plan Tipi: Açık avlulu, üç eyvanlı plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Sergi Alanı
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Bir külliyeyle bağlı olmayan medreseye, doğu cephesindeki taç kapıdan girilir. Giriş eyvanından geçilerek ulaşılan avlunun ana eyvan haricindeki diğer üç cephesi revaklıdır. Avlunun batısında beşik tonoz örtülü ana eyvan, onun kuzey ve güneyinde üçgen bingilerle geçilen kubbe örtülü türbeler yer alır. Avlunun kuzey ve güneyinde beşik tonoz örtülü hücreler, giriş eyvanının iki yanında yine beşik tonoz örtülü odalar bulunmaktadır. Ana eyvanın iki yanında bulunan kubbeli mekânlar türbedir. Kuzeyde bulunan mekân daha sonradan türbeye çevrilmiştir. Giriş eyvanının güneyindeki mekândan merdivenle dama çıkılır. Bu mekânın da yanında bulunan mekân simetriğindeki mekânın aksine ikiye bölünerek kullanılmıştır.</p> <p>-Medresede kesme taş, tuğla ve devşirme malzeme kullanılmıştır. Yapının cepheleri ve duvarları tümüyle düzgün kesme taşla ve kubbeye geçişte kullanılan üçgen bingiler tuğla ile örülmüştür. Avludaki sütunlar devşirmedir.</p>			 <p>Ermenek Tol Medrese, plan (A. Kuran, 1967)</p> 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-XVII. yüzyıldan sonra yıkılmaya başlayan medrese, 1964 yılında Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce onarılmış, muhdes ekler kaldırılmış ve eksik parçalar tamamlanmıştır. 1968-1982 yılları arasında Halk Kütüphanesi, bu dönemden sonra da belediye tarafından belirli dönemlerde sergi amacıyla kullanılmıştır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Yapının taç kapısında bitkisel bezemeler ve kubbeli mekânların pencere çevrelerinde süslemeler vardır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, günümüzde avlusu kapatılmış olarak sergi alanı işleviyle kullanılmaktadır. Avlusu kapatılarak plan şemasına müdahale edilmesi olumsuz; sergi alanı işleviyse yapıya ağır bir yük yüklediği için olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Eroğlu, B.&-Yaldız, E. (2006). Kültür Mirasının Sürekliliği İçin Anıtsal Binaların Yeniden Kullanılması Bağlamında Ermenek Tol Medrese, Selçuk Üni. SBE Dergisi, Sayı 15, S. 316, 318, 319, 320, 321, 322.</p> <p>Şaman Doğan, N.&-Bilget Fataha, E. (2011). Karamanoğulları Medreselerine Tarihsel Bir Yaklaşım: Ermenek Tol, Karaman Hatuniye/ Melek Hatun ve Niğde Ak Medreseleri, Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 2011, S. 102.</p> <p>Plan: Kuran, A. 1969.</p> <p>Kesit: Eroğlu, B. & Yaldız, E. 2006.</p> <p>Yeni Fotoğraf: URL 82</p>					
Tarih	10.11.2020	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

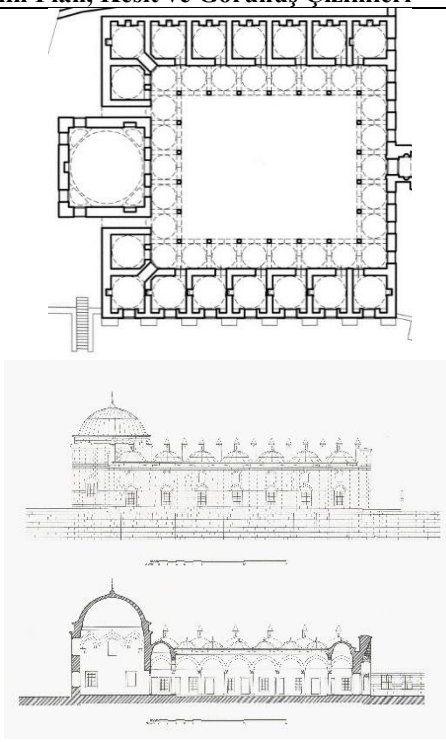
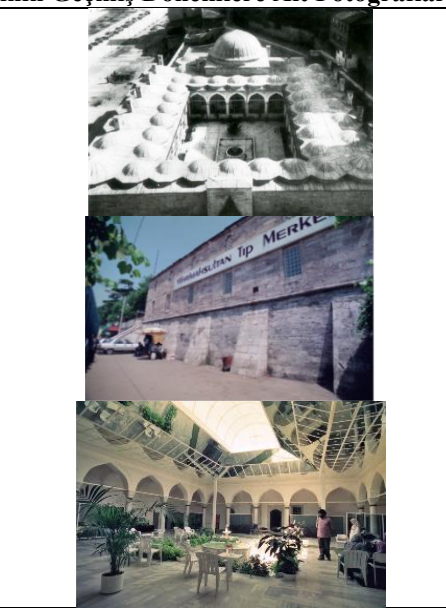
FİŞ 23: Yıldırım Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Yıldırım Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Bursa-Yıldırım		Yapım Dönemi: Osmanlı Dönemi	
Yapım Yılı: 1339	Banisi: Yıldırım Bayezid		Plan Tipi: Açık avlulu, U plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Sağlık Merkezi
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Cami, imaret, hamam, türbe, bedesten, çeşme ve darüşşifa ile birlikte bir külliye oluşturan medrese, U planda dizilen hücreler ve U'nun açık kısmında simetrik olarak yerleştirilmiş eyvan şeklinde dershaneden meydana gelmektedir. Medreseye giriş kuzeydoğu cephesindedir. Girişteki kubbeli eyvandan geçilerek kubbeli revakla avluya ulaşılır. Basamakla yükseltilmiş olan dershanenin önü haricinde üç cephesi revakla çevrilidir. Giriş cephesinde giriş mekânının iki yanındaki ikişer mekânın müderris, muid, bevab ve helaya ait olduğu tahmin dilmektedir. Hücreler ve revaklar tonoz örtülüdür. Dershane kubbesi sekiz kaide üzerine çekilmiş kuşağa oturur.</p> <p>-Medresenin ön cephesinde kum taşı, diğer cephelerde küfeki taşı ile tuğla almaşık malzeme kullanılmıştır.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
-1948'e kadar harabe halde kalan medrese, bu tarihten sonra Sıhhiye Vekaleti tarafından onarılmış ve 1951'den sonra dispanser olarak kullanılmaya başlanmıştır.					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
-Yapının pencerelerinin etrafında yıldız bezemeler ve tuğla ile meydana gelen tezyinatlar kullanılmıştır.					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması-Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
-Yapı, dispanser olarak kullanılırken yapılan değişiklikler bilinmemektedir. Sağlık işlevi, yapının inşa ediliş amacına uygun olmadığı için olumsuz bulunmuştur.					
Kaynakça					
Ayverdi, E. H. (1972). Osmanlı Devri Mimarisi, Cilt I, S. 448, 450, 451, 452.					
Aslanapa, O. (2004). Osmanlı Devri Mimarisi, 2004, S. 32.					
Plan: URL 83					
Eski Fotoğraf: Ülgen Arşivi					
Yeni Fotoğraf: URL 84					
Tarih	08.11.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

FİŞ 24: Muradiye Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Muradiye Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Bursa-Muradiye		Yapım Dönemi: Osmanlı Dönemi	
Yapım Yılı: 1426	Banisi: II. Murat		Plan Tipi: Açık avlulu, U plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Cami, hamam, imaret ve türbeler ile bir külliye oluşturan medrese, U planda dizilen hücreler ve U'nun açık kısmına simetrik olarak yerleştirilmiş açık dershaneden meydana gelmektedir. Kuzey cephesindeki giriş eyvanından geçilerek dersane cephesi haricinde üç cephesi revaklı avluya ulaşılır. Giriş eyvanı, dersane ve hücrelerin önündeki revaklar kubbe ile; hücreler, giriş eyvanının yanındaki mekânlar ve bu cephedeki revaklar tonozla örtülüdür.</p> <p>-Medresede moloz taş ve tuğla almaşık olarak kullanılmıştır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>- Yapıya Cumhuriyet sonrasında ilk önemli müdahale 1951'de gerçekleşmiştir. Bu onarımdan sonra uzun yıllar Verem Savaş Dispanseri ve Kanser Erken Tanı Merkezi olarak kullanılmıştır. 2014-2017 yılları arasında külliyedeki diğer yapılarla beraber restore edilen yapı 2018'den beri Kur'an ve El Yazmaları Müzesi olarak kullanılmaktadır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Pencere alınlıklarında geometrik yüzey dolguları, giriş eyvanı köşeliğinde geometrik yüzey süslemesi, taş ve tuğla dizilerinden oluşan silmeler, dersane eyvanı duvarlarında tek renk sırlı altıgen çiniler kullanılmıştır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapıda restorasyon çalışmaları sırasında en çok dikkat çeken nokta avlunun çelik I profillerle taşınan çatı ile kapatılmasıdır. Bu uygulama yapıya oldukça yük olduğu için olumsuz, müze işlevi ise yapıya onarım ve bakım sağlayacağı için olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
Cura, N. (2008). Erken Osmanlı Mimarisinde Renkli Sır Tekniğindeki Çiniler (1300 – 1453), YL Tezi, S. 46. URL 85 Plan: URL 86 Eski Fotoğraf: Ülgen Arşivi Yeni Fotoğraf: Google Maps, 2021					
Tarih	08.11.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

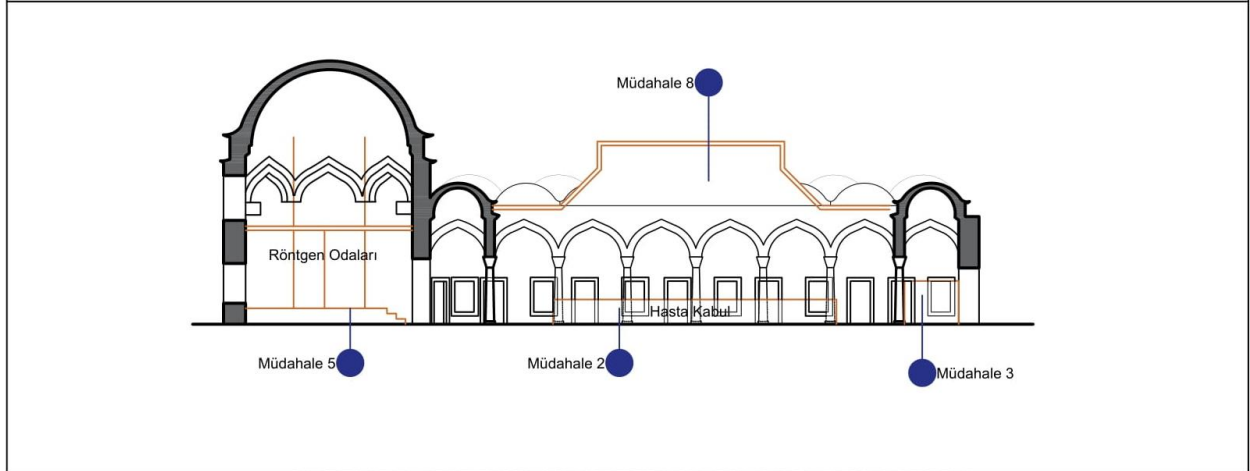
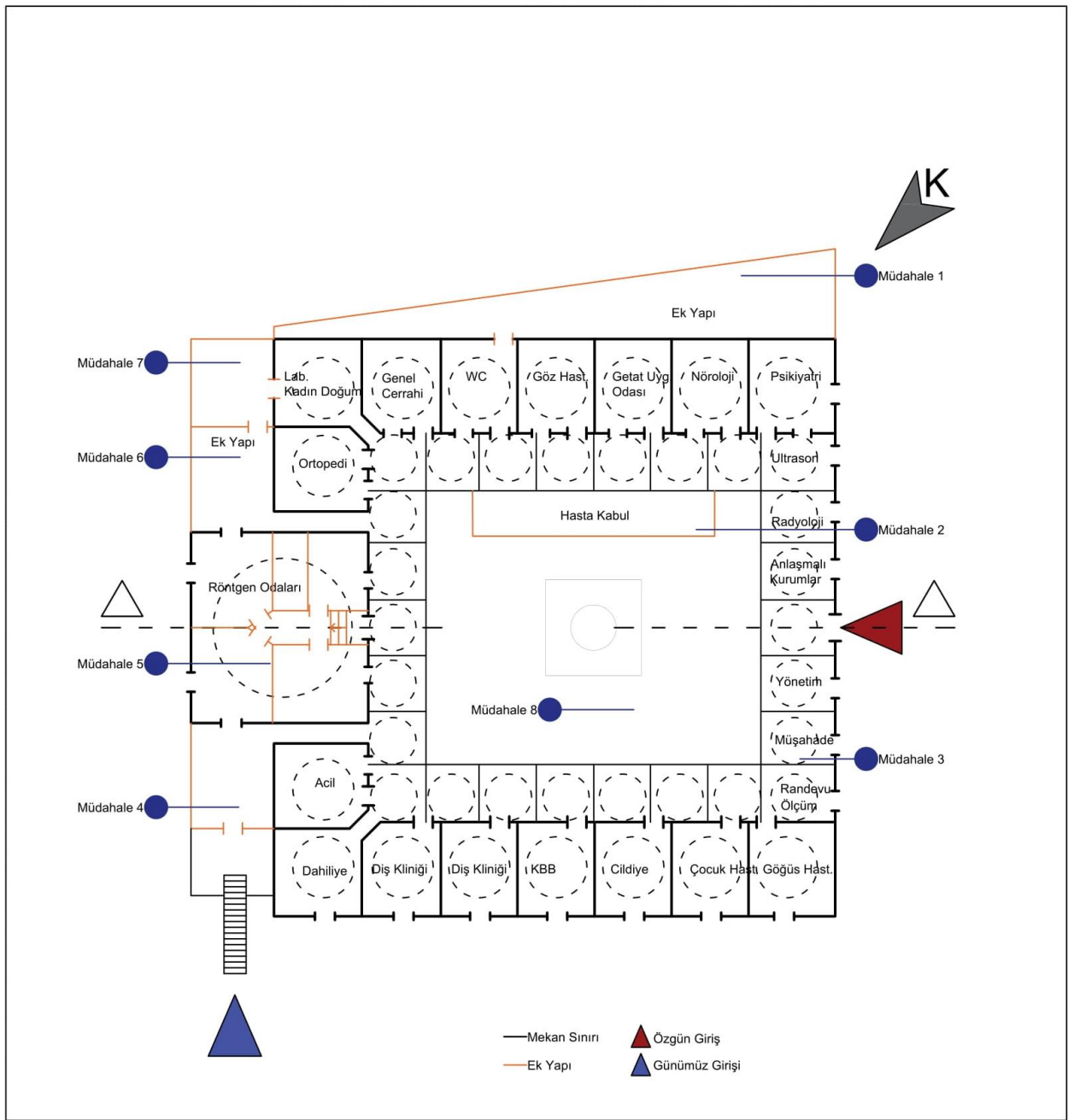
FİŞ 25: Kapağası Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Kapağası Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Amasya-Merkez		Yapım Dönemi: Osmanlı Dönemi	
Yapım Yılı: 1489	Banisi: Hüseyin Ağa		Plan Tipi: Açık avlulu, sekizgen plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Kur'an Kursu
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Bir külliyeyle bağlı olmayan medrese, Osmanlı medrese mimarisinde düzenleme ve plan şeması olarak eşine az rastlanır şekilde sekizgen planlıdır. Kuzeybatı cephesindeki taç kapıdan girilen medresenin sekizgen plan şemasının bir kenarına, iki yanından yarım kubbeli mekânlarla genişletilmiş kubbe örtülü dersane, diğer kenarlarına da yine kubbe örtülü hücreler yerleştirilmiştir. Revaklar basık çapraz tonozlarla örtülmüştür. Medrese giriş cephesinin solunda ve cephenin simetriği sayılan cephede dışa çıkıntılı olarak yerleştirilmiş, üzeri tonozla örtülü bir birim bulunmaktadır. Bu bölümün gusülhane olabileceği ileri sürülmüştür.</p> <p>-Medresede kesme taş ve tuğla malzeme alması olarak kullanılmıştır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1942 Amasya depreminde zarar gören medrese, 1980'li yıllarda Vakıflar İdaresi tarafından restore edilmiştir. Günümüzde Kur'an Kursu olarak kullanılmaktadır.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Dershane kapısının üst kısmı mukarnaslı olup köşelerde birer rozet bulunur. Hücrelerin avluya bakan cephe sıvalarında ve dersane kubbesinden dökülen sıvalarda malakârî bir süslemelerin izine rastlanmıştır.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması- Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapı, özgün işlevine yakın şekilde, Kur'an Kursu olarak kullanılmaktadır. Bu durum yapının sürekli bakım ve onarımına da yardımcı olacağı için olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>Burgaz, G. (2001). TDV İslam Ansiklopedisi, Amasya Kapı Ağası Medresesi Maddesi, Cilt 24, S. 342, 343. Plan: Burgaz, G. 2001. Eski Fotoğraf: Ali Saim Ülgen Arşivi Yeni Fotoğraf: URL 87</p>					
Tarih	11.11.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

FİŞ 26: II. Bayezid Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: II. Bayezid Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: Edirne-Merkez		Yapım Dönemi: Osmanlı Dönemi	
Yapım Yılı: 1488	Banisi: II. Bayezid		Plan Tipi: Açık avlulu, U plan şeması		Yapının Yeni İşlevi: Müze
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi ve Mimari Özellikleri			Yapıya Ait Çizimler ve Fotoğraflar		
<p>-Cami, darüşşifa, imaret ve kervansaray ile bir külliye oluşturan medrese, U planda dizilmiş hücreler ve U'nun simetri eksenine yerleştirilmiş dershaneden meydana gelmektedir. Medreseye kuzeydoğudan girilir ve dört cephesi revakla çevrili eyvana ulaşılır. Dershane dışı doğru çıkıntılıdır. Giriş revakının iki yanındaki tonoz örtülü iki revak haricinde tüm mekânlar ve revaklar kubbe ile örtülüdür.</p> <p>- Yapının ana malzemesi kesme taş olup, sütunların gövdelerinde mermer malzeme kullanılmıştır.</p>			 		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-Vakıflar Genel Müdürlüğü 1984 yılında külliyein cami hariç diğer bölümlerini Trakya Üniversitesi'ne tahsis edilmiştir. 1997 tarihinde külliyein darüşşifa bölümünde T.Ü. Sultan II. Bayezid Külliyesi Sağlık Müzesi kurulmuş, bu müzeye 2008'de bu medrese de Tıp Medresesi olarak eklenmiştir.</p>					
Yapının Süsleme ve Mimari Öge Kullanımı ve Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Baklavalı ve mukarnaslı sütun başlıkları yine taş işçiliğinin örnekleridir. Bunun yanı sıra, dersane odasının üst seviye pencerelerinde vitray süsleme dikkati çeker.</p>					
Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması-Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler					
<p>-Yapının özgün işlevi tıp medresesidir. Edirne İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün aktardığına göre medrese ve ders ortamının mankenlerle canlandırıldığı müze işlevi olumlu bulunmuştur.</p>					
Kaynakça					
<p>URL 88 Erdoğan, A. (2007). II. Bâyezid Dönemi Sultanî Külliyelerindeki Revak Ölçüleri Üzerine Oran Araştırması, YL Tezi, S. 100 Müderrisoğlu, F. (1991). Edirne II. Bayezid Külliyesi, Vakıflar Dergisi, Sayı: 22, S. 161. Plan: Yüksel, A. Eski Fotoğraf: Bülent Bankacı Arşivi Yeni Fotoğraf: Duvan Kalaycı, G. 2019.</p>					
Tarih	11.11.2020		Hazırlayan	Zeynep Aytekin	

EK 3: İstanbul'da incelenmiş medreselerin envanter fişleri

FİŞ 27: Mihrimah Sultan Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Mihrimah Sultan Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: İstanbul-Üsküdar		Yapım Dönemi: 16. Yy. Osmanlı Klasik Dönemi	
Yapım Yılı: 1547	Banisi: Mihrimah Sultan	Plan Tipi: Açık avlulu, U planlı ve dersaneli	Yapımın Yeni İşlevi: Tıp Merkezi	Yeni İşlev Verilme Tarihi: 1991	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerekli olduğu Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapımın Tarihi			Yapımın Plan, Kesit ve Görünüş Çizimleri		
<p>-Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan adına, Mimar Sinan tarafından 1547'de yapılan külliyyede medrese ile beraber cami, sıbyan mektebi, çeşme, türbe ve günümüz ulaşamayan han ve imaret yapıları bulunmaktadır.</p>					
Yapımın Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Yapı, yapıldığı dönemde denizin kenarındayken günümüzde sahilin doldurulmasıyla cadde kenarında kalmıştır. Medresenin güneyinde cami ve türbeler, caminin arkasında da sıbyan mektebi yer almaktadır. Medresenin kuzeybatısında han ve yeri bilinmeyen imaret yapıları yer almaktaydı.</p>					
Yapımın Mimari Özellikleri					
<p>-U planda dizilen hücreler ve simetri eksenindeki dershaneden meydana gelen medreseye giriş güneybatı cephesindeki camiiyle de bağlantılı olan taç kapıdandır. Bu taç kapıdan dört cephesi de kubbeli revakla çevrili olan avluya geçilir. Dershane girişin tam karşısında, kuzeydoğu cephesindedir. Dershane ve hücreler arasında tonozlu geçitler bulunmaktadır. Medresenin kuzeybatı cephesindeki hücrelerin avluya bakan bir kapısı ve caddeye bakan bir penceresi varken, güneydoğu cephesindeki hücrelerin avluya bakan bir kapı ve bir penceresi bulunmaktadır.</p> <p>-Dershanenin iki yanından tonozlu geçitlerle avluya ulaşma sistemi, bu yapıyla birlikte Semiz Ali Paşa ve Kara Ahmet Paşa Medreselerinde kullanılmıştır.</p>					
Yapımın Yapım Tekniği Özellikleri					
<p>-Medrese süsleme elemanları bakımından oldukça sadedir. Revak sütun başlıkları baklava desenlidir.</p> <p>-Medresede kullanılan malzeme muntazam kesme küfeki taşıdır.</p>			Yapımın Geçmiş Dönemlere Ait Fotoğrafları		
Yapımın Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1894 depreminden sonra onarılan, 1930'larda postane ve 1933'ten sonra tamir ettirilerek Üsküdar Süt ve Mektep Çocukları İhtimai Hıfzısıhha Bakımevi, 1975'te Ruh Hastalıkları Dispanseri olarak kullanılan medrese, 1991'den sonra da Mihrimah Sultan Tıp Merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır.</p>					
Kaynakça					
<p>-Yılmazörnek, B. (2010). Üsküdar Mihrimah Sultan Külliyesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi SBE, S.45.</p> <p>-Konyalı, İ. H. (1977). Abideleri ve Kitabeleriyle Üsküdar Tarihi, Türkiye Yeşilay Cemiyeti Yayınları, Cilt 2, S.290.</p> <p>-Plan: URL 53</p> <p>-Kesit ve Görünüş: Ali Saim Ülgen Arşivi</p> <p>-Eski Fotoğraflar: Ali Saim Ülgen Arşivi ve Cengiz Bektaş Arşivi</p>					
Tarih:	27.05.2021	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

Yapının şematik çizimleri

Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler	Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması
<p>-Yapı, 1991 yılından itibaren Hayat Sağlık Vakfı tarafından Mihrimah Sultan Tıp Merkezi olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu yeni işlev kapsamında yapının avlusu kapatılmış, dershanesine ek duvarlar ve yeni bir kat eklenmesiyle ve revakların bir bölümünün kapatılmasıyla yeni mekânlar oluşturulmuş, cephelerin bir kısmını kapatacak şekilde ek yapılar inşa edilmiştir.</p>	<p>-Sağlık kurumu işlevi, medresenin özgün işlevine uygun değildir. Bu işlevle yapıya yapılan müdahaleler aşağıda incelenmiştir.</p>
Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Analizi ve Uygulama Değerlendirmesi	Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Fotoğrafları
Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler	
<p>-Müdahale 1: Ek yapı müdahalesidir. Yapının güneydoğu cephesi ile bahçe duvarı arasında yerleştirilmiş olan ve tuvalete çevrilen hücreden geçilerek ulaşılan ek yapı, mutfak ve depo mekânlarını içermektedir. Ayrıca bu müdahale de geçişi sağlayan hücre tuvalete çevrilerek bütünlüğü bozulmuştur.</p> <p>Bu müdahale sırasında iki mekân arasında geçişi sağlayan hücrenin duvarına kapı açılarak ve hücre tuvalete çevrilerek özgünlüğü bozulmuştur.</p>	
<p>-Müdahale 2: Ek yapı müdahalesidir. Yapının güneydoğu cephesi revağına bitişik olarak yerleştirilmiş olan ek yapı, hasta kabul ve danışmanlık olarak kullanılmaktadır.</p> <p>Bu müdahale yapının avlusunun mekânsal olarak bütünlüğünü bozmuştur. Bu değişiklik doğru bir müdahale değildir. Revak sütunlarına doğrudan yapılan bir müdahale olmasa da avluyu büyük ölçüde kısıtlamıştır.</p>	
<p>-Müdahale 3: Yeni mekânların oluşturulması müdahalesidir. Yapının özgün girişini de barındıran güneybatı cephesi revağı kapatılarak ultrason, radyoloji, yönetim, müşahede odası gibi mekânlar olarak kullanılmaktadır.</p> <p>Bu müdahale yapının duvarlarını ve revak sütunlarını etkileyerek, revağı bölmüş ve mekânsal bütünlüğünü bozmuştur.</p>	

-Müdahale 4: Ek yapı müdahalesidir. Yapının dershanesinin yanında, medresenin kuzeyine yerleştirilen ek yapı günümüzde kullanılan muhdes girişi içermektedir. Bu mekândan dershanenin yanındaki tonozlu geçitten geçilerek avluya ulaşılır. Bu müdahale yapının özgün girişinin doğrudan kullanılmasını zorlaştırmıştır.

-Müdahale 5: Ek duvarlar ve ara katlarla yeni mekânların oluşturulması müdahalesidir. Yapının kuzeydoğu cephesinde bulunan dershanesi, röntgen odasına çevrilmiştir. İki kat halinde kullanılan mekânın alt katında bölücü duvarlarla röntgen mekânı bulunur. İkinci katında ise bekleme ve müşahede odası yer almaktadır. Bu müdahale dershane mekânına malzeme ve uygulama açısından oldukça büyük zarar vermiştir. İşlevin gerektirdiği araç gereçlerle mekânsal algıyı bozarak, mekânı parçalara bölmüştür.

-Müdahale 6-7: Ek yapı müdahalesidir. Yapının dershanesinin yanında, medresenin kuzeydoğu cephesine yerleştirilen ve birbirine bitişik iki ek yapıdan köşede olan merdiven olarak, diğeri ise laboratuvar olarak kullanılmaktadır. Bu mekânların birbiriyle ve önlerinde bulunan hücrelerle bağlantısı vardır. Merdiven mekânı hem laboratuvara hem de köşe hücre olan ve kadın doğum polikliniği olarak kullanılan mekânla bağlantılıdır. Laboratuvar mekânı ise ayrıca ortopedi polikliniği olan hücre ve dershanenin yanındaki tonozlu geçitle bağlantılıdır. Bu müdahale dershanenin kuzeyindeki hücrelerden açılan kapılarla, hücrelerin mekânsal bütünlüğünü bozmuştur.

- **Müdahale 8:** Yeni mekânların oluşturulması ve ek yapı müdahalesidir. Yapının avlusu kapatılmıştır. Bu müdahale, yapının her birimini etkileyen en büyük müdahaledir. Avlunun kapatılması, mekânsal bütünlüğü bozmuş, yapıyı adeta bambaşka bir mekân gözüyle bakılmasına neden olmuştur. Kullanılan malzemelerin yanlışlığı ve örtünün revaklara taşılmasıyla meydana gelen uygulama yanlışlığı yapıya oldukça zarar vermiştir.

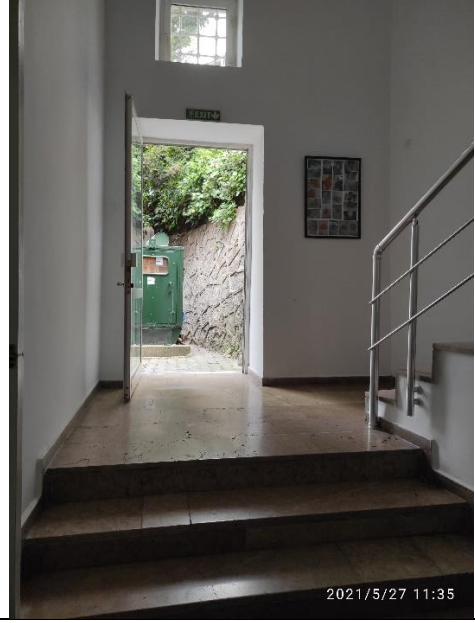
Cepheye Yapılan Müdahaleler

- **Müdahale 9:** Yapının güneydoğu cephesine yapılan ek yapı, cephenin tamamını kaplamaktadır. Bu sebeple yapının özgün cephesi zarar görmüştür.

- **Müdahale 10:** Yapının kuzeydoğu cephesindeki dershanesinin her iki yanına da ek yapı yapılmıştır. Bu yapılarla cephenin özgün hali kaybolmuş, avluya girişi sağlayan tonozlu girişler ek yapıların içinde kalmıştır. Bu müdahalelerde kullanılan malzemeler ve yapıya bitişik olarak ek yapı yapılması, özgün malzemelere ve cephenin karakteristik özelliklerine zarar vermiştir.

Strüktürel Müdahaleler

- Müdahale 11: Yapının avlusunun kapatılmasıyla meydana gelen çelik çatı sistemi, dört adet ayakla taşınmaktadır. Bununla beraber bu sistem revaklara da oturmaktadır. Bu yüzden strüktürel açıdan yapıya zarar vermektedir.

- Müdahale 12: Dershanenin iki kat halinde ve oldukça yoğun olarak kullanılması yapıya strüktürel açıdan zarar vermektedir.

Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler

- Müdahale 12: Medrese binasının ve ek yapının arasına elektrik tesisatı panoları yerleştirilmiştir.

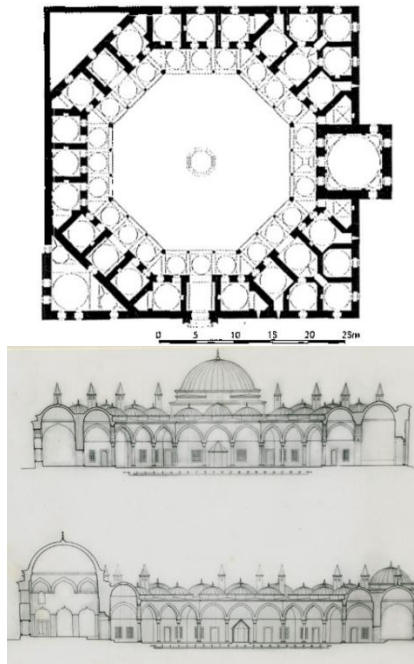

- **Müdahale 13:** Yapının dersane ve ek yapısının kuzeydoğu cephelerine soğutma ve havalandırma sistemleri cihazları bağlanmıştır. Bu sistemlerin bağlantıları yapıya doğrudan temas ettiği için özgün duvara zarar vermektedir.

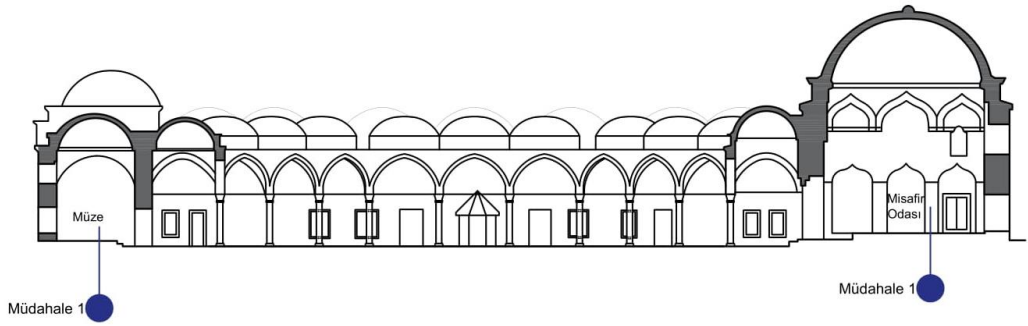
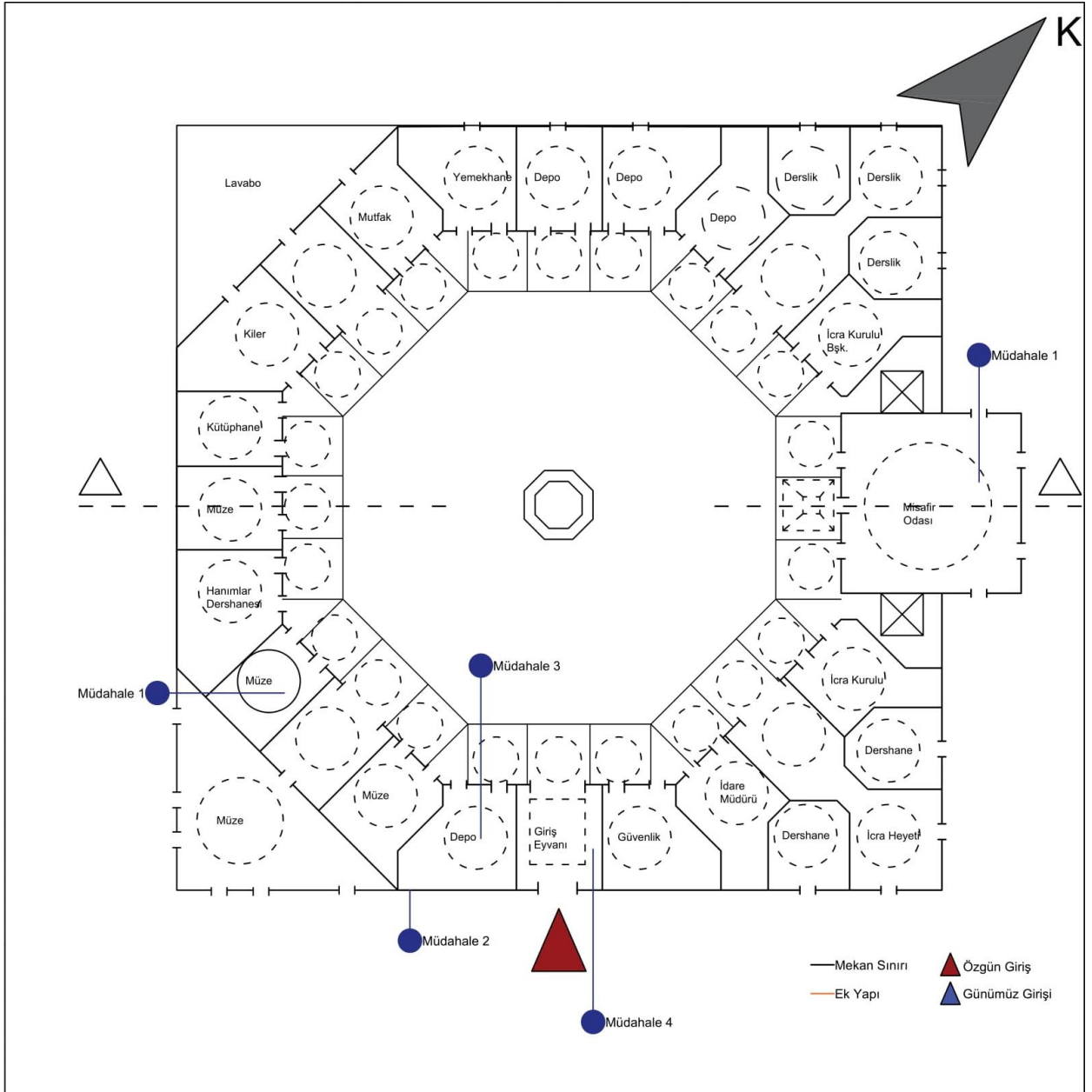
Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

- **Müdahale 14:** Külliye, yapıldığı dönemde deniz kenarına konumlandırılmıştır. Ancak geçen zamanda sahil doldurulmuş ve yol çalışmalarıyla külliye yapıları denizden uzaklaştırılmıştır. Ayrıca külliye han ve imaret yapıları bu çalışmalar sırasında yıkılmıştır. Zaman içinde yapılan bu müdahaleler, sadece medresenin değil, külliye bütünlüğüne de zarar vermiştir.

FİŞ 28: Rüstem Paşa Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Rüstem Paşa Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: İstanbul-Fatih		Yapım Dönemi: 16. Yy. Osmanlı Klasik Dönemi	
Yapım Yılı: 1550	Banisi: Rüstem Paşa	Plan Tipi: Açık avlulu, sekizgen planlı, dershaneli	Yapımın Yeni İşlevi: Müze	Yeni İşlev Verilme Tarihi: 2012	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapımın Tarihi			Yapımın Plan, Kesit ve Görünüş Çizimleri		
<p>-Kanuni Sultan Süleyman'ın kızı Mihrimah Sultan'ın eşi Rüstem Paşa tarafından Mimar Sinan'a 1550 yılında yaptırılan medrese, bir külliyeğe bağlı değildir.</p>					
Yapımın Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Medrese, etrafı tamamen iş hanları ile çevrili durumdadır. Bu hanlara getirilen ürünlerin taşındığı araba yoğunluğu oldukça fazladır. Bu durumda yapımın fark edilmesini ve yapıya ulaşılmasını zorlaştırmaktadır.</p>					
Yapımın Mimari Özellikleri					
<p>-Amasya Kapı Ağası Medresesi plan şemasını örnek alarak inşa ettiği medrese, dörtgen şeklindeki alanın içine yerleştirilmiş sekizgen şemadan meydana gelmektedir. Bu iki şekil arasında kalan köşe mekânlardan derthane tarafındakilere hücre, diğerlerine de hela ve gusülhane yerleştirilmiştir.</p> <p>-Yapıya güneydoğu cephesinden girilerek giriş cephesiyle sekiz cephesi de revaklı avluya ulaşılır. Derthane kuzeydoğu cephesindedir. Revak sütunlarında köşelerde V şeklinde ve aralarda dairesel kesitli olarak iki çeşit kullanılmıştır. Giriş eyvanı ve derthane giriş revağı aynalı tonoz, diğer mekânlar ise kubbe örtü ile örtülmüştür.</p>					
Yapımın Yapım Tekniği Özellikleri			Yapımın Geçmiş Dönemlere Ait Fotoğrafları		
<p>-Medresenin revak sütun başlıkları baklava deseni kullanılmıştır. Taş işçiliği olarak revaklarda gül bezek ve kabaralar kısmen korunabilmiştir. Ana giriş ve derthane kapısında renkli ve Marmara mermeri geçmeli kemerler, silmeler dikkati çekmektedir. Dış cephede kaba yonu küfeki taşı kullanılmıştır.</p>					
Yapımın Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-Yapımın en erken onarımı 1843 yılındandır. Sonrasında 1868-1869, 1893, 1901, 1911- ve 1916 yıllarında onarım görmüştür. Son olarak 2009-2011 yılların arasında restorasyon geçirmiştir.</p>					
Kaynakça					
<p>-Ahunbay, Z. Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, 1994, Cilt 6, S. 375. -Kütükoğlu, M. (2000). XX. Yüzyıla erişen İstanbul Medreseleri, S. 60. Plan: URL 54 Kesitler ve Eski Fotoğraf: Ali Saim Ülgen Arşivi</p>					
Tarih:	27.05.2021	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

Yapının şematik çizimleri

<p>Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler</p> <p>Yapı, 2012 yılından beri İstanbul İlim ve Kültür Vakfı'na bağlı Bediüzzaman Müzesi olarak hizmet vermektedir. Bu işleve bağlı olarak, yapıya önemli derecede hasar verecek bir ek yapılmamıştır.</p>	<p>Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması</p> <p>-Müze işlevi, yapının özgün işlevine doğrudan uygun değildir. Ancak yapının kendini yaşatabilmesini engelleyecek önem arz eden bir değişiklik bulunmadığı ve yapı özgünlüğünü büyük ölçüde koruduğu için doğru bir örnek sayılabilmektedir.</p>
<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Analizi ve Uygulama Değerlendirmesi</p>	<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Fotoğrafları</p>
<p>Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler</p> <p>-Müdahale 1: Misafir odası olarak kullanılan dersane ve hücrelerin çoğunluğunda nişler günümüzde farklı amaçlarla kullanılmaktadır. Müze olan hücrelerde nişler çeşitli eserlerin sergilenmesi amacıyla; dershanede ise kitaplık ve klima ögesinin konumlanması için kullanılmaktadır.</p>	
<p>Cepheye Yapılan Müdahaleler</p>	

-Müdahale 2: Giriş cephesinde havalandırma tesisatı, ışıklandırma ve elektrik tesisatı için kullanılan kablolar ve kabloların bağlandığı araçlar ile giriş kapısının çevresine asılan çeşitli tabelalar cephenin özgün görüntüsünü olumsuz etkilemektedir.

Strüktürel Müdahaleler

-Yapıda herhangi bir strüktürel müdahaleye rastlanmamıştır.

Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 3: Yapının depo olarak kullanılan hücrelerinden birine elektrik panosu yerleştirilmiştir.

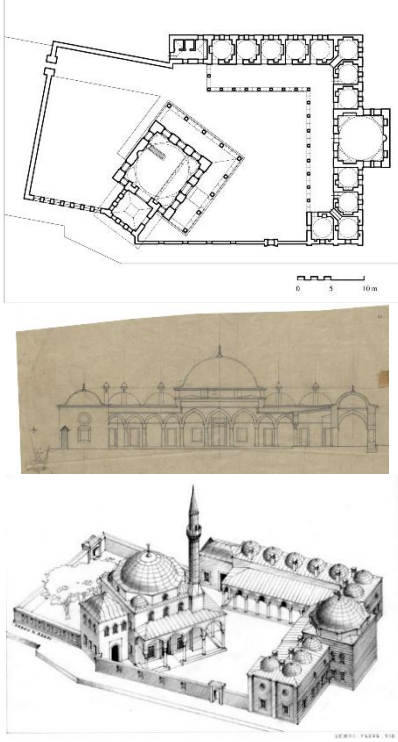
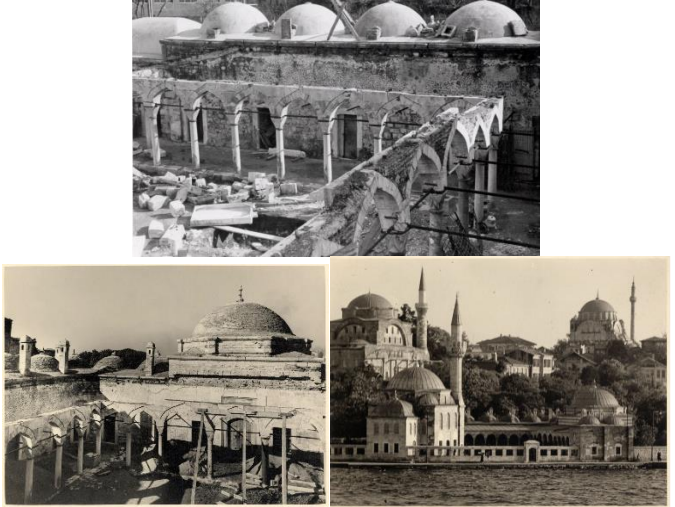
-Müdahale 4: Yapının giriş eyvanına yangın hortumunun bulunduğu kutu, ışıklandırma ve bilgilendirme panosu asılmıştır.

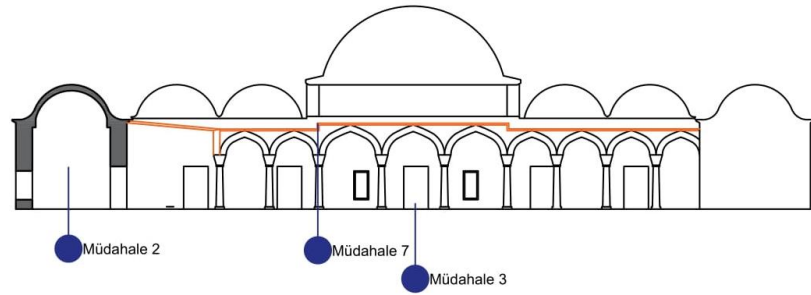
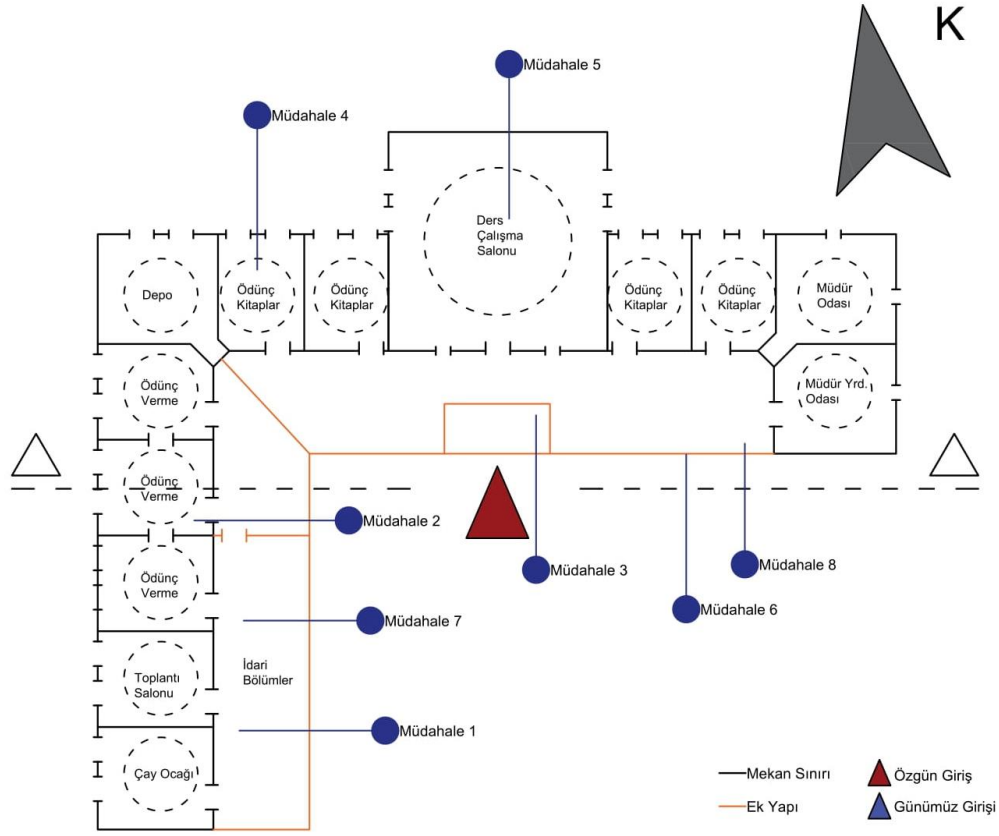
Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 5: Yapının çevresi günümüzde iş hanları ile çevrilidir. Bu nedenle yoğun bir trafik ağı mevcuttur. Gün içinde iş hanlarına getirilen yükler bu şekilde medresenin etrafına da yerleştirilmektedir. Bu tür bir çevre yapının yeni işlevini de olumsuz yönde etkilemektedir.

FİŞ 29: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Şemsi Ahmet Paşa Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: İstanbul-Üsküdar		Yapım Dönemi: 16. Yy. Osmanlı Klasik Dönemi	
Yapım Yılı: 1580	Banisi: Şemsi Ahmet Paşa	Plan Tipi: Açık avlulu, U planlı ve dershaneli	Yapının Yeni İşlevi: Halk Kütüphanesi	Yeni İşlev Verilme Tarihi: 1953	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerekletirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi			Yapının Plan, Kesit ve Görünüş Çizimleri		
<p>-II. Selim ve III. Murad dönemlerinde vezirlik yapan Şemsi Ahmed Paşa tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan külliye medrese ile birlikte cami ve türbe yapıları bulunmaktadır.</p>					
Yapının Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Medrese ve diğer külliye yapıları deniz kenarına inşa edilmiştir. Yerleşme düzeni klasik Osmanlı külliyelerinden farklıdır. Cami ve türbe bitişiktir ve 37 derece güneydoğuya dönük olarak yerleştirilmiş medresenin kuzeydoğu tarafına konumlandırılmıştır.</p>					
Yapının Mimari Özellikleri					
<p>-Medrese, U planda dizilen 12 hücre ve U'nun simetri eksenindeki dershaneden meydana gelmektedir. Külliye giriş güneydoğudandır. U'nun kolları birbirine eşit uzunlukta değildir. Üç cephe L şeklinde bir revakla çevrilidir. Dershanenin önüne denk gelen revak bölümünde sütunların arasındaki boşluk daha fazladır. Bu sayede dersane girişi belirtilmiştir. Taş sütun ve kemerlerle oluşturulan revak bölümü tek eğimli ahşap çatıyla örtülmüştür. Dersane ve hücrelerin örtüsü ise kubbedir.</p>					
Yapının Yapım Tekniği Özellikleri			Yapının Geçmiş Dönemlere Ait Fotoğrafları		
<p>- Malzeme revaklarda ve deniz cephesinde kesme taş, diğer bölümlerde taş tuğla almasıktır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1940'da harap olan medrese onarılmıştır. Bu onarımdan sonra revakların arası camekânla kapatılmış, 1953 yılından sonra da kütüphane olarak kullanılmaya başlanmıştır.</p>					
Kaynakça					
<p>- Gültekin, G. (1994). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 7, S. 159. Plan ve Perspektif çizim: URL 55 Kesit ve Eski Fotoğraflar: Ali Saim Ülgen Arşivi</p>					
Tarih:	09.09.2021	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

Yapının şematik çizimleri

<p>Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler</p> <p>-Yapı, günümüzde İstanbul İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'ne bağlı Şemsi Ahmet Paşa Halk Kütüphanesi olarak hizmet vermektedir. Kütüphanede kitap ödünç verme işlemleriyle birlikte ders çalışma bölümleri mevcuttur.</p>	<p>Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması</p> <p>-Yapının, özgün işlevinin devamı niteliğinde bir işlevle kullanıldığı görülmektedir. Geniş bir kitleye hitap edebilen kütüphane işlevi, bölgenin ihtiyacını yeterli derecede olmasa da karşılamaktadır. Yapıda kütüphane ile birlikte çalışma alanları da bulunmaktadır. Ancak bu alanlar yapının küçük olması sebebiyle yeterli gelmemektedir.</p>
<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Analizi ve Değerlendirmesi</p>	<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Fotoğrafları</p>
<p>Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler</p> <p>-Müdahale 1: Yeni mekân oluşturma müdahalesidir. Medresenin revakları kapatılmıştır. Kuzey- güney doğrultusundaki revak bölümü çalışma alanı olarak, doğu-batı doğrultusundaki revak bölümü ise idari işler için kullanılmaktadır. Revakların kapatılması avluya olan doğrudan bağlantıyı ortadan kaldırmıştır.</p>	

-Müdahale 2: Medresenin kitap ödünç verme bölümü olarak kullanılan kuzey-güney doğrultusundaki hücrelerden üçünün aralarındaki duvarlardan kemerli açıklıklar oluşturularak tek bir mekân haline dönüştürülmüştür. Bu müdahale yapının özgün mekân bütünlüğüne zarar vermiştir.

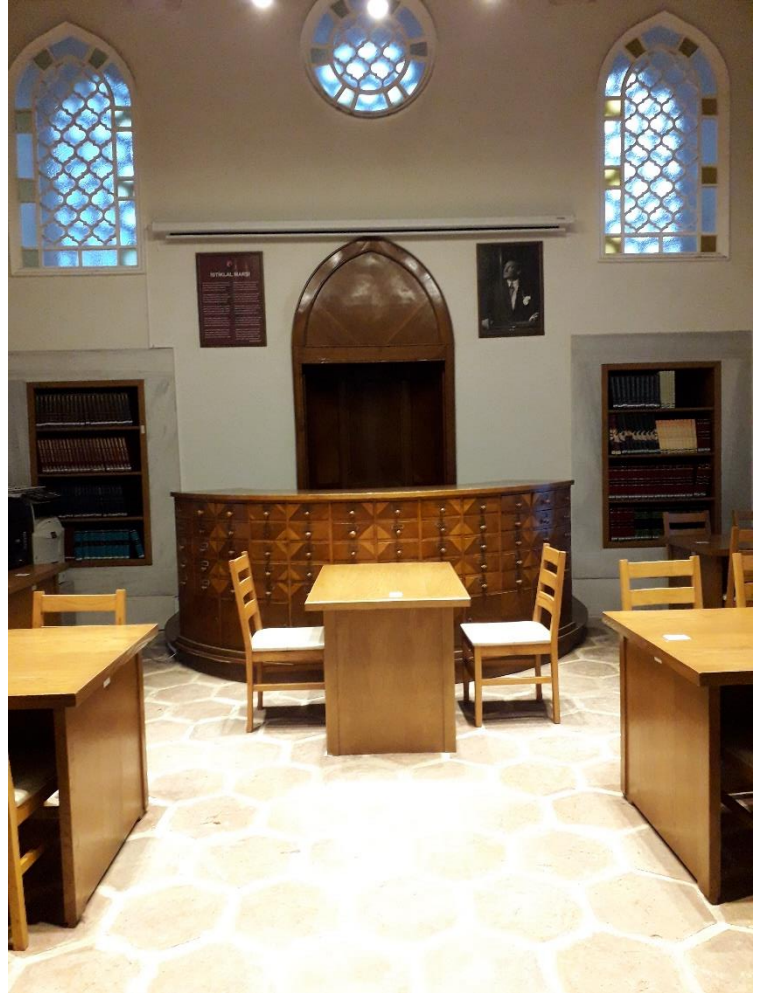
-Müdahale 3: Medresenin kuzey-güney doğrultusunda yer alan giriş bölümü, camekânla çevrilerek oluşturulmuştur.

-Müdahale 4: Medresenin kitap deposu olarak kullanılan hücrelerinin nişleri kitaplık olarak, ocakları ise farklı malzemelerin yerleştirildiği depolama alanı olarak kullanılmaktadır.

-Müdahale 5: Medresenin çalışma bölümü olarak kullanılan dershanesinin nişlerinin önüne kitaplıklar yerleştirilmiştir. Mihrap bölümü ise yerden yükseltilecek danışma alanı olarak kullanılmaktadır.

Cepheye Yapılan Müdahaleler

-**Müdahale 6:** Medresenin revakları camekânla kapatılmıştır. Bu müdahale revakların doğallığına zarar vermiştir.

-**Müdahale 7:** Medresenin ahşaptan yapılan özgün revak bölümü günümüze ulaşamamıştır. Restorasyon çalışmaları sırasında yapılan yeni revaklar da aynı şekilde ahşaptan yapılmıştır.

Strüktürel Müdahaleler

Müdahale 8: Yapının revaklarının örtüsü başka bir ahşap örtü ile değiştirilmiştir.

Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler

Müdahale 8: Medresenin ısıtılması için gerekli olan sistemler elektrik bağlantılarıyla çalışmaktadır. Bu sistem döşeme altından sağlanmaktadır.

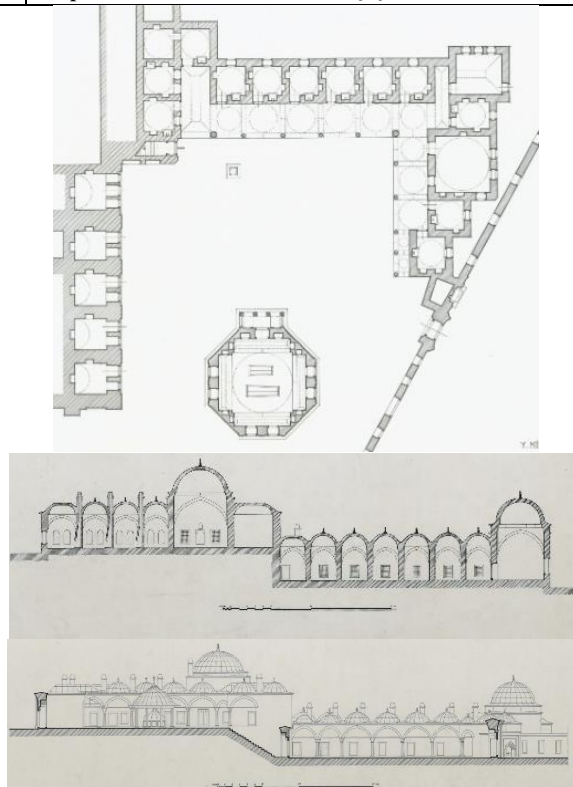
Müdahale 9: Yapının dersane mekânında pencere önlerine klima sistemi yapılmıştır. Bu sistem döşeme altından sağlanmaktadır.

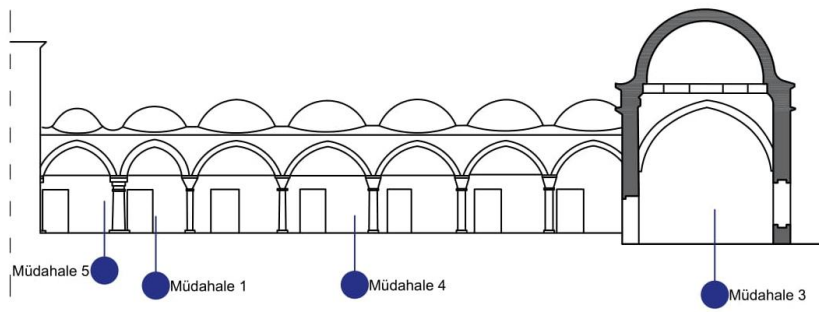
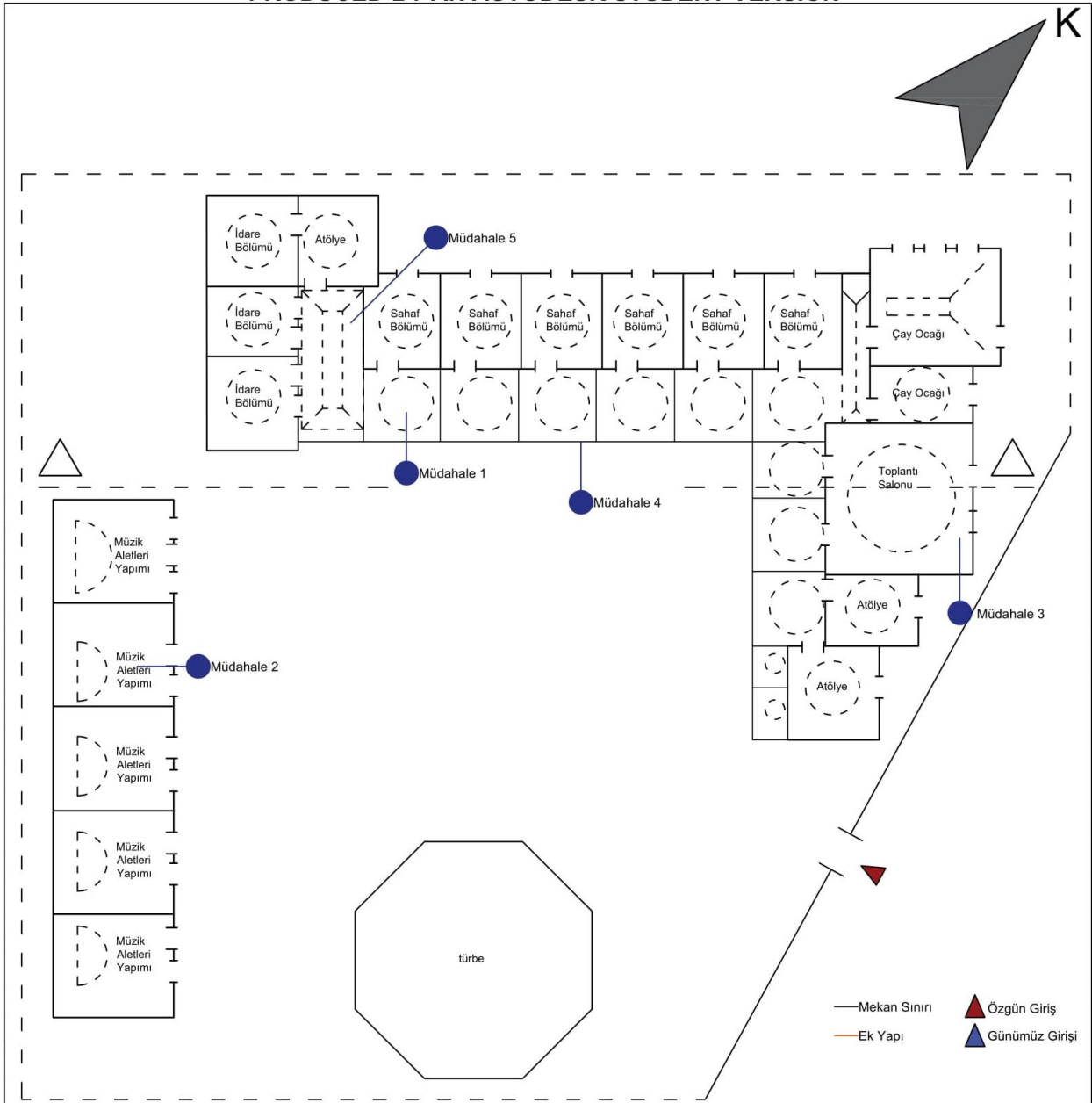
Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 10: Medrese özgün halinde deniz kenarına inşa edilmiştir. Günümüzde ise kıyının doldurulması ve yaya trafiğine açılması nedeniyle denizden uzaklaşmıştır. Ayrıca yoğun bir trafik ağı kenarında bulunmaktadır.

FİŞ 30: Zal Mahmut Alt Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Zal Mahmut Alt Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: İstanbul-Eyüp		Yapım Dönemi: 16. Yy. Osmanlı Klasik Dönemi	
Yapım Yılı: 1582	Banisi: Şah Sultan	Plan Tipi: Açık avlulu, L planlı ve dershaneli	Yapının Yeni İşlevi: Sahaflar Çarşısı ve El Sanatları Atölyesi	Yeni İşlev Verilme Tarihi: Bilinmiyor	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi			Yapının Plan, Kesit ve Görünüş Çizimleri		
<p>-II. Selim'in kızı Şah Sultan ile eşi Zal Mahmut tarafından yaptırılan külliyyede alt medrese ile birlikte cami, üst medrese, türbe ve çeşme bulunmaktadır.</p>					
Yapının Çevresiyle İlişkisi					
<p>-İki ayrı avludan meydana gelen külliyyede alt medrese, türbe ve çeşme aynı avluyu paylaşmaktadır. Avluya giriş kuzeydoğu cephesinden sağlanır. Medrese avlunun kuzeybatısına, türbe ise medresenin güneyine yerleştirilmiştir. Çeşme, avlu sınırında dışa dönük şekilde doğudadır.</p>					
Yapının Mimari Özellikleri					
<p>- Medrese, kabaca bir L planda dizilen hücreler, caminin yan sahnı altındaki hücreler ve kuzeydoğu cephesindeki dershaneden meydana gelmektedir. Yerleştiği alandan dolayı dershanenin olduğu cephedeki hücreler doğrusal şekilde yerleşmemiştir. İki kolda devam eden kubbeli revaklar, güneybatıdaki dizide birbirinden geçilen bir hücre çifti ile iki normal hücre arasında da devam eder ancak burada örtüsü aynalı tonozdur. Buna benzer şekilde kuzeydoğuda da revak devam eder.</p>					
Yapının Yapım Tekniği Özellikleri			Yapının Geçmiş Dönemlere Ait Fotoğrafları		
<p>-Yapıda taş ve tuğla alması olarak kullanılmıştır. Revak sütun başlıkları ise mermerdir.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-Halil Ethem Bey, Cumhuriyet'in ilk yıllarında türbe ve medreselerin harap durumda olduğunu yazmıştır.</p>					
Kaynakça					
<p>-Kuban, D. (1994). Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 7, S. 543. Plan, Kesit ve Görünüş: Ali Saim Ülgen Arşivi</p>					
Tarih:	21.08.2021	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

Yapının şematik çizimleri

Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler	Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması
<p>Yapı, Eyüp Belediyesi'ne bağlı çeşitli el sanatları ve müzik aletlerinin yapıldığı atölyeler ile sahafların bulunduğu karma bir mekân olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda L planda bulunan hücrelerin bir kısmı sahaf ve el sanatları atölyesiyken, caminin bodrum katında kalan hücreler müzik aletleri atölyesi için, derşane ise toplantı salonu amacıyla kullanılmaktadır.</p>	<p>Yapı, özgün işlevine dolaylı olarak bağlantılı sayılabilecek bir işlevde kullanılmaktadır. Bu işlev yapıya fazla müdahale ve yük gerektirmediğinden dolayı olumlu karşılanmıştır.</p>
Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Analizi ve Uygulama Değerlendirmesi	Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Fotoğrafları
<p>Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler</p> <p>-Müdahale 1: Medresenin revakları camekânla kapatılarak sirkülasyon alanı oluşturulmuştur.</p>	

-Müdahale 2: Medresenin caminin altında kalan hücrelerinde nişler raf olarak kullanılmaktadır.

-Müdahale 3: Medresenin dershanesi günümüzde toplantı salonu olarak kullanılmaktadır. Bu mekânda mihrap korunmuşken, niş kitaplık olarak kullanılmaktadır.

Cepheye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 4: Müdahale 1 ile aynı doğrultuda olan bu müdahalede medresenin revakları camekânla kapatılmıştır.

Strüktürel Müdahaleler

-Yapıda herhangi bir strüktürel müdahaleye rastlanmamıştır.

Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 5: Medresenin elektrik panosu, kuzeydoğu yönündeki hücrelerin karşısında bulunmaktadır.

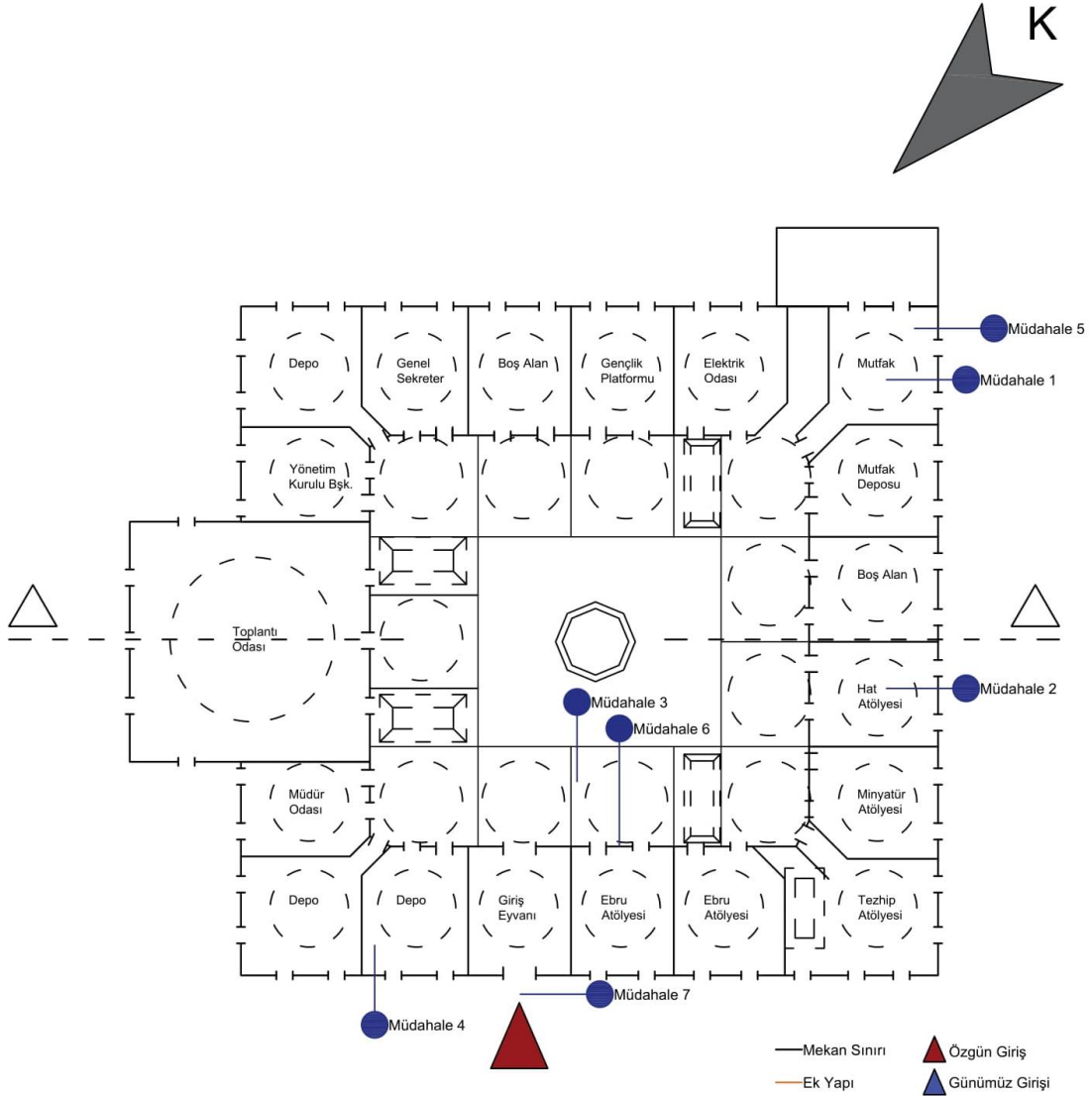
Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 6: Medresenin türbe ile paylaştığı avluya günümüzde sahaflar çarşısının ziyaretçileri için masa ve sandalyeler yerleştirilmiştir.

FİŞ 31: Kılıç Ali Paşa Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Kılıç Ali Paşa Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: İstanbul-Üsküdar		Yapım Dönemi: 16. Yy. Osmanlı Klasik Dönemi	
Yapım Yılı: 1587	Banisi: Kılıç Ali Paşa	Plan Tipi: Açık avlulu, dikdörtgen planlı, dersaneli	Yapının Yeni İşlevi: Vakıf Merkezi	Yeni İşlev Verilme Tarihi: 2017	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi			Yapının Plan, Kesit ve Görünüş Çizimleri		
<p>-Kaptan-ı derya Kılıç Ali Paşa tarafından 1587 yılında Mimar Sinan'a yaptırıldığı düşünülen medresenin külliyesinde ayrıca cami, türbe, hamam, sıbyan mektebi, sebil ve hazire bulunmaktadır.</p> <p>Yapının Çevresiyle İlişkisi</p> <p>- Yapıldığı dönemde kıyıya yakın olan külliye günümüzde kıydan uzaklaşmıştır. Medrese, kuzeyinde cami, kuzeybatısında hamam ve kuzeydoğusunda türbe ile külliye oluşturur. Külliye yapıları ile arasında belirli bir mesafe bulunsa da güneydoğu ve güneybatısındaki dükkanlarla fazlaca yakındır. Bu da çok fazla insan yükü olduğu için yapıya zarar vermektedir.</p> <p>Yapının Mimari Özellikleri</p> <p>-Medrese, açık avlulu, dikdörtgen planlı ve dersaneli şemadadır. 17 adet kubbe örtülü hücre önündeki 11 adet kubbe örtülü revaktan, kenarlardan birinin simetri eksenindeki kubbe örtülü dershane-mescitten ve güneybatısında kalan kubbe örtülü giriş eyvanından meydana gelmektedir.</p> <p>-Yapıya, kuzeybatı cephesinden girilir ve giriş eyvanıyla dört tarafın revakla çevrili avluya ulaşılır. Kuzeydoğuda dersane ve dört cephede hücreler sıralanmıştır.</p>					
Yapının Yapım Tekniği Özellikleri			Yapının Geçmiş Dönemlere Ait Fotoğrafları		
<p>-Medresenin dersane kubbesinde özgün bezemeler mevcuttur. Bu bezemeler restorasyon çalışmaları sırasında tamamlanmıştır. Revak sütunlarının başlıklarında baklava deseni kullanılmıştır.</p> <p>-Malzeme taş ve tuğla alması olarak kullanılmıştır.</p> <p>Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar</p> <p>- İlk olarak 1848 yılında onarım gören medrese, sırasıyla 1893, 1903 ve 1911 yıllarında onarılmıştır. 2011-12 yıllarında başlayan restorasyon çalışmaları, 2017'de tamamlanmıştır.</p>					
Kaynakça					
<p>-Eyice, S. (2003). Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 4, S. 558. Plan ve İzometrik Görünüş: URL 56 Eski Fotoğraflar: URL 57 & Google Maps, 2017</p>					
Tarih:	27.05.2021	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

Yapının şematik çizimleri

<p>Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler</p> <p>-Yapı, 2017 yılında tamamlanan restorasyon çalışmalarının ardından Çayeli Vakfı'nın merkezi ve vakfa bağlı Stratejik Araştırmalar Merkezi ve Geleneksel Sanat Atölyeleri olarak kullanılmaya başlanmıştır. Bu bağlamda Vakıf'ta öğrencilere yönelik seminerler ve atölye dersleri düzenlenmektedir.</p>	<p>Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması</p> <p>-Yapı, bağlı bulunduğu vakfın düzenlediği eğitimlere ev sahipliği yaptığı için yeni işlevin olumlu olduğu görülmektedir. Yapının bu işlevin gerektirdiği mekân ihtiyacını karşıladığını belirlenmiştir.</p>
<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Analizi ve Uygulama Değerlendirmesi</p>	<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Fotoğrafları</p>
<p>Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler</p> <p><u>-Müdahale 1:</u> Yapının köşe hücrelerinden biri mutfak olarak kullanılmaktadır. Bu işlevin getirdiği yükler yapıya zarar vermektedir.</p>	
<p><u>-Müdahale 2:</u> Yapının hücrelerinde bulunan nişlerden bir kısmı, hücrelere verilen işleve göre kitaplık ve dolap olarak kullanılmaktadır.</p>	
<p>Cepheye Yapılan Müdahaleler</p> <p>-Yapıda cepheye yapılan herhangi bir müdahaleye rastlanmamıştır.</p>	
<p>Strüktürel Müdahaleler</p> <p>-Yapıda herhangi bir strüktürel müdahaleye rastlanmamıştır.</p>	
<p>Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler</p>	

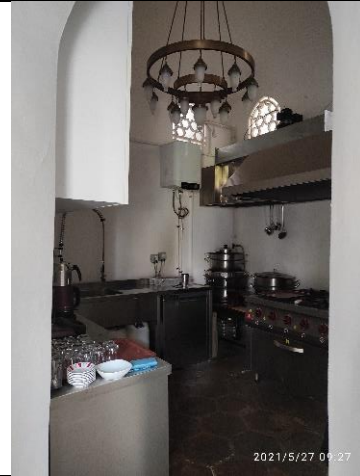
-Müdahale 3: Yapının revak kemerlerinin gergi demirlerine ısıtıcı malzemeler konumlandırılmıştır.

-Müdahale 4: Yapının depo olarak kullanılan hücrelerinden birinde elektrik panosu bulunmaktadır.

-Müdahale 5: Yapının köşe hücrelerinden birinde bulunan mutfak için gerekli sistemler bulunmaktadır.

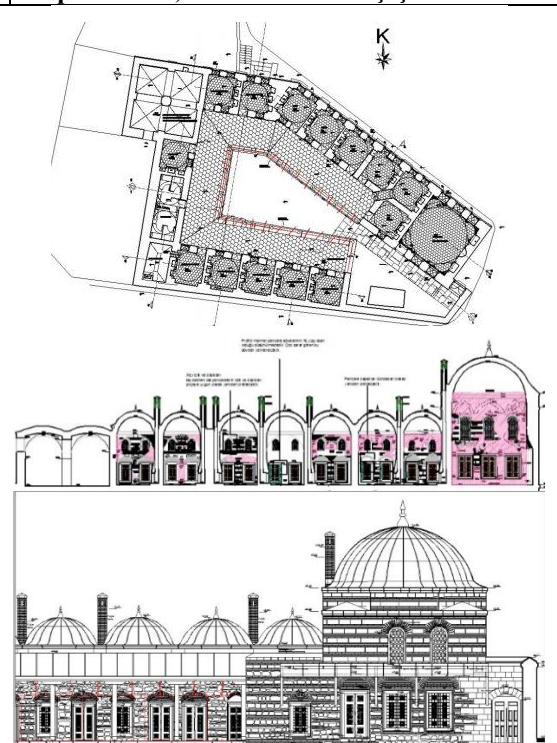

-Müdahale 6: Yapıda belirli noktalara yangın ekipmanları yerleştirilmiştir.

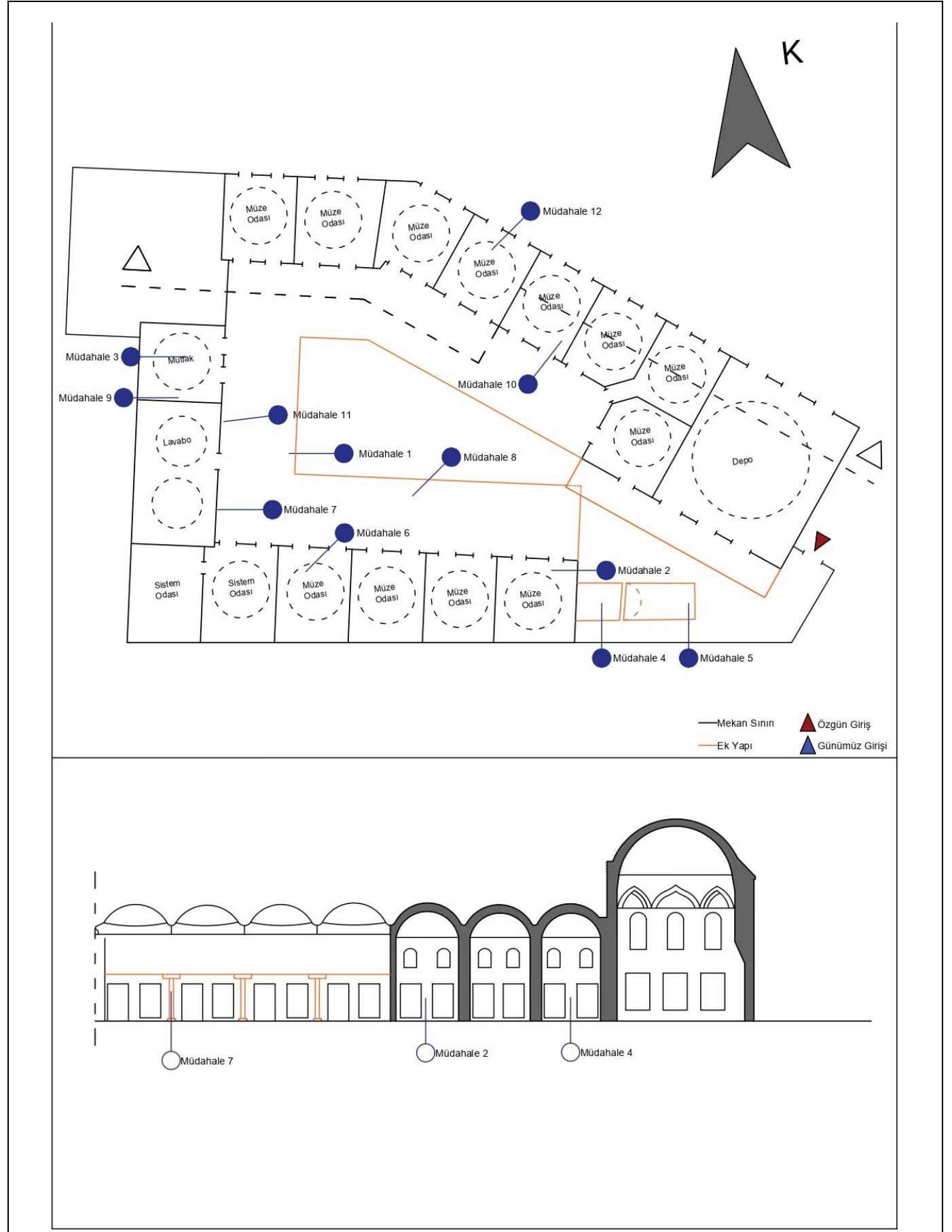
Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 7: Medresenin girişi günümüzde kot farkından dolayı oldukça aşağıda kalmaktadır. Ayrıca yapının çevresi yoğun yapılaşma nedeniyle yüksek yapılarla çevrilidir.

FİŞ 32: Siyavuş Paşa Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Siyavuş Paşa Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: İstanbul-Fatih		Yapım Dönemi: 16. Yy. Osmanlı Klasik Dönemi	
Yapım Yılı: 1590	Banisi: Siyavuş Paşa	Plan Tipi: Açık avlulu, U'ya yakın planlı, dersaneli	Yapının Yeni İşlevi: Müze	Yeni İşlev Verilme Tarihi: 2016	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi			Yapının Plan, Kesit ve Görünüş Çizimleri		
<p>-III. Murad döneminde sadrazamlık yapan Siyavuş Paşa tarafından eşi, II. Selim'in kızı Fatma Sultan için 1590 yılında yaptırılan medrese, bir külliyyeye bağlı değildir.</p>					
Yapının Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Süleymaniye Külliyesi'nin kuzeydoğusunda kalan medrese, eğimli bir arazide konumlandırılmıştır. Günümüzde birçok dükkân ve işhanı arasında kalmıştır.</p>					
Yapının Mimari Özellikleri					
<p>- Medrese, U'ya yakın planda dizilen hücreler ve U'nun ucunda yer alan dershaneden meydana gelmektedir. Eğimli bir araziye oturduğu için batıya doğru yüksekliği artan bir bodrum üzerinde yükselmektedir. Revağı günümüze ulaşmadığı için herhangi bir bilgi yoktur ancak ahşap çatılı olduğu düşünülmektedir. Batı dizisinin güney ucunda, medrese tarafından girişi olmayan fakat şimdi ara duvarı yıkılarak medreseyle ilişkilendirilen, döşemesi daha üst seviyede bir hücre bulunmaktadır. Tepesindeki fil gözlerine bakılarak bu mekânın hamam olarak kullanılmış olabileceği düşünülmektedir.</p>					
Yapının Yapım Tekniği Özellikleri					
<p>-Malzeme taş tuğla alması olarak kullanılmıştır. Özgün revak örtüsü ahşaptır.</p>			Yapının Geçmiş Dönemlere Ait Fotoğrafları		
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-Yapı, 1697, 1848, 1873, 1891, 1900, 1909 yıllarında onarım görmüştür. Son olarak 2016 yılında restore edilerek bugünkü işlevini kazanmıştır.</p>					
Kaynakça					
<p>-Ahunbay, Z. (1994). Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 7, S. 20, 21. Öztürk, E. (2018). İstanbul'da 16-18. Yy.'lara Ait Medreselerdeki İşlev Değişikliklerinin Koruma Amaçlı Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi Plan, Kesit ve Görünüş: URL 58 Eski Fotoğraf: Ali Saim Ülgen Arşivi</p>					
Tarih:	04.09.2021	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

Yapının şematik çizimleri

<p>Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler</p> <p>-Yapı, İstanbul Sanat ve Medeniyet Vakfı'na bağlı Hilye-i Şerif ve Tesbih Müzesi olarak hizmet vermektedir. Bu bağlamda çeşitli dönemlerde, çeşitli malzemelerden yapılan tesbihler ve hat çalışmaları sergilenmektedir.</p>	<p>Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması</p> <p>-Yapı, özgün işleviyle doğrudan bir bağlantısı olmayan bir işlevde kullanılmaktadır. Ancak bu işlevle hem gereken bakım ve onarım yapılmaktadır hem de yapı fazla müdahaleye ihtiyaç duymadığı için olumlu bulunmuştur.</p>
<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Analizi ve Uygulama Değerlendirmesi</p>	<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Fotoğrafları</p>
<p>Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler</p> <p>-Müdahale 1: Medresenin ahşap olan özgün revakları günümüze ulaşamamıştır. Ancak restorasyon çalışmalarında hücre önlerine ahşap dikmelerle taşınan, tek eğimli ahşap revak yapılmıştır. Dershane önüne ise ahşap payandalarla dershane dış duvarına sabitlenen tek eğimli revak yapılmıştır.</p>	 <p>The top photograph shows a long, covered walkway with wooden benches and a stone floor. The middle photograph shows a close-up of the stone wall and wooden door frames. The bottom photograph shows the exterior of the building with a wooden revak structure.</p>

-Müdahale 2: Medrese hücrelerinin alt sıradaki nişleri, müze işlevi nedeniyle sergilenen tespihlerin yerleşimi için kullanılmaktadır. Buna karşın ocak bölümlerinin ve üst sıra nişlerinin herhangi bir işlevi bulunmamaktadır. Şu an depo olarak kullanılan dersane mekânında da nişler dolap ve kitaplık olarak kullanılmaktadır.

-Müdahale 3: Medresenin kuzeybatı kolundaki hücrelerden biri mutfak olarak kullanılmaktadır. Bu bağlamda hücreye mutfak tezgâhı eklenmiş, nişleri ve ocak bölümü araç-gereç muhafazası için kullanılmaya başlanmıştır.

-Müdahale 4: Yapının dershanesinin karşısına, hücrelerin yanına güvenlik odası yapılmıştır.

-Müdahale 5: Yapının günümüz eki olan güvenlik odasının yanında bulunan tonoz örtülü küçük yapı, restorasyon çalışmaları sırasında yıkık iken sonrasında yükseltilmiştir. Ancak ilk yapıldığı dönemde işlevinin ne olduğu bilinmemektedir.

Cepheye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 6: Medrese günümüzde müze olarak kullanılması nedeniyle hücre duvarlarına çivi yardımıyla tablolar asılmıştır.

-Müdahale 7: Medrese hücrelerinin önüne yapılan ahşap revaklar, demir taşıyıcılarla hücrelerin dış duvarlarına sabitlenmişlerdir. Dershane önündeki revak payandaları ise dış duvara açılan yuvalarla sabitlenmiştir.

Strüktürel Müdahaleler

-Müdahale 8: Yapının hücrelerinin önüne yapılan revaklar dış duvarlar tarafından taşınmaktadır.

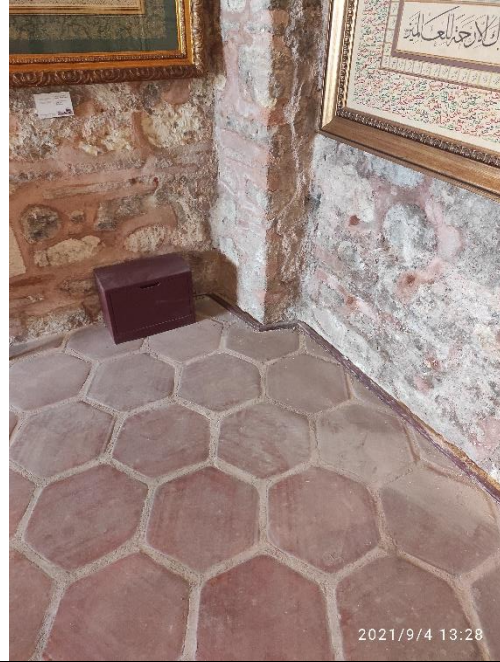

Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 9: Medresenin mutfağına havalandırma amacıyla kanal ve lavabo için su boruları açılmıştır.

-Müdahale 10: Medrese hücrelerinin duvar diplerinden, sergileme amacıyla kullanılan nişlerinin aydınlatması için elektrik kabloları geçmektedir.

-Müdahale 11: Medresenin hücre dış duvarlarına yangına müdahale için gerekli ekipmanlar yerleştirilmiştir.

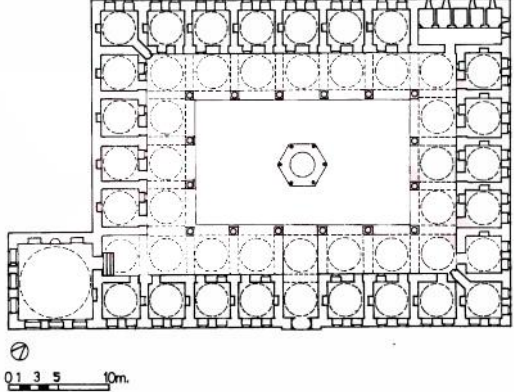
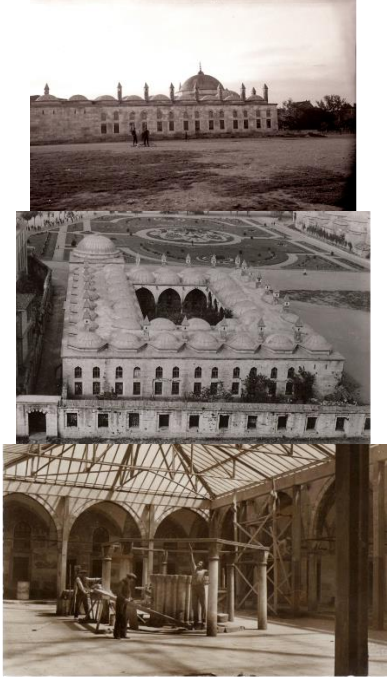
-Müdahale 12: Medrese hücrelerine ısıtma sistemleri yerleştirilmiştir.

Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 13: Medresenin bulunduğu alan günümüzde iş hanlarıyla çevrilidir. Oldukça eğimli bir arazi üzerinde yer alması ve sokakların darlığı araç ve insan trafiğini olumsuz etkilemektedir.

FİŞ 33: Sultanahmet Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Sultanahmet Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: İstanbul- Fatih		Yapım Dönemi: 17. Yy. Osmanlı Dönemi	
Yapım Yılı: 1620	Banisi: I. Ahmed	Plan Tipi: Açık avlulu, dikdörtgen planlı ve dersaneli	Yapının Yeni İşlevi: İlim ve Sanat Merkezi	Yeni İşlev Verilme Tarihi: 2010	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi			Yapının Plan, Kesit ve Görünüş Çizimleri		
<p>-I. Ahmed tarafından 1620 yılında Sedefkar Mehmet Ağa'ya At Meydanı'nda yaptırılan külliye medrese ile birlikte cami, hünkâr kasrı, türbe, darülkurra, sıbyan mektebi, arasta, hamam, darüşşifa, imaret, çeşme ve sebil bulunmaktadır.</p> <p>Yapının Çevresiyle İlişkisi</p> <p>-Medresenin kuzeybatısında darülkurra ve türbe; güneybatısında cami, hünkâr kasrı, sıbyan mektebi, hamam, arasta, darüşşifa ve imaret yapıları yer almaktadır.</p> <p>Yapının Mimari Özellikleri</p> <p>-Medrese, dikdörtgen planda dizilen hücreler ve bu dikdörtgenin kuzeyinde yer alan dershaneden meydana gelmektedir. Medreseye giriş kuzeydoğu cephesinde simetri ekseninde yer alan giriş eyvanından sağlanır. Giriş eyvanından geçilen avlunun dört cephesi de revakla çevrilidir. Mescit olarak da kullanılan dershanenin girişi, hücre dizisinin kuzeydoğu kenarında bir hücrelik yer boşaltılarak sağlanmıştır. Güneydoğu cephesinin güney köşesindeki iki hücrelik alan hela olarak değerlendirilmiştir.</p> <p>- Dershanenin bir köşeye iliştirildiği plan düzeni Sultan Ahmed Medresesi'nde ortaya çıkmış, daha sonra kullanılmamıştır. Ayrıca dönemin diğer medreselerinde hücre sayısı 12-16 iken, bu medresede 24'tür. Bunun sebebinin banisinin padişah olması olabilir.</p>					
Yapının Yapım Tekniği Özellikleri			Yapının Geçmiş Dönemlere Ait Fotoğrafları		
-Malzeme olarak tümüyle kesme taş kullanılmıştır.					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
-1935'te onarılan ve avlusu camlı bir çatı ile örtülen bina Başbakanlık arşiv deposu olarak kullanılmıştır. Günümüzde Sultanahmet Vakfı tarafından kullanılmaktadır.					
Kaynakça					
-Ahunbay, Z. (1994). Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 7, S. 59. Plan: Ahunbay, Z. (1975) Osmanlı Mimarlığında Sultan Ahmet Külliyesi ve Sonrası. Eski Fotoğraflar: Ali Saim Ülgen Arşivi					
Tarih:	04.09.2021	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

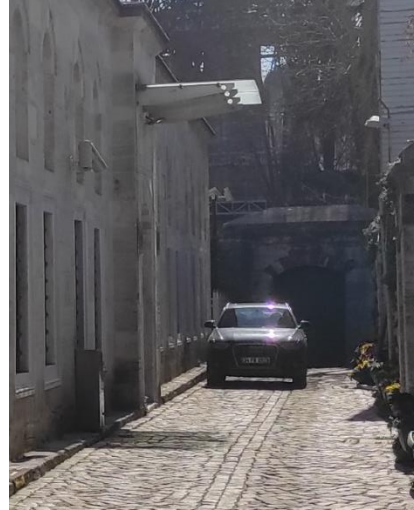
Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler	Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması
<p>-Yapı, Sultanahmet Vakfı'na bağlı Sultanahmet Medresesi İslami İlimler ve Sanatlar Merkezi olarak hizmet vermektedir. Bu bağlamda medrese aslında özgün işlevini devam ettirmektedir. Medresede İslami İlimler, Hadis, Fıkıh gibi dersler verilmektedir. Ayrıca İslami kitapların taraması işlemleri yapılmaktadır.</p>	<p>-Yapı, özgün işlevini devam ettirmektedir. Ancak eğitim yapısı olarak kullanılan medreseye günümüz şartlarına adapte olması için ciddi müdahalelerde bulunulmuştur. Bu müdahaleler yapıya strüktürel ve mekân bütünlüğü açısından zarar verdiği için olumlu bulunmamıştır.</p>
Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Analizi ve Uygulama Değerlendirmesi	Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Fotoğrafları
<p>Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler</p>	
<p><u>-Müdahale 1:</u> Medresenin avlusu, açılıp kapanabilen bir çatı sistemiyle kapatılmıştır.</p>	
<p><u>-Müdahale 2:</u> Sınıf olarak kullanılan medrese hücrelerinin nişleri kitaplık olarak kullanılmaktadır.</p>	 <p>The top photograph shows a room with a clock on the wall, a window, and a bookshelf. The bottom photograph shows a similar room with a red chair and a bookshelf.</p>

-Müdahale 3: Medresenin giriş eyvanı ile avlusu arasında cam kapı yapılmıştır.

Cepheye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 4: Medresenin ana giriş kapısının üstüne sundurma yapılmıştır.

-Müdahale 5: Medresenin revaklarına, hücrelerin avluya bakan cephelerine kitaplıklar ve dolaplar sabitlenmiştir.

-Müdahale 6: Medresenin avlusunda bulunan çörlenlerin önüne suyun tahliyesi için borular yerleştirilmiştir.

Strüktürel Müdahaleler

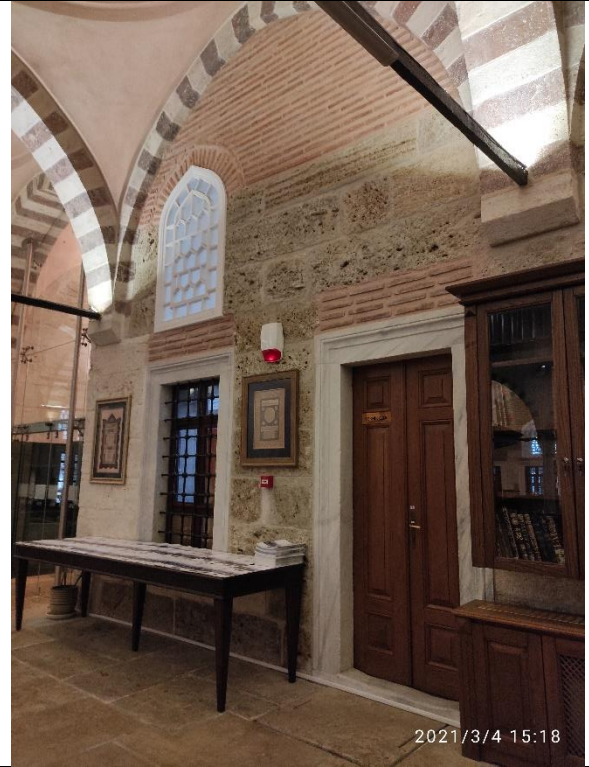
-Müdahale 7: Medresenin avlusunu kapatan çatı sistemi ayaklarla ve revaklar yardımıyla taşınmaktadır.

Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 8: Medresenin hücrelerinden biri elektrik panolarını ve güvenlik kamerası sistemlerinin merkezini barındırmaktadır.

-Müdahale 9: Medrese hücrelerinin avluya bakan duvarlarına yangın sistemi ekipmanları yerleştirilmiştir.

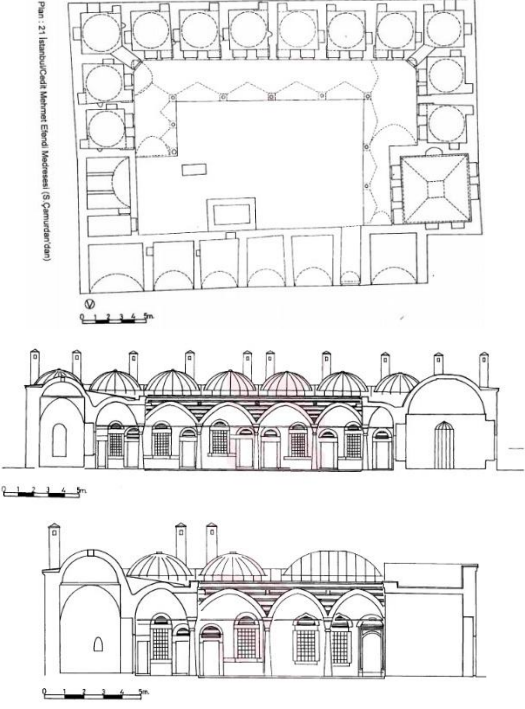

-Müdahale 10: Medrese hücrelerinin avluya bakan duvarlarına, dolap içine saklanmış ısıtma sistemleri yerleştirilmiştir.

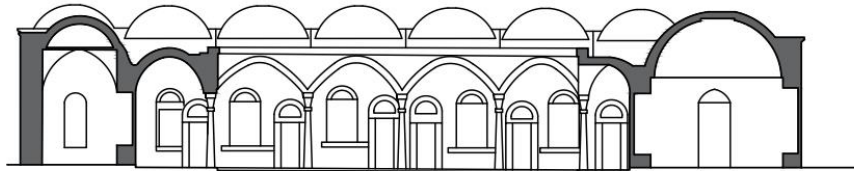
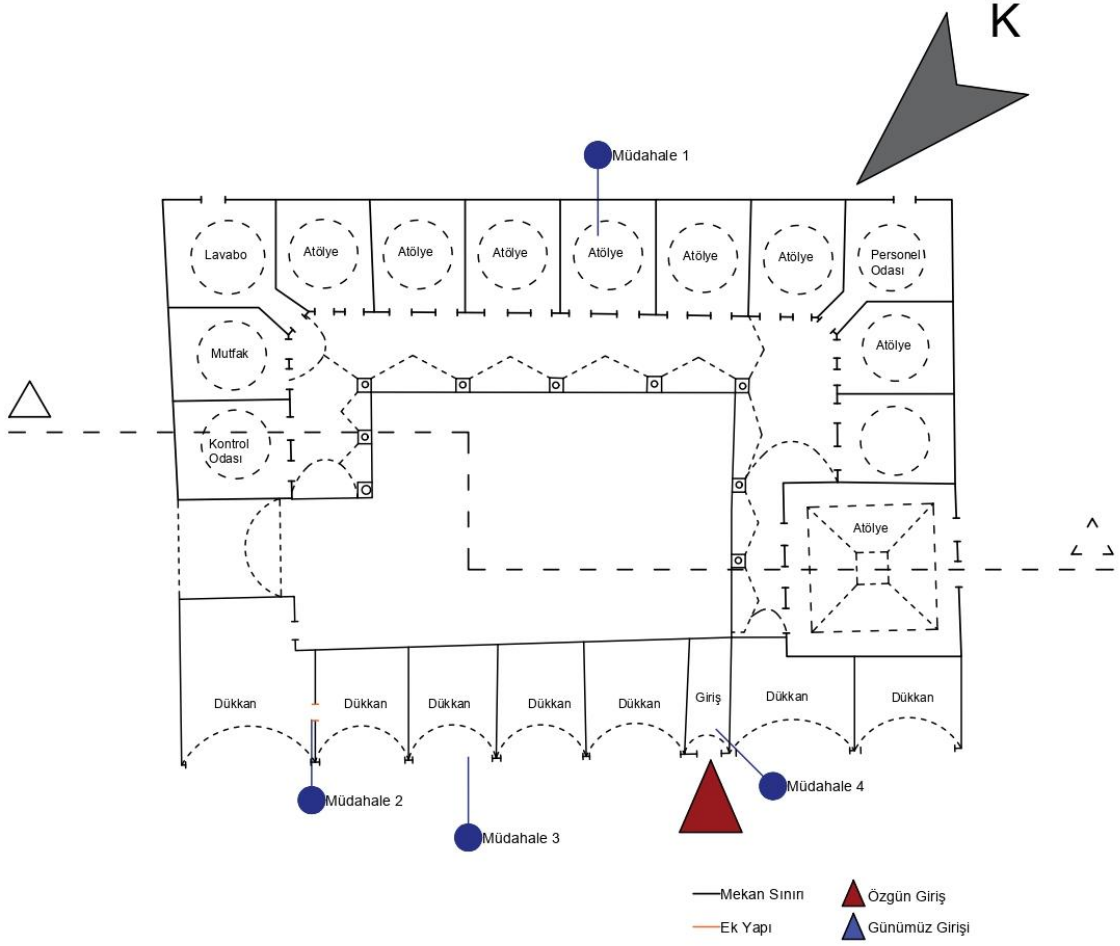
Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 11: Medresenin bulunduğu Sultanahmet Meydan'ı günümüzde yerel ve yabancı turistler tarafından çokça ziyaret edildiği için oldukça yüksek insan trafiği bulunmaktadır. Bu nedenle meydana çevre düzenlemesi yapılmıştır. Ayrıca bu meydanın yakınında bulunan araç ve raylı hat trafiği de yoğundur.

FİŞ 34: Cedit Mehmet Efendi Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Cedit Mehmet Efendi Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: İstanbul- Fatih		Yapım Dönemi: 18. Yy. Osmanlı Dönemi	
Yapım Yılı: 1705	Banisi: Cedit Mehmet Efendi	Plan Tipi: Açık avlulu, U planlı ve dershaneli	Yapının Yeni İşlevi: Sanat Çarşısı	Yeni İşlev Verilme Tarihi: 1987	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerekletirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi			Yapının Plan, Kesit ve Görünüş Çizimleri		
<p>-Şeyhülislam Cedit Mehmet Efendi tarafından 1705 yılında yaptırılan medrese bir külliyeyle bağlı değildir. Kitabesi olmadığı için yapım tarihi kesin olarak bilinmemektedir. Ancak mimari özelliklerine bakılarak bu yıllarda yapıldığı düşünülmektedir.</p> <p>Yapının Çevresiyle İlişkisi</p> <p>-Yapı, yapıldığı dönemde denizin kenarındayken günümüzde sahilin doldurulmasıyla cadde kenarında kalmıştır. Medresenin güneyinde cami ve türbeler, caminin arkasında da sıbyan mektebi yer almaktadır. Medresenin kuzeybatısında han ve yeri bilinmeyen imaret yapıları yer almaktaydı.</p> <p>Yapının Mimari Özellikleri</p> <p>-Medrese, U planda dizilen hücreler ve U'nun kollarından birinin ucunda yer alan dershaneden meydana gelmektedir. Medreseye giriş, U planın açık ucuna dizilmiş dükkanların arasında, kuzeybatı cephesindeki beşik tonoz örtülü geçittir. Bu girişten üç cephesi revaklı avluya geçilir. Dershanenin örtüsü aynalı tonoz, hücrelerinki kubbe ve revakların ise sivri tonozdur.</p> <p>- Kare planlı olan mescit-dershane, hücre dizisinin kuzeybatı ucunda, giriş duvarına bitişik konumdadır. Dershanenin hücrelerle ilişkisi açısından benzer plan düzenleri 18. yy'ın ilk yansında İstanbul'da yapılan Valide Kethüdası (1705), Çorlulu Ali Paşa (1708), Damat İbrahim Paşa (Acımusluk, 1719?) medreselerinde de uygulanmıştır.</p>					
Yapının Yapım Tekniği Özellikleri			Yapının Geçmiş Dönemlere Ait Fotoğrafları		
<p>-Medresenin dış cephelerinde bir sıra taş, iki sıra tuğla almalı örgü tekniği uygulanmıştır.</p> <p>-Kemerler arasında bir sıra taş, iki sıra tuğladan oluşan almalı örgü vardır.</p> <p>Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar</p> <p>-Medrese çevredeki yangınlar, bakımsızlık ve işgaller binanın birçok özgün öğesinin yok olmasına neden olmuştur. 1984'te Vakıflar Genel Müdürlüğü'nce başlatılan kamulaştırma çabaları ile Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu tarafından restore edilmiştir. Onarımı 1987'de tamamlanan medrese İstanbul Sanatları Çarşısı olarak kullanıma sunulmuştur.</p> <p>Kaynakça</p> <p>-Ahunbay, Z. (1994). Düünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 2, S. 392, 393. Plan ve Kesitler: Çamurdan, S. (1981). Cedit Mehmet Efendi Medresesi Restorasyon Projesi. Eski Fotoğraf: Encümen Arşivi</p>					
Tarih:	04.03.2021	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

Yapının şematik çizimleri

<p>Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler</p> <p>-Yapı, TURİNG'e bağlı İstanbul Sanatları Çarşısı olarak hizmet vermektedir. Medrese hücreleri el sanatları atölyeleri olarak, dükkanlar ise el sanatları ürünlerinin satış alanı olarak kullanılmaktadır.</p>	<p>Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması</p> <p>-Yapı, günümüzde özgün işleviyle doğrudan bağlantısı olmayan bir işlevde kullanılmaktadır. Buna karşın bu işlev yapıya ciddi müdahaleler gerektirmediğinden dolayı olumlu bulunmuştur.</p>
<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Analizi ve Uygulama Değerlendirmesi</p>	<p>Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Fotoğrafları</p>
<p>Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler</p> <p><u>-Müdahale 1:</u> Medresenin hücrelerinde nişler dolap olarak kullanılmaktadır. Ocaklara ise tam olarak işlev verilmemiştir, önleri dolapla kapatılmıştır.</p>	
<p><u>-Müdahale 2:</u> Medrese hücrelerinin önünde yer alan dükkanlardan ikisi, aradaki duvar yıkılarak birleştirilmiştir.</p>	

Cepheye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 3: Medresenin önündeki dükkanlar camekânla kapatılmıştır.

Strüktürel Müdahaleler

-Yapıda herhangi bir strüktürel müdahaleye rastlanmamıştır.

Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler

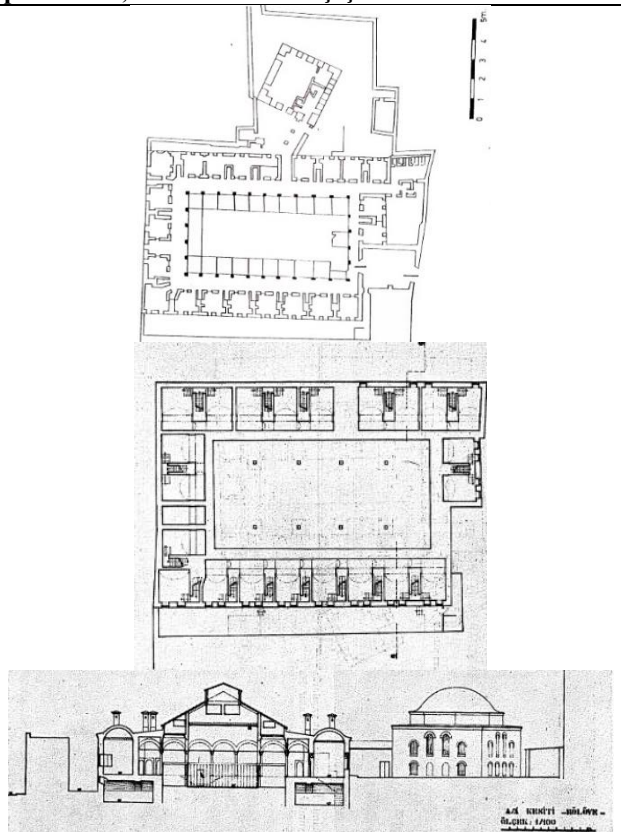
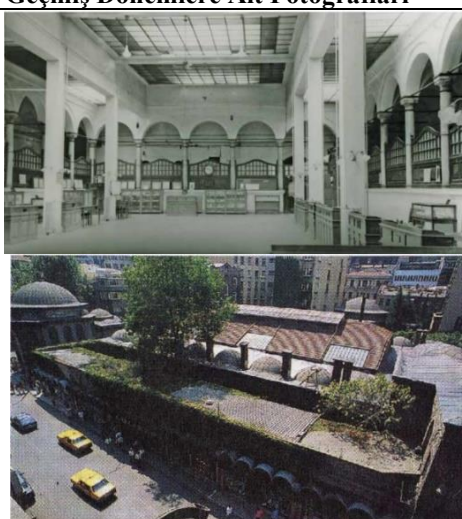
-Müdahale 4: Medresenin tonoz örtülü giriş bölümünde elektrik sistemi ile ilgili ekipmanlar yer almaktadır.

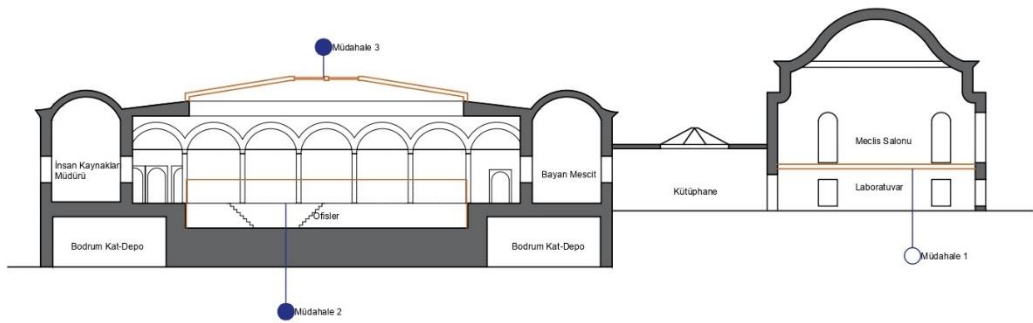
Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 5: Medrese Sultanahmet Meydanı'na yakın bir konumda olduğu için araç ve insan trafiği yoğundur. Bu nedenle yapının yanındaki boş arsa günümüzde otopark olarak kullanılmaktadır.

FİŞ 35: Hamidiye Medresesi Envanter Fişi (Aytekin, 2021)					
Yapı İsmi: Hamidiye Medresesi		Bulunduğu İl-İlçe: İstanbul-Fatih		Yapım Dönemi: 18. Yy. Osmanlı Dönemi	
Yapım Yılı: 1780	Banisi: I. Abdülhamid	Plan Tipi: Açık avlulu, dikdörtgen dersaneli	Yapının Yeni İşlevi: İstanbul Ticaret Borsası	Yeni İşlev Verilme Tarihi: 1926	
Koruma Durumu:	İyi	Yeni İşlev Uygunluğu:	İyi	Yeni İşlevin Gerektirdiği Müdahale Derecesi:	Çok
	Orta		Orta		Orta
	Kötü		Kötü		Az
Yapının Tarihi			Yapının Plan, Kesit ve Görünüş Çizimleri		
<p>-I. Abdülhamid tarafından Mehmet Tahir Ağa'ya yaptırılan külliye medrese ile birlikte dersane-mescit, kütüphane, arasta, türbe, çeşme, sebil ve günümüze ulaşamayan imaret ve sıbyan mektebi bulunmaktadır. Bu yapılar Osmanlı Külliye Mimarisinin son örneklerindedir.</p>					
Yapının Çevresiyle İlişkisi					
<p>-Medrese, günümüzde kalabalık bina topluluğu ile çevrilidir. Külliye'nin yerleşimi şöyledir: güneybatısında dersane-mescidi, doğusunda türbe ve haziresi, güneyinde kütüphanesi, cadde cephesinde arastası bulunmaktadır. İmaret ve sıbyan mektebinin yerinde günümüzde IV. Vakıf Han vardır.</p>					
Yapının Mimari Özellikleri					
<p>-Medrese dikdörtgen planda olup dershanesi asimetrik şekilde konumlandırılmıştır. Medreseye giriş kuzeybatı cephesindeki aynalı tonoz örtülü kare avlu mekânından dikdörtgen şeklindeki iç avluya girilir. Kare avlu içinde iki çeşme vardır. İç avlu mekânına ilk girildiğinde, sağda ve solda bulunan iki merdivenle yerden yükseltilmiş hücrelere çıkılır. İç avlunun dört tarafı çapraz tonoz örtülü revaklarla çevrilidir. Revakları gerisinde kubbe örtülü hücreler sıralanmıştır. Güneybatıda bulunan ikinci bir girişle beşik tonoz örtülü geçitten geçilerek dersane-mescide ulaşılır. Yapının altında revak kotunun yüksek tutulması sebebiyle yapılan bir bodrum katı vardır. Her iki hücre kapısının arasındaki kapıdan, sahanlıktan geçilerek merdivenle bodrum kata inilir. Bodrum katın aslında burada daha önce bulunan manastıra ait olduğu düşünülmektedir.</p>					
Yapının Yapım Tekniği Özellikleri			Yapının Geçmiş Dönemlere Ait Fotoğrafları		
<p>-Medrese süsleme elemanları bakımından oldukça sadedir. Sütun başlıkları volütlüdür. -Medresede duvarlarda taş-tuğla almaşık ve kemerlerde kesme taş kullanılmıştır.</p>					
Yapının Geçirdiği Onarımlar, Müdahaleler ve Restorasyonlar					
<p>-1926'da yıkılması şartı ile kullanımı Ticaret Borsa'sına verilmiştir. Ancak Borsa, iç avluyu betonarme ayaklarla ve medrese duvarıyla taşınan çatı ile örtülüp restore edilmiştir.</p>					
Kaynakça					
<p>-İstanbul Ansiklopedisi, I. Abdülhamid Külliyesi Maddesi, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı, Cilt 1, 1993, S. 36. -Alpay, B. (1978). I. Sultan Abdülhamid Külliyesi ve Hamidiye Medresesi, Sanat Tarihi Yıllığı, Sayı:8, S. 6, 7, 8. -Haskan, M. N. (2018). Hamid-i Evvel Külliyesi ve Çevresi, S. 57. - Plan, Kesit ve Görünüş: Alpay, B. A.g.e. -Resimler: Haskan., M. N. A.g.e. (1939) Timuroğlu, N. İstanbul Ansiklopedisi, Cilt 1, 1993, S. 36. (1993)</p>					
Tarih:	27.05.2021	Hazırlayan	Zeynep Aytekin		

Yapının şematik çizimleri

Yapının Yeni İşlevine İlişkin Bilgiler	Yapının Yeni İşlevine Uygunluğunun Tartışılması
<p>-Yapı, 1926 yılından beri İstanbul Ticaret Borsası tarafından kullanılmaktadır. Borsa tarafından restore edilmiş ve avlusu örtüyle kapatılmıştır. Bodrum kattaki mekânlar depo olarak kullanılmış, avluya ise Borsa ile ilgili ek yapı birimleri yerleştirilmiştir.</p>	<p>-Yeni işlev, medresenin özgün işlevine uygun değildir. Ancak mekânların çoğunun bütünlüğünün korunması doğru bir yaklaşımdır. Buna karşın ahşap görünümlü kirişlerle revaklara taşıtılan örtü ve avluya konulan ek yapı avlu bütünlüğünü yeteri kadar hissettirememektedir. Ayrıca dersane mescit mekânının çift katlı kullanılmaktadır. Bu yüzden yeni işlev olumlu bulunmamıştır.</p>
Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Analizi ve Uygulama Değerlendirmesi	Yapının Şema Üzerinde Gösterilen Müdahalelerinin Fotoğrafları
<p>Plan Şemasına Yapılan Müdahaleler</p> <p>-Müdahale 1: Ara katlarla yeni mekânların oluşturulması müdahalesidir Yapının güneybatısında bulunan dershane-mescit mekânı, günümüzde iki kat şeklinde kullanılmaktadır. Alt kat mekânı laboratuvar, üst kat mekânı ise meclis salonudur. Dershane- mescit mekânı ile medrese arasında kalan alan günümüzde kütüphane olarak kullanılmaktadır. Bu müdahale dershane-mescit mekânının bütünlüğünü bozmaktadır. Özellikle alt kattaki laboratuvar işlev olarak yapıya uygun değildir. Bu mekânda kullanılan tavan ve döşeme malzemeleri ve uygulama biçimi doğru bulunmamıştır.</p>	
<p>-Müdahale 2: Yapının avlusunda, yükseltilmiş revak ve hücre mekânlarının önünde yer alan ek yapı, günümüzde ofis odalarını içermektedir. Bu müdahale, işlevin gerektirdiği birim mekânların yetersizliğinden dolayı yapılmıştır. Ek yapının revaklara bitişik olması, kullanılan malzemeler ve uygulama yöntemi doğru bulunmamıştır.</p>	
<p>-Müdahale 3: Yapının avlusu kapatılmıştır. Bu müdahale avluya konulan ek yapının korunması ve yapının bir bütün olarak algılanması amacıyla yapılmıştır. Örtünün revaklar tarafından taşınması dolayısıyla uygulama doğru bulunmamıştır.</p>	

Cepheye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 4: Yapının mescit ile güney cephesi arasında kalan dış avlusundan görünen hücrelerin cephelerine yağmur boruları, havalandırma tesisatı gibi elemanlar ve giriş cephesine tabelalar ve borular yerleştirilmiştir

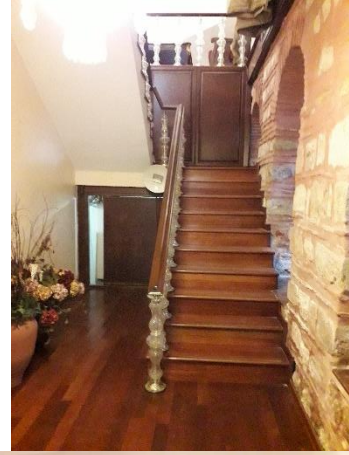

Strüktürel Müdahaleler

-Müdahale 5: Yapının kapatılan avlusunda kullanılan çatı sistemi revaklara taşınmaktadır.

-Müdahale 6: medresenin derslane mescit yapısının iki katlı halde kullanılması yapıya strüktürel açıdan zarar vermektedir.

Teknik Gereksinimler Sonucu Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 7: Yapının mescidinin dış avluya bakan cephesine havalandırma sistemi için cihazlar konulmuştur.

-Müdahale 8: Yapının mescit ile bağlantı noktası olan alana elektrik panosu konulmuştur.

-Müdahale 9: Yapının avlusuna yapılan ve ofis odalarının bulunduğu ek yapıya yangın kontrol paneli eklenmiştir.

Yakın Çevreye Yapılan Müdahaleler

-Müdahale 10: Medrese, günümüzde kalabalık bina topluluğu ile ve iş merkezleriyle çevrilidir. Buna ek olarak oldukça yoğun araç ve insan trafiği mevcuttur.

